Salâh Birsel/Yaşlılık Günlüğü

SALÂH BİRSEL

YAŞLILIK GÜNLÜĞÜ

Miro

ADA YAYINLARI

Salâh Birsel

YAŞLILIK GÜNLÜĞÜ

(1980 – 1985)

ADA YAYINLARI

1980

3 Ocak

Cigara nasıl bırakılır?

Bugün cigarayı bırakışımın 21. günü.

Yazıya oturdumsa da tek satır yazamadım.

İçimden bir el sanki nikotin desteleri çekmek istiyor.

Cigara içmek değil, buz kalıpları gibi nikotin yutmak istiyorum.

Saat 15,30. Öğleyin karnımı tıka-basa doyurduğum halde içim eziliyor.

Zeytin - ekmek.

17,30. Sebze çorbası (kerevizi bol).

18.09. Birden yine nikotin gereksinmesi.

18.30. Turşu isteği. Ağzımda turşu tadı.

4 Ocak

Cinsel istekte artış. Ama bu, çokça tıkınmaktan olmalı, cigarayı bırakışımdan değil.

Bütün gün boyuna, çiş için ayakyoluna taşındım.

5 Ocak

Bir tümce bitmiyor mu, hemen bir cigara özlemi.

6 Ocak

Sabahın sekizi.
Karnım zil çalıyor. Ne ki cigara özlemi yok.
Bir bardak sıcak süt.
Dün cezveye 25 kaşık koyup ısıtmıştım, bardak dolmamıştı.
Bugün 30 kaşık işimi gördü.
Küçük şeyler gerçeği.
Bunları bilmeden yaşıyoruz.
Saat 8,20.
Cigara özlemi.

9 Ocak

Yönetilenler, çokluk, yönetenlerden daha olgundur.
Bir dize
Ol kavakların rüzgarla olduğu yoktur olmaz

12 Ocak

Ey Şah, Şah, şiirler şairlerin günlükleridir.
En hurda ayrıntıları içlerine boca ederler.
Eğer kış kıyamette Paris'e düşmeseydi Ferlinghetti
Ordan şiir damıtamazdı.
Ve de burun buruna gelemezdi
René Char'ın şiirleriyle.
Oysa aynı gün Provence güneşi pırıl mı pırıldır.
Vaucluse ise cırcırböcekli bir yaz içinde çırpınıyordur.
Pınarlar dudak dudağadır taçyapraklarıyla.
Sorgue Deresi ise
Nerde kireçli bir yer görse
O bademe kesmiş dünyada
Oraya dökülüyordur.
Kırlardan bahçelerden ise

Ellerini çırpsa da cırcırböcekleri
Hiçbir ses yükselmiyordur.
Günlük tutmamış olsaydı Lawrence Ferlinghetti
Şiirine «Paris'te Azgın Bir Kış» adını koyamazdı.
Düşlere gebe kafasının içinde de
Canavar düdüklerini barındıramazdı
Rhône nehrinin.
Üstelik tek bir meleğin bile
Marsilya'ya çıkmadığını sanırdı.
Ama yazdığı için Paris şiirini
Sevgililerin elele tutuşup
Üzünçlü sulara atladığını düşünecektir.
Ve onların sevdavi bir Elcebirin içinde
Yüzdüklerini görecektir
İlkyazın şehvet uyandıran derinliklerine doğru.
Sonra da oturup boyuna
Şifresini çözecektir o Elcebirin.

31 Ocak

Sokağa çıkmak için giyinecektim ki, zıırrrr, telefon.

Holde, iki adım ötede olduğum için bekletmeden açtım.

Hırıltılar, zırıltılar.

Beş saniye, on saniye, otuz, kırk saniye.

Sesler eksilmedi arttı.

Saniyeler saniyeleri kovalıyor.

Birden tüm işmarlar defoldu. Arkasından da trık, kapandı.

«Biri numarayı tutturamamıştır» diyerek bir süre daha bekledim. Umudumu kesince de giyinmeye gittim. Üst üste giydiğim iki kazağı, pijamayı, kulağım kirişte, bir çırpıda çıkardım.

Aklımda hep telefon. Ya çalarsa?

Frenk gömleğini dolaptan alarak dazıra-dazır sırtıma kondurdum, düğmeleri de iliklemedim.

— Aman telefon gözünü seveyim, bir dakika.

Pantolu da göz açıp kapayıncaya değin ayağıma geçirdim.

Yüreğimde koşuşmalar.

Kazağın birini de giydikten sonra öbürünü elime aldım, telefona koştum. Çıt yok. İkinci kazağı da giydim. Telefon yine oralı değil.

Yatak odasına gidip boyunbağımı aldım. Gelip telefonun yanındaki aynada bağladım. Sonra da paltoma, şapkama ve de atkıma elimi uzattım.

17 Şubat

Louis Rambert'in günlüğü.

Gizli Notlar adıyla baskıya hazırlayan: Niyazi Ahmet Banoğlu.

Çevirenin adı belli değil.

Rambert yaşamının dörtte birini, son yıllarına dek İstanbul'da geçirmiştir. Tütün İdaresi'nin genel müdürlüğünde bulunmuştur.

Kitapta, Abdülhamit Türkiyesi üzerine çok ilginç gözlemleri var.

Bizi bizden iyi biliyor. Bir yerde şöyle diyor

— Mahmut Celalettin (Paşa) öldüğü zaman Sinapyan'ı bir korkudur aldı. Hakkında soruşturma açılmasından ve evinde arama yapılmasından korkarak evine kapandı. Derken evinden kaçarak sınırı aşmayı başardı. Sonra Avrupa gazetelerine açıklamalarda bulunacağını Saray'a duyurdu. Zat-ı Hazreti Padişahi bir irade çıkartarak Sinapyan'ın bütün suçlarını bağışladı. Herife üstelik bir de *bâlâ* rütbesi verildi. Maaşına yirmi lira zam edilmek koşuluyla Türkiye'ye dönmesi istendi. O da bunu hemen kabul etti. Bakalım dönüşte hangi bakanlığın kapısı önünde göreceğiz onu?

Yabancılar bir memleketin iç işlerini o memleket yurttaşlarından daha iyi bildi mi, o memlekette alış-veriş dolabı bozuk demektir.

Abdülhamit'e Ulu Hakan diyenler nedense bu gerçeklere gözlerini yummak istiyorlar.

Köprülü Mehmet Paşa, 15 Eylül 1656 tarihinde sadrazamlığa konuncaya değin, yedi yıl içinde Osmanlı İmparatorluğu yönetim makinası başına geçirilen paşaların sayısı on ikidir. Üstelik Kara Murat Paşa ile Siyavuş Paşa sadrazamlık şerbetinden iki kez içmiştir.

Buna karşılık Zurnazen Mustafa Paşa sadrazamlık kürkünü sadece altı saat giymiştir.

Padişahlık tahtında sekiz yıl kalan II. Mustafa çağında sadrazam olanların sayısı ise altıdır.

Diyeceğim Osmanlı tarihi bir indi-bindi purtasıdır.

III. Ahmet de devlet yönetimini 9 Nisan 1718 günü Damat Nevşehirli İbrahim Paşa'nın eline bırakmadan önce 15 yılda 12 sadrazam değiştirmiştir. Bunlardan Baltacı Mehmet Paşa da iki kez dümende görünmüştür.

Öbür padişahların işleri de Bedahşan Yakutu değildir.

I. Mahmut, 24 yıl süren sultanlığı sırasında, Hekimoğlu Ali Paşa'nın ikinci kez sadrazamlık kürkü giyişini hesaba katmazsak, 15 sadrazam kullanmıştır. III. Osman ise iki yıl sekiz buçuk ayda altı veziriazam eskitmiştir. Üstelik Bahir Mustafa Paşa sadrazamlık denizinde iki kez yüzmüştür.

İşin tuhafı, bu başpehlivanlar boyuna sürgüne gönderilmekte, sonra da bağışlanmaktadır. Kalaylıkoz Ahmet Paşa, sadrazamlık mührü alınıp İstanköy adasına sürüldükten iki yıl sonra bağışlanmıştır. Hem de Girit'in Kandiye valiliğine atanarak. Kalaylıkoz için, daha önce de, Azak Kalesi Savaşında tezlik göstermediğinden ölüm fermam çıkmıştır. Ne var, Paşa iki yıl İstanbul'da gizlenmiş, Valde Sultan'ın araya girmesiyle de bağışlanmıştır.

Sürülüp bağışlananlar arasında Midilli'ye gönderilen Baltacı da vardır. Ne ki o Limni Adası sürgününde bağışlanma şerbetini içemiyecektir. Çünkü ondan önce şanlı ölüm köprüsünden geçmek zorunda kalacaktır.

II. Mustafa'nın vezirlerinden Rum Ahmet Paşa da öbür paşaların alınyazısını paylaşır.

Sadrazamlık kaymakamlığı sırasında halka pek çok zu-

lüm gösterdiği, haksız yere pek çok kan döktüğü için 1695 yılının 18 Şubatında Kapıarasına çekilip bütün malı mülkü hazineye alındığı halde, 11 gün sonra, Sadrazam Ali Paşa'nın el vermesiyle bağışlanmış vede Midilli muhafızlığına haydalanmıştır.

Osmanlı Tarihi bir de aracılar, yalvarcılar purtasıdır.

Denilebilir ki, kadınlar saltanatı da bu aracılık estepetası sonunda doğmuştur.

12 Mart

İnsanlar, çokluk, zamanlarını nasıl kullanacaklarını bilmedikleri için kendilerini helak-felak ederler.

Zorbaların, azmantıların kötülük yemelerinin, kötülük içmelerinin nedeni de budur.

Napoléon'un Avrupa'nın başına afarozman kesilmesi de can sıkıntısından yani zamanlamayı nasıl ayarlayacağını kestirememesindendir.

Daha sonraları, St. Helena adasında yaşamdan pattadak düşmesi de aynı nedene bağlanmalıdır.

Bana kalırsa, okullarda öğrencilere okuma-yazma öğretmeden önce zaman kullanımı üzerine bilgiler verilmelidir.

Bir çocuk zamanla göz tutuşmamışsa onun okumayı sökmesi de çok zordur.

18 Mart

9 Aralık 1976 günü defterime denemelerim üzerine bir şeyler karalamışım. İçinde fiyangolu laflar bulduğumdan onları da gün ışığına çıkarıyorum:

— Bugün yeni bir deneme bitirdim: «Bülbül Şıkırtıları». Dokuz daktilo sayfası. İki aralıkla. Tam üç ay sürdü.

İçimde bir bıkkınlık vardı kimi günler. Bir ara denemeyi yarıda bırakmayı bile düşündüm. Oysa bir yıldan beri kafamda çırpınıp duruyordu. İçimden gelseydi onu bir, belki

de iki haftada bitirebilirdim. Bu üç ay içinde zaman zaman yaratma gücümü yitirdiğimi sandığım günler bile oldu. Nedir, bu süre içinde bir sürü kitap fıştıklamaktan geri kalmadım. Recaizade Ekrem'in *Araba Sevdası*'nı büyük hazlar alarak okudum. Memduh Şevket Esendal'ın *Ayaşlı ve Kiracıları*'nı 188. sayfada bıraktım. Biraz çok oldu ama neyse, yine de canlı tipler çiziyor. Nasır-ı Hüsrev'in *Sefername*'sine ise ancak 51 sayfa katlandım. Miller'in kendi gibi Amerikalı yazar Anais Nin'e yazdığı mektupları da vahır vahır kaynayarak okudum. Ne ki, beni en çok çarpan Proust'un son on yılında kendisine köpek gibi bağlılık gösteren ve onun her işine —uykusuzlukları da bunun içindedir.— koşan Céleste Albaret'nin anıları oldu. Proust yaratacağı yapıttan başka bir şey düşünmüyor. Onun için de evine gelen dostlarını çokluk kapıdan dehletiyor.

31 Mart

Bana öyle geliyor ki ayrı düşüncede olan insanların birbirlerini öldürmeleri düşünce adına, ülkü adına değil. Herkes içindeki cinayet içgüdüsünü doyurmaya bakıyor.

16 Nisan

— Peki ama neden bülbülleri dinlemeye hep erkekler gider de kadınlar evleri bekler?

Sevgi Sosyal

— Aldırmayın kadınlar, erkeklik sizde kalsın.

17 Nisan

İnsanlar yakınlarına yardımda bulunmak için Tanrının kendilerine para yollamasına yalvar-yakar olurlar da, Tanrı'nın bu parayı yakınlarına doğrudan doğruya tellemesi için dua etmeye yanaşmazlar.

18 Nisan

Her kırtipil kendinin kırtipil olduğunu bilmez.

19 Nisan

İngiliz yazarı Samuel Pepys günlüğünde, 28 Ocak 1666 günü Saraya gittiğini, Kralın elini öptüğünü yazıyor.

Ben bu gibi abartılı ve dümensiz saygı sunuşlarına bozulurum. Bunların katmerlisi bizim saraylarımızda, konaklarımızda da görülmüştür.

Neden, neden aramızdan birini bir saraya oturtur, oturtur oturtmaz da ona kul-köle kesiliriz? Buna, o kralların, o imparatoriçelerin, o sultanların ne hakkı var?

Ama görüyorsunuz, bu hakkı onlara biz kendi elimizle veriyoruz.

Restif de la Bretonne şöyle demiştir:

— Ey krallar, uyruklarınız olmasa, siz ne olursunuz?

Bir öykü

Sultan Aziz çağında (1870 yıllarıdır bu) bir gün Saray'daki Mecliste, Mütercim Rüştü Paşa, Rumeli şimendiferinin Topkapı Sarayı bahçesinden geçirilmek istenmesine karşı çıkınca, o vakitlerin Sadrazamı Emin Âli Paşa'nın karşılığı şu olur

— Ne yapalım efendim, mülkün sahibi arzu ve müsaade etti. Dahası, şimendifer yapılsın da isterse sırtımdan geçsin razıyım, buyurdu.

Şiir

Ey krallar olmasa uyruklarınız
Oturabilir miydiniz sofralarda
Tahtınızdan macık mıcık
Salyalarınızı saçabilir miydiniz

Keşempeye düşse de insanlar
Ve de içleri kurusa da
Ya da ötmez olsa ibikgügük
Kulağınızın üstünde
Uyuyabilir miydiniz

Buruk kesebilir miydiniz meydanlarda
Uyruklarınız çekip gitmişse
Ey krallar ey krallar
Güler miydi dudağınıza gözünüz
Ya da dudağınız çenenize
Uyruklarınız olmasa
Uyruklarınız olmasa

24 Nisan

Sabah saat 10.

«Bostancı ve Ben» adlı denemem için bütün Marmara'yı gözlem altına aldım.

Bulutlu gökyüzü bir kubbe gibi Marmara'nın üstüne kapanmış. Sanki bir fruko şapka. Ama başına iyisinden geçirmemiş. Ufukta üç parmak kalınlığında bir beyazlık. Yalnız Büyükada'nın doğusunda, Bostancı'dan bakıldığında da batısında sıradağlar halinde bulutlar. Bunlar da frukonun altındaki beyazlığı daha belirgin kılmak için doğuya kaçıyor.

Büyükada, Heybeli mosmor.

Onlara bu rengi arkalarındaki beyazlık vermiş.

Heybeli ile Büyükada arasında ışıklı bir odak, bir güneş de var.

Yalovanın Samanlı Dağları bile sahnesini almış. Ne ki puslu bir görünüm içinde.

Adaların topu Bostancı'ya kürek çekiyor.

Evler burnunuzun dibinde. Hadi hop, isterseniz onlardan birinin damına atlayıverin.

Saat 11.

Büyükada'nın doğusundaki bulutlar doğuya doğru yolcu-

luklarını bütünlediler. Şimdi artık onlar da frukonun bir parçası durumunda. Ne ki, Büyükada ile Heybeli üstündeki beyazlık daha da genişledi. Yani fruko şapka şimdi yampiri duruyor. Işık odağı da yayıldı, genişledi. Bulutların arkasından güneş ışınları süzülüyor.

Heybeli ile Burgaz arasından yüzünü gösteren Yalova'nın Samanlı Dağları ise daha belirgin. Burgaz, Büyükada evleri de öyle.

Deniz hafif çalkantılı.

Yer, yer, çizgi çizgi, kat kat mor, kirli mavi, kahve-mavi, kirloş.

Deve Adası ayrı bir görünüm içinde.

İnceli-kalınlı, beyaz ve kurşuni bulutlar.

24 Nisan

Saat 10.
Hava açık.
Samanlı Dağları hafif bir sis içinde
Ada kıyıları da puslu.
Bu, biraz da güneşin denize vuruşundan.
Adalar şimdi havalanıyor.
Deve Adası bir muhrip eşliğinde bir zırhlı.
Adalar koyu kurşuni.
Meis Adası ayaklarına kayak takmış kayıyor.
Saat 15.
Gökyüzü açık.
Pendik üstünde bir iki beyaz bulut.
Adalar siyaha kaçan bir kahve.
Yere yıkılmış bir dinozorüs.
Deniz açık mavi.

25 Nisan

Saat 9.

Dinozorlar, torpitolar, zırhlılar, uçak gemileri tümden çekilip gitmiş.

Pustan bir şey görünmüyor.
Marmara da gitmiş.
Kıyıda sadece bir su birikintisi.
Saat 19,30.
Güneş batmak üzere.
Deve Adasıyla Kınalı önlerinde pembe bir gerdanlık.

26 Nisan

Marmara, üstündeki frukoyu biraz itti.
Yalova Dağları şimdiler bütün ufku kaplıyor.
Bulutlar dağıldı.
Saat 18.
Heybeli, Burgaz, Kınalı.
Yeşile çalan boz renk.
Büyükada daha soluk, daha kirloş: Bostancı'ya bakan yüzü güneş alıyor. Sabahleyin Yörükali yakasındaki evler daha belirgin iken şimdiler bu belirginlik Nizam taraflarında.
Heybeli'nin iki tepesi arasma konmuş Papaz Okulu da sabahkinden daha silik.
Gökyüzü ile deniz arasındaki bütün renkler kaldırılmış. Kolayca denizden gökyüzüne, gökyüzünden de denize geçiliyor.
Bulutlar ince danteller halinde. Onlar da gökyüzü içinde erimiş.
Deve Adası pırıl. Günlük güneşlik.
Denizden çıkmış bir canavar.
Samanlı Dağları sadece Burgaz'ın arkasından görünüyor.
Saat 19.
Marmara frukosunu çıkarıp atmış.
Yalnız Kartal ve Pendik üstünde bulutlar.
Adalar neftiye çalıyor.
Evler de Bostancı'ya atladı, atlayacak.
Heybeli ve Burgaz silik.
Deniz çarşaf gibi. Açık krom sarısı.

Samanlı belli belirsiz. Ama şimdi Nizam'ın ordan da görünüyor.

Büyükada iskelesinin solu puslu.

Saat 19,50.

Heybeli ve Burgaz'ın üstünde mor, siklamen, Prusya mavisi bulutlar.

Arkada açık lacilere bürünmüş Samanlı.

Adalar saatte 42 mille Bostancı'ya ilerliyor.

30 Nisan

Şemdanizade Fındıklılı Süleyman Efendi tarihinde Sadrazam es-Seyyid Hasan Paşa'nın bir sözünü aktarıyor:

— Zalimler zulüm görenlere el açar.

Hasan Paşa bu sözü, bir vakitler, Üsküdar Çorbacısı iken Rumeli Kazaskeri Feyzullah Efendi'nin kendisine kan kusturmaya çalışması, Paşa'nın sadrazam olduktan sonra ise sürgünden kurtulmak yolunda kendisine dilekçe vermesi üzerine savullamıştır.

Doğrusu tarih kitaplarının çoğu, zalimlerin bacaloşkalarını yaşamlarının sonuna değin tetikte tuttuklarını gösteren örneklerle doludur. Gerçi tarihler, kimi zaman zalimlerin de sonunda zulum bulduklarını yazar ama bunlar döktürülen yezitliklerin ortadan kalkmasına elvermez.

Hitler'in zulmu, zorlağı altında akıtılan 6 milyon Yahudi'nin kanını üç-beş Nazi elebaşısının cezalandırılması, üç-beşinin dünyada kaçacak yer araması, üç beşinin de kendisini öldürmesi karşılayabilir mi?

2 Mayıs

Kadın haklarını savunan kadınlardan Kate Millet'in 1 numaralı bir çehre züğürdü oluşuna ne demeli!

Ayni yolun yolcusu Germaine Greer'e kaknemlik yakıştırılamaz ama, o da fotografilerini çektirirken yüzünü hep

elleriyle kapar. Gerçekten güzel olup olmadığı konusunda da insanda bir işkil uyandırır.

Doğruyu söylemek gerekirse, ben feministlere, kadıncılara çokluk daha başka bir gözle bakmışımdır. Onları daha dişi bulmuşumdur. Ne ki suratsızlarıyla elele tutuşup tutuşamıyacağımı kestiremem. Yani onlarla fuhuş denilen o zerdepilava kaşık çalamam.

Fuhuş akça-pakça bir kadınla girişilen bir satranç oyunudur. Kakavan, suları çekilmiş bir kadınla rüzgarlara göğüs germek hiçbir şey olmadığı gibi, fuhuş da değildir.

İlhan Berk dünya yakışığı bir kadın görse hemen yapıştırır :

— Siz fuhşu sever misiniz?

Ne var, İlhan bunu biraz da «Siz şiir sever misiniz?» biçiminde sorar.

4 Mayıs

Mizancı Murat, *Meskenet Mazeret Teşkil Eder mi?* adlı kitabının önsözünde şöyle diyor

— Kitabın adı, içinde yazılanlara uygundur. Küçük bir memurun erdeme ve doğruluğa sarılmakla Yıldız Çetesine bile boyun eğmekten kurtulmuş olduğu görülecektir. Oysa bütün eski devlet büyükleri kol ve kalemleriyle bütün sorumluluğu bir kişiye yükleyip kendilerini temize çıkartıyorlar.

Mizancı Murat yaşamı boyunca, birçoklarından kazıklar yemiştir. Çokları onu geçimsiz, uzlaşmaz bir insan diye bilir. 1908 Meşrutiyetinde de son zamanlarda Saraya yakın durduğu için hapis damlarına da düşmüştür.

Bana da yaşantım boyunca birçokları ayak oyunları yapmıştır. Gelgelelim, bunların tümü hebenneka ve mayışık kişilerdir. İçlerinde akıllı olanına sadece bir kez rasladım.

O, kazık atmadı mı?

Yooo, attı. Yalnız kazık attıktan sonra şunu söyledi:

— Sen bu çatapatlardan çok güzel bir roman çıkarabilirsin.

6 Mayıs

Akşam saat 18.

Adalar puslarla çevrilmiş. Sadece dorukları görünüyor. Sanki bir sandala binip denize açılmışlar. Watteau'nun *Kythera Adasına Gidiş* tablosunu düşündüm. Neden, ordaki insanların teki bile yok.

Ama tablo Watteau'nun muydu, Fragonard'ın mı? Birden karıştırdım. Sonunda Fragonard'ın olduğuna karar verdim.

7 Mayıs

Fragonard'ın *Kythera Adasına Gitmek İçin Vapura Biniş* tablosunun bir fotografisini görebilmek için resim kitapları arasında bir yolculuğa çıktım. Sonunda tabloyu boyayanın Fragonard değil, Watteau olduğunu şaşkınlıkla öğrendim.

10 Mayıs

Sabah. Saat 5,30.

Her yer aydınlık.

Marmara tam bir pus içinde.

Ama Adalar görünmüyor. Daha doğrusu, ancak belli oluyor.

Ören, 14 Temmuz

Geçen hafta yüzümü yıkarken burnum kıvrıldı.

Kıvrıldı mı, tersine mi döndü? Pek çıkaramadım.

Merakımı gidermek için ayna önünde burun kıvırma talimleri yaptım. Doyurucu bir sonuç elde edemedim.

Bir haftadır kendimi sıkı bir gözleme de aldım. Gelin görün ki, burnum bir daha böyle bir atletliğe kalkışmadı.

O zaman ben de böyle bir şeyin olmadığına vardım. Oysa oldu, biliyorum.

16 Temmuz

Bizde ilk gezginler sürgünlerdir.
Ne ki, bunların yazmakla, çizmekle bir ilişkileri yoktur. Gezi edebiyatımızın sıskalığı bunu gösterir.

22 Temmuz

Benim 60'lı yıllarım cazlı, cazbantlı yıllardır.

Geceleri ikilere, üçlere değin uyumaz, yabancı radyo istasyonlarında çalınan caz parçalarını bandlara çekerdim.

Hele Çarşamba gecesi oldu mu radyo ile baş sallaşıp dururdum. Saat 11'de Monte-Carlo radyosunda bir caz şöleni patlatırlardı ki, evvelden beri yaşamıyanlar birden yaşamaya başlarlardı.

Şimdi, şimdi sadece dinlenmek gereği duyduğumda yani sinirlerim dökülmeye, unufak olmaya başladığında cazı düşünüyorum. Onun dışında musiki bana bir vakit öldürme aracı gibi geliyor. Çünkü, çünkü boyuna yazmak istiyorum. Yemek saatleri dışında kendimi yazıdan hiçbir biçimde uzaklaştıramıyorum. Biriyle konuşurken bile yazacağım tümcenin kılığını, kıyafetini düzeltiyorum.

Kitaplarımın sayısı arttıkça yazma tutkunluğum daha da kabarıyor.

11 Ağustos

Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* adlı romanı.

Selim, arkadaşı Turgut Özben'in yaşamöyküsünü kendisine yararlı olmak için değil de, tarihe hizmet etmek amacıyla çiziştirmek istediği vakit Turgut Özben ona şu karşılığı verir :

— Sonra sen de uykusuz geçen kâbuslu bir gecenin sabahında, on bininci fincan kahveni yudumlar ve sokak satıcılarının pencereden sızan seslerini dinlerken «Kahramanlar Marşı»nın son notalarını kağıda geçirirsin.

Yazarın kişilerine üstüste içirdiği kahveler ya da onlara besteletmek istediği yaldır yıldır marşlar üzerine bir şey demek istemem. Bu kendisinin bileceği bir iştir. Gelgelelim Hazretin sokak satıcıları üzerine açık ve seçik bir düşüncesi olmadığı kuşkusuzdur.

Benim bildiğim, günün o ilk saatlerinde sokaklardan hiçbir satıcının sesi gelmez. Sütçüler bile ortaya çıkmak için güneşin gökyüzünde az-biraz yükseklik almasını ya da bir iki işçinin sokağa fırlamasını beklerler. Kaldı ki sütçüler gerçek sokak satıcıları da sayılmaz. Öbür satıcılar gibi mahalleyi vayvillimleriyle ayağa kaldırmazlar. Yapsalar, yapsalar zaten belli olan alıcılarının evleri önünde, o da geldiklerini haber vermek için kesik-kerem bir sesle bir «Süt... çü» gıygıyı çekerler.

Ne var, Oğuz Atay'ın bu zamanlama yanlışı yüzüne kir düşürecek nitelikte değildir. O, gerçekte, gerçeklerin gerçekliğini pek umurlamamaktadır. Umuruna takmadığı için de Ksenofanes'in *Anabisis*'ini (On Binlerin Dönüşü) Aristophanes'e mal etmekte, ya da Cronin'in *Yeşil Yıllar*'ını *Pembe Yıllar*'a dönüştürmekte hiçbir sakınca görmez.

Yalnız Cronin işi biraz değişiktir.

Kitabın adını çingene pembesine boyaması *Tutunamayanlar*'ın bir başka kişisi olan Saffet'e İstanbul'daki sevgilisine pembe kağıda mektuplar döşenme ortamı hazırlamak içindir.

23 Ağustos

Voltaire Hristiyanlığı yerecek oldu mu lafa şöyle başlar:

— Bana dinler içinde hangisinin daha ileri olduğu sorulsa, hiç kuşkusuz Hristiyanlığın bütün dinlerden daha üstün olduğunu söylerim.

Bunu açıkladıktan sonra da alır eline neşteri, Hristiyan-

lıkta sağlam adına hiçbir şey bırakmaz. Her şeyi çamura sokup çıkarır.

Yazarlık sanatıdır bu.

Söyleyeceğini söyleyeceksin, ama yasa karşısında söylememiş olacaksın.

Falih Rıfkı, Demokrat Parti döneminde hükümetin başına en ağır suçlamaları yağdırmış bir gazetecidir. Ama bir gün bile başı ağrımamıştır. Menderesin savcıları yakasına yapışamamıştır.

Ahmet Emin Yalman da öyledir.

O da ne yazacağını, nasıl yazacağını iyi bilir.

Adnan Menderes'e dokunmazsa da Samet Ağaoğlu'nu yerden yere vurur.

Oysa bilir ki Ağaoğlu, Menderes'in haberi ya da buyruğu olmadan hiçbir şey yapamaz. Menderes de bunu Ahmet Emin'in bildiğini bilir. Nedir, dandini, mandini işlerinin, yardımcısının — Ağaoğlu'nun — üstüne yıkılmasından büyük memnunluklar devşirir. Bu memnunluk biraz da politikasını, yani çıkarını ona göre kurmuş olmasından geliyordur.

Adını ne diye açıklamalı, aynı dönemde dalkılıç meydanlarda görünen bir başka gazeteci daha vardır. Atak, saldırgan ve gözü yılmazdır. Her gün devlet büyüklerine bacaloşkalarını çevirmemişse, kulumburnalarıyla salvo ediyordur.

Gelin görün ki mahkeme kapılarında bekleşmekten de bir türlü baş kaldıramıyordur.

Hapis damlarının ön kapısından dışarı çıkıyorsa, bacadan içeri dalıyordur.

27 Ağustos

Görürdün bangobozlar her ne yana baksaydın
Herkes sersem, zırtapoz, her aydın yarı-aydın

28 Ağustos

Herkesin kaşığı başkasının tenceresinde.
Ne var, ne oluyor, ne yapıyorlar?
Öğrenmeseler çatlayacaklar.
Boynunuza honolulu taktınızsa neden taktınız?
Sahneden düşmedinizse, nasıl düşmediniz?
Guguğa getirdilerse, kimler getirdi?
Théophile de Viau şöyle der
— Size ne benim tanrısız olmamdan? Belki tanrılar benim böyle olmamı istedi. Belki sizden akıllıyım. Ya da hepinizden ahmağım. Belki zırtılın tekiyim. Belki bilgeler bilgesiyim.

22 Eylül

Yusuf Ziya Ortaç'ın babası Sami Bey Ramazan'da Saraçhanebaşı'nda Askeri Müze Müdürü Muhtar Paşa'nın konağı yanındaki arsaya kurulmuş çadırda Kara Ali ile Mihaliçli Hasan Pehlivan'ın güreşini seyrettiği gece elinde lokman ruhu şişesi bulundurmuştur.

Pehlivanlardan biri hasmını göğüs çaprazına alıp seyircilere doğru sürdüğü, yerinden uzaklaştırılan pehlivan da seyircilerin üstüne yıkılacak gibi olduğu an —ki bu, coşkunun en doruk noktasıdır— siyah bıyıkları diken diken olan Sami Bey de elindeki şişenin tıpasını açar, sinirlerini ve kalbinin patpatını yatıştırmak için iki üç çekimlik eteri ciğerlerine postalar. Daha sonraki yıllarda olsa Nevrol Cemal, şimdilerde olsa Coral kullanacaktır ama o çağda —1905 yılları— *ephedrine*'li ilaçların yerinde lokman ruhu vardır. Bronşları, solunum yollarını açar. Eskiler lokman ruhunun insan ömrünü yedi kartala eş duruma getirdiğini söylerlermiş. Kimileri de kekik yağı, ya da nane ruhu çeker ki bunlar da ayni işi görür.

Sami Beyin güreş safasını Yusuf Ziya «Eski Pehlivanlar» adlı yazısında anlatmıştır. Ortaç'ın «Fonograf», «Boğaziçi»,

«Eski Yazılar» yazılarını okumuşsanız babasının yaşamına oralarda da raslamışsınızdır.

Buna karşılık, Haşim'in babasıyla ilgili bilgi kırıntılarını yazılarında pek bulamazsınız. Çünkü, yanılmıyorsak *Göl Saatleri* şairi yazılarında babasından hiç açmamıştır. Onun babasını öğrenmek için (Fizan Mutasarrıfı Arif Hikmet Bey) Abdülhak Şinasi'nin kitabına bakmak gerekir.

Diyeceğim, kim ağzını açıp konuşmuşsa beyaz perdede o kalmıştır. Konuşan kişi, konuşmayanlara vurulduğunda pek nanemolla, pek ıspanakzade, pek hıytırık, pek kıytırık kalsa da, değil mi ki konuşan odur, herkes onun dediklerine kulak kabartacak, herkes sadece onu büyük belleyecektir.

Sanırım, edebiyat alanındaki yanlış kantarmalar da hep buralardan kaynaklanıyor.

Şiir dolabı kırık birinin şiirleri övüldü, yaşamı okurların önüne serildi mi, onun belleklerdeki haksız yeri öyle kolay kolay ortadan kaldırılamıyor.

Şöyle geriye doğru bir bakış fırlatacak olursak, edebiyat tarihlerinin çokluk, yalan dolanlarla, göğün yedi kat yukarsına püskürtülen yazarlarla dolu olduğunu görürüz. Ne yazık ki, okurlar da çokluk bu tıngır elek yazarların yazdıklarından hoşlanacak bir düzeydedirler. Onlar da yollarını eskitmiş yazarların kafasındadırlar.

Alphonse Daudet'nin oğlu Léon Daudet, Flaubert'in gerçek bir «mösyö» gözüyle baktığı romancı Vallès'in en ünlü edebiyat tarihlerinde bile gereken yerini almadığından sızlanır. Oysa ona göre Vallès'in tümcesi Zola'nınkinden daha derli-toplu ve daha yoğundur. Huymans'ın anlatımından ise daha ateşlidir.

28 Ekim

Yeniden Henry Miller'in *Sexus*'ü.

Romanın en ilginç yanı beden isteklerinin mide istekleriyle ayni çizgi üzerinde tutulması.

Cinsel keşişlemeler, sinemaya gitmek, ayaktopu oynamak, TV. seyretmek, çan çan etmek gibi, her günümüzü, her saatimizi dolduran davranışlardan ayrı değil.

Miller işin bu yanı üzerine de çokça basıyor. Bir sevişme estepetasından sonra oturuyor 20 sayfa, oturuyor 30 sayfa edebiyattan açıyor. En çatapatlı sanat tartışmalarına el atıyor.

Gerçi bu yolu Miller'den önce *Lady Chatterley'in Sevgilisi* romanının yazarı D.H. Lawrence açmıştır ama Miller, onun sandıkların dibinden çıkardığı lavanta çiçeklerini masanın üstüne sermiş, ve de yakasına takmıştır.

4 Kasım

Kuru nane ne zaman unufak olur? Ne zaman atomlarına ayrılır?

Yayla çorbasına ufalanan nanenin kokusu ne vakit daha çok çıkar? En küçük parçalara bölündüğü vakit mi, yoksa yapraklar olduğu gibi, çorbaya boca edildiğinde mi?

Bunlar Salâh Birsel'in Salâh Birsel'e sorduğu sorulardır.

Bir soru daha :

— Nane bir atom gibi parçalandığı vakit, kokusu da parçalanıp yitmez mi? Diyeceğim, nane parçalarına ayrıldığı vakit kokusu ne olur?

17 Aralık

Benim yaşamım çokluk yazarlıkla bağdaşmayan görevlerde geçmiştir. Günlerimi kağıt-kalem oyununa vereceğime tam 33 yıl hiç istemediğim, sevmediğim işlerde nefes tükettim.

Bunları gözlerim yaşararak yazıyorum.

O otuz üç yılda zamanıma söz geçirebilecek durumda olsaydım, herhalde bugünkü durumumdan çok ilerde olurdum. Hiç değilse yazılarımı Fransızca ile yazmanın üstesinden gelebilir, kapışık kıpışık bir edebiyat çevresinden yakamı kurtarmış olurdum.

25 Aralık

Dün gece düşümde Metin Eloğlu ile kayınvaldesini gördüm.

Nerden nereye?

Gerçi Eloğlu'nun kayınvaldesi ile eşini, Karşıyaka'lı oldukları için tanırım ama kayınvaldesini kırk yıldır görmüş değilim. Belki Metin bile onu tanımamıştır.

Üç, beş yıl önce de düşümde İsmet İnönü'yü görmüştüm. Gelip boynuma sarılmıştı. Oysa onunla, ne ondan önce, ne de ondan sonra karşılaşmış değilim.

Haa, bir kez Türk Dil Kurumu Kurultayı üyelerine, Bulvar Palas salonlarında verdiği bir kokteylde şöyle uzaktan görmüştüm.

Tarihsiz

Bostancı İstasyon Kahvesinde uzaktan Ahmet Muhip'i gördüm. Eşiyle oturuyordu.

Yanına gidip bir selam sarkıtsam mı, sarkıtmasam mı?

Muhip'i severim.

Şiirlerini de severim.

Ama ne zor şeydir, durduğun yerde, şak, bir selam.

Hadi selam verdin. İş onunla da bitmiyor ki, bir de laflamak gerek.

Yandaki gazeteciden bir *Hayat/Tarih* alıp kahvenin gerisine geçtim. Görülmemeye de büyük bir özen gösterdim.

Bir yerde, insan dostlarıyla konuşmaktan da sıkılıyor.

Doğrusu ben eskiden de böyleydim. Çok lakırdılı yerlerden kaçardım. Bir iki dost (Akbal, Necatigil, Onger, Tirali) bana yeterdi.

Muhip'e yeniden baktım.

Meğer yanılmışım, o değilmiş.

Bir daha baktım : o, o.

Değil.

O.

Tarihsiz

— Köpüğü dizginli matik. Çocuklarınıza armağanlar bu kutuda.

Deterjanların üstündeki tüm yazılar ezberimdedir. Bizim evde temizlik tozları çamaşır makinasının üstünde durur. O da ayakyolundadır.

Diyeceğim, tuvaletler bir okuma odasıdır.

Orda unutulmuş gazetelerin yüze gelen yazıları da belleğime sürekli salvolar gönderir. Bir kez aynı haberi tam bir ay okudum. Sonunda gazeteyi dışarı attım da kurtuldum.

Ordaki bir iki resme de her defasında yeni karşılaşıyormuş gibi bakarım. Ayakyoluna resim asmak Jale'nin bir düşüncesidir. Topu da insanın içini ağartır. Jale, evin her köşesinde ince bir alay, küçük bir sevinç olsun ister. Mutfak da — salona dokunmaz — çıngır çıngır resimlerle dudak dudağadır.

Yüznumarada otururken, yerdeki mozayiklerde de hep insan yüzleri görürüm. Durmadan pata çakarlar. Ne var, bakışım biraz yana kaykılsın, onlarla bir daha karşılaşamam. Yerlerini başka başka çizgiler, siyah-beyaz bileşkileri, başka mostralar, başka mihraceler alır.

Vazistasın gölgesi de Rodin'in *Düşünen Adam*'ıdır. Ama bu, kimi zaman Grek, kimi zaman muşmula burunludur. Aralık aralık da çift burun takınır.

Doğrusu, insan kafasının en iyi işlediği yer memişanelerdir. Kimi şairler en güzel dizelerini orda yazmışlardır. Öykülerin şevelendiği yani parlak boncukla donatıldığı yer de orasıdır.

Şekerci Hafız Cemil, Reji Komseri Nuri Beyin

Gezer iken dağ başında
Bir kız gördüm genç yaşında

dizeleriyle başlayan şiirini — o yer gök almaz şiiri — ayakyolunda besteye vurmuştur. Bunun için de Kürdilihicazkâr makamını kullanmıştır. Orda besteden geçirilecek en kibar makamın o olduğuna inanıyordur.

Ömür Göksel de şarkıya evlerinin tuvaletinde başlamıştır. Alkış için sık sık sifonu çekiyordur. Seyirciler yerine de aynaya baş kesiyordur.

1981

17 Ocak

Bu sabah yüreğimde bir zorlakla uyandım.

Öğleye kadar vaktimi neye üzülmem gerekeceğini düşünerek geçirdim. Son günlerde yaptığım işleri bir bir didikledim.

Acaba birinin kalbini mi kırdım?

Yoksa başını eğik düşürecek bir laf mı ettim?

İnsanlar çokluk bencil oluyor. Ben bencil değilim. Ama belki de bencilim. Bencil olduğunu bilmeyen bir bencilim.

Yalnız benim bütün bencilliğim yazarlığımdan geliyor. Bir yazı yazmaya adanacak altın saatleri başkaları ile paylaşmak istemiyorum. Gönlüm buna katlanamıyor.

Oysa insanoğlu, birtakım şeyleri yitirmeye, elden çıkarmaya evetlik göstermeden iyi bir insan sayılmıyor.

Ahmet Oktay :

çünkü kukla da doğar ve ölür
kokulu ve kuytu bir çiçeklikte.

18 Ocak

Peki, iyi bir insan olmanın abecesi nedir?

Felek oturaklı bir şair katına yükselmek mi, yoksa bol bol şiir okumak mı? Ama o da insanı nereye kadar yallah eder?

Ungaretti'nin demesine göre Leopardi, okunup tartıldıktan sonra yarım saat boyunca okurların kafasına kötü bir düşünce girmesine ya da onların yarım saat kötü bir iş yapmasına engel olacak şiirlere değer gösterirmiş ancak.

23 Ocak

Piyasasını fırlatmak isteyen aydın tayfası için reçetedir:

1 — Kendi bilyasına vurmak için, başkasının bilyasına vurmamak.

2 — Öc almak bozuk düşüncesinin uzağından bile geçmemek.

3 — Vıdıvıdıya, dedikoduya seçkin bir inci gözüyle bakmamak.

4 — Hint filozofu Beydeba gibi hastalığın ve düşmanın küçüğü olduğuna inanmamak.

5 — Kan dökücü ve işkence dökücü zorbalara haşa ki yanaşmamak.

6 — Şiire, romana, denemeye perakende dalmamak.

7 — Üçkağıtçılara, kendi harap, ciğeri kebap dibeleklere kürek çekmemek.

8 — Olup olmadık yerde başını saat sarkacı gibi sarsmamak.

9 — İt dalkavukluğuna ve de şaklavaklığa hiç mi hiç gazoz patlatmamak.

10 — Gençlikte çokça oyalanıp kocamışlık şölenine geç kalmamak.

2 Şubat

Milliyet Sanat Dergisi'nin soruşturmasına karşılık :

Şimdi artık Refik Durbaş, Süreyya Berfe, İsmet Özel, Hilmi Yavuz, Cahit Zarifoğlu, Ataol Behramoğlu ve Egemen Berköz'ü genç ozan sayacak mıyız? Behçet'in sözlüğünde doğum tarihlerine bakayım dedim, topu da, o dilimize pelesenk ettiğimiz yarı yolun, otuz beş yaşın üstünde. Oh, oh

Hilmi Yavuz bile uçup kırk beşe konmuş. Ne var, bunların hiçbirinde rengi atmış, sölpük ve sallapati bir şiire raslayamazsınız. Hele Refik Durbaş'ın şiirleri yüreklere külünk inmeden okunmaz.

Ben, günün yirmi dört saati şiir müşterisiyim. Şiir karşısında merakımı bir türlü yere indiremem. Gençler şiiri nereye götürüyor, eğilimleri hangi şiirlerden yanadır, araştırmak, anlamak isterim. Gençlerin şiirlerinde birtakım tökezlemelere, zibidiliklere, dil sürçmelerine raslanırsa da onlardaki sıcaklık usta ozanlarda bile kolay kolay görünmez. Gerçi yıllanmış ozanlar sevgi eksikliklerini cambazlıkları ile kapatırlar ama bunlarda yine gençlerin o fil tufanı dizeleri bulunmaz.

Ne ki, şiirin bol olduğu, kıt olduğu zamanlar vardır. 1960-1970 arasında sanırım bir kuraklık döneminden geçtik. Son yıllarda ise, 1940 Kuşağını anımsatan bir şiir patlamasıyla karşı karşıyayız.

Bundan sonra yoksul derim ki, İzzet Yasar, Nurullah Can, Enis Batur, Haşim Çatış, Osman Serhat, Metin Altıok, Murathan Mungan, Abdülkadir Budak, Mehmet Taner, Yaşar Miraç, Ahmet Ada, Engin Günçe (Bunlardan kimilerinin yaşı ilk ağızda saydıklarımdan pek geri kalmaz.), Azer Yaran, İzzet Göldeli, Ali Cengizkan vb. ozanların tümü değişik ve çok sesli bir şiiri büyütüyor. Bunlara öyküden şiire atlayan Hulki Aktunç'u da katmak gerekir. Çünkü Hulki'nin *Yazı* dergisinde «Eski Bir Denizin Yalıları» adıyla yayınladığı 8 şiir tam bir usta işi.

Bu ayın dergilerinden *Yazko* da bana Adnan Özer'le Seyyit Nezir'i getirdi. Onlara daha önce bir yerlerde rasladım mı bilmiyorum. Ne ki Özer'in «Medresede İsyan»ını, Nezir'in de «Hayırlı Acılar»ını çok sevdim. *Sanat Olayı*'nda ise «Günler» şiiriyle Adnan Azar var (Gençlerin adları da birbirine ne kadar benziyor). Onun şiir üzerine düşüncelerini de, daha önce, büyük şadımanlıklar içinde, *Somut* dergisinde okumuştum.

8 Şubat

Gerçekte bizim kuşaktan kimse siyasal bir partiye girmeyi aklından geçirmemiştir. Geçirmişse de onu hemen naralar vurarak kovalamıştır.

1950'lerde Ataç da, C.H.P.'den aday gösterileceği zaman çok utanmıştır. Bir ara herkesin tek tek onayını almaya bile kalkmıştır.

24 Şubat

Saat 15.

Demiryolunu izleyerek Bostancı.

İncecikten bir yağmur suratıma salvo ediyor. Eldivenlerimi evde unuttuğum için ellerim buz gibi. Ne ki, eskilerin deyişiyle sırtım kavi.

İskele kahvesinde çay.

Daha önce, içeriye girmeden iskele üstünde beş dakika kıpırdamadan durdum. Şubat soğuğunu ciğerlerime çektim.

Oh be!

Kahvede üç erkek bir masada saldır saldır ötüyor. Pencere önündeki masada da pek kofti bir adam. Fel fel bakıyor. Onun sağında da mika gibi iki kız.

Kızların kahveye gelip yanımızdaki masaya çöktükleri eski günleri, o altın günleri anımsadım. Kışın uzun kalm yün atkılı, incecikten kızlar vardı. Yandaki iskemleye çantalarını, eldivenlerini, yün berelerini yerleştirdikten sonra, atkılarını da en üste kondururlardı. Bir mendil gibi katlanmış bu atkılardan çok elektrik fışkırırdı. En kaknem kızlara bile bu yumuşacık ve tonton atkılardan ötürü bir sıcaklık duyardım.

Bağdat Caddesi.

Eve dönüyorum. Çatalçeşme'deki Çeşme Sokağına daha 500 metre var. Bu yol hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor bana. Evde olmak, terliklerimle tıpış tıpış odalarda dolaşmak öyle olanaksız görünüyor ki... Hiç mi hiç üstesinden gelemiye-

ceğimi sanıyorum. Meydan savaşı yöneten bir komutan bile işinin sonucundan bu kadar kuşkulu olamaz.

400 metre. Aman Allahım, meğersem zaman hileden başka bir şey değilmiş!

300 metre. Çeşme Sokağına saptım. Koşmaya başladım. Çabucak yorularak durdum.

Hatboyu Sokak.

Oh, 100 metre kaldı.

Hadi bir koşu daha.

60 metre, 40 metre.

Hâlâ eve ulaşabileceğime inanamıyorum.

Beni korkutan zamanın ta kendisi. Zamanın küçük bir parçasını ele geçirmek bile başlı başına bir iş. Biz bunu bilmiyoruz. Az sonra eve varınca durum değişecek. Zamanı bozuk para gibi harcamaya başlayacağım. Daha doğrusu zaman adında bir yaratık olduğunu unutacağım.

5 metre.

4, 3, 2, 1.

Eller yukarı.

13 Mart

TV.'de Luciano Zalce'nin bir filmi: *El Greco.*

Başarısı düello sahnesinden.

Gerçi ölüm-kalım oyununda kimse kalıbı dinlendirmiyor ama filmin sonunda El Greco'nun mangaptusu Jeronima'nın, hiç beklenmedik bir anda şanlı ölüm köprüsünden geçmeye kalkışı düelloya bağlanan umutların yerine tutulmalıdır.

Ne ki, bu ölüm de güzelliğini, Jeronima'nın, hadi kendi adıyla söyleyelim, Rosanna Schiaffino'nun, El Greco'nun evine koşarak giderken yol boyunca posuna ve kalçalarına kazandırdığı rüzgarlardan, bükülüp savrulmalardan almaktadır.

Diyeceğim, insan yücelere çıkmadan, niceler önünde kesik kurdela kesilmeden, sanat yapıtında da, ölümde de —ölüm de bir sanat ürünüdür— ateş parçası kesilemez.

17 Nisan

Yaz ağzı.

Sonbaharda yaprakları en geç dökülen ayvalar bile yeşile durdu.

Balkonlardan, damlardan, bahçelerden, sokaklardan, denişden Miro Kongo Yanardağının lavları püskürmeye başladı.

Bir daha gece olmayacak.

Yaşayanlar her zaman haklı, ölenler her zaman haksız.

İzzet Yasar :

bir kauçuk kadınım olsa şimdi
stockholm'lü işçilerin imâl ettiği
saçları başak rengi gözleri laciverdi

12 Mayıs

Ozanlar son şiirlerinde, çokluk, ilk şiirlerine, ilk aldıkları etkilere dönerler.

Bu, artık onların bin bela soludukları anlamma gelir.

Ne var, kimi ozanlar da, tam tersi, geliştikçe gelişirler. Bütün yaşamları boyunca yazamadıkları şiirleri yazarlar.

13 Mayıs

Kimi şairler başkalarının kanatları ile uçmayı alışkanlık haline getirmişlerdir. Çalıp çırptıkları dizeleri, imgeleri, deyiş biçimlerini, dize seslerini yüzlerine vuracak olursanız pişmiş kelle gibi sırıtıp: «Onlar o şiirleri benim için hazırladılar, benim için yazdılar» derler.

Doğrusu, şap şap kalabalık, dizelerin, imgelerin yürütüldüğünü hemen çakar da deyiş biçimleri ile dize seslerinin apartılması karşısında put kesilir.

Oysa, gerçek arak burada, bu seslerde, bu kanat kıpırtılarındadır.

Saat 18

Hepimiz karanlık ardından koşuyoruz.

Bir karanlık bulup başımızı ona daldırdık mı, oh, aydınlığa kavuştuğumuzu sanıyoruz.

Bu devekuşu aydınlığıdır. Büyük savların, *megalo idea*'ların çoğu devekuşu aydınlığı ile boyanmıştır.

14 Mayıs

İnsan akıl tasına düşen düşünceleri, duyguları şipşak bir deftere geçirmeli. Geçirmezse bir daha o düşüncelere çok zor döner.

Kimi zaman yine ayni düşüncelerle burun buruna gelse de bunlar o eski düşünceler, o eski aftoslar değildir. Hiç değilse küçük bir çarpıklık, bir mavruluk vardır.

5 Haziran

İbnülemin, Üsküdarlı Safi'nin :

Sabah-ı mahşer olup da açınca gözlerimi
Yine seni sorarım ben yine seni ararım.

ikiliğinin Muhittin Raif'in şu dizeleriyle ayni anlamda olduğunu söyler

Ararım hep onu Muhyi, sorarım hep onu ben
Açar açmaz gözümü suph-u kıyamette bile.

Bu birbirine semer deviren kıyamet dizelerini okuyunca yine zihnim bozuldu.

Üsküdarlı 1862 doğumludur. Ölümü de 1901'de Halep'tedir. Muhyî (Muhittin Raif) ise dünyaya 1880'de gelmiştir. Doğal ki, Muhyî'ye yaklaşan Üsküdarlı değil, Üsküdarlı'ya çengel atan Muhyî'dir.

Hoş, bizim edebiyatımızda böyle araklara çokça raslanır. Bunlar sözlü toplantıların şeker şerbetidir ama yazılara pek dökülmezler.

Arada bir, Ülkü Tamer'in kendi dizelerini tırtıklayan bir şair (İlhan Berk) karşısında attığı çığlık gibi, arabalara sığmaz ahlar işitilse de, zamanla bunlar da belleklerden silinip gider. Dahası, başka bir şey olur. Biri sizin dizelerinizi yürütür, sizin de o dizeleri o panduflacıdan sızdırdığınız sanılır.

İbnülemin'in *Son Asır Türk Şairleri*'nde, Beykoz Kundura Fabrikasında muhasebeci olarak çalışmış 1877 doğumlu bir Enver Bey'in de şiiri var

Sen gönüllerde nuhbe-i amal
Ben uzaklardan akseden bir ah
Sen peri hande çehre-i ikbal
Ben tahassür elinde ömr-i tebah

(Sen gönüllerde seçkin bir dilek / Ben uzaklardan kopup gelen bir ah / Sen peri gülüşlü, mutluluk yüzlü / Ben pıhtılaşmış çürük çarık bir ömür)

Bu da bana gençlik yıllarımda okuduğum bir şiiri anımsattı.

Ama neyin nesi, kimin fesi olduğunu çıkaramadım. Bir ara Faruk Nafiz'in «Firarî» şiirinden kuşkulandımsa da, yeniden okuyunca işkilimi geri çektim :

Sen bir ahu gibi dağdan dağa kaçsan da yine
Seni aşkım canavarlar gibi takip edecek

8 Haziran

Daha yüzümüz, gözümüz açılmadan ömür defterimiz dürülüyor.

Raftan düşüyor ve trak ölüyoruz.

Oysa insan yaşamının uzun olduğunu belletmişler bizlere.

Bana kalırsa, dünyadan alapşap ayrılışımız biraz da bu yanlış kantarlanan bilgiden geliyor.

Cahit Sıtkı 35 yaşına merdiven dayayınca yolu yarıladığını, sanmıştı. Ama öteki yarıyı bitiremedi. Belki de öteki yarıda kendi yapabileceği pek bir şey olmadığını düşünmüştür.

Alman yazarlarından Jakov Lind, Cahit'ten de uyanıktır.

O, insan ömrünün 23 yaşta yarılandığını çakmıştır.

Türklerin *Tavşan Kaç* romanıyla tanıdığı John Updike ise, Amerika'da sanatçıların yaşama şansının pek gıdım olduğunu söyler.

Ona göre bir yazar yirmi beşine geldi mi yaşlanır, paslanır, suyu sıkılmış limona döner.

10 Haziran

İsviçreli yazar C. F. Ramuz şöyle der:

— Sanat yapıtı iyi ise, ona ödenen para hiçbir zaman yeterli değildir. Kötü ise de her zaman için çoktur.

Dünyanın dört bucağında her gün yüzlerce, binlerce kitap yazılmakta, tomar tomar şiir döktürülmektedir.

Bunların hangisi insanın damarlarındaki kanın hızını artırır? Kaçı iyi resim verir? Kaçının düşünce işlerinde eli vardır?

Kesin bir şey söylenemez.

Yazı politikası öze değil, sayıya dayandırılmıştır.

İnanmak gerekir ki, it sürüsü gibi yazar, köşeyi dönmek için sıraya girmeyi bile beklememektedir.

Oysa öte yanda, bir yığın okur da doyurucu ve kılçığı az yapıtların özlemini çekiyor.

22 Haziran

Gençlikte insanlar, geleceğe karşı bir anti-friz, bir zaman-püskürten hortum, bir alev örten huni taşır içlerinde.

Bunlar gençleri, boyu posu yeni yeni meydan alan delikanlıları bulundukları ana bağlar. Onlara yaşama gücü verir.

Kulaklarının dibinde vıngıldayan sesler olsun, yaratılışın hazinesinde gizlenmiş yokluk ufukları olsun, gençlerin, yeni yitmelerin bağdaşını bozamaz.

Onlar bir taze yiğittir ki bulaştıkları ana onur ve pırıltı saçarlar. Yaşam onlar için o anın bilgisini veren bir almanaktan, bir ansiklopediden başka bir şey değildir.

İleri doğru atılımlarının tümünü de o içinde lengerendaz oldukları andan, kendilerini sekiz yönden saran rüzgarlardan çıkarırlar.

Oren, 8 Temmuz

Bir zamanlar, Fransızca *entité* terimi *zatiyet* sözcüğü ile karşılanırdı. Sözcüklere göre *zatiyet* bireyliği varmış gibi düşünülen şeydir. Sözgelişi yurt, devlet, toplum birer *zatiyet*' tir.

Şimdiler bu terimi *kendilik* sözcüğü ile karşılayanlar var.

Nedir, yazılarda bu terimin eskisine de yenisine de pek raslayamazsınız. Bulsanız bulsanız sözlüklerde bulursunuz.

Denilebilir ki bizim yazarlarımız terimlerle düşünüp, terimlerle konuşmaya pek alışık değillerdir. Bunun bir başka deyişi daha vardır: düşünmeye alışık değillerdir.

Ama bunu açıklamak doğru olmaz.

Bir de var ki, kimi batılı terimlerin Türkçeleri yoktur.

Denkleştirme ağırlığı, karşı kuvvet anlamlarına gelen *contrepoids* bunlardan biridir.

Sözcükler bunları tanımlarla karşılama yoluna gitmişlerdir.

Oysa tanımlar insanların kafasından hemen uçup gider.

Belleklere demir bırakanlar ancak terimlerdir.

Onların da insanların düşünce kalıplarına daha küçük yaşlarda girmeleri ve zamanla içerik kazanmaları gerekir.

11 Temmuz

Virginia Woolf günlüğünde George Eliot'un, eleştirmenlerin yazdıklarını hiç okumadığını söyler.

Eleştirmenlerin romanları için döktürdükleri çalışmalarını engelliyormuş.

Rousseau da *İtiraflar*'ın Onuncu Kitabında şunu açıklar:

— Hiç kimse ile alışverişim olmasaydı, hiçbir şey bilmeseydim, daha rahat edecektim. Nedir, gönlümün hâlâ bağ-

lı kaldığı ilişkiler vardı ve düşmanlarım o yoldan beni ellerinde tutuyorlardı.

12 Temmuz

Bir kitaptan hiçbir şey, yeni bir sözcük, küçük bir esinti, bir rast peşrevi, bir vakvak dansı figürü bile devşiremediniz se bilin ki o kitap sallapatadır.

Gerçekte başucu kitapları da helehelehoptur.

Uyku haplarından, afyon ve tiryaktan başka bir şey değildir.

28 Temmuz

Çokları kendi kafalarıyla değil, başkalarının kafalarıyla düşünür.

Nedense kendi yargılarını ayağa kaldırmak, kendi yargılarını geçerli kılmak insanları ürkütüyor.

Kendi düşüncelerini ortaya atıp eleştirileri üzerlerine çekeceklerine, başkalarının hüzzamlarına katılıp kimseyle dalaşmadan yaşamayı yeğ tutuyorlar.

Bu biraz da bir yargıya varmak için birtakım incelemeler, araştırmalar yapmak, birtakım bilgi alanlarından geçmek gereğinden doğuyor. Çokları bunu göze alamıyor, yorgunluğuna katlanamıyor.

Takım tutmanın, elebaşılara bağlanmanın nedeninde de bu yatıyor: kafa tembelliği.

5 Ağustos

İrlanda'lı yazar Brendan Behan, Birinci Dünya Savaşından önce Dublin'de *Stout* ile *Porter* biralarının içildiğini söyler.

Porter siyah bir biraymış, alkol gradosu da arkadaşından daha düşükmüş.

Stout'un dublesi bir penny'ye satılırmış. O kadar güzelmiş ki bira bardağı tezgahın üzerine kondu mu, yapışıp kalırmış.

Brendan Behan içkicidir.

Flann O'Brien de öyle.

Behan'ın demesine göre, O'Brien *Deniz Üstünde İki Kuş* adlı romanında *Porter* birasına «İşçinin Dostu» adını vererek şu aşağıdaki pohpohu çekmiş

İşler bombozuk çaldıysa
Kalkıştıysan sen de düzeltmeye
Ve de yaşam zifir kesilince
Bir duble siyah bira işte senin tek dostun

Yuttunsa iyisinden zokayı
Atın da vartaya uğradıysa
Bir şeyin kalmadıysa borçtan başka
Bir duble siyah bira işte senin tek dostun

Kalbinde duyarsan bir hüzzam curcuna
Yüzünün de kurumuşsa kanı
Doktor da demişse «Havanı değiştir»
Bir duble siyah bira işte senin tek dostun

Mayışmışsa tel dolabın
Bir topan sucuk bile yoksa kızartılacak
Yani bir vakit yiyorsan bir vakit açsan
Bir duble siyah bira işte senin tek dostun

Ayaklanma varsa, varsa o mendebur savaş
Bir düşünce kalmıştır sana gülbeşeker
Bir ışık parıltısı olsa olsa
Bir duble siyah bira işte senin tek dostun

8 Ağustos

Elimi çabuk tutmalıyım.

Yaşamımın son günlerini saptayacak bu yaşlılık günlüğünü sona erdirmeden tıkanıp kalacağımdan korkarım.

Daha şimdiden hastalıklar yakamda.

Uykularım delik deşik.

Kâtibî :

Felek hançerini almış destine
Ömrümün siperin delmek kastine

18 Ağustos

Dün gece düşümde annemi gördüm.

Jale ile büyük bir odada imişiz. Bir eski zaman odasında.

Birden kapı çalındı.

Gidip açtım, gelenin kim olduğunu anlamadan: «Gel bakalım» dedim.

Annem girdi, pencerenin önündeki sedire oturdu.

Düzde kalmış bir hali vardı.

Ölecek diye korktum.

Sonra uyandım.

Bir an annemin yaşayıp yaşamadığını kestiremedim.

Beş yıl önce ömür defterini kapadığını anımsayınca sevindim. O acılı, o zıypak, o dibi tutmuş günleri yeniden yaşamıyacaktım.

Ne güzel ölmek bir kez
İnsanın yaşamında
Rüştü Onur gibi
Muzaffer gibi
Ayağı kayıp da
Dönmemek gerisin geri

Ölüm olurdu yoksa
Ölmeyenlere de dünyada
O şanlı köprüden
Langa lunga boyuna

Şöyle düşünün bir kadın
Aşıksınız sırsıklam
Dur durak dinlemeden
Ölüyor ha bire

19 Ağustos

Bu günlükte kendimi boyuna gözlem altında tutabilirsem, belki okurların ilgisini çekebilecek bir şeyler çıkarabilirim.

İnsanlar başkalarını gözlem altına alıyorlar da kendilerini dikizlemek gerektiğini düşünemiyorlar.

Anıcılar da çokluk dandini olaylara el atarlar da yanıbaşlarında ya da benliklerinin derinliklerinde kıpırdamadan duran o insan dediğimiz hazinenin, o caynal-cuynal pekmez küpünün kapağını bile aralamaya yanaşmazlar.

Yaşlı bir adamın kendi üzerine bir gözlemi :

— Çürümüş umutlar taşıyorum içimde.

Mercimek Ahmet :

— İnsanın dışındaki ayıbından, içindeki ayıbı çok olur.

27 Eylül

Şimdi şu anda defterime 27 Eylül tarihini düştükten sonra 1981 yerine 1978 yazdım. Sonra düzelttim. Ama uzun süre bu 1978'in nerden gelip aklıma takıldığını araştırdım.

Annemin ölüm haberini aldığım gün de böyle olmuştu. Un ufak olduğumu anlatmak için defterime çok eski bir tarih atmıştım.

İnsanın annesi ölünce ne yapar?

Şimdi düşünüyorum da benim gibi damarı kopar diyorum.

Günlüklere sadece bir iki küçük dakikamızı geçiriyoruz, geçirebilirsek. Oysa geride ne saatler, ne günler, ne sevinçler, ne acılar, ne zırtapozluklar var.

Ben annemin ölümü karşısında dilim kırık, belim bükük kalışıma hep üzülmüşümdür.

29 Eylül

Günlüğüme içimi ısıtacak iki sözcük kattım mı kekâlarda yüzerim.

Bence bir günlükçü sık sık niçin günlük tuttuğu üzerinde kafa yormalıdır.

Bunu yapmakla hem günlüğünü birtakım safsatalardan

kurtarmış olur, hem de kendini birtakım kin ve öfke fırtınalarından uzakta tutar.

Günlükçü bir canbaz, bir bıçakbaz, bir hançerbaz gibi aletlerini ustaca kullanmayacak olursa yazdıkları beş para çalışmaz.

Onun yerini öfke, kin, kıskançlık destanı alır.

5 Ekim

B. M. yeni bir romana başlamış.

Romanı yazarken öyle coşuyor, öyle vayvay kabı kesiliyormuş ki kimi zaman çalışmasını yarıda bırakmak zorunda kalıyormuş.

Her yazarın başına gelir bu.

Yazdıklarına kapılıp onların etkisinde kalanlar çoktur.

Bir gün, Balzac'ın bir dostu kendisini yoklamaya gittiği vakit onu gözyaşları içinde görmüştür.

Yazarımız kendisine Langeais Düşesinin ölüm haberini verir.

Konuk, Paris'te ya da başka bir yerde o güne değin Langeais Düşesi diye birinin yaşadığı üzerine hiçbir şey duymadığı için şapalaklaşır. Gerçekte Düşes, Balzac'ın yeni yazmakta olduğu romanın kişisidir. Balzac, tam dostunun geldiği saatte Düşes'in ölüsünü doğramıştır. Düş dünyasında gezindiği, daha gerçek dünyaya dönmediği için de dostunu höngürdeyerek karşılamıştır.

Buna benzer bir öykü Baba Dumas için de anlatılır.

Oğul Dumas bir gün babasının evine gider. Babası *Bragelonne Vikontu*'nu o gün bitirmiştir.

Oğlu onu geniş bir koltuğa oturmuş, gözleri kan çanağı halinde bulur.

— Ağlamışsın babacığım, nen var?

— Büyük bir acı! Porthos öldü. Onu öldürdüm. Öldüğü için de gözyaşlarımı tutamadım. Zavallı Porthos.

Bu öykücükleri bir denememde anlattım mı, anlatmadım mı?

O kadar çok yazıyorum ki, artık neyi yazdım, neyi yazmadım çıkaramıyorum.

9 Ekim

Mustafa Kemal Paşa, Veliaht Vahdettin'le Berlin'e gittiği vakit kendisini Vahdettin'in emir subayı sanmışlardır.

Davranışları da o biçim olmuştur.

Ne ki, onun tümenlere, kolordulara ve dahası, ordulara komutanlık ettiğini öğrendikleri vakit utançlarını nereye koyacaklarını bilememişlerdir:

— Bizi bağışlayın. Sizin ekselans olduğunuzu bilmiyorduk.

Mithat Paşa da Sultan Murat'ın yerine Sultan Hamit'i geçirmeyi düşündüğü günlerde Abdülhamit'in gözünde ekselanstır. Ama Abdülhamit bütün yönetimi ele geçirip onu memleketten sürdüğü vakit ekselans değildir.

Doğrusu, Sultan Hamit'in bu bağdaşa çabucak varmasının nedeni çevresindekilerin Meşrutiyete gönülden inanmamalarıdır. Ya da inananlar varsa, bunların sayısının iki elin parmaklarından az oluşundandır.

Abdülhamit'in tahta oturtulmasında Mithat Paşa ile birlikte çalışan Mütercim Rüştü Paşa bile o zamanlar daha Türkiye'de Meşrutiyet olamıyacağı düşüncesindedir. Bunu Abdülhamit, padişah olmadan önce, Maslak Köşkünde, Rüştü ve Mithat Paşalarla yaptığı bir konuşmada çakmıştır.

Sonraları, 26 Ocak 1918 günü, Beylerbeyi Sarayındaki mahpusluğunda yakınlarına şunları anlatacaktır:

— Rüştü Paşa bizde daha Meşrutiyet olamıyacağı kanısındaydı. Ama sonradan öbürleri birer post kapabilmek için girişimde bulundular. İnanın bütün bu davranışlar hep kendi çıkarlarını sağlamaktan öteye geçmiyordu. Netekim, Meclis toplanarak çalışmaya başladığı vakit bunun birçok örnekleri açıktan açığa görüldü. Eğer o zamanlar, Meşrutiyet'ten yana olanlarda bir yetenek bulunsaydı, Meclis açıldıktan sonra ben onu kapatmak istesem bile buna engel olurlar, Meşrutiyet'i yaşatmak için canlarını feda ederlerdi.

Diyeceğim, bir ulusun başına çökecek kişi ekselans mı, değil mi, ilkin ona bakılmalıdır.

Ve «İçli çocuklara» (Abdülhamit'in adlarından biri) zinhar yani dünya halkı toplansa ve dolsa hiç mi hiç güvenilmemelidir.

12 Ekim

Şairler, genç yazarlara çokluk kendilerinin yapamadıkları şeyi salık verirler.

13 Ekim

Hastane rengi bizde beyaz ya da açık kromdur.

Colette'e inanmak gerekirse Fransa'da filizidir. Kimi zaman da yeşildir.

Öte yandan beyaz, Çinlilerde yas rengidir.

Atillâ İlhan :

kalbimiz beyaz derken biz siyah diyemeyiz.

4 Kasım

Roger Martin du Gard şehir ve sokak bilibililerine romanlarında pek yer vermez. Buna karşılık *Vieille France* adlı uzun öyküsünde Maupeyrou kasabasının topografyasını çıkarmıştır.

Daha doğrusu bu işi yapan kasabanın postacısı Joigneau' dur. O, tam bir çarıklıdır. Kasabayı kafasını bir yerde bırakmadan dolaşır. Papaz Verne ile öğretmen kızkardeşine, fırıncı Merlavine Kardeşlere, ev bozuntusu bir barakada oturan Bayan Daigne'e, berber Ferdinand'a, arabacı Fouillade'a, parababası oldukları halde zenginliklerinden haberleri olmayan ve bir yoksul yaşamı süren Bayan Massot ile kızma, şarapçı Bayan Flamart'a ve daha nicelerine her gün mektup taşır.

Kimilerine mektup gelmemişse onların kapısını yine çalmazlık etmez. Çünkü bu kez de her zaman için çantasında

bulundurduğu broşürlerden, el ilanlarından birini sunar onlara.

Postacılar bahçedeki ağaçlarımıza, balkonlarımıza konan sığırcıklar, serçeler gibidir. Gelip de kapımızı tıklattılar mı evin bütün havasını değiştirirler.

Ve hemen de cik, cik, cik.

Başka bir kapıya.

Martialis

Benim olan bir günüm yok. Şu koca kentte
Çalkanıp duruyorum ordan oraya

10 Kasım

Romancı John Cowper Powys özyaşamöyküsünde diyor ki :

— İlk şiirlerimin özgünlükle hiçbir girdisi, çıktısı yoktu. Ama kitap halinde basıldıkları vakit onları ne büyük bir coşkuyla seyrettiğimi kestirebilirsiniz. Hove'a giderken onları yanımda götürdüm. Denizin saldırısını kesmek için yapılmış dalgakıranların bitişiğindeki plajda da elimden hiç düşürmedim.

Bu sözde içimi açan Powys'in mayışık şiirler yazdığını açığa vurması değil elbet. Beni saran onun her büyük yazar gibi sanatına bütün benliğiyle vurgun olmasıdır.

Powys kadın-erkek ilişkilerinde de şap şap kalabalığın inanışlarını kulak ardı etmiş bir yazardır.

Henry Miller, onu D.H. Lawrence'in ve kendisinin öğretmeni olarak gösterir.

21 Kasım

John Dos Passos'a göre Hemingway, Amerika'nın büyük bir uslupçusudur. Uslubunu hem telgraf dilinden hem de, her ne mene şeyse, King James'in İncil'inden çıkarmıştır.

Kansas City ile Toronto'nun boks çevrelerinde ve de karakollarında bütünlediği öğrenimi ise öykülerine ve konuşmalarına doğallık katmıştır.

Passos, gençliklerinde herkesin konuşurken nükte yapmaya pek düşkün olduğunu da söylüyor. Bir başka deyişle o yıllarda Amerikalılar kendilerini güldürecek kitapları okuyorlarmış sadece. Buna karşılık Passos'la Hemingway Tevrat'ı didikliyorlarmış. Bütün kentsoylulara da ateş püskürüyorlarmış.

28 Kasım

Ben denemelerimde kendilerini çiçek sevgisine vermiş, küçümencik bir kayıkla okyanusları aşmış, pejmürde bir lamba ışığında sabahlara değin edebiyat yapıtları üzerine eğilmiş, yaşama sevinçlerini başlarının üstünde tutmuş, sanat matahları önünde ceketini iliklemiş ya da sokakların şiirini kovalamış insanların öyküsünü anlatmakla, gençlerin içinde güzel, iyi, yararlı olan ne varsa onları uyandırmak istedim.

Zorbaları, kana susamış kralları, türş yüzlü sömürgecileri sergilememin nedeni de budur.

1 Aralık

Ahmet Mithat Efendi «Hikmet-i Peder» adlı öyküsünde roman üzerine şu inip binen sözleri döktürmüştür:

— Roman denilen şeyin düşseli, gerçeği, doğalı filan olur, değil mi? Ya sırf gerçeği olursa buna ne diyeceğiz? Böyle sırf gerçek olursa ona, artık roman denilemez. Tarih demek gerekir. Çünkü bunu bana anlatan bayın bin yeminle söylediğine göre bu olaylar baştanbaşa doğruymuş.

Bencesi, yapıtları eskiten, raflara kaldırılmasına yol açan onların bu gibi fetvalara, bahar çılgınlıklarına dayandırılmasıdır.

10 Aralık

Muhammed Ali Clay şöyle demiştir :

— Her büyük adam yalnızdır. Büyüklük yalnızlıkla birlikte gider. Kişi ancak kendi kendine yeterli olduğu vakit büyür. İşte ben de ne acılarımı, ne de mutluluklarımı birileriyle derinlemesine paylaştım. Çünkü en büyük benim.

14 Aralık

Her çağda kendi çağını beğenmeyen, o çağın bir insanı olmaktan utanan sanatçılar vardır.

Henri Massis bunların başında Claudel'i gösterir.

Tevfik Fikret de bunlardan biridir.

1940 Kuşağı sanırım bu küskün, bu çıngırakları tınsız yazarların, ozanların sayısını biraz daha kabartmıştır.

1940'tan sonra taşlamaların, yergilerin yükseklik almasını da buna bağlıyabiliriz.

19 Aralık

Bir eleştirmenden hiçbir zaman anlamadığı şeyleri anlaması istenmemelidir. Ayıp kaçar.

21 Aralık

W. B. Yeats anılarında çağının ozanlarıyla bir *Uyakçılar Derneği* kurduklarını anlatır.

1890 yıllarıdır bu. Üyeler her akşam Fleet Sokağındaki *Cheshire Peyniri* adında eski bir lokantada buluşuyorlardır. Nedir, Oscar Wilde bohem yaşamından hoşlanmadığı için oraya bindebir uğruyordur.

Yalnız Wilde'ın kuşbeyinlileri, zibidileri, iyi şiirler karşısında buruk kesenleri, ciğerinin köşesine oturttuğu da görülmemiştir. Onlara ancak, kendi gözlem kesesini doldurdukları sürece katlanır.

Bir gün Yeats'e şunu söylemiştir :

— Olive Schreiner, Esat End'de oturuyor. Çünkü orası insanların yüzlerine maske takmadığı tek yermiş. Ama ben de ona orda oturduğumu söyledim. Çünkü beni de yaşamda sadece maskeler ilgilendirir.

27 Aralık

Kimileri bilimsizlik tarlasıyla bilim ve sanat tarlasının tam sınır çizgisinde durur. Bir yandan bakıldı mı aydın sanılır, öbür yandan dikizlenince de bütün dibelekliği ortaya çıkar.

1982

17 Ocak

Düş kurmak bir sanattır.
Düş kurarken işin içine gerçeğe taban tabana karşıt öğeler katıldı mı o düş, düş olmaz.

19 Ocak

İnsanlar bir yaştan sonra birbirlerine tutuldukları için kızmıyor, birbirlerine tutulmak için kızıyor.

20 Ocak

Çok şükür sonunda yaşlandım
Gençliğimle artık elele

22 Ocak

Çokları için düşünce kalıpları gerek. Düşünce kalıpları olmadan, kimseler bir şey kavrayamıyor.

25 Ocak

Yazarların çoğu insanlığa karşı duygularla dolu oldukları halde hep insanlıktan, insan sevgisinden açarlar. Halk sözcüğünü dillerinden düşürmeseler de halktan biriyle karşılaştıkları vakit yüzlerini buruşturan şairlerin sayısı pek kabarıktır.

Bu gibiler bir de insan sevgisinin sadece kendilerinde taht kurduğunu, başkalarında zırnık bulunmadığını söylerler.

Dostoyevski günlüğünde şöyle yazar :

— Kültürlü insanlar arasında yalancı olmıyanı bulamazsınız.

31 Ocak

Tarih ve gezi kitapları, Heredotos'un deyişiyle söylemek gerekirse, «utanç verici» olaylar, taraz-turaz geleneklerle doludur.

XIV. yüzyıl Arap gezgini İbni Battuta kimi yerlerde yabanöküzü kesildikten sonra işkembesindeki suyun içildiğini yazar. Kimi yerlerde de kayatuzu para yerine geçermiş.

Ayvalatin'de ise evli erkekler başka kadınlarla ilişki kurduğu gibi evli kadınlar da başka erkeklerden dost tutarmış. Koca eve gelip de karısını sevdalısı ile al takke ver külah yakalasa da gıkını çıkarmazmış.

Buna benzer bir şeyi Tarihçi Herodotos da lafını Asur' lular üzerinde tuttuğu vakit anlatır.

Asur'lu her kadın yaşamında bir kez Tanrıça Myletta' nın — Asur'luların Afrodit'i — tapınağına giderek orda bir erkeğin gelip kendisini almasını beklermiş. Erkekler bir sürü kadın arasından istediklerini seçerlermiş. Ne var, bunun için de kadınların kucağına gümüş para atmak zorunda imişler. Paranın değeri önemli değilmiş ama bir kez atıldı mı kutsallaşırmış. Geri çevrilmesi de yasakmış.

Kadın ancak yabancı bir erkekle yattığı vakit Tanrıçaya karşı — anlaşılan Myletta da fingirdeğin tekiymiş — ödevini yapmış sayılırmış. Evinin yolunu da ancak o vakit tutarmış.

Öyküden çıkarılacağı üzere, artist-yavrusu kadınlar evlerine şipşak dönerlermiş. Gudubetler, surat düşkünleri ise yasanın istediği koşulları yerine getirmek için kimi zaman tapınakta 3-4 yıl beklermiş.

8 Şubat

Yazarların, gerçek yazarların, kıskançlık bozuk düşüncesine kapılmadan birbirlerine sevgi dağıtmaları, onların karşılarındakini anlamak isteğinden gelir. Çünkü bir yerde sevgi anlamak demektir. Plutarkhos'un eski Yunan ve Roma tarihlerine eğilmesinin, Yunanlılarla Romalıların yaşam öykülerini didiklemesinin temelinde bu vardır, sevgi.

Plutarkhos şöyle der :

— Ressamlar benzerliği insanların yüzünden, yüz çizgilerinden çıkarırlar. Çünkü insan karakterini ortaya çıkaran da budur. Bu nedenle bedenin öbür parçalarına pek kulak asmazlar. Benim de ayni biçimde ruhun belirtilerini ele almamı, büyük işleri, savaşları başkalarına bırakıp her birinin (Ciceron, Demostenes, Büyük İskender, Perikles vb.) yaşamını bu yoldan anlatmamı bağışlayın.

15 Şubat

Bugün bir genç bir kilo çekirdek kahve getirdi.

Mısır Çarşısı bitişiğindeki Ahmet Kurukahvecinin bir armağanı imiş. Benim İstanbul üzerine yazdığım yazılara bir karşılıkmış.

Teşekkür için Ahmet Kurukahveci'yi aradımsa da bulamadım. Yalnız kahveyi gönderenin kendi değil de oğlu olduğunu öğrendim.

Kahveyi hemen çekerek bir okkalı pişirdim.

Salonda kendi kendime buruk keserek içtim.

Yalnız mutfağa geçmeden önce şöyle bağırmaktan da kendimi alamadım:

— Yap birrr...

Değerli armağan bana eski yıllarda kalmış Türk kahvesinin tadını bir daha tattırdı.

28 Şubat

Ben «Fantoma Geliyor» adlı denememi polis romanlarını sevdirmek için yazdım.

Gerçi çocuklar onların içine dalıp dalıp çıkarlar, ya da yumuşak iniş yapıp orda kalmak isterler ama gençlik yıllarını gerilerde bırakmış olanlar onlara yüz vermez. Yani yüz verenlerin sayısı sınırlıdır.

Aydınların ise onların önünde ziviri bulanır.

Oysa polis romanları kafayı işletir, insanı iyi ile kötü arasında bir ayrım yapma gereğine iteler.

Daha da güzeli: vıdıvıdı yapmaktan alakoyar.

3 Mart

Ala sabah 5,20'de kalkıp çay demledim.

Böbreklerime dokunduğu halde yaptım. Çarem kesilmişti, apartımanın içi çok soğuktu. Ihlamur da içebilirdim ama o şipşak bağırsaklarımı yumuşatıyor.

Çay kavanozunu dolaba kaldırırken içinde çayın bitmek üzere olduğunu gördüm. Bu, bana büyük hazlar verdi. Tüketimden doğan haz.

15 Mart

Sıraselviler'deki Aslanyatağı Sokağından geçip Cihangir Asfaltının başında durdum.

1951'den sonra tam dokuz yıl Asfaltı, Sormagir'e bağlayan merdivenli sokaktaki bir evin üst katında oturmuştum.

Şimdiler o dört katlı evin yerine koskoca bir apartıman dikmişler.

Benim yattığım yer neresiydi diye geçirdim aklımdan.

Üçüncü katta mı, dörtte mi?

Belki de dördüncü katın tavanından 30 santim aşağıda yatmışımdır yıllarca, ya da iki tuğla arasında sıkışıp kalmışımdır.

Yaşadığımız yaşam da bu : belirlilik ortasında belirsizlik.

18 Mart

İnsan sevgisi!

Bu söz artık kafamda sancılar kaldırmaya başladı.

İnsanları seven bir kişinin, bunu belli etmesi için bin bin yol vardır. Ama bu yol fat fut «Ben insanları severim» diye ortaya atılmak değildir.

Ben bu konuya, çok eskilerde, «Şiir Dersi» adlı şiirimle el atmıştım. Gelin görün ki, kimileri onu insan sevgisine karşı bir şiir gibi göstermek istedi. Oysa ben o şiirde insan sevgisini sömüren şairleri yeriyordum.

Sanırım insanları sevmemek başka şeydir, insan sevgisi madrabazlarını yermek başka şey.

Ne ki, yığınlar böyle maç-maçlar üzerinde durmuyor. Sahtecileri bile şakak lalesi ediyor.

19 Mart

Gençlerin gücüne, gençlerin yaratıcılığına güven duymuyoruz.

Daha doğrusu, korkuyoruz onlardan.

Dünyadaki tüm ulusların kurultaylarına bakın Çoğu pinpirik, içi geçmiş, kullanımdan düşmüş insanlarla dolu.

Oysa Voltaire, yaşlı politikacıların kaskatı bir yürek taşıdıklarını söyler.

29 Mart, Pazartesi

Bu yıl Kocakarı Soğuğu 9 Martta geldi, 15 gün evlerde, pencere pervazlarında, sokaklarda, damların üstünde eğleşti

durdu. Mart sonlarında ise birdenbire güneş açtı, herkes günlerce evlerinin içine astığı çamaşırları dışarı çıkarıp bir de güneşle yıkadı. Soğuklarda iç odalara saklananlar da takım takım kırlarda, deniz kıyılarında, meydanlarda göründü.

Eskiler bu soğuğa *Berd-el acûz* derler. Berd soğuk, acûz da acûze yani kocakarı anlamınadır. Genellikle 11 Martta kipirder, yedi gün sürer. Nedir, kimi takvimler başlangıcını 9 Mart olarak gösterir. Ya da üçüncü cemrenin toprağa düşüşünden beş gün sonraya rastlatırlar. A. Süheyl Ünver bu soğuğun kış sonlarında boy sattığı için *Berd-el aciz* diye anılmasının doğru olacağını ileri sürer. O da elden, ayaktan düşmüş bir soğuk demektir.

Öğleden sonra tıpın-tıpır Suadiye'ye doğru yürüdüm. Sonra geri dönüp Bostancı'ya sarktım. Vapur iskelesi yolunda tiriti çıkmış bir erkekle oldukça genç bir kadına rasladım. Kadının sağ elinde bir pazar çantası vardı. Ih, ıh zorlukla taşıyordu. Sol eliyle de kocası olduğu anlaşılan pinponun elinden tutmuş güdüyordu. Gerçi eli adamın ellerine değmiyordu ama adam adımlarını elinden tutuluyormuşcasma atıyordu. Kaldı ki, kadının öbür eli de doluydu. Onları gözden yitinceye değin macık mıcık seyrettim.

İskeleye ilerlerken kendi kendime şunu soruyordum

— Şu afarozman kesilmiş dünyada kendisinden daha yaşlı bir kadını yedeğine alan bir kocaya raslanmış mıdır hiç?

Kıyıda durarak klorlu ve yosunlu deniz havasını ağzımdan içeri pompaladım. Ciğerlerimi şaşırttım. Daha sonra Adalardan gelen vapurun (saat 15 olmuştu) Bostancı'ya çıkardığı yolcuları dikize aldım. Düttürü Leylalara, kızkurularına varınca, herkesin yanına sokulmak, saçlarına, giysilerine sürtünmek geliyordu içimden.

İskeleye verev olarak yanaşmış vapur olsun, iskele estepetaları olsun tümü bir orkestranın çalgıcıları gibiydi. Ben de orkestra şefiydim. Ağaçları, evleri, kahveleri, lokantaları, meyhaneleri, otomobilleri, kayıkçı kayıklarını, martıları, topunu, telli ve vurmalı çalgılara verip çaldırıyordum.

5 Nisan

Ben şimdiye değin imzaladığım kitaplara, kitaplarımı armağan ettiğim kişilerin adını yazmış, yanına da sadece «için» sözcüğünü eklemişimdir. «Sevgi», «saygı» sözcüklerine ise zinhar yüz vermemişimdir.

Çünkü kitabımı birine imzalamakla zaten ona duyduğum sevgiyi ve saygıyı göstermişimdir. Bir başka deyişle o söz konusu kişiyi sevdiğim için kitabımı armağan etmişimdir.

Ne var, son yıllarda ben de her yazar gibi imzamın üstüne birkaç sıcak ve gönül alıcısı söz kondurmaya bakıyorum.

Yoksa bunlar benim yaşlandığımın işaretleri mi?

7 Nisan

Arakçı, tırtıkçı şairlerin bir işi de şiirin sesini aşırmaktır.

Doğrusu bizde arakçıların sayısı hesaba gelmez.

Ünlüler de aşırır, yeniyetmeler de.

Bunu kimselere anlatamazsınız. Onlar şiirin bir sesi olabileceğine inanmazlar. İnanmayışlarının nedeni de zaten burdan kaynaklanır.

Yalnız kimi şairler arakların yanından bile geçmemiştir. Bunlardan biri de Behçet Necatigil'dir.

19 Nisan

Sekiz saat uyku.

İki postada.

Bir haftadır uykum altı saatten aşağı düşmüyor.

Bugün kafam tam bir dinginlik içinde.

Geçenlerde başlamış olduğum «İngiliz Casusu Lawrence» denemesini, cıbban çalarak yani alkış tutarak bitirdim.

Sonra da üç daktilo sayfası tutan yazıyı bir de temize çekerek saat beşe ulaştım.

Geceleyin kendime artık bir uykusuzluk şöleni çekebileceğimi düşünerek — uykudan nefret ederim — üç bardak çayı arka arkaya diktim.

22 Nisan

İnsan günlüğünü oya gibi işlemeli.

Gereksiz şeyleri, tiriti çıkmış düşünceleri ona dazıradazır tıkıştırmamalı.

Nedir, bu ayrı bir uğraş ister. Şiir yazar, deneme yazar gibi oturup sözcüklere perende attıracaksın. Dahası, her işi bırakacak, onunla yatıp, onunla kalkacaksın.

Deneme, roman, ya da şiir yazılırken günlük tutulmuyor. Tutuluyorsa da yazılanlar kimsenin yüreğini oynatmıyor.

André Gide ile Thomas Mann romanlarını yazarken onlarla ilgili günlükler tutmuşlardır ama bunlar asıl yapıtlar yanında küçük birer kilometre taşından başka bir şey değildir. Gide'le Mann onları yorgun düştükleri ya da kendilerini dinlenmeye çektikleri vakit karalamış olmalıdırlar. Gerçi romanların *(Kalpazanlar* ile *Doktor Faustus)* kimi yol dönemeçlerini ya da bunluklu anlarını gösterirler ama onların her dakikasını, her evresini yansıtmazlar.

Bencesi, en büyük günlükçüler David H. Thoreau, Paul Léautaud, Anais Nin gibi bütün yaşamını sadece günlük yazmaya (İsviçreli yazar Amiel de ayni şeyi yapmıştır) adamış yazarlardır.

Anais Nin'in günlüğü kendi afyonu, kendi tiryakı ve de kendi haşhaşıdır. Roman döktüreceğine, elinde bir kalem bir defter, yatağına çöker, kendini günlük denizinde yolculuğa çıkarır.

Nin trende, kahvede, evde, her yerde ve her zaman günlük yazar. Ona göre önemli olan sadece şu şimdiki andır. Anılar ona gerçek tadı vermez. Yaşamı zaman ve mesafeyle değişikliğe uğramadan yakalamak ister. Onun için de boyuna şipşaklamalara el atar.

Gerçi bu yazarlar roman, anı gibi kitaplar da yazmışlardır ama, onlar üzerinde pek durmamalı.

29 Nisan

Bizim toplumumuzda eski şiir olsun, yeni şiir olsun her zaman yükseklik almıştır.

Bu biraz da bizim ulusun tembelliğindendir. Düzyazı, özellikle de düşünceye dayanan düzyazı onu yorar. İster ki, kahvede, ya da seyirlerde ya da herhangi bir toplantıda, büyük bir çaba sarfetmeden, iki laf arasında bir şiirin balını çekip alsın ya da onu belleğine yerleştirsin.

Plutarkhos da Sicilyalıların şiir delisi olduğunu yazar. Hele Euripides'in şiirleri karşısında el aman çekerlermiş.

Romalı Tarihçinin anlatmasına göre memleketlerine bir Atinalı gelip de kendilerine Euripides'in bir şiirini ya da şiirinin bir parçasını okudu mu onu nasıl ağırlayacaklarını bilemezlermiş.

İ.Ö. 413'te Atinalıları bir savaşta yenilgiye uğrattıklarında da, tutsak düşen Atinalıları Euripides'in şiirleri karşılığında salıvermişler.

Şu da var ki, bizde kimileri —bunlar ruhlarını duygusallığa adamış kimselerdir— tümden yeniliklere arka dönerler. Eski olsun da ne olursa olsun, derler. Dal bir pardesü giydirilmiş şiir çiziştirmelerine bile cıbban çalarlar.

Ama hiç gemi değiştirmeyen şiir de neye yarar?

Şeyh Galip :

Tarz-ı selefe takaddüm ettim
Bir başka lugat tekellüm ettim

13 Mayıs

İbnülemin Mahmut Kemal iki Mehmet Emin'den söz açarsa bunlardan hangisinin Ulusal Şairimiz olduğunu anlamak için hayli ter dökmek gerekir.

Beş tane Faik'i sahneye çıkardığında hangisinin Faik Âli olduğu belli değildir.

Dört Fuat'tan hangisi Fuat Köprülü'dür?

Bunu çakmak da ayrı bir dikkat ister.

14 Hakkı'dan Uzunçarşılı İsmail Hakkı'yı ayırmak insana kök söktürür.

Üç Haşim'den hangisinin *Piyale* şairi olduğunu çıkarmak da zordur. Hele Ziya'lardan hangisine Ziya Paşa denileceği bir türlü kestirilemez.

Paul Morand der ki :

— Fransızlar zaman zaman paçalarını üzünçe kaptırsalar da doğuştan üzünçlü değillerdir. Yapıları birtakım temelsiz kaygılara kapılmaktan alakoyar onları. Katolikliği sevmelerinin nedeni de burdan kaynaklanır. Çünkü ona gerçeklere dayanan çok verimli bir din gözüyle bakarlar.

Rousseau da Fransızları çok balbadem, çok ince, çok eliaçık bulur. Mutsuzlara karşı çok gönül alıcı ve saygılı davrandıklarına da inanır. Ama onların zaman zaman en toz kondurmadıkları erdemleri şakkadak unuttuklarını da öne sürer.

Doğrusu Rousseau acımasız bir genellemecidir.

Stuartların da (İskoç ve İngiliz kral ailesi) egemen karakterlerinin adaletsizliğe ve zorbalığa dayandığını yazar.

Neuchâtel'liler için ise şunları şavullar

— Alacalı bulacalı ufak-tefek süsler ve gösterişlerden başka hiçbir şeyden hoşlanmazlar. Gerçek değerleri anlamazlar. Zeka ile inceliğin ancak uzun cümle kurmak olduğunu sanırlar.

Neuchâtel'liler için bir başka zaman şunları da söyleyecektir :

— Onlar bir parça inceliği olan bir alay ve şakayı bütün akıllarını kullansalar da çakamazlar.

Kimseye bir laf denmiyor ki, yanılmaların çoğu genellemelerden gelir. «Biz kemer burunlu bir ulusuz», «Biz pilav yiyen bir ulusuz» gibi bayrak sözleri yumurtlayanlar da kendilerini karmanyolaya sokmuş olmaktan başka bir şey yapmazlar.

Dosdoğru şudur ki tek olayı alıp da genel çizgisinin üzerine oturttunuz mu, gerçeği yele vermiş, işin sevdalı dürümünü param parça etmiş olursunuz.

Genellemelere ancak teklerin çoğaldığı, ya da aynı koşullarda, aynı sonucu verdiği zaman el atılabilir.

Gelgelelim ki gelgelelim, insanlar genellemeye pek teşnedirler. Gözlemlerin bile yanlış kantarlanmış olabileceğini

hesaba almak istemezler. Bir mahalleye, bir şehre gidip de dümeni eğri birine rasladılar mı artık orada bütün insanların yan yana yürüdüğüne mühürlerini basarlar.

Ne var, Rousseau'yu genellemelerinden ötürü suçlamak da doğru değildir.

O, genelleme yapmak zorundadır. Çünkü çağının insanları onu Fransa'dan, Berne'den, Motiers'den, Cenevre'den, Neuchâtel'de Motto Adasından sürüp çıkarmak, kendi kendisinin sahibi olmasma meydan vermemek için el ve söz birliği etmişlerdir.

Bu akıl alacak bir şey değildir.

Hele Bienne'liler onu kendi şehirlerinden de kovabilmenin mutluluğuna ermek için ellerinden geleni ardlarına koymamışlardır. Onu ilkin: «Bienne kimseden buyruk almayan özgür bir şehirdir. Bütün hemşehrilerimiz size (Rousseau'ya) karşı sayılabilecek hiçbir istek ve girişime kulak asmayacaklarına söz veriyorlar» haplarıyla uyutmuşlar ve Zavallı Jean-Jacques, Bienne'ye gelip de demir bıraktıktan hemen bir, iki saat sonra onu kentlerinden dehleme hazırlıklarına başlamışlardır.

8 Haziran

Kitaplar ayışığıdır, fanuslu ağır lambadır.

«Yandım Şeker» oyun havasıdır.

Sıkılıp suyu içilmemiş olsa bile, yarılmış, bir yerlerinin tadına bakılmıştır. Sonra da yemeye kıyılamayıp rafa kaldırılmıştır.

Ama bilirsiniz ki o kafası ayarlı sizindir, sizin sevgilinizdir. Onu istediğiniz zaman çekip okuyabilirsiniz. El sürmediğiniz vakitlerde bile dünyanın gizini sakladığına inanırsınız.

Bir yerde, okunmamış kitap okunmuşundan daha punk' tur.

18 Haziran

Krallar, imparatorlar, diktatörler hep tek tek kişileri memnun eder. Yalnız onlara ellerini uzatmak isterler.

Ne var, bu tek kişiye uzanan el milyonlarca insanı da mutsuz bırakır.

Tarihçiler de kralları, padişahları mihenge vururken hep yaptıkları işlere bakarlar. Yapmadıklarına göz atmak akıllarına bile gelmez.

Yunus :

Hangi burçtan bakar isen ol sultana güneş gelir

24 Haziran

Çapraz olan şiir mi? Huy mu dönemeçlidir?
Kırk dokuz ne, elli ne; vah katmerli dolambaç..
Özgür tutsaklıklara hınçlanamıyoruz hiç;
Şimdilik kaç kişiyiz, kaçımız yitti bildir?

Metin Eloğlu'nun *Yumuşak G* şiirleri.

Bana öyle geliyor ki Eloğlu gün gün *mısra-ı berceste*'lere yani inci dizelere yöneliyor.

Daha doğrusu sadece *inci dize* yazıyor.

Ama menevişli davul-zurnasıyla yapyalnızlık ağacını da elden çıkarmıyor.

8 Temmuz

Ben şiirlerimi kalabalıklar önünde okuyamam.

Daha doğrusu okurum da, ellerim ayaklarım kesilir, kalbim karayel gibi alıp satmaya başlar. Radyoda, mikrofon karşısında da perişanlıktan kurtulamam. Bütün söz ve düşünme yetilerim yere düşüp unufak olur.

Gerçi bu, her zaman böyle değildir. Kimi zaman kırk arşın alev kesilir, herkesi ağzıma baktırırım.

Doğrusu laflamakta, topluluklar önünde söylev çekmekte bilyük ustalıklara varmayı çok isterdim. Öyle bir becerim olsaydı yazılarımı da banda okur, yapıtlarımı konuşma diline bandırıp çıkarırdım. Hani söylevcilerin, laf ebelerinin, şiirlerini yüksek sesle okuyan şairlerin yığınları kendilerine bağlamakta kimi yolları yok değil. Sanırım bunların başında konuşmacının dinleyicilerle kendi arasında birtakım sevi köprüleri kurması gelir.

50'li yıllardaki edebiyat matinelerinde şiir okuyan şairler arasında bu köprüleri en iyi Özdemir Asaf kurardı.

Özdemir salona antresini yapar yapmaz, —çokluk oraya en umulmaz yerden dalardı— ordakilerle ikili konuşmalara girer ve bu konuşmaları son şiirini bitirip salondan çıkıncaya değin elden bırakmazdı. Ama karşılığını da alır, şiirinden öyle pek çok büyü akmadığı halde, alkış üzerine alkış devşirirdi.

Asaf Halet Çelebi de aynı sevi köprüsünü Çinli bıyığı ile sağlardı. Ne ki, o daha çok kendi kendisiyle konuşurdu. Yalnız hiçbir zaman laf orucuna da girmezdi.

Atilla İlhan ise seyircileri kıskıvrak bağlardı. Bu işte de Rawenta gibi yerleri vakumlayan uzun siyah boyun atkısını kullanırdı. Ne var, onun şiirleri de çok tutulurdu. Alkışı da Özdemir'inkinden az olmazdı.

12 Temmuz

Sadrazam Küçük Sait Paşanın anıları.

Hazret bir yerde diyor ki:

— Herkes kendini padişaha (II. Abdülhamit) bağlı, başkasını da kötü göstermek çabasına düşmüştür. Netekim Ahmet Mithat Efendi gibi bir kalem sahibi bile Paris'te çıkan mahut Newyork-Herald gazetesine benim aleyhimde birtakım şeyler yazıyor. Hakkımda bu denli suçlamaların yapılmasına yazıklanmamak elden gelmiyor. Eğer Ahmet Mithat Efendi bir yıldan beri almadığım, alamadığım aylığın hesap ve kitabını da bu gazeteye yazsaydı daha dürüst davranmış olurdu.

Bu sözler Sait Paşanın beşinci sadrazamlığından ayrılıp (Ekim 1895) altıncı sadrazamlığına da (Kasım 1901) elado çektiği günlerde söylenmiştir.

Gerçekte Abdülhamit, Sait Paşasız, Sait Paşa da Abdülhamit'siz olamıyordur. Ama onun elçilikler katında, halk arasında sözünün dinlenir olması Padişahı ürkütüyor, ona olan güvenini bozuyordur. Hele Paşa, 4 Aralık 1895 gecesi İngiltere Elçiliğine sığınıp İngiltere'ye kaçmak istedikten sonra bu güven iyisinden sarsılmıştır. Gerçi Hazret sonradan, araya birtakım hatırlı kimselerin girmesi, Padişahın da kendisine kötü bir şey yapmayacağına söz vermesi üzerine kaçmaktan vazgeçmiştir ama bu, Abdülhamit'in o olayı unuttuğu anlamına gelmiyordur.

Kendisine sık sık sadrazamlık önerileri yapılırken bir yandan da, bıkmadan usanmadan niçin İngiltere Elçiliğine sığındığı sorusu yöneltiliyordur. O da her defasında — artık sorunun kaç kez sorulduğunu da bilemiyordur — daha önceki karşılıklarını yineliyordur. Öte yandan, sadrazamlık önerilerine, Sait Paşanın gelip Sarayın bir köşkünde oturması — yine güvenlik sorunu — önerisi de eşlik ediyordur.

Anılarda sadrazamlık pazarlığı bütün ayrıntılarına değin anlatılmıştır. Bir gün kendisinden sadrazamlığa hazır olup olmadığı soruluyorsa — hazırsa bunu Saraya yazı ile bildirecektir —, ertesi gün Padişahın yüce görüşlerine uygun davranacağı konusunda kendisinden senet isteniyordur. Bir başka gün ise görevini tam bir bağlılıkla yapacağı üzerine and içmeye zorlanıyordur. İş öylesine ayağa düşmüştür ki evine gelip giden katipler bile ona: «Peki sadrazamlığınız için yazılacak Hatt-ı Hümayın nasıl olsun?» diye şallamşop sorular soruyorlardır.

Denilebilir ki, Abdülhamit Han ona garsonbaşı gözüyle bakıyordur. Alış-verişleri bile Padişah-Sadrazam değil, Efendi-Uşak ilişkisidir. Paşanın bir hiç yüzünden Saraya 15 kez çağrıldığı da oluyordur. Abdülhamit aralıkta ona gözdağı vermekten de geri kalmaz :

— Bugün Nişantaşı'ndaki silahhaneye asker gönderilmiş. Benim bundan hiç haberim yok. Acaba size bir şey mi ya-

pacaklar diye düşündüm. Çünkü geçen gün size iltifat ettim, bundan hoşlanmadılar.

Anılarda Hazretin evinin ve kendisinin sıkı bir gözetim altında oluşu da bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Sokağa pek az çıkıyorsa da, her çıkışında, içlerinde dörder adam bulunan iki arabayla izleniyordur. Evini kuşatan ve dikizleyen görevlilerin sayısı ise hesapsızdır. Bunlar yabancıların, elçilerin ya da elçilik görevlilerinin eve girmemeleri için türlü köpek dolapları çeviriyorlardır.

Doğrusu, Sait Paşanın anıları bir polis romanıdır. Ortada ölü ya da hırsız yoktur ama pek çok zaptiye, pek çok hafiye vardır. Bu yüzdendir ki, Paşa anılarını korka korka yazmıştır. Günün birinde onları yayınlayabileceğine de pek inanmamıştır.

Ne var, Meşrutiyet'ten önce, devlet büyükleri arasında anı yazanlar, —Mithat Paşa ile Kâmil Paşayı hesaba almazsak— hemen hemen yok gibidir. Bunların kitapları da, yanılmıyorsam, Meşrutiyet'ten sonra gün ışığına çıkmıştır.

Çokları anı yazmaktan korkmuşlardır. Ya da anı denilen edebiyat türünün varlığından haberli değillerdir.

Sadrazamlık çevirmenlerinden tarihçi Hayrettin, Abdülhamit'in sadrazamlarından Halil Rifat Paşa'ya anılarını yazmasını önerdiği vakit Hazret Türkiye'de bu işi kimsenin yapmadığını, kendisinin de böyle bir işin altından kalkamıyacağını söylemiştir.

Ne ki, Rifat Paşa (sadrazamlığı: 1895-1901) penceresini Batı'ya açık tutan devlet adamlarındandır. Bismarck'ın anılarında Türklerle ilgili parçaları inceletip Türkçeye çevirten odur.

Hayrettin onun üzerine çok ilginç açıklamalar da yapar:

— Avrupa'dan gelen ve yasak olması bakımından gizlice elde edilen Türkçe ve Fransızca birçok gazeteleri Sadrazamlığın dinlenme odasında onunla başbaşa okurduk. Kendisi büyük odaya geçtiğinde, küçük odanın kapıları kilitli kalırdı ama biz yine, onları okuduktan sonra, yazın bile yerinden oynatılmayan büyücek bir sobada yakıp kül ederdik.

Hayrettin'in tüm *Rical-i Hakikiye-i Devlet*'in anı tutma-

sını istemesinin nedeni bir edebiyat üşütüğü olması değildir. O, anıların *an'anat-ı tarihiyemizin* (tarihsel geleneklerimizin) incelenmesine de yardım edebileceği düşüncesindedir.

Bir de Osmanlı Tarihinin onlarla daha gerçekçi olabileceğine inanır. Ve de anı yazmanın (burada anı belki günlükle karıştırılmaktadır) pek önemli bir yurt görevi olduğunu belirterek devlet ululanının katipliklerinde bulunanları bile bu göreve çağırır.

27 Ağustos

Ören çarşısından aldığım bir kilo çekirdeksiz —taneleri kızılcık kadar büyüktü— bana İzmir'de geçen çocukluğumu anımsattı.

İzmir bardacık (incir), kütür kütür parmak üzümü (Şam üzümü), hava atan razakı ve balbadem çekirdeksiz demektir.

Ne ki, bunlar perde önü oyununun kişileridir.

Perde arkasıyla burun buruna gelmek için insanın yıllarca İzmir'in ya da Ege'nin bağ havasını içine çekmesi gerekir. Oralarda uzun boylu kalmadan, üzüm kelterlerini yakından görmeden kimse kızıla çalan iri siyah kardinal üzümlerini, içi yeşil alfonsları bilemez. Perletleri, o minik, o buğulu çekirdeksizleri de göremez.

Nefergelerle dostluk kurmak ise yaz sonunu beklemeye bağlıdır. Siyah ve bızdık bağdas üzümlerine pata çakmak ise hiç kolay değildir. Onlar için yaz ağzında bağlara postu atmaya bakmalıdır. Çünkü en erken sararan üzümler onlardır.

Ören, 3 Eylül

Bugün öğle uykusuna yatmıştım ki çok tuhaf bir şey oldu. 15 dakikalık bir uykudan sonra, gözlerimi açınca yatakta kendimi göremedim.

Nereye gitmiştim ki, biraz önce yatakta iken şimdi yoktum. Dikkat edince anladım ki karyolanın her zaman yattığım yanında değil de öbür yanındayım. Şaşkınlığım da kendimi her zamanki yerimde bulamayışımdan olmuştur.

Beş yıl önce bir kez İstanbul'da vapurdan Kadıköy iskelesine çıkarken de böyle bir bellek boşalması ile karşılaşmıştım. Halatın atılması, iskelenin verilmesini beklerken karşımda o her zamanki uysallığı ile uzanan Kadıköy'ü görüyor, ama oranın neresi olduğunu çıkaramıyordum. Ama kalabalığın arasında, kalabalıkla bir yere ulaşacağımı, bu yerin de beni çarpmayacağını kestiriyordum.

Bu vapur olayı geçen ilkyaz bir kez daha yinelendi.

Akşam üzeri balkonda oturmuş, Ören'in serin ve nemsiz havasını ciğerlerime doldururken anladım ki artık yaşlılık günlerimi saptayacak günlüğe — kaç yıldır kafamı kurcalıyordu bu — başlamanın zamanı gelmiştir.

Bu günlük benim için ilginç olacak. Çünkü ilk kez yaşlanıyorum.

Bir şey de itiraf edeyim: kendimi ilk kez yakından izliyor, ilk kez yaşamın gerçek anlamıyla burun buruna geliyorum.

Haydi iş başına.

Yaşasın yaşlılık günlüğü.

İzmir, 4 Eylül

Sergi Kitabevinde imza günü.

Nedenini çıkaramadım, imza yasaklandı.

Biri kitapçıda yasak yayın yakalandığını söyledi.

Biri de benim Ermeni olduğumu mu çıkarmış ne!

Bir ara Şadan Gökovalı ve Yaşar Aksoy'la görüştüm.

Yaşar eski İzmir'i, Karşıyaka'yı yazıyor gazetelerde.

Daha sonra şair Kaan Özbayrak'la Konak'taki gökdelenlerden birinin altındaki kahvede oturduk.

Kaan şiiri çok seviyor. Çünkü şairleri de çok seviyor. Bana dedi ki :

— Biz arkadaşlarla Salâh Birsel'in bir kıyıda durduğunu, olanlara da kıs kıs güldüğünü düşünüyoruz.

Kaan'a karşılık vermedim. Ama içim büyümüştü.

Ören, 13 Eylül

63 yaş.

Yaşamın öyle bir noktasında durmuşum ki dalgaların hırıltısı, kavakların fışfışı, rüzgarların ıslıkları yeni bir bilim gibi uzanıyor önümde.

Bu, belki de burada, Ören'de doğa ile başbaşa kalışımın bir sonucu. Daha eski yıllarda da doğa yüzünden titrediğim olmuştu. O zamanlar onun bunca değişik sesi ve rengi olduğunu bilmezdim.

Otuz yaşımda, Karadeniz Ereğli'sinde, kıyıda bir otelde kalırken dalgaların kayalara vuruşundan doğan musikiye vurulmuştum. Yıllarca o anıyı bütün sıcaklığı ile beynimin dehlizlerinde taşıdığım halde doğanın, her bilimin üstünde bir bilim olduğunu anlayamamıştım.

Yavrum Salâh, işte yeniden dünyadasın.

Beş yaşında, on yaşında, on sekiz yaşındasın.

Kafanı doğaya daldır. Ne bulursan, ne duyarsan, çek çıkar ordan.

Ören, 18 Eylül

Ne güzeldir içten bir kitapla, şakırdak bir kitapla birdenbire karşılaşıvermek.

Daha bir dakika önce, yepyeni bir kapının açılacağını bilmediğiniz halde, işte şimdi, kitabı elinize alır almaz, Bağdat Kalesi ayarında kırk kale dikilivermiştir başucunuza.

Doğrusu yaş yaşamış, çölçıldır dağlar aşmış kimselerin yeni ve çekici bir kitapla burun buruna gelmesi oldukça zordur.

Arjantin'li yazar Julio Cortazar'ın *Gizli Silahlar* (Las Ar-

mas Secretas) adlı öykü kitabını karıştırırken aklımdan bunları geçiriyordum.

Kitabı, içindeki «Pusuya Düşen Adam» öyküsü için getirtmiştim. Alto saksocu Charlie Parker için bir deneme yazacaktım. Parker üzerine yazılmış her yazıyı okuyordum. Öykü de tam Kuş diye ünlenmiş olan Parker'le ilgiliydi.

Kitaptan bir iki satır okumuştum ki içime portakal şurubu gibi bir şey akıtılıyor sandım.

Nedir, benim batasıca bir huyum da vardır: bir kitabı elime alınca onu, sevmek için alırım.

14 Ekim

Taksim'de, *Etap Marmara*'da «Tepe Bar» salonu.

Milliyet Sanat Dergisi'nin 10. yıl kokteyli.

Fazıl Hüsnü Dağlarca diyor ki

— Başımı çevirip şöyle etrafa baksam, her yerde mezarlık görüyorum.

İnsanın bunu söyleyecek duruma gelmesi için bir sürü neden varsa da, bunların içinde, dünyanın hartasını, purtasını iyisinden çakaloz etmiş olmak başı çeker.

Doğrusu yaşlılık gözlerin önündeki bütün perdeleri kaldırır, 600 km. ötedeki deniz kırlangıçlarının kanat oyunlarını bile belli eder.

Buna karşılık gençlik, insanoğlunun burnunun ötesini seçmesine ket vurur.

İyi de yapar.

Gençler daha yaşamlarının ilk adımlarında dünyanın türlü fisk ile yuğrulduğunu, dost kayırma ve üçkağıtçılığın değirmen deresi gibi aktığını sezecek olsalar gözyaşartıcı bir karamsarlığa gömülürler ki, bu da onları ayakta duramıyacak kertelere yuvarlayabilir.

Şu denenmiştir ki, gençler aşıkane, mestane denizlerde kulaç atmaya bayılırlar. Bilmemek, siyahı, beyaz değilse de mavi sanmak, habis urların sayısını sınırlı bellemek, gelecekte şeker-şerbet bayır turplarının yetişeceği umuduna ka-

pılmak onların özündedir. Tutar eli, görür gözü yerli yerinde gençler bile kendi görüşlerinin en doğru yaşam aşı olduğunu söylerler de başka bir şey mırıldanmazlar. Siz ne kadar onların yolu üzerine «100 metre sonra uçurum», «İnşaata girmek yasaktır» levhaları dikseniz de onlar yine de sekiz silindirli arabalarının hızını kısmazlar.

Yeniyetmeler sevda işlerinde de halıya değil, çalıya yapışırlar.

Choderlos De Laclos, o ünlü *Tehlikeli İlişkiler*'inde bir gençkızı, Cécile Volanges'i şöyle harmanlar:

— Manastırdan (Okuldan) yeni çıkmış, görgüsüz, düşünmeye pek alışmamış, kendi yaşındakilerin hemen hepsi gibi iyi ile kötüyü daha ayırdedemeden yaşamaya karışmış bir kızcağız, öyle yamanca kurulmuş düzenlerden kendini nasıl korusun? Onun yerinde başka biri olsa, karşı koyabilir miydi?

Laclos'nun dünyasında gözü açılmadık kızlar şöyle dursun, yaşını başını almış, hanyayı konyayı öğrenmiş kadınlar bile aşk tuzağından kendilerini kurtaramazlar. O gözleri yere eğik Bayan Tourvel bile uzun bir süre Valmont Vikontuna : «Mösyö, duygularınız gücüme gitti, onları açıklamış olmanızı da bir hakaret sayıyorum. Bu konuda susmanızı istemek, dahası buyurmak, öyle sanırım ki hakkımdır. Bilmiş olun ki susmazsanız, duygularınızı paylaşmaya beni hiçbir zaman razı edemezsiniz, ancak sizi bir daha görmemeye zorlarsınız.» sonlakırdıları (ültimatomları) yağdırdığı halde sonunda kendini bütün tatavatıyla hınzır aşığın ayakları dibine serer.

15 Ekim

Cemal Süreya dedi ki

— Son zamanlarda kendimi şiir yazmaya verdim. İnsan şiir yazarken de düzyazı yazamıyor.

— Ben de bu yüzden artık şiir yazmıyorum. Daha doğrusu yazamıyorum. Kafanı düzyazıya göre kurdun mu, onu

şiire çevirmek çok zor oluyor. Tersi de öyle, şiir yazmaya, şiir düşünmeye durdun mu artık düzyazının tetiğine dokunamıyorsun.

Bunları dün *Milliyet Sanat*'ın toplantısında konuştuk.

Bugün defterime geçirirken bir an durakladım :

— Şiiri bırakmama gerek var mıydı?

16 Ekim

Milliyet Sanat'ın geçen günkü toplantısında İlhan Berk'le Buyrukçu da vardı.

İlhan, *Sıcak İlişkiler*'de kendisi için yazılanlardan ötürü Buyrukçu'nun ensesinde mehter çalıyordu. Buyrukçu da boynunu bükmüş: «Bunda benim bir kötü niyetim var mı?» deyip duruyordu. Aralıkta da, göz kuyruğuyla çıkışmanın oradakilerce yadırganıp yadırganmadığına bakıyordu.

Sıcak İlişkiler'e bir zamanlar günlük demiştim, şimdilerde roman diyorum. Belki de günlük-roman demek daha doğru. Buyrukçu da kitabının üstüne günlük değil, anı sözcüğünü kondurmuş. Demek o da bunları günlüğe benzetememiş.

Buyrukçu yazılarında, Yakup Kadri'nin *Nur Baba*'da, *Hüküm Gecesi*'nde yaptığı gibi gerçek kişilerin kimliklerini saklamak yoluna gitmiyor. Herkes önde, vitrinde.

Doğrusu bu, oldukça tehlikeli bir iş. Kişileri adları, sanları ile sahneye çıkardın mı onların söylediklerini, ya da yaptıklarını doğru olarak aktarmak zorunda kalırsın. İş hiç mi hiç yanılgıya yer vermez.

Ama görüyorum ki, kimileri Buyrukçu'nun yazdıkları karşısında ayaklanıyor, vayvillimler atıyor, gerçeğin felfellendiğini ilan ediyor.

Yazılanların doğru olup olmadığını, doğal olarak, anılan olayların geçtiği sırada orada bulunanlar bilirse bilir. Yani okurlar bilemez. Onlar, öykü biraz abartılmış, kişiler de biraz gülünç kılıklara sokulmuşsa söylenenleri hemen alıp bağırlarına basmaya teşnedirler.

Sırası gelmişken, benim de içinde bulunduğum bir olay

var ki Buyrukçu'nun onu çarpıttığını başkaları bilmese de ben biliyorum.

Anlatayım :

Bir gün Tarık Dursun K.'ya gidiyordum ki yolda Buyrukçu'ya rasladım. Tarık o vakitler Milliyet Yayınları'm yönetiyordu. Benim de *Goethe* adlı kitabım çıkacaktı. Kısacası, Tarık'ın kapısını Buyrukçu ile birlikte çaldık.

Milliyet Yayınları'nda çağdaş Türk şiiri üzerine bir güldeste de yayınlanacaktı. Bir dost, daha doğrusu üç dost, seçkiye bir sürü külüstür şair doldurulduğunu ama benim alınmadığımı haber vermişti. Dahası, güldesteye Zeki Ömer Defne'nin bile kaydırıldığını söylemişlerdi.

Tarık seçkiyi almış ama daha incelememişti.

Benim konuyu açmam üzerine sekreterine güldesteyi getirtti. Antolojiye Zeki Ömer Defne'nin şiirleri alınmış, sonra da çıkartılmıştı. Bu güldestenin başındaki listedeki Zeki Ömer Defne adının çizilmiş olmasından anlaşılıyordu. Ben:

— Bu, herhalde başkalarının uyarısıyla olmuştur, dedim. Sonra da bir punduna getirip piştovumu ateşledim:

— Seçkiyi hazırlatacak başka adam bulamadın mı? Unutma ki, bu adam Muazzez Tahsin Berkant'la Kerime Nadir'i bile büyük romancı sanır.

Tarık zamana ve yere uygun bir karşılık verdi.

Sonradan Buyrukçu o hagaragort konuşmalarla dolu günü anlattığı yazısında —Bu yazı *Arkası Yarın* adlı kitapta da yeralmıştır— benim Tarık'tan, güldesteye alınmam konusunda Seçkiciye ricada bulunmasını istediğim yollu bir şeyler yumurtladı.

Yumurtladı diyorum, çünkü Buyrukçu, Tarık'ın odasına girer girmez bir koltuğa çökmüş ve horuldama peşrevlerine başlamıştı.

O gün Tarık'ın yanında Filmci Ziya da vardı. O da hiç kuşkusuz benim ne dediğimi, ne de demediğimi işitmiş, Buyrukçu'nun da kestirdiğini görmüştür.

Nedir, bu olay benim Buyrukçu'nun anılarını sevmeme engel olamamıştır.

Buyrukçu o olağanüstü yazılarında, gündüz serüvenlerine değil, gece aksuatalarına el attığı vakit başarılı oluyor.

Gündüzleri çokluk geceden kalma olduğu için mahmurluktan başka bir şey üzerine iş tutamıyor. Onunla bir kez —Altı, yedi yıl önce— Ankara'da, güpe gündüz, Zafer Pasajındaki kahvede de oturmuştuk. Tam bir saat ben konuştum, o dinledi. Daha doğrusu ben çenemi işlettim, o uyku ile uyanıklık arasında gitti, geldi, gitti, geldi.

17 Ekim

Yoksa yaşlandıkça insanlardan kopmaya, onları sevgimizden alarga tutmaya mı kalkışıyoruz.

Ataç son günlerinde günlüğüne —1 Eylül 1954— eskiden insanları daha çok sevdiğini yazmıştır.

19 Ekim

İnsanın kafası işlemezse, yüreği her zaman dinginlik içindedir.

Bostancı, 2 Kasım

Je Sais Tout dergisinin sahibi, Edmond Rostand'a *Chantecler* adlı oyununun dergisinde yayınlanması için —XX. yüzyılın ilk yıllarıdır bu— beş bin frank önermiş, *Cyrano* yazarı da, Saffet Nezihi'nin demesine göre bunu *bi-muhaba* yani çekinmeden red etmiştir.

O zamanlar beş bin frank büyük paradır. Paris'in en büyük caddesinde, bir odanın aylık kirası sadece 10 franktır. Kanatsız şair Max Jacob bile *Champs-Elysées*'de oturuyordur.

Saffet Nezihi bu haberi Fransız gazetelerinde okuduğu vakit tüyleri diken diken olmuştur. Nasıl olmasın ki, Hazret *Zavallı Necdet* romanından ötürü, forma başına kırk kuruş almıştır.

1908 yılında *Resimli Kitap* dergisinde «Hayat-ı Sanatkârane» adıyla yazdığı bir yazıda «Amarı Yarabbi»ler çektikten sonra şöyle diyor:

— Biz sanki gazete sahipleri yararına *fisebilillah* (hayrat olarak) çalışmışız. Ben kendimle karşılaştırıyorum. *İkdam*'da tefrika edildikten sonra iki buçuk kuruş fiatla satılması kararlaştırıldığı halde *Zavallı Necdet*'in 25 kuruşa satıldığını gördüm. Bana yazı parası olarak ne verdiler biliyor musunuz? Ben şimdi söylemeye sıkılıyorum: 32 sayfalık bir formasına seksen kuruş. Bütün romana sekiz İngiliz lirası. Tefrika edilmek ve kitap olarak çıkarmak hakkı yayıncının. İnsaf.

14 Kasım

63 yaşımı tenceresi, penceresiyle tutup kaldırarak, 64'ü masamın üstüne oturtuyorum.

Bakalım onunla ne kadar söyleşirim.

Artık tüm tanıdıklarımla arama bir uzaklık yerleştirmeliyim. Odamı, yazı masamı, kitaplarımı, Bağdat Caddesindeki ağaçları, pencereden bakınca gördüğüm denizle gökyüzü parçasını da kendime çokça yaklaştırmamaya dikkat etmeliyim.

Bunu onları sevmediğim için yapmıyorum. Tersine, topunu çok seviyorum.

Nedir, elmalar kızarsa, limon çiçekleri açsa da ergeç ayrılacağım onlardan. Şimdiden birbirimize yabancılaşmalıyız.

Yaşım, Catullus'ün yaşı olsaydı ben de onun gibi doğan güneşin bir gün söneceğine aldırmaz ve kendimi yaşamın al pancarına bırakırdım :

Bin öpücükler ver bana
Sonra yüz daha
Ardından bin
Sonra yeniden yüz

Arkasından yine bin daha soluksuz
Sonra yüz tane
Şaşıralım sayısını sonunda
Binleri katınca binlere

19 Kasım

20 gündür Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu tiftikliyorum. «Roman Ne Yapmak İçin» adlı denememde o da sofraya oturtulacak.

İlkin, daha önce hiç elime almadığım *Bir Sürgün* ile *Sodom ve Gomore*'yi okudum. Daha sonra *Nur Baba, Kiralık Konak, Hüküm Gecesi* ve *Yaban*'a uzandım.

Yakup Kadri romanlarını anı yazar gibi yazıyor. Onun için de yazdıkları şu şimdiki anın insanları, şu şimdiki anın konuşmaları olmuyor. Buna roman kişilerinin konuşma hakkı yok da denebilir. Onların yapacağını, onların söyleyeceğini Yakup Kadri üstlenmiş.

Denilebilir ki bu tutumda, romanları, gerçekten uzaklaştırıyor.

Bunların içinde *Nur Baba*'ya ayrı bir yer ayırmak doğru olur. Onda anlatılan olaylar daha inandırıcı, daha gerçek.

Bu belki de, Yakup Kadri'nin 1915 yılında Yahya Kemal ile birlikte Tomruk Suyu üstündeki Bektaşi Tekkesine 15 gün postu sermesinden, orada *Ayin-i cem*'e katılmış olmasından kaynaklanıyordur. Ne de olsa olaylar içinde yaşamak onların daha iyi kavranmasına yol açmıştır.

Nur Baba'nın yanına *Yaban*'ı da oturtabiliriz.

Onun da birtakım ışıldakları var.

Yakup Kadri'nin «Köyler tiyatronun kulisleridir» sözü de bu romanı okuduktan sonra daha bir önem kazanıyor.

Şu var ki *Yaban*'daki kişiler Türk köylüsü değil, Osmanlı köylüsüdür. Osmanlı Hükümetleri gerek yönetimleri, gerekse sömürü düzenleriyle köylüleri kendilerine düşman etmişlerdir. Ama köylüler yine de padişahçı kalmaktan, dahası düşmana bağırlarını açmaktan çekinmemektedirler.

Bu da biraz Yeni Yönetimin, Osmanlı Yönetiminden da-

ha amansız bir biçimde yürütüleceğine (özellikle askerlik konusunda) inanmalarındandır.

Yaban'ı okurken romanın başkişisi tek kollu olduğu halde Yakup Kadri'nin ona şu sözleri söylettiğini bir kez daha gördüm

— Şimdi başım iki ellerimin arasında düşünüyorum.

Bunlar yazar dalgınlıklarıdır. Her kitapta böyle bir, iki carcura raslanabilir.

25 Kasım

Yakup Kadri, *Bir Sürgün*'de Maurice Barrès'ten, Mme de Stael'den «derin ruhlu Fransız yazarları» diye söz eder. Dahası, «yazar» demez «edip» der onlara.

Ona göre Sully Prudhomme, Comtesse de Noailles, Henri de Régnier de birer definedir.

Tanzimatçılar, Servetifünuncular da alaylı şairlere pek kesiktir. Ahmet Rasim, Sully Prudhomme der, başka bir şey demez. Onun *Mutluluk* (Le Bonheur, 1888), *Çileler* (Les Epreuves, 1866) şiir kitaplarına iyisinden biter. Hele «Kırık Testi» şiiri önünde taklalar atar. Onda gereksiz hiçbir söz bulmadığı gibi, duygu ve düşünce bakımından da hiçbir eksiklik görmez.

Recaizade ise Béranger tutkunudur. Bir halk ozanını övmek isterse aklına ilk o mayışık Béranger gelir:

— İşte Türklerin Béranger'si, işte şöhretine layık tek bir şair.

Bu «tek şair» Enderunlu Vasıf'tır. 1824'te ölmeden önce bütün şiirlerini yaktığı halde 1841'de *Divan*'ı basılır.

Bu zırtıllık —bir Ansiklopediye göre— şair Vasıf Osman Beyin varlığından kaynaklanır. Çünkü Enderunlu yaşarken, aynı yıllar ve saatler içinde Vasıf Osman Bey de yaşamış, Enderunlu ne yapmışsa, ne içmişse, ne ahlamışsa, o da onları yapmış, içmiş ve ahlamıştır. Enderunlu 1824'te öldü değil mi, o da ömür defterini o yıl ve o gün kapamıştır. *Divan*'ı da yine Enderunlu'nunki gibi 1841'de gün ışığına çıkmıştır.

Eyvah ki, Béranger'yi çağının sanatçıları da nereye ko-

yacaklarını bilemez. Goethe onu büyükten büyük bir şair saymıştır. George Sand ise onun *voir c'est avoir* (görmek elde etmektir) dizesini dilinden hiç düşürmez.

Halit Ziya'ya gelince, o Sully Prudhomme'cudur. Muallim Naci onun «Gözler» şiirinin bir çevirisini vermişse o, ikincisini vermekten çekinmez. Ne ki, bunun bir nedeni vardır: Muallim çok sallapati, çok ecit mecit bir çeviri yapmıştır. Ama Halit Ziya terbiyeli bir adam olduğu için yaptığı işi şöyle savunur

— Bu tecrübe ancak manzumenin aslı hakkında sadık bir fikir vermek maksadına bağlanmalıdır.

Tevfik Fikret'e bakacak olursanız onun da François Coppée'nin çevresinde dolandığını görürsünüz.

Diyeceğim Yahya Kemal'e değin Tanzimatçılar, Servet-i Fünuncular hep vız vız türünden şairlere yönelmişlerdir. Yanlış değerlendirmelere, yanlış kantarmalara son verilmesine Cumhuriyet yıllarında el atılır. Ne ki, Cahit Sıtkı da, Ahmet Muhip de değerli şiirlere yöneldikleri halde yaşadıkları yılların şairlerine değil XIX. yüzyılın şairlerine (Baudelaire, Rimbaud, Verlaine) çengel atmışlardır.

XX. yüzyılın yıl yıl izlenmesi sanırım 1940 Kuşağına nasip olmuştur.

1 Aralık

Haydar Çelebi 6 Ocak 1516 Pazartesi günü günlüğüne şunları yazmıştır

— Divan oldu. Venedik Balyos'u (elçi) Padişaha (Yavuz Sultan Selim) kadı askerleri şikâyet eden bir dilekçe sundu. Padişah hiddetlenip Büyük Divan'da Balyos'a 100 değnek vurdurdu. Ayrıca Kapıcılar Kethüdası Şeyh Mehmet, Kapıcıbaşı Behram Bey de dayak yediler.

Türklerin Batılılar katında barbar sayılmasına sanırım bu gibi olaylar yol açmıştır. Erasmus *Deliliğe Övgü*'sünde Türkler için şu acımasız yargıda bulunacaktır:

— Türkler ve yeryüzünün dörtte üçünü kaplayan o sayısız barbarlar gerçek dine girmekle övünürler ve hurafelere

inanan aşağılık kimseler saydıkları Hristiyanlara acıyarak bakarlar.

Nedir, Batılılar Türkleri biraz da sömüremedikleri için barbarlıkla suçlamışlardır. Asya'da, Afrika'da, Okyanusya'da kendi boyundurukları altına geçirdikleri insanların da üstüne çamur atarlar ama bu daha çok kendi barbarlıklarını, kendi afarozmanlıklarını gizlemek içindir.

1983

Ankara, 25 Ocak Salı

Saat 10.

İş Bankası gökdeleninin —Atatürk Bulvarı 191— konferans salonunda tören.

Paf ve *Puf* adlı kitabıyla İş Bankası Eleştiri-Deneme Büyük Ödülünü kazanan Salâh Birsel ödülünü alıyor.

Başbakan, bakanlar, profesörler, yazarlar, edebiyatseverler, bankanın kaymak tabağı ve kokteylciler...

Konuşma sırası bana gelince dedim ki:

— Ben konuşan adam değilim, yazan adamım. Bu ödülü de konuşmalarım için değil, yazılarım için aldım. Diyeceğim, benden burada cihanbeğendi sözler, ciğerdelen benzetmeler beklemeyin. Gerçekte ben konuşan adamları çok severim. Ama ben konuşamam. Konuşmak için ağzımı açsam elim ayağım titremeye, nabzım atmaya, yüzüm kızarmaya, ağzım çarpılmaya, gözlerim fat-fut gidip gelmeye başlar. Nedir, kimilerinin de laflamada üstlerine yoktur. Ağızlarından salya yerine bal akar. Eskiler, bu gibilere *mirikelâm* dermiş. Şimdiler bir şey demiyorlar. Belki bu, konuşmanın yavaş yavaş iletişim aracı olmaktan çıkmasına dayandırılabilir. Her neyse, konuşan adamın eli ayağı laf eskidir. Sözlerini göstere göstere cuk oturtur. Eşref Şefik de bu söz cambazlarından biridir. Radyoda konuşmaya başladı mı, oh gel keyfim gel, insanın baharı başına vurur. Konuyu öyle bir sahra âlemin-

de yani piknikte gezdirir ki buna kendi de şaşar, dinleyenleri de şaşırtır. İşin tuhafı, konuştuğu zaman latilokumdur da yazmaya durduğunda ekşi suratlıdır. Sait Faik'le Orhan Kemal'in kahvelere sarılmalarının nedeni de mirikelâmlara yakınlık duymalarındandır. Bilirler ki onlar en çok buralarda politika ederler. Kısacası, mirikelâmlar ikisinin de ekmek-peyniridir. Onlardan birini yakaladılar mı, alapşap kahvenin gerilerine taşırlar. Avuçlarında ezeleyip tüm sularını çıkarmadan da bırakmazlar. Ben bu işi, bir zamanlar küçük bir ses alma aygıtıyla yapmaya kalktım. Hiç de ay ayazı bir sonuç vermedi. Herkesin bana kötü kötü bakmasını sağlamaktan başka bir şey elde edemedim. Lafı uzatmadan, ödül kazanmak bir yazar için çok önemlidir. Yazarın büyüklüğü, cevahirliği onaylanmış olur. Gerçeği şu ki bir yazar hiç mi hiç: «En büyük benim» diyemez. Bunu ancak Muhammed Ali Clay söyleyebilir. Çünkü biri çıkıp da: «Yo, en büyük benim» diye diretecek olsa Muhammed Ali hemen mendil cebinden birkaç kroşe, birkaç verev yumruk çıkararak karşısındakini iki seksen yere yatırır, yatırırken de: «Hayır, en büyük benim» diye yemin eder. Oysa zavallı yazar yazısında ne kadar aparküt çekerse çeksin, ne kadar sol direkt kullanırsa kullansın ağzından yine de böyle bir laf çıkmaz. İşte seçici kurulları bir yazarı ödüllendirdiklerinde, onun sabah-akşam kendi kendine yinelediği —her yazar kendini dev aynasında görür— ama kimseye açıklayamadığı şeyi ilan etmiş olur: «En büyük sensin.» Gerçekte Seçiciler Kurulu böyle bir şey de söylemez. Ne var, yazar kendisine böyle bir şey fıslanmışcasına davranır. Adımlarını geleneğinin dışına çıkararak atar, selamlarını yükünü yukarı yığarak dağıtır, ve de burnu yere düştüğünde eğilip almaz. Bunların hiçbirine gönül indirmemişse, hiç değilse iki ay, Beyazıt Meydanında, «Gelsinler analar nasıl oğul doğururmuş görsünler» diye, Haymana beygiri gibi dolaşır.

1 Şubat

Gün gün belleğim beş para çalışmıyor.
Gerçekte belleğim öteden beri yufkadır.

Salâh Bey Tarihi'ni yazarken onca gırgır, onca düşman çatlatan bakışı, onca baş sallaşmasını nasıl anımsayıp da yazdım, hâlâ kafama şaşarım.

Şu var ki, çocuklukta, delikanlılıkta, belleğin körpe yaşlarında yakalanıp torbaya atılan şeyler, yıllar sonra zıp, yine ortaya çıkıyor.

Bir de şu oldu *Salâh Bey Tarihi*'nde benimle, ya da çevremdekilerle ilgili olayların tümünü bir anda ya da bir gecede anımsamadım. Onlar bana teker teker ve birbirlerinin elinden tutarak geldiler. Hiçbir zaman da aklıma dokunacak bir şap şap kalabalık oluşturmadılar.

Belleği iyi resim veren insanlara her zaman imrenmiş ve de saygı göstermişimdir.

Babamın da (Hafız Talat), amcamın da (Hafız Tevfik) bellekleri çok güçlüymüş. Adlarından anlaşılacağı üzere ikisi de küçük yaşlarda Kuranı belleklerine çekmişler.

Babam ilkokul sıralarında, kitap mitap da götürmezmiş eve. Onları okulda bırakırmış. Dersleri nasıl yapacağını soranlara da kafasını gösterir «Dersler burda» dermiş. Bir gün öğretmenleri dayanamamış, okul çıkışında babamı bir kenara çekerek ertesi günün dersini sormuş. Babam da o gün, onun anlattıklarını noktası noktasına yineleyip Hocayı Urfa yağıyla kızartmış.

Babamın belleğini ben de bilirim. Yıllar öncesi yazdığı mektupları sonuna dek ezberden okurdu.

Henry Miller'in babasının da, göbeği sokakta kesilmiş bir belleği varmış. İnsanın aklından bile geçmeyecek şehirlerdeki sokakların, kahvelerin, mağazaların ve de anıtların topunu bilirmiş. Oralara hiç ayak basmadığı halde onlardan büyük bir coşkuyla açarmış.

Miller onun dört dörtlük bir «Düşsel Yolcu» olduğunu da söyler.

Jules Renard'ın demesine göre denemeci ve gazeteci Hugues Le Roux da (1860-1925) Flaubert'in hemen hemen bütün yazdıklarını belleğinde taşırmış.

Oyun yazarı Porta-Riche de (1849-1930) ondan pek geri kalmazmış. O da Victor Hugo'nun bir sürü şiirini ezberden

okurmuş. Yalnız Hugo'nun sersemsepet biri olduğunu söylemekten de çekinmezmiş.

Porto-Riche kimi zaman daha da ileri gider Hugo'nun bir Latin yazarı olduğunu belirtirmiş:

— O, Virgilius'ün tüm şiirlerini yeniden yazmıştır.

Flaubert'i kafasında taşıyan bir kişi de Paul Neveux'dür (1865-1939). Ama o sadece *Aşk Eğitimi* üzerinde durur.

Voltaire'in, Balzac'ın da yaldır yıldır bellekleri oldukları söylenir. Zaten insanın fener çekmiş bir belleği yoksa, onun büyük bir yazar olması çok zordur.

Stendhal da *İtalya Öyküleri*'nde Palliano Düşesi Violante'nin İtalyan şairi Ariosto'ya kesik olduğunu yazar. Onun *Orlando*'sunu öyle bir çıtıpıtıyla okurmuş ki herkesin ağzı açık kalırmış. Düşes ayrıca Petrarka'nın soneleriyle Perdone'nin öykülerini de ezberden bilirmiş.

Doğrusu eskiler şair ve yazara hayranlıklarını onların yapıtlarını ezberlemekle gösterdiklerine inanırlarmış. Öğretim bile ezbere dayanırmış. *Kızıl ile Kara*'nın başkişisi Julien Sorel, Bay Renal'in çocuklarına öğretmen olduğunda bilgisini göstermek için *İncil*'in Latincesini ezberden okumuştur.

Ünlü Türk bilgini Ali Ferari de (Ö. 1497) gençliğinde, öğrenimini bütünlemek için Herat'a, Semerkant'a gittiği vakit orada öğrencilerin ikindiden sonra aralarında tartıştıklarını ve birbirlerine karşılıklı şiirler attıklarını görmüştür. Ali Ferari'nin belleğinde on bine yakın gazel varsa, bunlar o günlerden kalmaymış.

Tarih Sahibi Peçevi İbrahim Efendi de XVI. ve XVII. yüzyıl bilginleri içinde *Şeyhi Tercümanı* diye ünlenmiş Şeyh Ömer Efendinin de yürekleri yalınayak bırakan bir belleği olduğunu yazar. Ayasofya camiinde *tefsir* dersi verirken eline hiçbir kâğıt almadan çeşitli yorum kitaplarından alıntılar okurmuş.

Cerrahpaşa Şeyhi diye bilinen İbrahim Efendi de belleğiyle danakıran rüzgarları kaldırırmış. Bir toplulukta, zehir zıkkım konulardan, diyelim 100 soru soruldu, karşılıklarını soluk aldırmadan yallah edermiş. Anlattığı şeylerin de hangi

kitabın, hangi sayfasında olduğunu açıklamayı unutmazmış. Dinleyicilerini de şöyle uyarırmış :

— O kitabın kısaltılmışı da, ayrıntılısı da var. Kısaltılmışını okursanız bu söylediklerimi bulamazsınız. Arayan ayrıntılısında arasın. Sonra da «Bulamadım, Şeyh Efendi bilmiyor» demesin.

Ne var, Şeyh Efendi camide vaaz ederken sık sık kürsüden aşağı düşermiş. Çünkü çokça coşar, kendinden dışarı çokça çıkarmış.

Bu alanda Hersekli Arif Hikmet'in de maşallahı varmış. O da 40 yıl önce ezberine çektiği şiiri sözcük sektirmeden okurmuş. Türk, Arap ve Acem yazınının en güzel şiirleri, İslam ulularının en seçkin sözleri de belleğinde hazırbaş beklermiş.

Süleyman Nazif de Namık Kemal'in ezbercisidir.

Evrak-ı Perişan'ın önsözünü, kendisinde kitabı olduğu halde, hem defterine, hem belleğine çekmiştir.

Diyeceğim, yaşamak bellektir.

İnsanlar belleklerini yitirince ölür.

Cemal Süreya :

Bir sürü süleyman Vagon-Blö'de

3 Şubat

Aforizmalar

— Herkes kendisinin değil karşısındakinin hoşgörülü olmasını istiyor.

— Doğru düşünmenin ilk adımı kavramları birbirine karıştırmamaktır.

— İnsanlar gözünde yanlış olan, hayvanlar gözünde yanlış değildir.

— Dağlar, ormanlar, nehirler ve de denizler, insandaki savaş içgüdüsünü uyarmaktan başka işe yaramaz.

— Yazılarına bol bulamat yargı doğrayanlar yargılara gereğince değer göstermesini bilmeyenler ya da sanatı yargı sananlardır.

7 Şubat

Homeros'un bir aforizması

— İki kişi birlikte giderken biri bir şeyi daha önceden görebilir.

Karşı aforizma

— İki kişi birlikte giderken kimse bir şeyi arkadaşından önce *zinhar* görmemelidir. Bu onun mahvı olur.

8 Şubat

Ece Ayhan'ın bir aforizması

— Karartma benizli bir sözcük kırıntısından bile kesekâğıdı yapılabilir.

9 Mart

Léautaud, Duhamel'in *L'Oeuvre des Athlètes* (Atletlerin İşi) adlı oyunundaki kişilerden birini, Martin Barzuns adındaki dostunu düşünerek yarattığını söyler.

Oyunda Gide'i anımsatan biri de varmış. Sahnede boyuna palto giyip palto çıkarma talimleri yapıyormuş.

Bu mart cevizi ayrıntıyı geçen gün bitirdiğim «Roman, Ne Yapmak İçin?» adlı denememde kullandığım halde dün, denemeyi son kez beyaza çekerken, denemenin, olayın geçtiği yerde ağırlaştığını görerek çıkarıp attım.

Bu sabah onu dip notunda göstermek istedimse de o da tatsız kaçtı.

İnsan, bir yerde, kimi şeyleri gözden çıkarmaktan çekinmemeli.

Kulis bilgileri!

Bedehşan yakutudur onlar.

Anıları, günlükleri, biraz da onlara raslamak için okurum.

Ama vıdıvıdıları sevmem.

Hiç sevmem.

12 Mart

Emil Ludwig'in *Dünya* adlı kitabı.

II. Wilhelm'e 10 yıl danışmanlık yapan Prens Bülow'un bıcır bıcır bir belleği olduğunu yazıyor. Hazret, *İlk Faust*'u ezbere bilirmiş. Ludwig'le tanıştığı gün de ona Thukidides'in tarihinde yer alan *Atinalıların Söylevi*'ni kafadan okumuş. Ne ki, bilisiz insanlar, özellikle de Alman yasama meclisi Reichstag'ı dolduranlar, onun bilgisinden yararlanacaklarına, yıllarca onu sarakaya almışlar.

Ludwig, haftalık *Observer* gazetesini yöneten İngiliz gazeteci Garvin'in de Heine'den ve Goethe'den şiirler okuduğunu görmüştür. Bu ezber işinden Alman şairi Freiligarth da nasibini çokça alırmış.

1870 yılında Hisarlık'ta kazılar yapan, orada birbiri üstüne kurulmuş dört şehirle Priamos'un olduğunu kestirdiği bir hazine bulan, sonra da bulduklarını Almanya'ya taşıyan Heinrich Schliemann'ın belleği de pek aznuvur şeymiş. O da Homeros'un altmış hexametresini gözünü kırpmadan okurmuş.

Ludwig, *Bismark* adlı kitabında da ünlü Alman başbakanının *Faust*'un çoğu parçalarını ezberinde tuttuğunu yazar.

13 Mart

Şairlerin belleği de çokluk bir dize hazinesinden başka bir şey değildir.

Şairler dur durak dinlemeden yüzlerce, binlerce dize çekerler belleklerine. Böylece dizeler arasındaki ayrımları daha kolaylıkla görür, onların renklerine, tadlarına da daha tizlikle varırlar.

Bir şiir yazdıkları vakit de dizelerindeki her sözcüğün kaç gradolu olduğunu yani başka dizelerdeki sözcüklere yakınlığını, ya da uzaklığını çok iyi ölçerler.

Denilebilir ki şairler, Sözcükler Tarihi perendebazları, kâsebazlarıdır.

20 Mart

Ölmeden bu günlük güzelleşmiş olamaz.

22 Mart

Ben artık öyle bir yaşa geldim ki, dostlarımı kırmamaya değil, edebiyatı kırmamaya bakıyorum.

Dostlar! Topunun da canı cehenneme!

Léautaud bütün ömrü boyunca kedi-köpek çobanlığı etmiştir.

Ama o da sonunda kedilerine, köpeklerine küfrü basmıştır.

Şiir

Der ki Aşık kimin medhin edersin
Derde deva yok kime ne söylersin

31 Mart, Cuma

Beylerbeyi Sağlık Sarayı.

Üç aylık baş dönmeleri sonunda «çekap» yaptırıyorum.

Nezim'in (Nezihe Meriç) kimyager bir arkadaşı (Bayan Şengün) orda çalıştığı için Kadıköy'deki dispanserleri bırakıp ta Beylerbeyi'ne uzandım.

Bayan Şengün tahlillerin başında durdu. Kimi tahlilleri de kendi yaptı. Elektromu bile Doktor Deniz aldı.

Dönüşte Nezim'in Çengelköy'de, Kuleli'nin üst yakasındaki evinde Jale ile zengin bir kahvaltıya — Ören'de Öğretmen Mahide Önalp'ın zengin kahvaltıları da pek ünlüdür — konduk. Sofrada her ne ararsan vardı.

Nezim bir ara, Urfa yöresinde gelinciklere şakşakolillo denildiğinden açtı. Bu, tıkınmadan sonra gittiğimiz Anadoluhisarı'nda gelincikleri görünce oldu. Oralarda papatyalara da yoğurt çiçeği denirmiş.

Doğrusu, Anadolu'nun birçok yerlerinde çiçeklerin, ağaç-

ların, hayvanların özel adları vardır. Benim bildiğim, bir yerlerde çavuş üzümü yerine belem kullanılır. Pelit, meşe; ceniköz, üvezdir. Körüvü, baykuş; kestenkülah, kertenkele; cayik, karga; çembelcik, sakakuşu; beldirgöz, tavşan; baduka, patates; mora da böğürtlendir.

Anadolu bir sözcük hazinesidir. Bir sözlük, bir divanılugatıtürk, bir yoğurtlu İskender kebabıdır. Orda anjin'e boğazkıstı, samanyoluna çarkıfelek, şişmanlara hekelek, Haziran ayına da kiraz ayı denir.

Hisar'a Nezim'in duyduğu bir haber üzerine gitmiştik. 350 bin liraya bir ev satılıyormuş. Hem de iki katlı.

Üstelik, oh kekâ, sokağın ortalık yerine kondurulmuştu.

Hoş ev, sefertası gibi bir şeydi. Yalnız 350 bine kelepir oğlu kelepirdi. Biz «Bu paraya ev olur mu?» diye düşünürken kapısı açıldı, bir kadın bir saat önce satıldığını açıkladı.

— Kaça?

— 250 bine.

Kadının sesinde bir hıçkırık gizliydi.

1 Nisan

Ben genellikle beni horlayan, yerden yere vurmak isteyen yazarlara karşılık vermem.

Bir kez yazılan şeylerin kin ve kıskançlıkla yazıldığının herkesce kolay anlaşılabileceğini düşünürüm.

Sonra, bunlara karşılık yetiştirmeye hakkım olmadığına da inanırım. Ben kafamı her gün yazacağım yazıya vermek isterim. Düşüncemi onlardan ayırıp vıdıvıdıcılar üstünde tuttum mu kendimden bir şeyler yitirdiğimi sanırım.

4 Nisan, Pazartesi

Yurt Ansiklopedisi'nin bugün yayınlanan 74. sayısında kahveler üzerine bir yazı var. Turgut Kut yazmış. Benim *Kahveler Kitabı*'mm bir özeti değilse, yüzde doksan beşi ordan tırtıklanmış bilgilerle dolu.

Yazıda benim adımı anmadığım kahveler olup olmadığına da baktım. Hayır, öyle bir şey yok. Ben nelerden açmışsam, o da onları anlatmış. Sanırım kahvelerin sırası bile benim kitaptan alınmış.

Birkaç gün önce (1 Nisan 1983) *Somut* dergisinde de kahveler üzerine bir yazı çıktı. Tanzer Okur imzalı. O da *Kahveler Kitabı*'ndan, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'ndan yararlanmış. Yalnız o kaynakçasında *Kahveler Kitabı*'nı göstermiş. Buna karşılık *Ah Beyoğlu*'nun adını anmamış.

Tanzer Okur'un kaynakçasında 1940 Kuşağı yazarlarının bilgilerine başvurulduğu da belirtiliyor. Ama o bilgiler neyse yazıya geçirilmemiş. Üstelik o yazarların kim olduğu da açıklanmamış.

Çorak ve kurak edebiyat dünyamızda benim bu iki kitabım nedense pek tuttu. 1975 sonrasında kahvelerden, meyhanelerden, yazarların yaşamlarından söz etmeyen hemen hemen kimse kalmadı desem yeridir. İşin tuhafı herkes yeni birtakım bilgiler ortaya koyacaklarına hep benim yazdıklarımı yineliyorlar.

Boğaziçi Şıngır Mıngır'da da aynı iş oldu. TV. filmleri bile yaptılar. Aralık'ta, İlhan Berk bile *İstanbul* adlı şiir defterinin ikinci baskısını *İstanbul Kitabı* adıyla yayınladı.

Benim anlamadığım bu arak işlerinin gün ortasında, herkeslerin gözü önünde yapılmasıdır.

Bundan 7-8 yıl önce başıma başka bir tırtık olayı daha geldi. Bu kez Jacques Audiberti'den *Kötülük Kol Geziyor* adıyla çevirdiğim oyunu yürüttüler. Yani 21 Ocak 1975 gecesi Ankara Radyosunda (TRT II) benim çevirimi oynadılar. Çevirmenin adı Ayda İşmen'di ama çeviri benimdi. Sadece cümleler başaşağı getirilmiş, ters pers edilmişti. Bir de kurnazlık yapılmış benim çevirimdeki bütün bayan sözcükleri yerine madam sözcükleri oturtulmuştu. Ne var Ayda İşmen bu işi yaparken oyunun orijinaline başvurmadığı için arada birtakım matmazelleri de madama çevirmişti. Çünkü ben topunun yerine «bayan» kullanmıştım.

5 Nisan

Kolestrol 400, total lipid 1540.

Beylerbeyi Sağlık Sarayındaki çekabın sonuçları bunlar.

Üç aydır ense köküme yapışan baş dönmelerinin nedeni ortaya çıktı damar sertliği.

Doktor kanı sulandırmak için Persantin, damarları genişletmek için Stugeron-Forte yazdı.

Çatalçeşme'deki Eczacı Kız bir buçuk yıldır Persantin'in piyasadan çekildiğini söyledi. Onun yerine Drisentin verdi. Doktor bu konuda daha önce uyardığı için uzatılan ilacı aldım. Ne ki, o sırada eczanede bulunan bir bay — Faruk Yüce adında bir tarih öğretmeni — lafa karışarak

— Bağışlayın aynı hastalık bende de var. Ben de Drisentin kullanıyorum. Çok yararını gördüm. Ama isterseniz size ücret almadan bir kutu Persantin sunabilirim.

Ben ilacı parasını ödeyerek kabul edebileceğimi söyledim. O para almamakta direndi. Sonra da evine giderek — eczanenin üstünde oturuyordu — ilacı getirdi. Ben de büyük bir memnunlukla ilacı aldım. Aralıkta dedim ki

— Ben de size bir kitabımı armağan etmek isterim.

— Teşekkür ederim, ama bu ilacın karşılığı olmasın.

— İlacın değil, insanlığınızın karşılığı.

7 Nisan

Buhurumeryem, Çuhacıgillerden çiçekleri yürek biçiminde bir süs bitkisiymiş. Tavşankulağı da diyorlar.

Beyaz ve siklamen.

Siklamen rengi adından geliyor. Çünkü Fransızcası *cyclamen* (siklamen). O da Yunanca kuklaminostan alınmış.

Ona kimileri de Meryemtütsüsü diyorlar. O da Meryem sözüyle Farsça buhur sözcüğünden türetilmiş olmalı.

Dil Kurumu'nun Derleme Sözlüğü'nde Buhurumeryem'e raslamadım. Buhurotu var, o yok. Gümüşhane'nin Uluşiran bucağından derlenmiş. Aynı sayfada Buhurik sözüne de tosladım. Baca demekmiş. Nedir, kırkı aşkın biçimi var. Bir tanesi de Buharaca.

Sözlükte Tavşankulağına da baktım. Karşıma Tavşantopuğu çıktı. Top biçiminde, güzel kokulu sarı bir kır çiçeği. O da Mersin'den, Ağrı'dan derlenmiş. Bir de Lüleburgaz'dan derlenen Tavşangölgesi var. Devedikenine benzer bir çeşit top otmuş.

Sözcükler arasındaki bu yolculuğa Nezim'in (Nezihe Meriç) sabahleyin telefonda Buhurumeryem'den açması üzerine çıktım.

8 Nisan

İki gün önce Hulki Aktunç'un tanıştırdığı dişçiye gittim. Yarım saat bekledikten sonra ağzımdaki son iki dişi de çektirdim. Bir hafta sonra gelip protez için ölçü vereceğim. Şimdilik eski protezimle —Dişçi protezde beliren boşluklara iki eğriti diş kondurdu— işi yürüteceğim.

Çıkarken çok bozuldum. Dişçi Süreyya Örgev diş yerlerimin ağrıması halinde bir yatıştırıcı yazmak için masa başına gittiğinde «Bağışlayın adınızı sorabilir miyim?» dedi.

Bense dişçi koltuğuna otururken ve kalkarken ve de yazı masasına yaklaşırken çok Salâh Birsel pozları atmıştım.

18 Nisan

Anais Nin günlüğünde Richard adlı bir avukattan açar. Richard'a bakarsanız bir sürü insan kendi romanlarını, kendi düşüncelerini tırtıklamak için kumpanya kurmuşlardır. Onları yargıç önüne çıkarmak için çift gerdanlı dosyalar bile düzenlemiştir. Ama onlar çantalarını, dosyalarını da yürütüyorlardır. Çalman romanlarından biri yayınlanmıştır bile. Araklanan bir oyunu da Broadway'da oynanmaktadır. Ne ki artık aklı başına gelmiştir. Son yazdıklarını kimseye göstermiyordur.

Gel zaman, git zaman Richard'ın (Osborn) akıl haznesinde delikler açılır. Henry Miller bunu işittiği vakit bir cambazhane palyaçosu gibi oynamaya başlar:

— Richard üşütmüş. Yaşasın! Hadi gidip onu bulalım. Ama daha önce keyfimizi bütünlemek için bir kadeh çekelim. Çok görkemli bir şey bu. Böylelerine her zaman raslanılmaz. İnşallah gerçekten oynatmıştır. Numara filan yapmıyordur.

21 Nisan

Saat 11.

Bir Fransız Bayan geldi.

Beyoğlu'nda geçen bir roman yazacakmış benden bilgi toplamak istedi.

— Neyi öğrenmek istiyorsunuz?

— Siz anlatın, ben onlardan kendime yarayacak şeyleri bulup çıkarırım.

Fransız Bayan, Türkiye üzerine yazılmış hiçbir kitap okumamıştı, benden yarım saatte bütün bilgileri devşirebileceğini umuyordu.

Vay bana, vaylar bana ki hiçbir yararım dokunmadı.

Yalnız konuşmalar sonunda yazı kalemimi (piyasa değeri 800 lira) çantasına indirdi. Bunu farkında olmadan yapmıştı.

Kalemi çantasına koyarken gördüm ama bir şey diyemedim. Çok utanacağını düşündüm. Biraz sonra masa üstündeki ikinci kaleme de saldırdı. Ne ki onu tam çantasına yaklaştırırken, kalemin benim olduğunu sezerek aldığı yere bıraktı.

23 Nisan

Bir yerde her şey denemeye dönüşüyor.

Roman da, şiir de deneme olmaktan kurtulamıyor.

Bir de var ki, deneme yazarken yazının bir yerinden başka bir deneme de fırlıyor. Bu kez de yazdığınız denemeyi bırakıyor, yeni denemenin ardından koşuyorsunuz. Derken başka bir denemeye el atıyorsunuz. Daha sonra yine ilk de-

nemenin içine girip çıkıyorsunuz. Kısacası, boyuna denemeden denemeye atlıyorsunuz. Çünkü her dakika, yeni denemeler getiriyor.

24 Nisan

Deneme biraz öykü, biraz söyleşi, biraz iç dökmesi, biraz şiirdir. En çok da şiirdir.

İzmir Balçova, 13 Mayıs

Dolmuş söyleşileri

Bir adam

— Artık yeter, nereye adam alacaksın?

Şoför

— İstemezsen in burda.

Bir kadın

— Ben trafik polislerinin şoförlere yaptıklarına memnun olurum.

Şoför

— Ben dolmuşuma kadın almam. Erkekler çalışır, kadınlar gönül eğlendirmek için dolaşır. Hiç değilse yüzde sekseni böyledir. Çan, çan, çan... Minibüste boyuna çene yarıştırırlar. Çocuklarını da yanlarına oturtup, onlar için para vermezler.

Bir başka kadın :

— Ben dokuz yıl önce geldim Balçova'ya. Geceleri korkudan dışarı çıkamazdım.

İzmir, 15 Mayıs

Colette sevgili Paris'inden ayrılmayı göze alıp Güneye doğru yolculuğa çıkınca, Lyon'un Saint-Jean Parkındaki geyikleri, çekik gözlü karacaları, Avignon'un cicili bicili gül-

leri, Menton'un menekşe tarlaları, civciv sarısı mimozaları, Cette'in taze yosun kokan tuzlu solukları, Pirene'deki kiraz ağaçları onu helak-felak etmiştir.

İnsanın ufarak aklını bozacak, gönlünü ikiye yaracak tek şey doğadır.

Yalnızlar Yalnızı Jean-Jacques da (Rousseau) salonlardan, klavsenden, sırma işlemelerden, üç kol iskambilden, özenti sözlerden ve de gösteriş düşkünü insanlardan yorulduğu vakit kır yaşamı susuzluğunun arttığını duyar.

İşte o vakit bir dikenli çalıcık, bir çit parçası, bir samanlık, bir çayırlık bile karaciğerini genişletmeye yeter. Hele bir köyceğizden geçerken maydanozlu ve kekikli bir omlet kokusu duymuşsa, ya da köy kızlarının çığırdığı türküler gelip kulaklarına konmuşsa, şehirli kadınların al atlaslarına da, kırmalı ve büzgülü giysilerine de yuf çeker. Öğle yemeğini akşam saatinde, akşam yemeğini de yatsıda önüne koyan kilercibaşının, ya da efendilerinin ilaçlı şarabını kendisine meyhane fiatının on katına satan uşakların suratlarına ise bir yumruk aşketmek ister.

Ören, 18 Haziran

Gözümü el işi perdenin bin bin renk püsküllerinde gezdirdim. Sabahtan beri yakama yapışan iç köpürmesi, yürek gurklaması az biraz yatışır gibi oldu.

Birkaç yıldır hep böyle.

Boyuna kendi kendime tasa üretiyorum. En ıvır zıvır olayları bile kafamda zıplatıyorum. Onları pantolonuma sıçramış bir çamur gibi küçük bir fiskeyle silkip atamıyorum.

Yine de, daha yarım saat, boynum, kulaklarımın arkası felek-oturaklı bir kamyonun lastikleri altında ezildi durdu. Daha sonra balkona çıkıp sokaktan geçen insanları dikizlemeye başladım.

Sinemaskop bir film.

Ne küçük şeylere adanmışız!

Sümsük sümsük yürüyor, elimizdeki sopayı sallıyor, pen-

cerelerimizi örten ağaç dallarını kesiyor, komşularımızı yermek için dillerimizi sirkeye yatırıyoruz.

Ne ki, bütün bu Karagöz oyunlarının, bu cengelistanın, bu ayva soğuklarının estirikli bir yanı da var. Hele doğanın pavkırması, bulutların alay göstermesi, sansarların viyaklaması, kurbağaların vraklaması gerçek bir cümbüş.

Durun, bir de poyrazla imbat karşılıklı veriştirsin, yeryüzü ve gökyüzü de, her afyon ve tiryak da, iki yaydan yakın olur.

Bir ikilik

Görünür ağarmış kızlar görünür
Görünür dalburuş kuşlar görünür

11 Temmuz

Her şeyin saati ayrıdır.

Denizin lacilere büründüğü saat ayrı, boncuk mavilere dalıp çıktığı saat ayrıdır.

Odaların tenhasında oturulduğu saatler başka, faso fiso çalçenelere demir atıldığı saatler başkadır.

Ozanların yüreklerine kızgın kurşun akıtması da çok değişik ve çok duru ve çok diri saatler gerektirir.

Akşamları o şap şap kalabalığın uğultusunda yüzmek istenildiğinde de hiç kullanılmamış bir vaktin seçilmesi yerinde olur.

Yaz ortasında, boğu börtü bir sıcakta uykuya gidip gelmek için de dingolapişto bir saat ayarlanmalıdır. Ta ki şiiri bol düşlerin eşiğine ayak basılsın.

Pik pik kıkırdamanın ayrı bir saati olduğu gibi ağız dolusu gülmenin saati de başkadır.

İnsanlar varlık beşiğini süsleyecekleri saati de uzun uzun düşündükten sonra seçmelidir. Bir daha da hiçbir saate yüz vermemelidirler. Ve sonra yaş yaşayıp, gün gördükten sonra can levhasına bismillahı basmak için de yine özel bir saat ayarlamalıdırlar. Öyle ki, saçı sakalı kirli, paslı, uçkuru meydanda, yakası düşük bir görünüme girmiş olmasınlar ve de vurgun yediklerini belli etmesinler.

Kurumu afur tafur insanlara yaklaşmak da ayrı bir saat ister. Ve sonra burukkesenlerin yanında söze başlamak için de türş yüzlü bir saatin gelip odaya dalması beklenmelidir.

Bırakın her sözüm boş, insanları ödülle sevindirmek için de kristal lambalı saatlere el atılmalıdır.

Elmaların kızardığı saat de başkadır, hamhalatların saati de başka.

Bir delikanlının içinin bir kadma akıvermesi de şeker pembesi bir vaktin sökün etmesine bağlıdır.

Tetik tetik basarak yürümek için de tavı kabarmış bir saat kollanmalıdır. Ta ki ağaçların, suların ve de dorukların ulu renkleri ortaya çıksın.

Ve dahi evlerin havasını ferahlandırmak da yaldır-yıldır bir vaktin yumuşak inişe geçmesini gerektirir.

Ve dahi cevahir bir Türkçe ile şiir yazmak için de bayramlıklarını giymiş bir saatin görünmesi beklenmelidir.

Ta ki Bâki «Öğrendi gazel tarzını Rum'un şuarası» diyebilsin.

Ören, 23 Temmuz

Fransız yazar ve başbakanlarından Léon Blum, romancı Joris Karl Huysmans'ın Katolik Kilisesinin geleceğini daha ışıklı kılabilmek için sanatla manastır yaşamını birleştirmeye çalıştığım söyler.

Huysmans, kutsal birliğin de, ne mene şeyse, ancak manastırlarda yaşamakla elde edilebileceğine inanırmış. Bu yüzden de manastırlarda sanat yuvaları kurulmasını istermiş.

Kilisenin yararına bir işmiş bu. Çünkü sanat kendi kabuğuna çekildiğinden, kiliseye arka döndüğünden beri — gerçekte sanatı umurlamayan kilisedir — papazların, rahiplerin kanı kurumuş. Topu da bir başlarına kalmış.

Fransızca'da *oblat* diye bir sözcük vardır. Varını yoğunu bir manastıra bağışladıktan sonra ömrünün geri kalan günlerini orada geçiren kişilere bu ad verilir.

Huysmans'ın *Oblat* adında bir romanı da var.

Léon Blum romanın da Katolik düşüncelerle yazıldığını söyler.

Romanın başkişisi Durtal da bir *oblat*'tır. Huysmans'ın sözünü dinleyerek o da manastıra kilitlemiştir kendini.

Gelgelelim, o da romancılığa soyunur.

Hem de Huysmans'dan ileri romancıdır.

Kilisede, dua sırasında bile, aklına bir konu, ya da bir imge düştü mü, hemen defterini çıkarıp not alırmış. Manastırdaki kişilerle din ve erdem üzerine söyleşirken bile onlardan kopar, bir yüzün, bir bakışın mostrasını yanındaki kâğıtlara geçirirmiş.

Beni etkileyen Durtal'ın gerçek bir sanatçıya yaraşır davranışlara çengel atması oldu. Léon Blum'un yazısını okurken onun sanatı her şeyin üstünde tutmasını ve yaratının ürünlerini hiçbir biçimde itelememesini ayağa kalkarak değilse de, oturduğum yerde alkışladım.

Bencesi gerçek sanatçı budur. Dünya ve ahret işlerini bir yana, sanatı başka bir yana koymasını bilendir. Bu gibiler kendi yaşamlarını bile ayaklar altına almaktan çekinmezler.

Bütün yaşamları boyunca da var mı sanat, yok mu sanat!

Katherine Mansfield günlüğünde *Ölü Albayın Kızları*'nı yazarken, öyküyü bitirmeden öleceğinden korktuğunu açıklar.

Ne ki, onu korkutan ölüm değil, öykünün yarıda kalacağıdır.

Aynı korkuyu Proust da yaşamıştır.

Zaman zaman romanını bitiremeyeceğini düşünmüştür.

Geçmiş Zaman Ardında'yı, o amazon romanı bitirdikten hemen sonra da pat diye ölüp gitmiştir.

Yakut Kadri, Haşim için de bunlara benzer şeyler yazar:

— Onun gözünde güzellikten başka bir şey yoktur. Dostlarım sever ama, güzelliği daha çok sever. Hemen hemen herkesle takışmış olmasının nedeni budur. Peyami Safa, yaşamının sonuna değin, keskin kalemini ona saplamaktan bir an geri kalmamıştır.

Biz tuhaf bir ulusuz: şair sever, şiir sevmeyiz.

Yazdıkları şiir mi, değil mi bakmadan, nüfus kütüğünde ne kadar erkek varsa —kadınlar değil— topunu alıp başımıza *şair-i mahir* diye oturturuz.

Doğrusu, dostluk kazanı kaynatmak, takım oluşturmak bir ulu iştir. Ben de dostlarımı, komşularımı kazanlara koyup buharlaştırmak isterim.

Oysa, yazın alanında böylesi hoppalıklara, böylesi saklavaklıklara yer verilmemelidir.

Yazın alanında her şey acımasızlık üzerine kesilmiştir. Orda kimse, kimsenin gözyaşını umurlamaz. Kimse çırnık şiirlere güzel demeye yanaşmaz. Bitli bir şairin başına taç oturtmaya ise kimsecikler yeltenmez.

Fransızlar bu konuda çok taş yüreklidir. Billahlı, fillahlı yazarları bile hemen alaşağı ederler. Bu yüzden sözlüklerini kötü şair, mıymırık yazar anlamına gelen sözcüklerle doldurmuşlardır.

Onlara göre kaşığın sapını ortalayamamış sanatçının adı *râté*'dir. Bunun karşılığını bizim sözlüklerde ararsanız bulamazsınız. Mehmet Akif bir zamanlar bu sözcük yerine *edebiyat bozuğu* sözünü ortaya atmışsa da onu benden başkası kullanmamıştır. Kimileri de ona kendi üstlerinde kalır korkusuyla kürek çekmemişlerdir. Kimileri de «tutunamayan» terimiyle karşılamak istemiştir. Ne ki, o da sadece bir roman adı olarak kalmıştır.

Fransız, kelkenez şaire de *rimailleur* demeyi sever.

Edmond Pilon —ki bir sürü yazarın fotografisini çekmiştir— Roy adındaki bir taşlamacıyı *rimailleur*'e örnek olarak gösterir. Fontenelle de onun bu yargısına yakın durur. Ona göre de Fransa'nın en kelek adamı Roy'dur. Çünkü arkasını Saraya dayadıktan, ceketinin yakasına da Saint-Michel kordonunu taktıktan sonra her aklına düşeni yapabileceğini sanmıştır. Bu yüzden de, arabacılara varınca, kötek yemediği kimse kalmamıştır.

Rimailleur uyak anlamına gelen *rime* sözcüğünden türe-

tilmiştir. Yine ondan türetilen *rimeur* sözcüğü vardır. Bunlar da zittirik şairlere kondurulur. Bizim dilimizdeki karşılıkları, manzumeci, kafiyeci, uyakçıdır.

Fransa'da hıytırık şairler için daha başka sözcükler de uydurulmuştur. *Versificateur* ile *poétereau* manzumecidir. *Métromane* ise şiir söyleme hastasıdır.

Fransızlar, kadın ozanlara da *poétesse* derler. Bu da küçümseyici bir anlam taşır. *Cırcır Böceği* de şair demektir. Neki, onda aşağılamadan çok sevgi vardır.

Bopçu ve viranelik ısırganı yazarlara gelince, onların adı da başkadır. Ya *écrivassier*'dirler, ya *écrivailleur*'dürler, ya da *plumitif*. Yani yazıcı ya da kalemci adlarıyla anılır. Kadınlar da *bas-bleu* (mavi-çorap) diye ünlenir.

Heine, kadın yazarlara mavi-çorap demez ama daha zehir zıkkım bir laf doğrar

— Bir gözü kâğıtta ise kadınların, bir gözü de erkeklerdedir. Yalnız tek gözlü Kontes Hahn bunun dışındadır.

Ne yapalım, işin yasası böyle: ozanların kimileri kalbur üstünde kalırsa, kimileri de altına düşer. Kimileri de delikler arasında sıkışıp kalır.

Delikler arasında kalanların da adı vardır: zibidi yazar.

Ören, 5 Eylül

Milliyet Sanat dergisinin Eylül sayısında bir yazar Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 6 Kasım 1947 günü *Cumhuriyet* gazetesinde İbrahim Paşa Sarayı üzerine yazdıklarını anıyor

— İbrahim Paşa Sarayı eşsiz bir belgedir. Şaşırtıcı derecede güzeldir, soyludur. Biraz hizmetle şıkır şıkır parlayan bir anıt olur.

Ne var, Mehmet Halife'nin *Tarih-i Gılmani*'sini açacak olursanız orada da bunun tam tersi bir kesinlemeye raslarsınız

— İstanbul'da bilinen ve şöhret bulan sultanların, hanımların, vezirlerin sarayları yüz yirmiden fazladır. Bunlardan her biri Şeddat yapısı gibiydi. Şeddat kavminden sonra

böyle görülmedik, şaşılacak binaları kimse meydana getirmedi. Bu söylediğimiz sarayların en değersizi At Meydanındaki İbrahim Paşa Sarayıdır. En iyisi ise Süleymaniye Camii altındaki Sultan Süleyman vezirlerinden Siyavuş Paşa Sarayıdır. Bu saray Ayasofya derecesinde görkemli idi. Ama eskimişti. Zamanımızda, veziriazam olan Arnavut Murat Paşa'nın mülkiyetine geçtiği zaman onarılmasına girişildi. Sarayın 1.200 penceresi sayılmıştı. İçinde üç yüzden fazla odası, 15 hamamı, 3 ekmekçi dükkânı vardı.

Doğrusu, değerlendirmelerin çoğu bu gibi yanılgıları yurt edinir. İnsanlar nedense, karşılarına bir sürü nesne dizip onları birbirleriyle vuruşturarak sağlam bir yargıya varacaklarına tek bir nesne ile yetinmeye bakarlar. Böylece yargıları da bilimsel bir değerlendirmeyi değil, o andaki hoşaflarının yağını yansıtır.

Yalnız burada, Ahmet Hamdi'nin çok demesi, yok demesi üzerinde pek durmamalıyız. Karşısında İbrahim Paşa Sarayı ile en enleyeceği, boy boylayacağı ikinci bir saray yoktur. Olmadığı için de onu seraserli kapaniçe kürklere sarmalamıştır.

Nedir, ben yine de insanların tek nesneler karşısında daha uyanık, daha ölçülü olmalarını yeğ tutarım.

6 Ekim

Çehov'un *Martı*'sı Doktor Dorn'un şu sözleri ile son bulur:

— Bayan Arkadina'yı alın, burdan uzaklaştırın. Oğlu az önce kendini öldürdü.

Böyle yüreksoğutan bir tümce İngiliz yazarı Mansfield'in *Esintiler*, öyküsünde de var. Onu Berber George, Bayan Monica'ya, — saçlarını kıvırtıp da dükkândan çıkacağı sıra — fısıldar :

— Sayın Bayan, eski bir müşterimsiniz, size açıklayabilirim : Bu sabah küçük kızım öldü.

Bu saptamalara, Çehov'la Mansfield'in öykülerini arka arkaya, daha doğrusu bir ondan, bir ondan okuyarak vardım.

Aralık'ta *Martı*'yı bir daha okudum. Bu biraz da, Çehov' un *Martı*'da Maupassant üzerine yazdıklarına bir kez daha göz atmak istememden doğdu.

Oyunu okuyup bitirdikten sonra Alain'e bir kez daha hak verdim. Bir kitabı yeniden yeniden okumak, insanın onu daha iyi tanımasına yol açıyor. Ne ki bir kitabın bir daha okunması, bir başka kitabın da okunmadığı anlamına gelir.

Giderek, Çehov'un *Düşmanlar* öyküsünde de bir şemşempürüye rasladım. Orada da etine dolgun, iri kıyım, leşkarın ve tariçini Abogin, çay içerken göğsünü tutup sandalyesine yığılan karısı için kasaba doktoru Bay Kirilov'u çağırmaya koştuğunda doktor kendisine şunu söyleyecektir :

— Bağışlayın gelemem. Beş dakika önce oğlum öldü.

9 Ekim

Çekov'un *Maske* öyküsü aydınlarla para babalarını karşı karşıya getirir.

Paragöz rolü milyoner Pyatigorov'dadır. Olay bir maskeli baloda geçer. Milyonerin yüzünde maske olduğu için aydınlar yani yarı-aydınlar onu tanımaz. Dahası, kitaplık odasından dışarı atmaya kalkışırlar.

Maskenin oyunu anlaşılınca herkesi bir korkudur alır. Paragözün öfkesini yatıştırmak için türlü it dalkavukluklarına girişirler. Sonunda Bay Pyatigorov'u, elbirliği ile kan akıtmadan paytona bindirip evine postalamayı becerirler. Aydınlardan biri der ki :

— Giderken bana elini uzattı. Unuttu demek, kızmıyor.

Polis Müdürü ise içini çekerek şu karşılığı verir

— İnşallah! Alçağın, şerefsizin biri ama, ne diyebiliriz, velinimetimiz.

Çehov'un öyküdeki başarısı sanımca insanları karmaşık durumları içinde — dakikaları ve saniyeleriyle — verebilmesindedir. Bu tutumuyla öykücüden çok romancıya benzer. Öykülerini yaratırken, elinde kalem, masa başına çökmüşse, tavandaki bir yerden de kendini ve yazdıklarını dikizliyordur.

Bir başka deyişle, bir yandan öyküsünü yazıyor, bir yandan da öyküsünün insanlarını — kukla oynatır gibi — iplerinden çekeliyordur.

«Öğrenci»

Yine Çehov'un öyküsü.

Başlangıçta bir doğa betimlemesi.

Biri boş bir şişeye üflüyormuşcasına bataklıktan yürekler acısı bir uğultu geliyor. Orman yabanlaşmış, sessizliğe kesmiş. Her yerde bir kış kokusu.

Çehov'un kişileri kendilerini çokça üzünce kaptırıyorlar. Ama bu bunluğun nerden geldiği çokluk belli olmuyor. İsa'ya sonsuz bir sevgi ile bağlı olan ve bir gün içinde üç kez İsa'yı tanımadığını fısılayan Petrus'tan mı, yoksa İsa'nın 1900 yıl önce nasıl tutuklandığını anlatan, zangoçun oğlu İvan'ın («Öğrenci»nin kişileridir bunlar) sözlerini bitirir bitirmez yeniden karanlıklar içine gömülmesinden, ellerinin de donmaya başlamasından mı?

Çehov'u düşününce aklıma Orhan Kemal gelir. Çehov bir de Maupassant'ı, Katherine Mansfield'i anımsatır bana. Özellikle de Mansfield'i. Onun da her öyküsünde gizli bir üzünç, bir kara sevda vardır.

10 Ekim, Pazartesi

Katherine Mansfield'in günlüğünde onun öyküye başlamadan önce çalakalem yazdığını okudum.

Mansfield diyor ki :

— Herhangi bir şey yazmak insana çok yardımcı oluyor. Denilebilir ki bu, size doğru yolu bulduruyor.

Gerçekte bu, çokların yaptığı şeydir.

Duhamel 150 sayfalık bir roman için 600-700 sayfa döktürürmüş.

Bunun için çok katı yürekli olmak gerekir.

İşin sonunda yazılanların büyük bir bölüğünü yırtıp atmak var.

Ne ki, Mansfield'in demesi biraz başka. O, sanırım öykü-

ye başlamadan önce aklından ne geçerse kâğıda geçiriyor, sonra da oradan kendine gerekli olan başlangıcı çekip çıkarıyor.

Şimdiler benim yaptığım da budur. Belli bir kilometre taşından yola çıktığım halde akıl tasıma düşenleri denetimden geçirmeden kâğıda boca ediyorum. Sonra da onların arasında denememin ilk sözlerini bulup oradan ileri doğru sıçrıyorum.

Zaman zaman bütün bir kitabın özetini çıkardığım da oluyor. Oradan da gönlümün buyurduğunu seçiyor, gerisine tekmeyi basıyorum.

Gelgelelim bu, beni çok yoruyor. Sinirlerimin yürüyüşünü şaşırtıyor.

12 Ekim

Bu yaz Ören'de bir uzun, üç kısa deneme yazdım.

Uzun deneme (Bir Zavallı Sarı At) tam 18 daktilo sayfası tuttu. Ne ki, onu elde etmek için 70 sayfa karaladım. Sonra ata, ata, yeni bölümler ekleye ekleye 18'de karar kıldım.

Bundan böyle daha kısa denemeler yazmalıyım. «Bir Zavallı Sarı At» beni çok yordu. Uzun bir yazıyı yeniden yeniden yazmak kolay olmuyor. Kusursuz bulduğunuz parçaları bile yeniden temize çekiyorsunuz. Gerçi bu yenilemeyi, kimi zaman bölük börçük yapıyorum ama, o da içime sinmiyor.

Geçen yıla değin, böyle bir yılgınlık göstermemiştim. Bu yıl makina önünde günlerce, saatlerce oturmaktan yoruluyorum. Hem, kısa sürede sonuca götürecek yazıların başka bir özelliği de var. İnsan bunları daha çok işleyebiliyor.

4 Kasım

Cervantes kendisinin bir okuma manyağı olduğunu söyler.

Yazarlar arasında çoktur böyleleri. Büyük yazarlar da çokluk onlar arasından çıkar.

Okuma düşkünü okurlar da vardır ama topu için aynı şeyi söyleyemeyiz.

Flaubert XVII. yüzyıl insanlarının çok yavaş okuduğundan yakınmıştır. Ne ki, onlar daha çok mektup okuyucularıdır. Voltaire de XVIII. yüzyıldakilerin az okuduğu görüşündedir.

Buna karşılık XIX. yüzyıl iyi bir okur olmuştur. Roman türünün bu çağda gelişmiş olmasının nedeni budur. Bir başka deyişle, roman türünün seçkin bir inci gibi parlaması okur kalabalıkları yaratmıştır. Tarih kitapları bile çok okuyucu çeker kendisine. Bunu gören Balzac, tarih kitapları da yazacaktır. Ama o polis romanları da çiziştirmiştir. Çünkü bu tür romanlar da birden çok satmaya başlamıştır.

André Billy, bu çağın bir okuyucusunun — bu, Balzac'ın uzun yıllar sevgilisi, ölümünden beş ay önce de karısı olan Madam Hanska'dır — okuduğu kitapları şöyle saptamıştır :

— Madam Hanska memleketindeki —Polonya'daki— ünlü romantik yazarların, özellikle de Mickiewicz'in kitaplarını okumuştur. Byron'la Goethe'nin yapıtlarını, Madam Cottin'in, Madam de Stael'in, İmparatorluk ve Restorasyon çağlarında yetişen kadın romancıların kitaplarını bir bir didiklemiştir. Jean-Jacques ile Sénancour'u da savsaklamamıştır. Bu arada Chateaubriand'ı da ele almış, Béranger'yi, Lamartine'i, Hugo'yu, Vigny'yi, George Sand'ı okumuştur. Sonunda, bir gün, Odessa'daki kitapçının gönderdiği paketin içinde adına ilk kez rasladığı bir yazarın romanını buluyor: Balzac. Daha önce Walter Scott'un romanlarıyla, insanın tüylerini ürperten olayları, ulaşılmasına olanak olmayan bir geçmişte olup biten daha birçok romanları da okumuştu.

Türkiye'de okumanın hız kazandığı çağ da XIX. yüzyıldır. Çünkü roman — bir eliyle tiyatroyu da sürüklemektedir — sanat dünyasında ilk kez boy göstermiştir. Yalnız, bu kıpırdanmanın ortaya çıkması için yüzyılın son çeyreği beklenecektir. Bir görüntü uyandırmak için söyleyelim. Ahmet Mithat Efendi'nin *Hasan Mellah*'ı 1875'te, Namık Kemal'in *İntibah*'ı ise 1876'da yayınlanmıştır. O yılların en çok okunan

yazarı da Ahmet Mithat'tır. Sultan II. Abdülhamit'in kadınefendileri arasında bile onun okurları vardır.

Yeni harflerin benimsenmesiyle okurlara bir süre durgunluk gelmişse de bunu ilkin *Remzi Kitabevi*'nin «Dünya Muharrirlerinden Tercümeler Serisi», 1946 yılından sonra da Yaşar Nabi Nayır'ın *Varlık Yayınları* ortadan kaldırır.

Gelgelelim, bugünkü günde, birkaç yazarın yapıtları bir yana, yine de «Çok kitap okunuyor» denilemez. Bunun başlıca nedeni bizdeki okurların gelgeçci oluşudur. Lise ve yüksek okul sıralarında iyi bir okuyucu olan bir öğrenci, öğrenimini bütünleyip yaşamın hayhuylarına kendini kaptırdıktan sonra okuma lafını rafa kaldırmaktadır. Öte yandan aydınlarımız, ya da yarı-aydınlarımız da çok çene çalmayı, çok kitap okumaya yeğ tutuyor. Bunların yanısıra, bir de öğrencilerin okullarda yeterince okuma alışkanlığı edinemedikleri düşünülebilir.

Geldik mi şimdi bu yana? Yazarlarımız da çekemezliklerin ilettiği küçük çelmeler, küçük ayak oyunlarıyla okurla kendileri arasındaki uçurumu bütün bütüne derinleştirmekten, okuma sevgisini öldürmekten başka bir şey yapmıyorlar.

24 Kasım

Bağdat Caddesi. Çatalçeşme'den Göztepe'ye değin ayak ayak yürüdüm.

Şaşkın'da, Gimpa'nın önünde, M.'ye rasladım. Bir gazino'da şarkı söylüyormuş şimdiler: Aybaşıları kesildikten sonra sesi açılmış.

Dönüşte, neden bugüne değin bir erkeğin ırzına geçmiş bir kadından söz edilmediğini düşündüm.

30 Kasım

Değerlendirme, kantarlama yani sopalama işi benim aklımı öteden beri karıştırır.

Çokları iyi şiirleri enselerinden topa tutarken, kaknemlerini de, yüzlerini secdeye koyarak pohpohlarlar.

Bu yalnız bizde değil, başka memleketlerde de üç aşağı, beş yukarı böyledir. Corneille 1633'te üç değerli şair adı anmak istediğinde Théophile de Viau'yu saymayı da unutmamıştır.

1638'de Fransız Akademisi de sözlüklere alıntı yapılacak kitapların başında Viau'nun yapıtlarını gösterir.

O yıllarda onun bir benzeri yokmuş. Kendisine döşenilen övgüleri sıralamak olanaksızmış. Zekâsının yanıbaşında da her zaman büyük, tanrısal ve biricik sözcükleri bulunurmuş.

100 yıl içinde kitapları 93 baskı görür. Yalnız ertesi yüzyılda Ronsard'ın şiirlerini onunkilere yeğ tutanların sayısı da oldukça kabarıktır. Ama yine de bu yüzyıla çokça güvenmemek gerekir. Charles Sorel'in *Francion'un Gerçek Güldürücü Öyküsü* adlı romanı bile kelle kitaplar arasındadır. Tiyatroda en çok alkış toplayan yapıtlar ise Corneille'in kendisinin değil, kardeşinin (Thomas) oyunlarıdır.

Balzac çağında da *Figaro* gazetesi başyazarı Nestor Roqueplan'ın çevresinde kümelenen kişiler; Jules Janin, Malitourne, Briffaut, Béquet ve de Amédée Pichot gibi yelyepelek yazarlardır.

Crapouillot dergisi de (32. sayı) 1900'lerde Fransa'da en çok okunan yazarların Bourget, Bataille, Hervieu, Paul Adam ve Porto-Riche olduğunu yazacaktır. Hemen hemen topu, piyasası durduğu yerde fırlayan yazarlardandır. Buna karşılık Paul Valéry, Paul Claudel ve André Gide mayışık ve sahteci sayılıyordur.

Haberi veren dergi bir de şunu fısıltıyor

— O zamanlar halk, sanatın, güzel olan şeyin, ipi kapalı, ağırruhlu ve cin çarpığı bir şey olduğuna inanıyordu.

Münir Süleyman Çapanoğlu'na göre ise Cumhuriyet'ten önceki yıllarda en çok okunan yazarlar Vassaf Kadri ile Ahmet Reşat'tır.

Voltaire'in bir aforizması

— Budalalar kimi zaman işi pek azıtır. Özellikle bağnazlık yeteneksizlikle, yeteneksizlik de öcalma hırsıyla elele verdiği vakit.

9 Aralık

Grip.

Dünden beri, dört saatte bir Erythrocine.

Yanında da B ve C vitaminleri.

Geceyi yatağımdan iki metre yüksekte, tavandan da 50 santim aşağıda geçirdim. Uyku ile uyanıklık arasında.

Bu sabah aldığım yeni bir tablet ilkin uyku verdi. Sonra birden, aklımı bütün bütüne ayağa kaldırdı.

Bir şiir yazacakmışcasına kafam küt, küt işlemeye başladı. Ne var, kâğıdı kalemi elime alacak gücüm yoktu.

Yine de kimi notlar karalamaktan geri kalmadım.

19 Aralık

Telefon.

Bir magazin dergisi.

Pera'da Aşk. Bu konuda bir yazı dizisi hazırlıyorlarmış. Beyoğlu'nu en iyi bilen de benmişim. Benden de bir yazı istediler. İki ay önce, dergide bir pezevengin anılarını yayınlamışlar, çok ilgi görmüş.

23 Aralık

Güzel bir yatak.

Hapahap bir sessizlik.

Odanın bir köşesinde küçük bir yazı masası.

Gözünüz gibi sevdiğiniz 200 kitap.

İnsan böyle bir odada ne mutlu yazılar yazar.

Nedir, bir şey daha gerekli. Yaşlı olmak, farımak.

Ölümün sadık bir köpek gibi paçalarınıza süründüğünü duymak.

Yazacaklarınızı yetiştiremeyeceğinizi düşünüp telaşa kapılmak.

Ne güzel!
Ölümün soluğunu duymak.
Ve yazmak yazmak.
Kalbinizin durduğu anda bile yazmak.
Hiç değilse 2-3 dakika yazmak.

Yunus :

Var imdi gez şardan şara şöyle garip bencileyin

1984

13 Ocak

Büyük odada üst üste iki çay.

İkincisinde bardağı mutfağa götüreceğime pencerenin içine koydum. Oysa her zaman odada tıkındığım şeylerin döküntülerini şipşak mutfağa taşırım.

Bugün bunun beni dağıtacağını düşündüm.

Ama beş dakika sonra gözüm bardağa ilişince kalkıp onu yine içeriye götürdüm. Yıkayıp — daha geç saatlerde yeniden kullanmak üzere — kurumaya bıraktım.

17 Ocak

Kimi genç ozanların yıllar öncesi yayınladıkları bir bildiriyi okuyorum. Gençlerin işi budur: bildiri yayınlamak. Gerçi yaptıkları işler bildiride öne sürülenlere pek uymaz ama, buna kulak asmazlar. Tutarlı, tutarsız birtakım düşüncelere, birtakım yaratılara çengel atarlar.

Sonunda geriye kalan «yazılmış birkaç güzel şiir» olur.

Bildirileri edebiyat tarihçileri okur ancak. Onlar da okursa. Ama onların yine de ilginç bir yanı vardır. Ozanın ya da ozanların kendi şiirleri ya da genel sanat kuralları üzerinde düşündüğünü ve ortaya yeni bir şeyler atmak üzere bulunduklarını belirlerler.

Bildirilere bütün yaşamı boyunca bağlı kalmış ozanlar da pek yoktur. En vefalısı gerçeküstücü André Breton'dur.

Ona bakarsanız, Stendhal'in de bir bildirisi varmış. Çoğu edebiyat adamlarınca bilinmeyen bu bildiri romantik bir hava taşıyormuş.

25 Ocak

Dün Kartal'a gittim, deniz kenarında durup adaları seyrettim.

Gökyüzü, Vlaminck'in tablolarındaki kahveleri, lacileri çekmişti üstüne. Yalnız dipte, Yalova'daki Samanlı Dağlarının berisinde, akbeyaz bir güneş fiları dalgalanıyordu ki bu, Bursa'nm dağlarını olsun, şilepler gibi Marmara'da dolaşan adaları olsun daha bir esmerleştiriyor, onları İstanbul kıyılarına üfürüyordu.

Araba vapuru iskelesi yanındaki küçük liman yine yeşil, beyaz, kırmızı kayıklarla doluydu. Sandallardaki balıkçılar da her zamanki gibi kırlangıç ve mezgit satıyorlardı.

O gün rıhtım bana pek değişik göründü. Evler, dükkânlar, ağaçlar, yazdan kalmış kahveler bir bekleyiş içindeydi sanki.

Tas, tıs bir ut.

Gün kavuşurken kıyıdaki kahvede de oturdum.

Kafamın içi tırıl.

Yüreğimin de yalınayak kaldığını duyuyordum.

İpi kapalı bir ada. *Martılar Adası.*

Bir ben vardım, bir de durmadan uçuşan martılar.

Martı çığlıkları.

Yaşam çağrışımlarla güzeldir.

İnsanın düş gücü, yargıları çağrışımlarla iş görür. Nedir, bir yazar için birtakım düşüncelerin çağrılmadan çıkıp gelivermesi de yetmez. Bir de onların, öbür çağrışımlarla sopalanması, öbür çağrışımlarla dengelenmesi gerekir.

Bugün bütün gün yağmur yağdı. Sokakla kumpas kuramadım.

Bu, hep böyle oluyor. Bir, iki gün Samanlı ile Adalar, İstanbul kıyılarına doğru yol aldı mı, ertesi gün hemen bir yağmur.

12 Mart

Ümit Yaşar Galerisi.

Ümit 10 sanatçı için sergiler açacakmış.

İlk sergi Aziz Nesin'e ayrılmış. İkincisi benim.

Sergiler her ayın son haftasında 5 gün sürecek.

Galeriye gittiğimde Aziz de ordaydı. Ümit bizim birer fotografimizi çektirdi. Bunları kartlara bastırıp sergide galerinin bir armağanı olarak dağıtacak.

Daha sonra Aziz'le de bir resim çektirdim. Ümit'in katılmasıyla bir üçlü fotografiye de poz verdik.

Aziz seksen yaşında bir pimpiriğin: «Ben seksenindeyim ama, ellisinde hissediyorum kendimi» demesine tutuluyormuş.

— İnsan, diyor, elli yaşında birinin yaptıklarını yapamadıktan sonra nasıl böyle konuşur?

Aziz bir aralık da şunu dedi

— Tarih tekerrür mü, yoksa takır tukur mu?

14 Mart

Grip.

«Bütün vücudum kırılıyor» derler ya işte ondan.

Ne çok hastalanıyorum.

Küçük bir hava akımı, saçma sapan bir söz, beni hurdahaş etmeye yetiyor.

Hastalık dün 37 ateşle başladı.

5 tane Erythrocine, bana mısın demedi.

Gece saat 24'te ateşim 37 buçuğa yükseldi.

Bütün gece yatakta kıvrandım durdum.

Bu sabah işi Tetra'ya çevirdim.

Akşam 18'de dördüncü Tetra'yı aldığım vakit vücudum ateş kesilmişti. Bir motor gibi kızmıştı. Biraz sonra ateş 36 buçuğa düştü.

Yeniden kitaplarımı, nedirciklerimi düşünmeye başladım.

Birçok zehir zemberek insan tanımışımdır. Ama üstlerini, az-biraz kazıyınca bütün hamşolukları ortaya çıkmıştır.

16 Mart

Kahvaltıdan sonra salonda oturarak gazete okudum.

Günlüğüme yazacak bir sürü şey olduğu halde içeriye gidip kafamdan geçenleri kâğıda dökmek gelmiyor içimden.

Kafam kilitlenmiş.

Zorlasam, yazdıklarımı yırtacağımı biliyorum.

Bereket her zaman iş böyle değil.

Kimi zaman da satırlar ard arda dökülüyor. Yazacaklarımın yarısını bile yazamıyorum.

Saat 13'te Salim Rıza Kırkpınar'dan telefon.

Bir ay hastanede yatacakmış. *İstanbul - Paris*'i de başucu kitabı olarak yanına alıyormuş.

Hastane lafı ayaklarımın üşüdüğünü anımsattı bana.

Kışları hep iki çorabı üst üste giyerim. Bugün de öyle yapmıştım. Soğuğa bir süre daha dayandıktan sonra utana utana gittim, ayağıma bir üçüncü çorabı çektim.

20 Mart, Salı

Üç ay, sekiz günlük sakalımı bugün kestirdim.

Gitti sakallı Salâh, geldi matruş Salâh.

Oh be, dünya varmış. Bütün gün sakalla boğuş dur. Nedir o, ağzımı biraz sabunlasam sabunlar, kılların ucundan, lop, koynuma. Al sana zorunlu banyo.

Burada korkunç gerçeği açıklamalı mıyım, yoksa susmalı mıyım? Sakallar su ile sabunun yüze değmesine de engel olur. Oysa ne güzeldir onların şap şap yüze çırpılması, yüzden süzülmesi.

Sakalla tam bir Cézanne'dım. Kimi gün de Argenteuil'de kayığının içinde sabahtan akşama resim boyayan Claude Monet.

İşin tuhafı, berber bir türlü sakallarımı kestireceğime inanmadı. Birkaç kez : «Yani bütün sakal alınacak mı?» diye sordu.

Berberin traş makinası yüzümde dolaşmaya başlayınca Victor Hugo, Hazreti Musa, Bernard Show ve Sakallı Celal birer birer sakalıma basıp geçtiler. En sonunda Fransız sinema oyuncusu Victor Francin'in «barbiche» denilen o çene sakalı da bir yandı, bir söndü.

Sonunda o ekşi, o pejmürde suratımla başbaşa kaldım.

Berberden çıkarken, dükkânın önündeki Bostancı - Kadıköy dolmuş durağında pinekleyen bir şoför : «Yazık ettin sakalına» dedi.

Kaygusuz Abdal menem
Fartı furtu bilmenem
Bir tüyünü koymanam
Bu sakalı kırkarım

1 Mayıs

Dolmuşla Çatalçeşme - Kadıköy.

Göztepe'nin oralara gelmiştik ki biri şoföre işaret çakıp durdurdu. Kapıyı açtıktan sonra da herkes gibi dolmuşa bineceğine araba sürücüsünden para istedi. Meğer dilenciymiş.

Yarım saat sonra da Kadıköy - Sirkeci vapurunda bir sıkımlık canı kalmış muşmula suratlı bir kadının yolcular arasında dolaşıp dilendiğini gördüm.

Şimdiye değin, Kadıköy vapurlarında dilenen bir insanla kimse karşılaşmamıştır.

Bunları akşam yolda rasladığım bir arkadaşa aktardım. O da bana şunları anlattı

— Geçen gün bizim hanım bir komşusuyla yolda giderken yaşlı bir dilenciye raslamış. Sokaktan herkesi çevirip zorla para istiyormuş. Karımla komşumuz yanına vardıkları

vakit adam elini onlara da uzatmış. Karım bir de ne görsün, pimpirik dilenci üstümüzdeki katta oturan adamın babası değil miymiş. Dilenci de onları tanımış ve hemen kalabalığın içine karışarak gözden yitmiş. İşin tuhafı üstümüzdeki kiracıların para durumu hiç de kötü değil. Eve üç kişinin aylığı giriyor.

Dünkü *Cumhuriyet*'te emekli bir görevlinin dilencilik yapmak için İçişleri Bakanlığına dilekçe verdiği de yazılıydı. Adamcağız kendisiyle konuşan gazeteciye şöyle iç dökmüş :

— Gerçekte 7-8 ay öncesine değin durumum bu denli elek-tekne değildi. Son zamlar belimi iyice çökertti. Ve şimdi çıkar bir yol kalıyor benim için. Eli büyük yurttaşlarımın acımasına sığınmak, inmeli ve thrombozlu bacaklarımı süreye sürüye kahve kahve dolaşıp onlardan yardım istemek.

Emekli hozan tilkisinin dilenciliğine bakanlık izni istemesinin nedeni altı çeşit hastalığı ile dilenci kamplarında sürünmemek içinmiş.

Geleceğin dilencisi kaba bir hesapla günde 5.000 lira toplayabileceğini de hesaplamış. Bunun yarısını da vergi olarak yatıracakmış. Üstelik kazancını da her türlü denetime açık tutacakmış. Ayrıca, bu yardımları turistlerin, yabancıların önünde de kabul etmeyecekmiş.

Giderek şunu da demiş

— Şu noktanın bilinmesini de isterim ki serüvenci, filmci, şaklavak ve de zırtıl değilim. Bu girişimi aç ve açıkta kalmamak için yaptım.

5 Mayıs

Londra'dan gelen Nermin Menemencioğlu'nun onuruna Turgut Menemencioğlu'nun Ayaspaşa'daki evinde kokteyl yemek.

Bayan Nermin'in bütün eski dostları ordaydı. Salim Şengil, Nezihe Meriç, Turgut Uyar, Tomris Uyar, Sevgi Sanlı ve daha niceleri.

Ev sahibesinin adı da Nermin. Vahit Moran'ın kızı, Memduh Paşa'nın da torunu imiş.

Memduh Paşa Abdülhamit çağı bakanlarından. Faik adıyla şiirler yazmıştır.

Turgut Menemencioğlu'nun bütün yaşamı elçiliklerde geçmiş. Diplomat olduğu her halinden belliydi.

Londra'daki büyükelçiliği sırasında Dışişlerinden bir yazı gelmiş, elçiliklerde ne kadar antika eşya varsa, topunun Ankara'ya gönderilmesi istenmiş. Dışişleri Bakanı Ökçün onlarla bir müze açacakmış. Bir gün kendi de kalkmış Londra'ya gelmiş. Elçilikte her yeri düzayak eden antika vazoları, tabloları görünce demiş ki :

— İşte Turgutcuğum beni anlamıyorlar. Ben bu gibi antika eşyaları bakanlığa bildirin, dedim. Onları bir müzede toplayacağım.

Turgut Menemencioğlu gülmüş :

— Sen onlarla müze açamazsın.

— O neden öyle?

— Onlar benim kendi malım.

18 Mayıs

Politika büyük bir tüfektir.

Bir havan topu, bir balyemez, bir bacaluşka, bir berta, bir *honest john*'dur.

Onları çocukların ellerine verirseniz tehlikeli olur.

Ne var, büyüklerin ellerinde daha tehlikelidir.

Felsefe ve edebiyat akımları, topluma yön vermek isteyen düşünce dizgeleri, ülküler (her türlüsü) için de aynı şey düşünülmelidir.

Bunların en berbat süleymanı da faşoculuktur.

Bu, gerçekle bilgi arasında denge kurulamamasından ve de insanların, hamuru yoğuran hamurkârlar gibi, gerçeğin üstüne çıkıp onu ayaklarıyla çiğnemeye çokça yatkın olmasından doğmaktadır.

André Gide günlüğünde Flaubert'in bir sözünü anar :

— Alçakça düşünen herkese kentsoylu (burjuva) adını veriyorum.

25 Mayıs

Komşunun videosunda Çaykovski'nin yaşamı : *The Music Lovers* (Yanık Kalpler). Başrolde adını yakışıklıya çıkarmış Amerikan oyuncusu Richard Chamberlein. Yöneten : Ken Russell.

Öylesine etkilendim ki eve döndüğümde bir süre kıpırdamadan durdum.

26 Mayıs

Ümit Yaşar Sanat Galerisi.

Federal Alman Televizyonu Kültür Programı için Ümit Yaşar'ın ve benim suratlarımızı filme aldılar.

Ben «Bir Gazel Sevilere» şiiriyle «Ölüyoruz Siz Güzelleşin»i okudum. Neden bunları seçtim bilmiyorum. Ama iki kez okudum.

Aralıkta TV kamerası kitaplarımdan, fotografilerimden oluşan sergiyi de görüntüledi.

Programı bir Türkolog olan Wolfgang Rieman yönetti.

Rieman Türk gazetelerindeki makaleleri okurken çok güçlük çekiyormuş. Buna karşılık şarkı sözlerini çok basit buluyor. Ders verirken de şarkıları sık sık gündeme getiriyormuş.

Rieman'a *Köçekçeler*'i imzalayıp verdim. Bir de kendi ellerimle yazdığım Hacivat şiirini armağan ettim. Anlar mı anlamaz mı düşünmedim. Oysa öğrencileriyle kimi zaman bir tümce üzerinde 45 dakika kaldığı oluyormuş.

15 Haziran

Kumkapı'da Kör Agop'un meyhanesi.

1.800 lira ödeyerek eski günleri anmak amacıyla bir araya gelen *Vatan*'cılar. Üç uzun masa. 100-120 kişi. Yani *Vatan*'da yazısı çıkmış, ya da *Vatan*'ın mutfağında çalışmış

herkes orda. Oktay Akbal, Ali Gevgilili, Hasan Pulur, Emil Galip Sandalcı, Şakir Eczacıbaşı, Burhan Arpad, Sadun Tanju, Celalettin Çetin ve daha niceleri. Naim Tirali de oğlu Hasan, kızı Emine ile gelmişti.

Ahmet Emin Yalman'ın eşi Rezzan Emin Yalman'ı bile tekerlekli arabasında kamançe etmişler. Ahmet Emin'e gazeteciliğinin 50. yıldönümünde gazete çalışanlarının armağan ettiği iki metre boyundaki kurşun kalem de unutulmamış.

Tunç Yalman

— Annemden babama verilen kalemi istedim. Beni de götürürseniz veririm, dedi. Biz de kucaklayıp getirdik.

Yemekte bir ara Celalettin Çetin'le yanyana düştük. Röportajlarını artık sık sık okuyamadığımızı söyledim.

— Konu bulamıyorum. Bulsam hemen yazarım.

Celalettin son seçim gezilerinden açtı.

Bir liderle Doğu'da birlikte bulunmuş.

Lider her gittikleri yerde gazetecilere ha babam, öfke üretiyormuş. Celalettin kendisine usturuplu bir biçimde, gazetecilerle çatışmanın hiçbir politikacıya yaramadığını anlatmış.

Lider demiş ki

— Ama Celalettin Bey, şu resme bakın (O gün çıkan bir gazeteyi gösteriyormuş) dişlerimi yemyeşil yapmışlar. Olacak şey mi bu?

Celalettin bunun renk ayrımından doğan bir aksaklık olduğunu açıklamaya çalışmışsa da lider bir türlü yatışmıyormuş. Boyuna : «Bile bile yapıyorlar» diyormuş.

Liderin gezi boyunca çokça konuştuğu da görülmemiş. Ne ki, karısı şöyle bir yorum getirmiş :

— Kocamın çocukluğundan beri lafı kıttır.

Burhan Arpad bir ara telaşlandı.

1800 liraları toplayan adam verdiği on bin liranın üstünü getirmemişti. Yerinden kalkıp adama gitmek istediyse de yanındakiler bırakmadı. Paranın üstü de geldi.

1 Temmuz

Sevim Burak öykü yazıyor.

On bin parça, yüz bin parça olarak koltukların, kanepelerin altına girip saklanıyor.

Yere oturuyor. Kum tanelerini bir bir topluyor.

Eşyaların üzümü ağzında eriyor.

Çat abajur, çat duvardaki resim, çat iskemle, çat perde oluyor.

Gıdaklıyor, pavkırıyor, kükreyor, vakvaklıyor, gakgaklıyor.

Bütün oda safran sarısı, Çin mavisi, Karmen kırmızısı, gül pembesi, vanilya moru, düzgün beyazı kesiyor.

Eğilip onları alıyor, birbirine ekliyor.

Elyazması aşağıya, yukarıya, doğuya ve batıya doğru ilerliyor.

Her şey dünyada eşi bulunmayan bir ehrama dönüşüyor.

On bin, yüz bin nar tanesi havada uçuşuyor.

Sevim yüreğine kızgın kurşun akıtıyor.

Sonra koşup can levhasına bismillahı basıyor.

22 Temmuz

«Hançerova» adlı denememi yazarken Alain Fournier'nin *Adsız Köşk*'ünü (Nurullah Ataç çevirisi) yeniden okudum.

Ataç, *günlük* karşılığında kimi zaman *hâtıra defteri*, kimi zaman da *ruzname* kullanmış. 1943 yılıdır bu. Ataç öztürkçe yazıp çizmeye yeni yeni soyunuyordur.

Günlük terimine (Frenkçesi : Journal) ilk sıvanan Falih Rıfkı Atay'dır (1947). *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanmış küçük bir gezi yazısıdır bu. Atay, aynı yıllarda yine *Journal* karşılığı olmak üzere *gündelik* sözcüğüne el atar.

Ben 1949 yılında ilk günlüklerimi yayınlamaya başladığım vakit (*Beş Sanat* dergisi) *günlük*'ü yeğledim. 1955 yılında ilk günlük kitabım da, Yeditepe Yayınları arasında, *Günlük* adıyla yer aldı.

Ataç ise 1953'lerde günlük yazmaya başlayınca (Pazar Postası) *günce* terimini seçti. Oysa daha önce bir yazısında *günce*'yi gazete karşılığında sürmüştü piyasaya.

Bir gün de ortak dostumuz Prof. Macit Gökberk'e — ki üniversitede bana öğretmenlik de etmiştir — der ki :

— Ben *journal* için *günce* diyorum. Salâh neden *günlük* diyor?

Ben 49'dan beri bu işi sürdürdüğümü söyledim. Ama ne Ataç *günce*'sinden, ne de ben *günlük*'ümden vazgeçtik.

19 Ağustos

Her şey kendini anlatmakta, kendi türküsünü çağırmakta: kibar hoppaları, monbeyler, topuksuz ayakkabı giyenler, atlet fanileleri, Disko Shaw'lar, mercan küpeler, abiye bluzlar, çalar saatler, kapı mandalları, Bahçekapı, Beyazıt Meydanı, gıdım gıdım yaşayanlar, cıvıklar, pavuryacılar, Boğaz Köprüsü...

Ey yazar, sen de onlar gibi kendini anlatacaksın.

Ama kendine kendi dışında bir nesne gibi yaklaşacak, ona bir teleskop ya da bir mikroskopla bakacaksın.

Fazlı Necip, Beşir Fuat'a yazdığı bir mektupta şöyle diyor :

— İnsan bir daire içinden çıkamadığı vakit, daire dışındaki eşyayı ne garip bir biçimde yargılıyor. Yalnız gördüğünü var sanıp öbür şeylerin varlığına inanmak istemiyor. Özellikle o şeylerin varlığı içini okşamıyorsa.

31 Ağustos

Bir uzun deneme daha .«Beşir Fuat Öldü mü Öldürüldü mü.»

Beşir Fuat şairleri kılıç lokması ediyor.

Çok yaşayıp Osmanlı ulusunun benbenliğini artırmaya da yanaşmıyor. Bunu dünyayı bilir Ahmet Mithat Efendiye bırakmak istiyor.

Efendi ise ancak yahninin nasıl pişirileceğini şiirle anlatan insana şair adını bağışlıyor.

Ören, 5 Eylül

Chester Himes'ın *Bir İlkelin Sonu* adlı kitabında bir yazar var Jesse Robinson. Kendisini, kendi kendine konuşurken kıstıran ve sarakaya alan iki artist yavrusuna şöyle der:

— Evet timsahlar gibi kendi kendimle konuşuyorum. Demek okulda size timsahların kendi kendilerine konuştuklarını öğretmemişler.

Gerçekte her yazar monologcudur.

Yazdıkları kitaplar, yarattıkları ürünler bir başına — seyircisiz ve dinleyicisiz — kaynatılan söylevlerden, demeçlerden, mırıltılardan ve monologlardan başkası değildir.

Başkalarını konuşturan yazarlar bile, bir yerde, kendi plaklarını döndürürler.

9 Ekim

«Şiir Sanatı» adında bir deneme yazdım.

Sözcüklerin ne denli önemli olduğunu anlatmaya çalıştım. George Orwell bu konuda şöyle der

— 16 yaşıma basmıştım ki birden sözcüklerin tadını, onların sesinden ve biraraya gelmelerinden elde edilebilecek mutluluğu çaktım.

Nedir Orwell, o yaşlarda Milton'a da hayrandır. Her gün onun şiirlerini okuyordur. Gözlerini açan da o, *Kayıp Cennet* şairi olmuştur.

Denememde yer kalsaydı Orwell'in sözlerini de bir köşeye kıstıracaktım. Gelin görün ki her yazının belli bir raconu, belli bir tonilatosu var. O doldu mu, ya da aşıldı mı ona değil bir tümce, bir sözcük bile ekleyemezsiniz.

10 Ekim

Yazarların, 24 ayar yazarların çoğu kağanaslandır.
Yalnız süvaridir.
Benlik güder, kendi başına buyruk olmak ister.
Eşref bir kağanaslandır.
Can Yücel bir kağanaslandır.
Rabelais de öyledir.
Okurlar, Rabelais'yi dişlerken her şeyin yıkıldığını, darmataşan olduğunu, hiçbir şeye söz yetişmediğini görürler ama *Gargantua*'yı, ya da *Pantagruel*'i okuyup kapattıktan sonra kafalarında birtakım bilgi kırıntılarının mayalanmaya başladığını sezinlerler.
XVI. yüzyıldır bu.
Uygarlık daha yeni yeni ayağa kalkmakta, yeni yeni kendine gelmektedir. Bilim, uzun soluklu yürüyüşlere ilk kez çıkıyordur.
Kiliselerin kendilerini soyup soğana çevirdiklerini, kralların üçkâğıt açtıklarını yeni yeni anlayan kalabalıklar sağlam bir yerlere basmak özlemi içindedirler.
Rabelais işte tam bu sıra ortaya çıkacak, terlik yalamanın bin sevaptan iyi olduğunu söyleyecektir.

15 Ekim

Üç gündür çalışma odamın kapısını açık tuttuğum için bugün nezle ve öksürükle uyandım.
Daha doğrusu dün akşam kendini belli eden öksürük ve nezle bugün iyisinden bastırdı.
Ama ateş diye bir şey yok.

17 Ekim

Yazarsan sorumlusun.
Aç kalsan da, açık kalsan da sorumlusun.

Hem de yalnız kendinden değil tüm insanlardan, tüm şişmanıraklardan, tüm cenevizlerden sen sorumlusun.

Aralıkta, sorumluluk anlayışı değişse, eski sorumluluklar rafa kaldırılıp ortaya yenileri çıkarılsa da sen hem eski sorumluluklardan, hem de yeni sorumluluklardan sorumlusun.

Hükümet yürüten, devlet gemisini karaya oturtan kişilerin bile sorumluluğu yok olsa, devlet gemisinin vizita kâğıdından da sen sorumlusun.

Mühendisler, avukatlar, mimarlar, inşaatçılar, apartman kapıcıları, karaborsacılar, bakkallar, üçkâğıtçılar, çöpçüler, sinekler, sivrisinekler... Kimsenin sorumluluğu yoktur.

Sen sorumlusun.

Aşık

Cana cevrin çoktur fendin bilinmez

19 Ekim

Serdar Rifat Kırkoğlu dedi ki

— Senin günlüğün bir polis romanı. İnsan her sayfayı sonu ne olacak diye okuyor.

Gerçekte yaşam da bir polis romanıdır.

Gerilim, cinayet, üçkâğıtçılık. Her şey vardır onda.

28 Ekim

Bir haftadır tansiyon yüksekliği.

Her şeye bozuluyor, her şeyi büyültüyorum.

Günde iki *stugeron*'la biraz gevşedim bugün.

Bu süre içinde elime ne bir kitap aldım, ne bir kalem. Hiçbir şey yazmadığım, hiçbir şey okumadığım için de kafamın içi boşaldı.

İlkel bir adam olup çıktım.

30 Ekim

Şiir

Doğuştan yazardır, ama seçmişse yazarlığı
Süpürgeotunu yeğler ete, insanlığına verin

7 Kasım, Çarşamba

Bir *tranxilène* yutup Ümit Yaşar'ın ölüsüne koştum.

Dolmuşlara büyük paralar ödeyerek (450 lira) Çatalçeşme'den Şaşkın'a, Şaşkın'dan Taksim'e, Taksim'den Teşvikiye'ye gittim.

Dolmuş 12.30'da Nişantaşı'na vardığında yol tıkanıktı. Arabanın içinde bir süre açılmasını bekledikten sonra inip yürümeyi daha akıllıca buldum.

Meğer, yolu Ümit'in cenazesine gelen arabalar kapamış. Ben Teşvikiye Camii'ne yetişinceye değin de ölü bütün ağırlığı, bütün takımtaklavatıyla çekip gitmişti. Ama hangi yoldan gittiklerini çıkaramadım.

Camiden içeri girerken benim gibi geç kalan Haluk Kurdoğlu'na rasladım. Perişan bir yüz. O da benim gibi, yetişemediğine hayıf yağdırıyordu. Ne ki, cenazenin Zincirli'ye postalandığını öğrenince arabasıyla oraya seyirtti. Beni de almak istediyse de, ben ölülerin gömüldükleri anlarda mezarlıklara yanaşamadığımdan camide kalıp dolap beygiri gibi dönmeye başladım. İki dakika sonra Necati Tosuner göründü. Yanında tanımadığım bir arkadaşı vardı. Onlar da bir taksi tutup mezarlığa uçtular. Beni de çağırdılarsa da ben yine direttim.

Daha sonra Ahmet Köksal, onun ardından da Leyla Erbil belirdi. Leyla öğle namazını saat birde sandığından (saatlerin bir saat geriye alındığını unutmuştu) hiç acele etmemişti. Oysa Teşvikiye'nin oralarda oturduğundan daha erken davranabilirmiş. Leyla'yı yeni çıkan *Eski Sevgili* kitabı için kutladım. Leyla onun eski kitabının yeni baskısı olduğunu söyleyince de yerin dibine geçtim. Ama üstünde durmadım. Leyla da durmadı. Yeni kitabı Şubat'ta çıkacakmış.

Dönüşte, yolda benim cenazeme kimse gelmez diye düşündüm. Ümit Yaşar, yüreğini herkeslere açık tuttuğu için yığınların sevgisini kazanmıştı. Bense tam tersi. Eski dostlarımdan da kaçıp eve kapandığım için sanırım beni sevenlerin sayısı iyisinden azalmıştır. Gerçi dostların yerini okurlar alıyor ama onlar da bir yazarı ne kadar severlerse sevsinler kalkıp da mevtasına son bir selam sarkıtmaya koşmazlar.

Cenazesi çok kalabalık olan ozanlardan biri de Orhan Veli'dir. Ona bütün İstanbul koşmuştur. Zamanın Basın-Yayın Genel Müdürü Halim Alyot bile — yoksa bakan mıydı? — Ankara'dan uçakla gelmişti.

Devlet büyüklerinin ozanların cenaze törenlerine katılması pek olağan işlerden değildir. Cahit Sıtkı'nın Ankara'da yapılan cenaze törenine de kimse yaklaşmadı. Nedir, Cahit' in büyük bir fotografisi cenaze alayının hemen önünde taşınıyor — bunu sevgili Sunullah Arısoy yüklenmişti — halkın ve yazarların «OTUZ BEŞ YAŞ» şairini nasıl sevdiği açığa vuruluyordu.

Jacob Burckhardt *İtalyada Rönesans Kültürü* adlı kitabında bir Ferrara dükünden açar. Borso adındaki bu adam özel danışmanı öldüğü vakit — 1496 yılı — siyah giysiler içinde zar zar ağlayarak tabutun arkasından yürümüştür. Uyruklarının cenazesine giden ilk hükümdar da odur.

Sinyor Borso o gün başka bir şey de yapmış : şehirdeki bütün mahkemeleri, dükkânları ve okulları kapattırmış, halkı da San Dominico'ya taşman ölünün ardından gitmeye zorlamış.

Şu var ki, Este Hanedanı Sarayında — Borso da o hanedanın bir üyesidir — sanat ve edebiyat hep başköşeye oturtulurmuş. *Öfkeli Orlando* şairi Ariosto saraydan dışarı çıkmadığı gibi *Kurtulmuş Kudüs*'ün yaratıcısı Tasso da sarayın tacı sayılırmış. Tasso'nun durumu 1578 yılına değin sürmüş. O yıl saraydaki çılgınlıkları, saldırganlıkları o kadar çok artmış ki — aralıkta Dükün uşağını da bıçaklamış — onu bir düşkünlerevine kapatmak zorunda kalmışlar.

Gelgelelim ki gelgelelim, Este Hanedanı yalnız sanatçı-

lara değil kendilerine de seçkin bir inci gözüyle bakarmış. Borso, 1454 yılında Ferrara şehri meydanına kendisinin bronz bir heykelini kondurmuş. Bununla da yetinmemiş Schifanoja Sarayının duvarlarını da kendisini iş başında gösteren freskle donattırmış.

Yine aynı hanedandan Edcole ise hükümdarlığa çöküşünün yıldönümlerini görkemli alaylarla kutlarmış. Bir kez Pazar günleri gibi — 1475 yıllarıdır bu — bütün dükkânlar kapatılırmış. Bütün Este Ailesi de yasal olmayan çocuklarını da yanlarına alarak, toplu bir biçimde, alayın ortasında, altın sırma giysilerle yürürlermiş.

Ben, Behçet'in (Necatigil) cenazesinde de bulundum. Ona da eş, dost, akraba epey kalaba gelmişti. Ne ki, yıllarca yetiştirdiği öğrencilerle, şiirlerini sevenleri göz önünde tutacak olursak Şişli Camii'ne üşüşenleri pek büyütmemek gerekir. Yalnız Adalet Ağaoğlu cenazede bulunmak için Ankara'dan İstanbul'a uçmuştu. Cevdet Kudret de, nerelerden çıkmışsa çıkmış, ordaydı. Bir ara yanıma yaklaştı. «Biz duruyoruz, o gitti» diye yürek acısını belirten bir iki söz söyledi.

Bunlara karşılık, 13 Eylül 1871'de ölen Şinasi'nin cenazesinde 11 kişi bulunmuştur. Bunlardan biri de Ebüzziya Tevfik'tir. Ebüzziya, ötekileri şöyle sıralar : Dört Belediye çavuşu, mahalleden (Cihangir'deki Sormagir Sokağı) yorgancı Raşit Ağa, Şinasi'nin teyzesinin damadı Şakir Bey, Tasvir-i efkâr başmürettibi Rıza ile kardeşi Rifat, Hoca Kâmil ve Tophane Müftüsü Bekir Efendi.

Bu 11 kişi Şinasi'yi alıp Ayaspaşa'da annesinin yanına gömmüşler. Çünkü Müslüman Mezarlığı o yıllarda ordadır.

Ümit Yaşar'ın kaldırıldığı gün Teşvikiye Camiinde fırdolayı dolaşırken musalla taşının orda bastonlu bir adam da gördüm. Çevresine yedi sekiz genç toplanmıştı. Adam elindeki bastonu ikide bir havaya kaldırıyor ve karşısındakileri dövecekmişcesine diyordu ki

— Ölülere bağlanmak da ne? Ölen ölmüş, giden gitmiştir. Geride kalanlara bakmalı. Onlar mı acınacak halde, ölüp gidenler mi? Şöyle düşünün: hergün sevdiğiniz, saydığınız biri ölse, demek siz bütün bir yıl işinizi, gücünüzü bırakacak

cenaze ardından koşacaksınız. Olmaz böyle şey. Gidin kendi işinize sarılın. Ama iyi sarılın. Dünya çalışanlarındır. Ah ile vah ile ömür tüketenlerin değil.

9 Kasım

18 Eylül 1931 günü ölüp Karacaahmet'in girişinde, Saraçlar Çeşmesi mezarlığına gömülen öğretmen ve şair İbrahim Cudi'nin cenazesinde de şair olarak sadece Florinalı Nazım varmış. O da sonradan yetişmiş. Oğullarının beş on arkadaşıyla, beş-altı polisten, birkaç da dilenciden başka da kimseler yokmuş. Oysa Cudi Efendi, Selanik'te ve İstanbul'da binlerce genç yetiştirmiş, memleket kültürünü de yarım yüzyıl çevresine yaymaya çalışmış.

İbnülemin onun gölgesinden korkacak derecede kuruntulu olduğunu yazar. Kimselerle görüşmez, arpalıklar ardından da koşmazmış. Kısacası kendi içine kapanık biriymiş. Yalnızlığı bir mutluluk sayarmış.

Cudi Efendi'nin kendi özyaşamöyküsünü taşıyan bir defteri de varmış. Yanından hiç ayırmazmış. Son zamanlarında gözleri görmediğinden eve gelenlere okutturur, dinler ve coşarmış. Defterine ilişmemeleri için de ondan bir tane daha yazdırtmış.

İbnülemin, ölüsüne kimselerin seyirtmemesini onun dostlarını aramamasına, onlara vefa göstermemesine veriyor ve şu dizeyi okuyor

Vefalı adam isteyen, vefalı adam olmalı

Ne yalan söyleyeyim, bende de vefa diye bir şey kalmadı. Geçen gün de yazdım artık hiçbir dostumu arayamıyorum. Ama ne yapayım, insanın bir şeyler karalayabilmesi için eve kapanmaktan başka çaresi yok. Şimdiki şu anda bir dostun yanında, bir kahvede ya da ıvır-zıvır bir topluluk içinde olsaydım, elbet şu kaşmerdikoz satırları bile yazamazdım. Kaldı ki, yüz uykuya yatmış bedenimi ortalardan kaldırmaya üç kişi gelmiş, beş kişi gelmiş, ne umurum. Nasıl olsa beni de toprağın üstünde bırakmazlar.

Allah kahretsin, toprağın üstünde, selâmına üç yüz bin kişi duran güzelleri bile bırakmıyorlar.

Muallim Cudi'nin çoğu şiiri de uçup gitmiş.

Kalanlar arasında bir gazel ilgimi çekti. Onu 73 yaşında yazmış. Şöyle başlıyor

Şiirden başka sefa peymanesi nuş etmedim
Bikri mazmundan öte duhter derağuş etmedim.

Mesti fikrim, neşe-i idrak ile demsaz olup
Vakti söylettim, zebanı hali hamuş etmedim.

(Şiirden başka gönül şenliği içmedim/Kızoğlankız kavramdan öte hiç kız sarmadım./Sarhoş aklım algıların sevinciyle sırdaş oldu/Vakti söylettim, halin dilini susturmadım.)

Gazel on ikilikten oluşuyor. Sonuncusu da şöyle :

Yetmiş üç yıldır geçirdim nik-ü bed çok rüzgâr
Ben tebehhür eyledim Cudi fakat cuş etmedim

(Yetmiş üç yıl geçirdim iyi-kötü çok vakit/Buhar oldum ben Cudi, ama kaynamadım)

Gazelde beni sadece son dize ile «vakti söylettim» sözü sardı.

Benim bir şiiri sadece bir dizesi ya da bir sözcüğü yüzünden sevdiğim çok olmuştur. Diyebilirim ki Ali Cengizkan'ın «Haydarpaşa Burası» şiirini bana sevdiren de «Glasgow 1859» sözü olmuştur

Kaç kere yanaştın bu minyatür iskeleye
Kaç kere bağlandın ve çözüldün, saçlarınla
Kaç kere lastiklerin ezildi, palamarın koptu
Kaç kere düdük çaldın, bir çocuk istedi diye
Kaç kere öptün o kızı, dudağının üstünden
Kaç kere sarıydı içerisi, sıcak ve rahat
Kaç kere çarptı yüzüne o tuzlu yağmur
Kaç kere yanaştın, eli ayağında sandın
Kaç kere sarsıldın, bir karanfil elinde.

Kaç kere yaşadın, duydun ve eskidin
Kaç kere merdivenlerden indin, Glasgow 1859.

İskeledeyim; atlarken gördüm yeşil denizi
Her yan yeşil, yine de kimlik denetimi...

Nedir, antenlerim «Glaskow 1859» sözüyle titrememiş olsaydı, hiç kuşkusuz «Her yan yeşil, yine de kimlik denetimi.» dizesiyle sarsılmaya başlardı.

12 Kasım

Yahya Kemal'in dünya görüşü ve şiirimize ne getirdiği ve de şiirimizden ne götürdüğü üzerine düzenlenen bir soruşturmaya karşılıktır

1 — Yahya Kemal'in şiirindeki sağlam yapıyı severim. Eskilerin *mısra-ı berceste* adını verdikleri ayışıklı dizelerden çok vardır onda. Kendinden sonrakileri etkileyen yanı da budur. Ahmet Muhip olsun, Cahit Sıtkı olsun, 1940 Kuşağı olsun ondan bu konuda çok şey kapmışlardır. Yalnız bu alanda Haşim'in dizeleri de cana işlemiştir.

2 — Yahya Kemal İstanbul vurgunu yemiştir. Damarlarında kan yerine Boğaziçi suları akar. Boğaz'ın güzelliklerini onun kadar dile getirmiş başka bir ozan gösterilemez. O, İstanbul'u seyrederken Osmanlı İmparatorluğunun eski zaferlerini de bulur karşısında. Onları da İstanbul'la birlikte parlatmak ister. «İstanbul Fethini Gören Üsküdar» şiirinin adı bu bakımdan çok anlamlıdır.

3 — Yazdıkları bugünkü günde sadece şiirinin yapısı bakımından ilgi çekebilir. Gerçi şiirlerindeki yaşam felsefesi de onun şiirini ayakta tutabilecek bir güçtedir ama çağımız onun yaşadığı yıllardan çok uzaklaşmıştır. Bugünün insanı her şeyden çok, kendi dertlerine, kendi sorunlarına eğilen şiirleri yeğlemektedir. Devre dışı kalmasının bir nedeni de dilinin Osmanlıcaya çokça yaslanmış olmasıdır.

Salaş ve kelkenez sözcüklerinin tam anlamını öğrenmek için onları Türkçe Sözlük'te aradımsa da bulamadım. Meydan-Larousse'da salaşı ele geçirdim, kelkenez yine yok.

Derleme Sözlüğü'nde ise kelkenezin beyaz-siyah yırtıcı bir kuş olduğu yazılı. Buna kimi yerlerde kelkerkes de derlermiş. Kimileri de akbabaya verirmiş bu adı. Ne ki, Derleme'de kelkenezin «uyuntu, ıspanakzade, daltakke» anlamlarına raslayamadım. Buna karşılık ordan zartalak sözcüğünü — sözlüklere el atmca böyle olur — devşirdim. Gösteriş, çalım anlamına geliyormuş. Cakalı giyim kuşama da zartalak adı verilirmiş.

Öğleden sonra *Cumhuriyet*'in Pazartesi ekinde karşılaştığım karizmacı, karizmatik sözcüklerinin anlamını çıkarmak için yeniden sözlüklere saldırdım. Karizm (charisme) Fransızca'da «Tanrı vergisi özel yetenek» anlamına geliyormuş. Anlaşılan yazar onu karizma diye çevirmiş. Bilmiyorum, belki de İngiliz kökenli bir sözcüktür bu.

Daha sonra, Amerika'daki Kara Panterlerin önderi Eldridge Cleaver'in *Gölgede Bir Zenci* kitabını —Fransızcasından— okumaya geçtim. Üç aydır boyuna Zenciler üzerine kitap okuyorum. Bunların arasında Beecher Stowe'un o ünlü *Tom Amcanın Kulübesi* adlı yapıtı bile var. Karalar üzerine bir deneme yazacağım. Bu karara bu yaz, Zenci yazar Chester Himes'ın iki romanını okuduktan sonra vardım. Onun bir başka romanını da *(Tabancalı Kör)* üç yıl önce harmanlamıştım. Kararımı verdikten sonra onu da yeniden okudum. Ne ki, şu şimdiki anda hâlâ denemeyi yazıp yazamayacağımı kesin olarak bilmiyorum. Daha bir sürü şey öğrenmeli, bir sürü not almalıyım. Aralıkta iki kitabın özetini de çıkardım. Yalnız istediğim gibi bir deneme döktürebilmek için hiç değilse daha 5-6 kitabın özetini çıkarmalıyım.

Özet çıkarmak!

Bu, yaşlılığın doğurduğu bir yöntem.

Okuduklarımı çokluk unutuyor, ya da karıştırıyorum. Özet çıkardım mı okuduklarım bütün canlılığı ile kafamda

yayıyor. Çünkü derse çalışır gibi onları yeniden yeniden didikliyorum.

Yarın 65 yaşım doluyor. Kime haber versem maşallahı basıyor, sonra da bir vebalı görmüşcesine yanımdan sıvışıyor. Bense yaşlılığın ne olduğunu daha anlayamadım. Fransızca öğretmenliği, kitaplık müdürlüğü, iş müfettişliği, basımevi müdürlüğü yaptığım günlerden birinde sayıyorum kendimi.

Gelin görün ki, sağlığım da oltaya tutulmuş bir orkinoz gibi beni boyuna denizin dibine çekiyor. Bense sağlığımın neden bu oyunlara başvurduğunu çıkaramıyorum. Çünkü aklım, bedenimin karayel alıp sattığı dakikalarda bile lengerini bozmuyor.

Bir denizaltı gibi teleskopunu denizin üstüne çıkarıp olup bitenlere fingini soldurmadan bakıyor.

Şu var ki, Montaigne, kırk yaşına gelince, yaşlılığı düşünmeye başlamış.

14 Kasım, Çarşamba

Sinirlerimde bir gerginlikle uyandım.

Kafamın içi de bombozuk bir enlemden geçiyordu.

Kahvaltıdan önce bir *Drisentin,* sonra da bir *Stugeron* yuttum.

Dolmuşla Kadıköy'e, oradan da vapurla Sirkeci'ye geçtim.

Saat 11'de *Cumhuriyet*'te Sami Karaören'in odasına antremi yaptım. Çağdaş Yayınları'nda yayınlanacak olan *Bir Zavallı Sarı At*'ı masasının üzerine bıraktım ve «Tam 122 sayfa» dedim. O da «Çok iyi, çok iyi» karşılığını yapıştırdı.

Odada, Ankara'dan gelmiş olan Orhan Ural da vardı. Karşısına çöktüm. Orhan Ural'ın, Mayıs'ta, bir Kuruma bağlı bir yayınevinde bir Türk Şiir Seçkisi çıkmış. Gelgelelim, bir ay sonra Kurumun Yönetim Kurulu kitapta büyük yanlışlıklar olduğunu öne sürerek kitabın piyasadan çekilmesine karar vermiş. Orhan Ural bu karakuşça yargının nerden

çıktığını araştırınca, Seçkide solcu şairlerin çokça övüldüğü üzerine yapılan bir ihbarın buna neden olduğunu öğrenmiş.

Ural bir yayıncının kitabı yayınlamaktan başka bir de onu yaymak ve satmakla yükümlü olduğuna basarak Yayınevi Yöneticisine başvurmuş. Kararın düzetilmesini istemiş. Yönetici konu ile ilgileneceğine söz vermişse de, iki ay, üç ay, sonuç değişmemiş. Ural da noter eliyle bir protesto çekmiş, yayınevine 15 gün daha süre tanımış. Süre sonunda hakkını aramak için mahkemeye başvurmuş.

Ural diyor ki

— Yöneticiye kırıldım. Ağırlığını hiçbir biçimde ortaya koymadı.

— Ağırlığını kullanacak bir durum yok ki... Kararı başkaları almış.

— Olsun yine bir şeyler yapabilirdi.

— Yapsa yapsa görevinden çekilirdi.

— Çekilseydi.

— Çekilmekle senin iş düzelmezdi ki.

— Ama sen T.D.K.'nın egemen güçleriyle çatışınca Yayın Kolu Başkanlığından çekilmiştin. O da çekilebilirdi.

— Çekildim de ne oldu? Kimse bana «Niçin çekiliyorsun?» diye sormadı bile. Yönetim Kurulu toplantısında bir ara Bedia Akarsu soracaktı, onu da göz kaş işaretiyle durdurdular. Dahası, çekilmeme en yakın arkadaşlarım bile sevindi. Çekilme yazım Yönetim Kurulunda okunur okunmaz İstanbul Üniversitesinden bir Prof. daha yazının oylanmasını beklemeden atıldı, «Ben Yayın Kolu Başkanlığına K.C.'yi öneriyorum» dedi. Meğer bizim arkadaşlar daha trende, hep birlikte Ankara'ya gelirken onu hazırlamışlar, «Hoca, senin önermen etkili olur» demişler. Ben, benim kolda çalışan bir görevliyi başkalarının ezmek istemesi üzerine çekilmiştim. Ne oldu? Ben çekildikten sonra görevliye yine rahat vermediler. Sonunda o da çekildi. Daha önceleri Cevdet Kudret olayı da olmuştu. Onu da, Yönetim Kurulu üyelerinden birini kötüleyen bir yazı yazdı diye uzaklaştırdılar. Gerçi işte başka bir ayak oyunu dönmüştü ama gerçek neden buydu. Ben onu son dakikaya kadar, yani konu Yönetim Kuruluna gelinceye

dek savundum. Sonra bir şey yapamadım. Gerçekte benim o zaman da çekilmem gerekirdi. Ama o da hiçbir işe yaramazdı.

Söylediklerim Orhan Ural'ı açmadı. Biraz da içerletti sanırım.

Nedir, eve geldiğimde Ural'a yüzdeyüz hak verdim.

16 Kasım

Gece battaniyesiz yattığım için alasabah prostatım azdı.

Ayakyoluna koşarak bin zorlukla bir kadeh işedim, işemedim. Sonra yine yatağa girerek yorganın üstüne battaniyeyi çektim. Belimi ısıtmaya çalıştım.

Bunun ödülünü de aldım. Bir saat sonra idrar yollarındaki darlığı atlattım.

İlk prostat belirtisi bundan 11 yıl önce baş göstermişti. O zamanlar Ankara'daydım. İlkyaz geceleri balkonda biraz geçe kaldım mı, prostat hemen o saat tokatmı gösterirdi.

İlk yıllar belki böbrekten gelen bir sıkıntım da vardı. Sık sık yüznumaraya koşar, litrelerle idrar boşaltırdım.

Ne ki, doktor prostatta direnmiş, beni kesip parçalamaya kalkışmıştı. Elinden zor kurtuldum.

İşte on bir yıldır da işi yürütüyorum.

Beş yıl önce de Taksim'de, Sıraselviler'de, bizim A. Arad'ın ahbabı bir üroloğa gittim.

Film-milm derken mesanemde yumurta büyüklüğünde bir prostat birikimi çıktı ortaya. Ben yine bıçak altına yatmak istemedim. Doktor da bana Sitosterin Prostota kapsülleriyle, Uron yazdı. Bir de öğüt geçti:

— Ayaklarını sıcak tutacaksın ve zinhar baharat yemeyeceksin.

İşte işi onlarla erteliyorum. Bakalım daha ne kadar kaytarabilirim.

Öğleden sonra bir Bostancı yaparak *Milliyet Sanat*'ın 15 Kasım sayısını aldım.

Derginin «Türk Romanının 10 Klasiği» ekinde bu kez Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf*'u yer almış.

Asım Bezirci roman kişilerinin canlı olduğunu yazıyor. Vedat Günyol da: «*Kuyucaklı Yusuf* bugün hâlâ tazeliğini koruyan, diliyle, yalın anlatımıyla aşılmamış bir kasaba romanıdır» diyor.

Ben bu romanı dört yıl önce okumuş çok durgun ve çok sevdavi bulmuştum. Romanda ayrıntılara, betimlemelere o kadar çok yer verilmiş ki romanın önü kapanmış. Hele Edremit Kaymakamı Salahattin Beyin —bu adı da hiç sevmem—, İbramcaköy'den ötedeki zeytinlikleri fıştıklamasını anlatan sayfalar bence tam bir ayrıntı romantizminin örneği.

Denilebilir ki *Kuyucaklı*'yı ayrıntı karasevdasına iteleyen bir de roman kişilerinin çene kavaflığı olmuştur. Çan, çan, çan! Herkes, her yerde ve her dakika fiskos çalçenenin ayaklarına yatmaktan kendini alamıyor.

Ne ki, romanın, insanın içine işleyen gerçekçi yanları da var. Salahattin Beyin damadı ve evlatlığı Yusuf'a memurlar üzerine çektiği söylev devlet dairelerinin canlı bir aynası. Ama o gözlemleri de romanın geçtiği Meşrutiyet yıllarını değil de bugünü düşünerek okumak gerekiyor:

— Kimsenin bir iş yaptığı yok. Mesele o odanın içinde beş, on saat oturuvermekte. Lüzumsuz gibi görünür ama bunsuz da dünya dönmüyor. Öyle ya, her halde böyle boş oturmanın da bir hikmeti var. Bir bakarsın, hükümetteki işlerin hepsini eli kalem tutan iki kişi bile çevirir dersin. Lâkin o kalabalık olmasa âlem birbirine girer. Mesele memurların yaptığı işte değil, onların mevcut olmasında. Şimdi sen o tozlu odada oturdukça kendi kendine: «Benim burada ne lüzumum var?» diyeceksin. Yanlış! Mademki sen bir kere hükümet kapısından içeri adımını attın, artık lüzumlusun. Sen olmasan muhakkak bir yerde bir aksaklık çıkar.

Asım Bezirci'nin yazdıklarından Nazım Hikmet'in bu ro-

man için: «Bazı manasız romantizm elemanları ihtiva etmesine rağmen, Türk romanı tarihinde yeni bir merhale teşkil eder» dediğini de öğrendim.

Gerçi Nazım'ın görüşü benimkine tam tamına uymuyor ama onun da *Kuyucaklı*'da romantik ögeler bulması —romanın sonu da tam bir romantizm fırışkasıdır— hoşuma gitti.

Kuyucaklı'ya karşılık *Kürk Mantolu Madonna*'nın romantizmle hiçbir girdisi çıktısı yoktur. Oysa Sabahattin Ali bu romanında *Werther*, ya da *Pol ve Virjini*'yi anımsatan bir aşk öyküsü işlemiştir.

Buna şaşmamalı: Bir romanı gerçekçi, romantik ya da natüralist yapan konusu değil, anlatımıdır.

Doğrusu, *Kürk Mantolu* Batı romanları içinde de ayrı yeri olan bir yapıttır. Yalnız romanın aşağı yukarı dörtte birini kaplayan *(Varlık Yayınları:* 7-63 sayfalar) ve Raif Efendiyi Almanya'daki serüvenden sonra Türkiye'deki yaşamı içinde ele alan bölüm romana katılmamış olsaydı, sanırım roman daha başarılı olurdu.

Raif Efendinin Türkiye'deki (yaşlılığındaki) öyküsü de başlıbaşına bir güzellik taşıyor ama, romanın bütünlüğünü bozuyor. Bana kalsaydı ben ondan apayrı ve bağımsız bir öykü ya da roman çıkarır ve onu romanın öbür dilimine karıştırmazdım.

Ama görüyorsunuz onu ben değil Sabahattin Ali yazdı. O da iki bölümü bir çatı altında toplamayı daha uygun bulmuş olmalı.

Ben Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* romanını okurken de buna benzer duygulara, şımarıklıklara kapıldım.

Bana öyle geldi ki *Aylaklar* birinci bölümün sonunda, yani Erenköy'deki köşk satılınca bitmiş olsaydı roman çok daha değişik bir etki yaratırdı. Hele Leman Hanımın: «Güzel yemekler yaptırtmıştım. Onları da taşıtın. Akşam keyfimizi bozmayalım» sözleri üstünde son bulsaydı tadından yenilemiyecek bir güzelliğe erişirdi.

Diyeceğim, ikinci bölüm, Muammer'in günlüğünden izlenen ikinci bölüm, romanın bütünlük etkisini, *Kürk Mantolu*'da olduğu gibi, zedeliyor.

Bununla ikinci yarının, birinci yarıdan daha aşağı gradoda olduğunu mu söylüyorum?

Haşa!

Aylaklar'ın sonu da başı kadar vit-vit koşuyor.

Ama o öykü başka, öbürü başka.

19 Kasım

Bugün yine tansiyonum yükseldi.

Ölçtürmedimse de 16'ya, 17'ye fırladığını çaktım.

Kulaklarım çınlamaya durdu. Ensemden geçen damarlar sertleşti. Öyle oldum ki, herkesin benim gibi düşünmesini istemeye başladım.

Uzun bir süredir bu böyle.

Düşüncemin tersini savunan biriyle karşılaştım mı sinirlerim iyisinden oynuyor. O zaman da tansiyonum daha da yükseliyor. Onun sonucunda da barut fıçısı kesiliyorum.

Ne ki, son zamanlarda bir «Sinirleri Yatıştırma Yöntemi» geliştirdim. Bunun için kendimi bütün gün salkım ve telkin altında tutuyorum:

— Hiçbir şeye kızma, hiçbir şeye kulak tutma. Biri sana sövse de aldırma. Kağıdını kalemini çıkar söylenen sövgüyü not et. Başka bir şey yapma. Yani hiçbir zaman oyuncu olma, seyirci ol.

Geçenlerde Orhan Ural ayni şeyi söylüyordu:

— Otobüste biri ayağıma bastığı vakit adamdan özür dilemesini bekleyeceğime, ayağımı ayağının altında bulundurdum diye ben kendisinden özür diliyorum.

Buraya şuncağızı da kıstırayım: Hamdi Varoğlu'nun (Fransızca çevirmeni) tansiyonu hep 25'lerde, 27'lerde dolaşırmış. 22'ye düşünce hastalanırmış.

21 Kasım

Bizim apartmanın solundaki koruyu ortadan kaldırıyorlar: Bir kepçe (ekskavatör) sabahtan beri şimşekler çakıyor.

16 katlı üç blok yapılacak. Bir yüzme havuzu, bir de tenis kortu.

Altı ay önce kimi ağaçları da kesmişler, hazırlık yapmışlardı. Bizim apartmandakiler buna çok sinirlenip Belediyeye başvurmuşlardı. Ne var, sızlanmaları ağaçların kesilmesinden değil de, ağaçları *ahiret seferi*'ne postalayan makinelerin çok gürültü çıkarmasındandı.

Bunun üzerine işi balta ile yürüttüler. Kenardaki mazıların işini de baltalarla bitirdiler.

Ağaçları sevenlerin sayısı neden bu kadar az!

Geçen yıl da bizim sokağın girişindeki kurtbağırlarını, yani ligustrumları alaşağı etmişlerdi. Daha doğrusu, dördünü kesmişler, geri kalanın da arkadaki bahçeye sarkan dallarını budamışlardı. Ne o, bahçe duvarını bir metre boyunda bir tel örgüyle çevireceklermiş.

Ben o kurt yavrularını, kıyımdan önce, «Sonbahar Oyunları» adlı denememde, şanı benim değil, anlatmıştım. Şimdiler, önlerinden geçtikçe, gözlerimi yere indiriyorum.

Akşam, Stokley Carmichael'le Charles V. Hamilton'un yazdıkları *Siyah İktidar*. Can Yücel'in zıpzıp Türkçesi çeviriye ayrı bir tad katıyor.

22 Kasım, Perşembe

Saad yediyi on geçe kepçe sesiyle uyandım.

«Temel kazıları yine başladı» demeye varmadan, gurultular, homurtular birden kesiliverdi. Meğer bizimkiler kapıcıyı göndererek, ilgililere sekizden önce gürültü üretemiyeceklerini bildirerek makineyi durdurtmuşlar.

Saat 11. Sakal traşı. Dokuz gündür jileti elime almadığımdan yarım saatte zar-zor bitirebildim.

Salona gelince Jale iki çamın daha kesildiğini haber verdi.

Kenneth Clark'ın *Kara Geto*'sundan 30 sayfa.

17 yaşındaki bir siyah deriliye sormuşlar:

— Ne istersin?

— Amerika'nın ilk siyah devlet başkanı olmak!

Bir başka gencin yanıtı ise şöyle:

— Halkımın kara derili olmakla böbürlenecekleri ve renklerini ağırbaşlılıkla kabullenecekleri günün geldiğini görmek isterim. O gün gelince, yani Karalar her şeye yetenekleri olduğunu, güneşin altında insanoğlunun yapabileceği her şeyin üstesinden kendilerinin de gelebileceğini gösterdiği vakit, işte o vakit, her şeyi elde etmiş olacağız. Eşitliğimizi, büyük bir ulus olduğumuzu, bizden de devlet başkanı çıkabileceğini anlayacağız. Her şeye, her şeye erişeceğiz.

Saat 15.

Üç saat aradan sonra Çirkin Kepçe yeniden curcunasını göstermeye başladı.

Adiyö sevgili koru!

23 Kasım, Cuma

Ressam Şükriye Dikmen'in evinde sonbahar çayı.

Prof. Macit Gökberk, tarihçi ve arkiv ambarı Taha Toros, altı aylığına Paris'ten Türkiye'ye gelen ressam Selim Turan, dost ressam Sabri Berkel, gazeteci Zeria Karadeniz, bir de tanımadığım bir bayan.

Geçen yaz bir kalp sıkışması geçiren Prof. Fahir İz de ordaydı. Hastalık öyle kolayca çekilip gitmemiş. Doktor bütün kafa çalışmalarını yasaklamış. Ne var, Fahir İz yine de haftada iki gün üniversitedeki derslerine gidiyormuş. Şimdiler ilaçlarla bir denge sağlayabilmiş kalbinde.

Tanımadığım Bayan, Klişeci ve Basımcı Mazhar Apa'nın akrabasıymış. Taha Toros ondan açınca, Bayan da Mazhar Apa'nın, yirmi yıl önce, lüks bir kağıda anılarını bastırıp dostlarına dağıttığını söyledi. Kitap çok az basıldığı için ortalarda görünmüyormuş.

Taha Toros çok renkli bir adam. İki saat boyunca hep o konuştu, biz de dinledik. Ağzından bal akıyor. Bilmediği şey de yok.

İnönü cumhurbaşkanı olduğu zaman, Atatürk'e karşı

olanların topunu çağırtmış, onları ilk ara seçimde milletvekili yapacağını söylemiş. Yalnız, bir koşulu varmış:

— Atatürk'e karşı laf edilmeyecek.

Çağrılılardan iki paşa hiçbir sınırlamayı kabul edemiyeceklerini bildirmişler. Adnan Adıvar'la Halide Edip de milletvekilliğine bulaşmak istemediklerini belirtmişler. Rauf Orbay ise demiş ki :

— Biz Atatürk'ü anlamadık. O çok büyük bir adamdı.

İki yıl önce Fahir İz de anlatmıştı bunu bana. O da ayni sözleri Londra'da, bir Cumhuriyet Bayramı töreninde, Rauf Orbay'ın kendi ağzından işitmiş.

Taha Toros, Yahya Kemal'in zehir zemberek bir yergici olduğuna da değindi. Atatürk sofrasının gediklilerinden M.M.İ. ölünce, Taha Toros'un da bulunduğu bir toplantıda Yahya Kemal şunları söylemiş :

— Dünyanın en dalkavuk adamı öldü.

Taha Toros ezilerek, büzülerek ölülerin hayırla anılmasını buyuran din ulularının sözünü ortaya yuvarlayınca Yahya Kemal köpürmüş

— O *üzkürû mevtaküm bilhayr* sözü Türkçe'ye yanlış çevrilmiştir. Gerçekte o, ölüleri değil, ölülerinizi hayırla anın biçimindedir. (Burada Fahir İz başını öne eğdi ve «Öyle, çünkü cümlede *küm* var» diyerek Yahya'yı doğruladı.) Bu da bütün ölüleri değil, kendi ölülerinizi, ana-baba, kardeş ya da akrabalarınızı hayırla anın anlamınadır. Yoksa, aşağılık bir adam öldüğü vakit çenenizi kapayın demek değildir.

Yahya Kemal bir başka gün ise yine ayni kişilerin bulunduğu bir yerde: «M.M.İ. kusursuz bir insandı» diyecektir. Herkes şapalaklaşarak birbirine bakarken de sözünün arkasını getirecektir:

— Kusursuz bir insandı, çünkü dalkavukluk ve gammazlık işini büyük bir ustalıkla yürütürdü.

Yahya Kemal, Falih Rıfkı'yı da hiç sevmezmiş.

Bunun nedeni Yahya'nın Bursa'da Atatürk'ün ayaklarına kapanmasını Falih'in iki yez yazması imiş. Oysa Yahya'nın böyle bir işe kalkışması kendini bağışlatmak içinmiş.

Çünkü Hazret, Ulusal Hükümet'in Anadolu'ya geçmesi için gönderdiği parayı, tam o sıra Eskişehir Savaşıyla Millicilerin durumu az biraz sarsıldığından, Sofya'ya gidip yemiş.

Taha Toros daha sonra Haşim'e çengel attı.

Onun İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde estetik öğretmeni iken Güzin adında bir öğrencisine tutulduğunu söyledi. Kıza Ressam Feyhaman da vurgunmuş. Kız da her nedense Haşim'e değil, ona varmış. Nedir, Feyhaman hem genç, hem de yakışıklıymış.

Haşim'in son günlerinde kendisine Dürdane Hanım adında bir kadın bakarmış. *Piyale* şairi onu Güzin diye çağırırmış. Ölümünden bir süre önce de ona nikah kıymış. Şimdiler Dürdane Hanım Kadıköy'de oturuyormuş.

24 Kasım

Çirkin Kepçe yine toprağı kırmaya başladı.

Bizimkilerin buna tepkisi bu kez dumanla oldu. Bahçeden, yoldan topladıkları bütün kuru yaprakları yaktılar.

Bir sürü duman hofladı. Düşmana gideceğine bizim apartmanın üstüne üstüne geldi.

Haşim'in son sevgilisi Güzin için Yakup Kadri'nin bir şeyler sızdırıp sızdırmadığını öğrenmek üzere onun gençlik ve edebiyat anılarına dalıyorum. Karaosmanoğlu, Haşim'in İzmir'de tutulduğu İtalyan kızına varınca, bir sürü mangaptusundan açıyor. Güzin'in lafı hiç yok.

Doğrusu Yakup Kadri'nin yazdıkları içimi gıcıklamadı. Tatsız tutsuz şeyler mi? Yooo. Tersine insan büyük bir merakla okuyor. Ama bana öyle geldi ki Karaosmanoğlu, Haşim'i hiç sevmiyor. Ona bir dost, bir şair değil, bir eşya gözüyle bakıyor. Hele: «Ona, kâh küçük yeğenlerimin sesleriyle cıvıldayan annemin evinde, kâh *Piyale*'deki şiirlerden birkaçını bestelemiş olan hala-kızım Cavide Karaosman'ın evinde samimi bir aile hayatı geçirmek, arasıra da gün görmüş bazı hanım ahbaplarımın meclisinde geceyarılarına kadar tatlı sohbetlere dalmak imkânını veriyordum» dediği vakit

Kadıköy Kordonunda salon köpeğini gezdirmeye çıkmış bir mürebbiyeyi andırıyor.

Kısacası, Yakup Kadri kitapta kendini çokça öne sürmüş. Bunu anıların şu sözlerinde de buluyoruz:

— Bazı defalar, kâh Beyoğlu, kâh Babıali Caddesinde yürürken yanıbaşımdan geçen süslü-püslü hanımların adımı fısıldaştıklarını işitince acep neden ayaklarım birbirine dolaşırcasına kaçıp giderdim?

Güzin üzerine araştırmayı daha sonra Abdülhak Şinasi'nin, Haşim'in şiiri ve yaşamı üzerine yazdığı kitapta sürdürdüm.

Abdülhak Şinasi daha değişik şeyler yazıyor:

— Haşim yine çok zamandan beridir Güzin adlı bir hanımla tanışmıştı. Bu kadının asıl ismi vaktiyle Zarife imiş. Fakat Haşim bunu beğenmiyerek Güzin'e çevirmiş. Bu isim son nüfus kaydında da yeralmış. Zeki ve hassas olduğu söylenen bu hanımla Haşim arasında birtakım mizaç, zevk, düşünce benzerlikleri bulunduğu için, akrabalarına bu hanımdan bahseden Haşim: «O, bulunmaz bir kadındır, siz onu bilmezsiniz» dermiş.

Bundan sonrası Taha Toros'un anlattıkları.

25 Kasım

Karalar üzerine yazacağım denemenin adını koydum: *Charlie ile Karalar.*

Charlie, zencilerin Amerika'yı anlatmak için kullandıkları bir sözcük.

Amerika'ya kimi karalar da *Beyaz Balina* diyor. Onun üstünde de bir ara durdumsa da Melville'in kitabıyla (Moby Dick) karıştırılır diye vazgeçtim.

Jean Genêt'nin, Sartre'ın deyişiyle Ermiş Genêt'nin *Zenciler* adlı oyununu anımsadığım için kitaplığımdan çekerek okumaya başladım.

Oyunun kişilerinden, eli yüzüklerle kaplı, beyazlar giyinmiş bir başpiskopos Kara Derililere şöyle sesleniyor:

— İki bin yıldan beri Tanrı beyazdır. Beyaz bir sofrada yemek yer. Beyaz dudaklarını beyaz bir peçete ile siler. Beyaz çatalını beyaz bir ete batırır. Ve de karın yağışını seyreder.

Oysa Amerika'daki Kara Müslimler de (Müslümanlar) Tanrının siyah olduğu üzerinde direnecektir.

Hıristiyan Zenciler ise İsa'nın zenci olduğuna bin yemin eder.

26 Kasım

Çatalçeşme — Göztepe arasında bir saat yürüyüş.

Öğleden sonra Bostancı'daki berberde saç kesimi.

Akşam telefonda Muzaffer Uyguner.

Haftada iki gün Beyazıt'taki kitaplığa gidiyor, eski yıllarda, özellikle 40'lı yıllarda yayınlanmış bütün edebiyat dergilerini tarıyormuş. Bugün *Edebiyat Âlemi* dergisinde benim bir yazımı bulmuş. Bir yazarın yapıtlarında kendi adını kullanıp kullanmıyacağı üzerine küçük bir yazıymış bu.

Yazıyı pek anımsayamadım. *Edebiyat Âlemi* dergisini bile unutmuşum.

Son zamanlarda Cumhuriyet döneminde yayınlanan edebiyat dergileri üzerine birkaç yazı çıktı. Bunların çoğunda 1940 Kuşağının dergileri ağız ucuyla anılıyor. Hele *Hamle, Gün, Yaratış, Yenilik* (Cavit Yamaç), *Sokak* (Sabahattin Kudret ve Fahir Onger), *Yenilikler* (Salâh Birsel, Oktay Akbal, Behçet Necatigil, Naim Tirali, Fahir Onger), *Yenilik* (Naim Tirali), *Yazı* (İsmail Ali Sarar), *Edebiyat Dünyası* (Sabahattin Hüsnü), *Nokta* (Edip Cansever, Alp Kuran, Salâh Birsel) toptan es geçilmiş.

Hamle'yi Hasan Tanrıkut çıkarırdı. Parası ise Celalettin Ezine'den gelirdi. Tanrıkut bir ara *Yeni İnsanlık* adında bir dergi de çıkarmıştı. Daha sonra da *Gün* dergisini yayınlamaya başladı. Haftalık gazete biçiminde bir dergiydi. Dört sayı çıktı, çıkmadı. Ben orada ilk üç sayıda Montherlant'ın *Genç Kızlar*'ını çevirmiştim. Sonra işi Vecdi Bürün'e bırak-

tım. Vecdi Bürün gazeteye başyazılar da yazardı. Gazetenin parası da yine Celalettin Ezine'den gelirdi. *Gün* daha sonraları küçük boyda, dergi biçiminde de yayınlandı. Takım değişmişti. Ne ki, Tanrıkut yine içindeydi.

Yaratış'a gelince, onu Salahattin Hakkı Esatoğlu çıkarırdı. Sabahattin Batur'la, Halit Eskişar da ona yardım ederdi.

İskender Fikret Akdora da iki dergi çıkarmıştır. İlki *Amaç*'tır (1946). Ötekisi de *Yirminci Asır*. Bu ikincisi birkaç kez batıp çıkmış ve bir hayli yankı uyandırmıştır. Yanılmıyorsam 1948'de Sabahattin Ali'nin de iki yazısı yayınlanmıştır orda.

Hilmi Ziya Ülken'in *İnsan* dergisi de birkaç kez batıp çıkan dergilerdendir. 20. sayıdan sonra beş sayıyı (derginin üçüncü yayınlanışıdır bu) Salâh Birsel çıkarmıştır. Dergi yine Hilmi Ziya'nındır ama dümende Salâh Birsel vardır.

Diyeceğim, bol bol yazı yazılıyor, ama kimse bir şey bilmiyor.

Araştırmak da istemiyorlar.

Türk şiirinde *1940 Kuşağı, Genç Nesil, Yeni Nesil* diye bir akım var mı, yok mu bunu da bilmiyorlar. Türk Şiirini sadece *İkinci Yeni* sanıyorlar, lafı dönüp dolaştırıp ona getiriyorlar. Orhan Veli ve arkadaşları üzerine yazılan yazıların içinden bile *İkinci Yeni* çıkıyor.

Ama düşünmüyorlar ki *İkinci Yeni* derken *Birinci Yeni* olayını da kabul etmiş oluyorlar. *Birinci Yeni* ise *1940 Kuşağı*'ndan başkası değildir. Üstelik *1940 Kuşağı*'na bu adı konduranlar da *İkinci Yeniciler* ya da *İkinci Yeni* kafası güdenlerdir.

27 Kasım, Salı

Azrail (Çirkin Kepçe) dün dinlendi.

İzmit'te oturan makinist gelmemiş.

Bugün de hiçbir kıpırtı yok. Ne ki, pazar günü o amansız kazı makinesi geç vakitlere değin Mösyö Seguin'in keçisi gibi ordan oraya sıçradı. İkinci blokun temelini de aldı.

Jean Genêt'nin *Zenciler*'ini dün gece yetmiş sayfa okuyarak bitirdim. İki yıldır, geceleri elime kitap aldığımda gözlerim şipşak kapandığından, bu maraton koşusu beni büyük memnunluklara saldı.

Oysa, bugünlerde sol gözümde zaman zaman birtakım çengeller, birtakım hışhışi hançerler beliriyor. Arada bir de —yine sol gözümde— özellikle bir karanlığın içinden geçerken, yukardan aşağı şimşekler çakıyor. Ya da usta bir ip cambazı, saniyenin onda birinde, bir takla atıyor.

Birkaç yıl önce bir göz doktoru, kitaplarıma hayranlığını bildirdikten sonra, ilerde gözlerime perde inebileceğini söylemişti. Nedir, verdiği gözlükle nerdeyse kör olacaktım.

Diyeceğim bu çengeller o zamandan kalma. İlkin sağ gözümdeydi, sonra onlar silindi, soldakiler çıktı ortaya.

Bunlara ne demeli?

Yaşlılar bir kuruntu kumkuması mı, yoksa şehit edilip meydanda bırakılmış bir savaşçı mı?

En iyisi hiç aldırmamalı. Ama nasıl?

Genêt *Zenciler*'de gerçekle düşe ping-pong oynatıyor. Topu da nefret.

Karalar olsun, Beyazlar olsun, onu ele geçirmek için birbirlerinin lengerini bozmaya çalışıyor.

Genêt, Amerika'daki *Siyah İktidar* hareketinin önderi Stokely Carmichael gibi, zencilere Afrika gözüyle bakıyor. Zenci kadınların kalça gıcırtılarında Afrika panterlerinin miyavlamasını duyuyor. Ona göre Karaların her sözünde, her davranışında Afrika kan ve ter kusmaktadır.

Oysa Beyazlar milyonlarca şahane tutsak üreten bu Afrika karşısında tir tir titremektedir. Afrika'nın toplama kamplarına kapatılmış olması bile onların korkusunu dindirmemektedir.

Daha doğrusu bu, Karaların bir umududur.

Geleceğe dönük bir dilektir.

Bir gün Beyazların da haşatı yanacağına duyulan inançtır.

Zenciler'de Beyaz bir yargıç, oyunun bir başka oyuncusuna (Kraliçeye) şöyle diyor:

— Bizim bitkilerimiz öldü Kraliçem. Onları Afrika bitkileri öldürdü.

Karalarla Beyazlar arasındaki kin ve nefret maçını Genêt benim Türkçe'ye de çevirdiğim *Hizmetçiler* oyununa da sokmuştur.

Ne var, orda Beyazları evin madaması, Karaları da hizmetçi kızlar oluşturmaktadır.

8 Aralık, Cumartesi

Uzaydan gitara sesleri.

Bugünkü *Milliyet* haberi birinci sayfadan veriyor.

Uzaydan gelen gitara sesleri son yıllarda karanlık ve boğu börtü bir bölgeden geçmekte olan dünyamız için bir ışık, bir umuttur.

Bilim adamları bu dev gitara seslerini güneş sistemi ile Jüpiter — Satürn ve Uranus yıldız sisteminden kaynaklanan rüzgarların çarpışmasına bağlamış ama bu, bizi ilgilendirmemelidir.

Gitara sesleri bir yanılgıdır elbet. Ama gazetedeki haber insanların yüreğine —yani benim yüreğime— bir dakika bile olsa, bir sevinç, bir mutluluk serpmiştir.

Sol gözümde beliren aerobik gölgelerin gözlerime çokça Deksamisin akıtmaktan ileri geldiğini çaktığımdan, bugün ilacı kestim. Ilık su banyosu yaptım.

11 Aralık

Üç gündür nezle ve öksürük.

Geçen yıl yine bugünlerde gripten dökülüyordum.

Ateş yine yok.

İlk iki gün dörder Baktrim aldım. Üçüncü gün —bir komşunun öğüdüne uyarak— Corsal'a döndüm.

Bugün biraz kendime geldim diyebilirim.

Ne ki öksürüğümü biraz da Romilar damlaları yatıştırdı. Çünkü dünden beri dört saatte bir ona da başvurdum. Burnuma da Pinimenthol çektim.

14 Aralık, Cuma

Ankara Caddesiyle Ebussuut Caddesinin kesiştiği köşedeki Meserret Kahvesine onarım koymuşlar.

Hoş, orası kahveliğini çoktan yitirmişti. Son on yılını tatlıcı olarak yaşadı. Bu kez yapının boyunu da uzatacaklar sanırım.

Kahvenin üstünde Meserret Oteli de vardı. Kahvenin içinden geçildiği gibi, Ebussuut Caddesine açılan bir kapı da otelle dış dünya arasında bağlantı kurardı.

İttihat ve Terakki'nin fedailerinden Yakup Cemil, partinin güvenini yitirdiği vakit bu otelde iken yakalanmış, sonra da mahkemeye çıkarılarak kurşuna dizilmiştir.

Gerçekte o, Enver Paşanın en gözde adamıdır. Enver Paşa ile Talat Paşa 23 Ocak 1913 günü Babıâli'yi basıp Harbiye Nazırı Nâzım Paşa ile yaveri Kıbrıslı Tevfik'i ve de Sadrazamın yaveri Nafiz'i vurdukları vakit Yakup Cemil — Mustafa Necip ve sonradan Ankara Polis Müdürü olan Reşat ile birlikte — merdivenleri ilk çıkanlardan olmuştur.

Sonraları Yakup Cemil, memleketin guguğa getirilmekte olduğunu çakınca, bir yeni baskınla bu kez Enver ve arkadaşlarını sahneden indirmek istemiştir. Enver Paşa ile Talat Paşa ise hançerbarlarını daha tizcek göstermişler, onu pörtletmişlerdir.

Hüseyin Cahit Yalçın, anılarında onun yaman bir politikacı olduğundan açar. Bir akşam üzeri *Tanin*'de Babanzade İsmail Hakkı ile konuşurken içeri Yakup Cemil girmiştir. Enver Paşa ile Bingazi'de İtalyanlara karşı savaşmıştır. Şimdi de memlekete dönmüştür. Dazıradazır orayla ilgili bir anısını anlatır. Bir gün Enver Paşa ile birlikte iken, yanlarına bir Türk subayı yaklaşmıştır. Ne ki, Yakup Cemil, gelenin

casus olmasından kuşkulanmış, tabancasını çektiği gibi subayı oracıkta bitirmiştir.

Yakup Cemil bu olayı gözünü kırpmadan anlatmıştır ki Hüseyin Cahit onun soğukkanlılığı ve insanları öldürmekteki pervasızlığı karşısında donup kalmıştır.

Tanin başyazarı, daha sonraki günlerde, İttihat ve Terakki'nin seçim kampanyasında da, onunla bir arada bulunmuştur. Hüseyin Cahit konuşmasını yaptıktan sonra kürsüye o çıkıyor, Trablus Savaşını bala ve pekmeze bulayarak anlatıyordur. Bunlar arasında öldürdüğü subayın öyküsü yoktur ama onun yerine bir hacamat öyküsü sık sık gündeme gelmektedir. O öyküye göre sürü sürü tutsak edilen İtalyanlar sünnet ediliyor ve İslam dinine sokuluyordur.

Ankara Caddesinde, Sirkeci'den gelirken sağda, Remzi Kitabevi'ne varmadan, üç katlı bir yapıyı, daha doğrusu iki yapıyı da onarıyorlar.

Bir an bocaladım. *Vakit Yurdu* burası mıydı, yoksa onun gerisinde miydi? Biz hep yandaki bir kapıdan girip, dolambaçlı yollar ve izbe merdivenlerden geçtikten sonra *Vakit Yurdu*'na vardığımız için, ne yalan söyleyeyim, onun caddedeki görünümü aklıma yerleşmemiş.

Bir yayınevinde rasladığım Atillâ İlhan kafamın karışıklığını giderdikten sonra orayla ilgili bir anısını da anlattı:

— Biz orada Esat Adil Müstecabi ile *Gerçek* gazetesini çıkarırdık. Esat Adil'in Reşit Bey adında bir dostu vardı. Caddebostanı Plajını işletirdi. Paralıydı. Esat Adil günlük bir gazete çıkarmak için ondan büyük bir para almıştı. Ne ki Esat Adil çok düş adamıydı. Gazeteyi kırk bin bastırttı. O zamanlar kırk bin, bir gazete için büyük sayıydı. Sanırım *Cumhuriyet*'in tirajı bile o kadar değildi. Hasan Tanrıkut, Asim Bezirci ve ben. Her gece birimiz, gazetede nöbetçi kalırdık. Gazete 2.500-3.000 satardı. Satılmayan gazeteleri getiren *iade kamyonları* basımevinin önüne gelip dayandıkça çok bozulurduk. Kimsede işgücü diye bir şey kalmazdı.

Vakit Yurdu içinde *Vakit* gazetesi de çıkardı. Ben oraya bir kez, 1946 yılında, *Yenilikler* dergisini, çatapatlarken gitmiştim. Klişe sorunu. Atelyeye çıkarken Hakkı Tarık Us'un

odasını da görmüştüm. İki üç basamakla çıkılıyordu. Kapı ardına kadar açık olduğundan tüm duvarların kitaplarla dolu olduğuna tanık olmuştum. Kitap raflarının önünde de uzun bir yazı masası vardı. Mesçit gibi bir yerdi. Ne ki, odada kimsecikler yoktu.

Orda *Vakit*'ten başka *Haber* ile *En Son Dakika* gazeteleri de yayınlanırdı. Bunları daha çok Hakkı Tarık'ın kardeşi Hasan Rasim Us çıkarırdı. Onlardan birinde *Hayat mı bu?* adında bir romanını da tefrika ederdi. Sonu da bir türlü gelmezdi. Ben hiç okumazdım ama adı çok hoşuma giderdi.

Haber'de — bir ara da *Vakit*'te sanırım — Sait Faik'in Mahkeme röportajları boy gösterirdi. «Bulut Geçti» şiirimden ötürü 1941-1942 yıllarında yargıç karşısına çıktığım vakit Sait benim duruşmamı da yazmıştı. O yazıyı, yıllarca sonra *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'nu yazarken aradığım halde bulamadım. Uyguner de aramış, bulamamış.

1947 yılında, Oktay Akbal da büyükbabası Ebubekir Hazım Tepeyran öldüğü vakit, haberi vermek için geldiğinde *Vakit Yurdu*'nda korkulu dakikalar geçirmiştir. Çünkü Babıali'nin herkesten imza toplamaya bayılan dev cüsseli bir amigosu (Reşit Halit Cönk) vardır ki, Oktay, labirentler ve karanlıklar arasında, güçbela yolunu ararken, birden bir köşeden fırlayıvermiş ve Oktay'ın karşısına dikilivermiştir.

14 Aralık, Cuma gecesi

Atatürk Kültür Merkezi'nde (Devlet Tiyatrosu) Haldun Taner'in *Keşanlı*'sı.

Onu yıllarca önce Gülriz Süruri — Engin Cezzar topluluğundan seyretmiştim. O zamanlar Semiha Berksoy da memişaneci Şerif Abla rolündeydi. Başarılı bir oyundu.

Bu kez de öyle.

Yönetmenle (Yücel Ertan) dansları düzenleyen Nasuh Barun oyunu oya gibi işlemişler. Keşanlı bu kez Rüştü Asyalı, Zilha da Nurseli Çambel olmuş.

Doğrusu, bütün oyuncular ellerinden geleni yaptı.

Perde arasında Haldun'la buluştuk. Yani öpüştük. Candan kutladım. Bana sağlığımı sordu:

— Bugünlerde iyiyim.

— Ben hiç iyi değilim

Telefonunu aldım. «Seni ararım» dedim.

Salona tek numaralar soldan, çift numaralar sağdan giriyor. Bizim biletler tekli olduğu için sola yöneldik. Yerimizi de kolayca bulduk. Çokları soldan girip sağa ilerlediler. Biz de her defasmda, salkım-saçak ayağa kalkıp yol vermek zorunda kaldık. Yanımdaki koltukta Emre Kongar vardı. O da bizim gibi boyuna kalk-otur yapıyordu. Bir ara dedi ki:

— Bunlar Batı'ya, Doğu'ya giderek varılacağını sananlardır.

15 Aralık

Atilla İlhan, dün Çetin Altan'ın kitaplarının çok sattığını söyledi. O şöyle diyor: 'Çetin Altan firmadır.»

Ben de kendisinin bir firma olduğunu ekledim.

O da, başımı eğik düşürmemek için, benim de firma olduğumu açıkladı. Bu konuşmalar Özgür-Yayın Dağıtımın sahibi Refik Ulu önünde yapildığından, karşılıklı paslaşma beni de, Atilla'yı da yayıncının gözünde büyüttü.

Piyasada çok satan kitaplara «kelle kitap» denir.

Çok şükür son yıllarda Yaşar Kemal, Oktay Akbal, İlhan Selçuk, Bekir Yıldız, Selim İleri gibi kelle kitap üreticileri çokça görünmeye başladı. Ama bunlar düzyazı keşkekçileridir. Şiirde böyle kellecilere, holdinglere pek raslanmaz.

Atilla, Füruzan'ın da firma olduğuna değindi:

— Ama o şimdi romana el atıyor boyuna. Öyküde kalsaydı daha iyi olurdu. Ben Bilgi Kitabevi'nde çalışırken ona —*Parasız Yatılı*'nın başarısından sonra— hep öykü yazmasını öğütledim. O dinlemedi. İlle de roman diye tutturdu.

Atilla bir ara, TV.'de gösterilen *Kartallar Yüksek Uçar* dizisinin senaryosunu yazmış olmasına karşın, kendi yapıtları

arasında sayılamıyacağını, onun, filmi yapan yönetmenin (Hüseyin Karakaş) yaratıları içinde yeralması gerektiğini belirterek lafı Aziz Nesin'in üstünde tuttu. Onun da holdingliğine onayını verdi.

— Yalnız, dedi, o kendisine kıyıyor. Kitap üstüne kitap yayınlıyor. Karacan Yayınları ile ilişkim olduğundan biliyorum. Karacan'da çıkan yapıtları hep üç bin dolaylarında sattı.

Özgür-Yayın'ın sahibi de okurların artık nitelikli ve değerli kitaplar ardından koştuğu muştusunu verdi:

— Okur çok, ama uyduruk kitaplara yanaşmıyor.

Özgür Dağıtım yayına yeni yeni başlıyor. Bellibaşlı halk ozanlarının şiirlerinden sonra Çetin Altan'ın tüm romanlarını yayınlama işine girişti. Fazıl Hüsnü ile Atilla'nın kitapları da var sırada. Benim de *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*'nin dördüncü, *Dört Köşeli Üçgen*'in de üçüncü baskısını yapacak. Bir de yeni bir kitap: *Yapıştırma Bıyık*. Bunun içinde *Kendimle Konuşmalar* da olacak.

16 Aralık

Bir haftalık ılık su banyosuyla dans delisi hippileri gözlerimden oldukça uzaklaştırdım. Ama yine de yırtılmalar, şimşekler var. En iyisi bir göz doktoruna gitmek.

Doktorlara gitmek! O kadar güç geliyor ki bana!

Hastalıklara katlanmayı daha kolay buluyorum.

17 Aralık

Kış güneşi.

Salonun perdesini çekip yüzümü ışınlardan kaçırıyorum.

Bu yaşta insanın kafasını her şeyden —soğuk hava, soğuk su, kuru gürültü, vıdıvıdı ve kötü haberden— olduğu gibi güneşten de uzak tutması gerek.

Pencerenin önünden ayrılırken gözüm altı kat aşağıda,

bahçede kendi tenhasına bırakılmış bir iskemleye takıldı. Ağzı yok, dili yok nesnecik hep böyle kıpırdamadan kalsa, doğanın gevezeliklerine —kar, yağmur, soğuk, güneş, bip-bip sesi — kaç yıl karşı koyabilir?

Doğa yaratıyor, büyütüyor, harmanlıyor, eskitiyor ve çürütüyor. Bizse doğanın içinde ne olduğumuzu, neyin kurdelasını kestiğimizi bilmeden yaşıyoruz. Kimi zaman ona kafa tuttuğumuzu, sırtını yere getirdiğimizi sanıyorsak da sonunda yenik düşen yine biziz.

İnsan doğa değil, doğanın çapul küreği.

Sürüp giden de biz değiliz, doğadır.

Haydar Ergülen

yensiz gömleklere bürünsün bir daha kolsuz dervişler bürünsün ve sureti aynasından yanlış diller bölünsün devam devlet devam devlet devam devletle.

Bir yazar şöyle der

— İrlanda'lı şair W. B. Yeats kendini ölümsüz sanırdı ama 1939 Ocağında Martin Burnu'nda öldü.

Martin Burnu, Fransa'nın güneyinde Côte d'Azur'dedir. Menton'un berisinde. Ondan ötesi de İtalya sınırı.

Yeats 74 yaş yaşamıştır. Bunun uzun bir parçası yolculuklarda geçmiştir. En çok da Amerika'nın ipini çekmiştir. Orda Fenian'lar adıyla anılan İrlanda Gizli Örgütü üyeleri vardır. Oraya daha çok onları görmeye gidiyordur. Delicesine seviyordur onları. Onlarsa onun suratını görmeye bile katlanamıyordur.

Ne ki Yeats, Faşist İtalya'yı da severmiş. Son yıllarını Martin Burnu ile Menton'da, İtalya'nın yamacında geçirmesinin nedeni de buymuş.

Sağlığını merak ettiğim için Haldun'u (Taner) telefonla aradımsa da bulamadım.

17 Aralık, Salı

Gece. Saat 20.30

İngiliz Hayvanseverleri geçenlerde maymunlar üzerine

yapılan diş çürümesi testlerini protesto amacıyla süpermarketlere saldırmışlar, raflardaki çikolataları zehirlemişlerdi. Sonra da eylemlerini polise telefonlayarak çikolata paketlerini toplatmışlardı.

Bu kez de ayni şeyi hindilere uygulamışlar. Onların da yılbaşı için kurban edilmesini yürekleri kaldırmıyormuş.

Ben hayvanları pek sevmem. Daha doğrusu severim de onların aksırıklarına, tıksırıklarına yakın durmak istemem. Buna karşılık, hayvanlar karşısında ayılıp bayılanları çok severim. Hayvanlar üzerine yazılmış kitaplara da büyük hayranlık beslerim.

Bugünlerde 88 yaşında ölen İrlanda'lı yazar Liam O'Flaherty'nin de hayvanlar üzerine bir sürü öyküsü varmış. Bunlardan biri de ölü olarak doğan ve bir yamaçtan aşağı atılan bir dananın ardından bu acıya dayanamayıp, kendini aynı yerden aşağı yuvarlayan bir ineğin serüvenini anlatıyormuş.

Bugünkü gazeteler, Çin-Vietnam sınırında gaygaylı çarpışmalar olduğunu da yazıyor. Vietnam birlikleri 130 Çinliyi hombul hobul yani kabaca ve ses çıkararak öldürmüş.

Aferin, değerli nesnedir insanların bamburuklarını sökmek.

18 Aralık

Akal Atilla telefonda polis romanları üzerine bir yazı istedi.

Ona beş, altı yıl önce —gerçekte 1976 yılında— aynı konuyu işlediklerini, üstelik bana da bir yazı yazdırdıklarını söyledim. İkinci bir kez aynı konuya dönemiyeceğimi de belirttim.

1976'da yazdığım yazıdan ben sonraları «Fantoma Geliyor» adında bir deneme de çıkarmıştım. O zamanlar dergideki yazıya da A. Sülüklüpaşalar imzasını atmıştım. Bu, yazının istediğim kıvama gelmemesinden kaynaklanıyordu. Kıvam için daha uzun bir süre gerekti. Ne ki Akal, yazıyı Agat-

ha Christie'nin ölümü üzerine istemiş, bana da belli bir zaman tanımıştı. Ben de sonunda Agatha Christie'nin ölüsü ortada kalmasın diye bir şeyler çırpıştırmıştım.

A. Sülüklüpaşalar gençliğimden beri kullandığım bir takma addır. Bu adı, ilk kullandığımda —ilk de sayılmaz ya— ondan haberi olmayan Behçet (Necatigil) yazdığım yazıyı sınıfta öğrencilerine övmüştü. Sonradan yazının benim olduğunu öğrenince çok canı sıkıldı.

26 Aralık

Amerika'daki Kara Adamların önderi Martin Luther King «Zorsuz Savaşım» ilkesini Mahatma Gandhi'den almıştır. Halkın söz dinlemezlik eylemi de ondan gelmektedir.

Charlie ile Karalar'a Gandhi'yi de karıştırmak gereğini duyduğumdan 1937 yılının ilk aylarında onunla üç ay birlikte yaşamış olan, sonra da bunları *Le Pélérinage Aux Sources* (Kaynaklara Hacc Seferi) adını taşıyan kitabında dile getiren Sicilyalı Lanza Del Vasto'nun anılarına el atıyorum.

Del Vasto Hindistan'a Hindistan'ı sevdiği için gitmemiştir. Onu oraya çeken Hint Felsefesi de değildir. Görüşlerinin oluşmasında çok küçük bir yeri vardır o felsefenin. Kaldı ki Sicilyalı, dini bütün bir Hristiyandır. Kafasının içinde kilise babalarıyla, İsa'nın havarileri her an düşüncelerini ateşler.

Del Vasto'nun o yıllanmış ülkede aradığı şey Avrupa'nın üzerine çöken savaş ve adaletsizlik bulutlarına çaredir. Bu işte Gandhi'den kimi güçler alabileceğini düşünüyordur.

Sicilyalı, yüksek okul diplomasını ele geçirdikten sonra —bunun yanında felsefe doktorası da vardır— yaşadığı yerlerde rahat edemiyeceğini anlayarak yolculuğa çıkmış bir gönül adamıdır. Parası olmadığından yolu üzerindeki çiftliklerden ekmek dileniyor, geceyi onların samanlıklarında geçiriyordur. Şehirlerde ise meyhanelerde bulaşık yıkamak gibi

ıvır-zıvır işlerle karnını doyurabiliyordur. Kimi zaman da Latince dersler veriyor ya da fildişi portreler —elinden ressamlık heykelcilik de geliyordur— yapıp satıyordur. Bütün amacı özgürlüğünü koruyabilmektir. Bunda da az çok başarı sağlar.

35 yaşında *Judas* adlı kitabını dost ve eli açık bir yayıncıya büyük bir para karşılığında sattıktan sonra da bir gemiye atlayarak Hindistan'ın yolunu tutar. 1936 Aralığında Seylan rıhtımındadır.

Yapyalnız, bembeyaz, utangaç ve şapalak.

Kendini çekeleyen satıcıların, yalvar-yakarcıların, Budha tapınağı müritlerinin, genelev simsarlarının hesabı yoktur. Bunlar ona daha ilk ağızda Avrupalıların bu dili kırık, beli bükük insanları sömürdüklerini apaçık bir biçimde anlatır.

Hindistan gerçeği şudur ki yıllar yılı değişmeyecektir:

— Dünyanın her yerinde olduğu gibi Hindistan'da da köylü pamuğunu aracılara verir. Onlar tecimene, tecimen de başka tecimene satar. O da Bombay'a getirip Liverpool'a postalar. Liverpool'da pamuklar yine el değiştirecektir. En sonunda bir fabrikaya satılır. Fabrika onlarla kumaş dokutur. Ortaya çıkan kumaşı da dışsatımcıya, dışsatımcı Bombay'daki tecimene aktarır. En son el, malı köye götürüp satacak çerçinin elidir. Köylü de kendi pamuğundan dokunan peştemalı pamuğuna ödenen paradan daha çoğuna satınalmış olur.

Del Vasto, Seylan'da bir süre kaldıktan sonra bilgeliğin, iç dinginliğinin insana yetmeyeceğini çakar. İnsan sevgisinin bilgelikten daha da üstün olduğuna vararak Warda'ya Gandhi'yi bulmaya koşar.

Gandhi ile karşı karşıya geldiği vakit onun yanında hiçbir şey olmadığını, o zamana değin hiçbir şey yapmadığını da anlayacaktır. Artık Gandhi, ona göre, XX. yüzyıl çölünde insanlara bir parça yeşillik sunabilen tek kişidir. Sevginin elmas kadar sert ve aydınlık yasasını bilen odur. Silahsızların kaptanı, paryaların babasıdır. Sultasını Tanrı yasaları ile yürütmektedir. İnsanlara kendi güçlerini tanıtmaya gelmiştir

dünyaya. Makineleri durdurabileceğini, topa kafa tutabileceğini, imparatorlukları tehlikeye düşürebileceğini göstermeye gelmiştir.

Sicilyalı, Gandhi'nin yaşamının tam bir köylü yaşamı olduğunu görünce de burkulmuştur. Dünyanın en yoksul köylüsü olan Hint köylüsünün yediğinden başka bir şey yemiyordur. Konuklarına da başkasını yedirmiyordur. Yalnız yemekler üzerinde uzman kesilmiştir. Aynı besinlerin zekice saptanmış ölçüleriyle besleyici ve sağlıklı yemekler elde edilebileceğini bulmuştur. Onları ilkin yakınlarına yediriyor, olumlu sonuç aldığı vakit de okullarındaki öğrencilere ve de tilmizlerinin yönettiği köylere salık veriyordur.

Gandhi üzerine yazılmış kitapları harmanlarken —aralıkta Vedat Günyol'un Türkçe'ye çevirdiği özyaşamöyküsünü de okudum —kafamda onun üzerine apayrı bir deneme yazma düşüncesi uyandı. Daha sonra da *Karalar*'ın adını «Binbir Gece Denemesi» olarak değiştirmeyi kurdum. Geçiş tümcesini bile kafamda tasarladım:

— Ey okur, şimdi biz başka bir şey yapacağız. Deneme içinde deneme patlatacağız. «Charlie ile Kara Adam» denemesini askıya alıp Gandhi denemesine yaşama hakkı tanıyacağız. Çünkü bizim denemelerimiz *Binbir Gece Masalları* gibi birbirinin içinden çıkar. Biri bitmeden öbürü başlar.

27 Aralık, Perşembe

Mon ami, gözümdeki aerobik danslarla şimşek çakıntıları son günlerde yine azdığından bugün kalkıp Altıyol'daki göz doktoru Mehmet Ali Uygur'a gittim.

Sol gözümde birtakım siyah lekeler bulduysa da: «Bunun şimdilik kataraktı getireceğini söyleyemem» dedi.

Doktora katarakt korkusuyla gitmiştim. Sözleri içimi yıkayınca verdiği ilâçları bile almadan eve döndüm.

Sabahleyin B. R. Nanda'nın Gandhi üzerine yazdığı kitaba bir göz atmıştım. Dolmuşta gelirken Gandhi denemesini Karalarla karıştırmamaya kesinkes karar verdim.

Karaların adını da *Binbir Gece Denemesi* olarak bırakmayı uygun buldum.

Giderayak, ilerde bütün denemelerimi «Binbir Gece Denemeleri» adı altında toplamanın kıyak kaçacağına da vardım. Yani öyle yapmak istedim.

28 Aralık, Cuma

Sabaha karşı saat 4.

Mon Ami, dün gece iyi bir uyku çektiğimden bu gece yüz tane bin yüz deneme yaptımsa da uykuya bir türlü merdiven dayayamadım.

Oysa, saat birde gözlerim ağırlaşmaya başlamış, ben de vakit yitirmeden yatağa koşmuştum.

Üç saat sağdan sola, soldan sağa dönüp durduktan ve bir sürü de doğrulup yatakta oturduktan sonra artık uykuyu yakalayamıyacağımı kestirerek kalktım.

Doğrusu, uykubazlara, şekerlemecilere, oturdukları yerde içi geçenlere imrenirim.

Fransız yazarlarından Jean Guéhenno da böyledir. II. Dünya Savaşının en çatapatlı günlerinde bile başını yastığa koyar koymaz sızar.

Mahatma Gandhi de uyku oburunun tekiymiş.

İngilizler karşısında tam bağımsızlığı *(swaraj)* elde etmek için 11 Mart 1930 günü başlattığı Tuz Yürüyüşünün arifesinde de büyük uykular uyumuş. Oysa o akşam yürüyüş için — yürüyüş, tuzu İngilizlerin tekelinden kurtarmak, tuz vergisini kaldırtmak amacını güdüyordur— Ahmedabad'da binlerce Hintli toplanmıştır. Herkes kalbini toplu tutmaya çalışıyordur. Bir yazar şöyle diyecektir:

— O gece galiba Mahatma Gandhi'den başkasının gözüne uyku girmedi.

Ne ki, çokları uykunun ardından fellek fellek koşar. Bunlar daha çok, benim gibi, kafalarından düşünceleri atamayan, yatağa girince kafalarının suyunu boşaltamayanlardır.

Del Vasto, Warda'da Gandhi'nin kulübesinden (evinden) içeri adımını attığı vakit orda, bir rafın üstünde sadece dört kitaba raslamıştır. Bunlardan biri *Kur'an,* biri *İncil,* biri de Hintlilerin *Gita*'sıdır. Dördüncüsü de Hıristiyanların tinsel yaşamı için söylenmiş öğütlerden oluşan *İsa'ya Öykünme* kitabıdır.

Gandhi'nin okuduğu kitaplar doğrusu, pek sınırlıdır.

Doğru dürüst okuduğu ilk kitap Ruskin'in *Unto This Last*'ıdır.

O zamanlar Güney Afrika'da avukatlık etmektedir. Ruskin'in yapıtı onu şehirden uzaklaştırıp köylü yapacak, şehrin dışında bir çiftlik kurmasına yol açacaktır.

Bundan başka Tolstoy'u, Amerika'lı günlükçü Henry David Thoreau'yu da okumuştur. *Halkın Söz Dinlemezliği* ilkesini de Thoreau'nun *Haksız Yönetime Karşı* kitabından çıkarmıştır.

Bir de hapis damındayken *Rahibe Thérèse'in Yaşamı* ile haşır neşir olmuştur. Ona da zorda kaldığı için el atmıştır. Çünkü dostları bu kitaptan kendisine tam üç tane armağan etmişlerdir.

Bunlara bir de, Sanskritçe bilmediği için çevirilerinden okuduğu *Veda*'lar, *Upanishad*'lar eklenip pencere indirilebilir.

Gandhi yılmadan, yorulmadan hep gerçeğin ardından koşmuştur. Ona göre gerçekten daha üstün bir tinsel kural (dharma) —eski Hint din kitapları da aynı şeyi söyler— yoktur. O, *Zor Kullanmama* öğretisine de gerçeği ararken varmıştır.

Galileo Galilei de kendi alanının dışında pek az kitapla tanışmıştır. Canı sıkıldığı, vayvaylara düştüğü vakit en çok Latin ozanı Horatius'e sığınır. Ya da Homeros'un veya *İncil*'in kapısını çalar.

Ben insanların gençliklerinde her kitaba deli dana gibi saldırmalarını isterim.

Uzun bir deneyden, yani yaşlılığın ele geçirilmesinden sonra, istenilirse kitap orucuna geçilebilir. Belli kitaplar arasında fırdolayı gezinmek, bir okuduğunu bir daha okumak insanları, bildiğini daha iyi bilmeye götürebilir.

Kaldı ki, insanın Gandhi gibi başkalarından çok kendi düşüncelerine güvenmesi de gerekir. İnsanoğlu kendi düşünceleri üzerinde kuluçkaya yatmalı, kendi düşüncelerini dibeklerde ezmelidir.

Yani yaygın tarım yerine yoğun tarım.

Ben bu kesinlemelere yeni yeni uzanıyorum. Bunların ne denli doğru olduğunu kendi üzerimde denemeden de kesin bir şey söyleyemem. Bir de var ki, bir kitabı okurken aklımın yarısı o kitapta ise yarısı da okumadığım kitaplardadır. Bu yüzden kimi zaman, dört beş kitabı birden harmanladığım da olur.

1985

4 Ocak

Prof. Hüseyin Batuhan'la üç buçuk saat söyleştik: 16-19,30.

Beş yıl önce Ortadoğu Üniversitesi öğretim üyeliğinden emekliye ayrılmış. Sosyal Sigorta emeklisi olduğu için de ayda eline sadece 35 bin lira geçiyormuş. «Ne kitap, ne dergi alabiliyorum» diyor. Oysa bir zamanlar, eşi Turan'la Üniversiteden çıkınca — o vakitler İstanbul Edebiyat Fakültesinde Felsefe doçentidir — her akşam Haşet'e uğrar bir şeyler almadan edemezlermiş:

— İngilizce, Fransızca ayda en aşağı 20 dergi alırdık.

Bir ara laf gelip günlüklere takıldı. Turan bütün yaşamı boyunca günlük tutmuş: 100 defter. Ama hiçbirini yayınlamamış. Hüseyin'in de 500 sayfayı tutan bir romanı varmış, o da yayınlamamış.

Günlük yayınlanmak için mi tutulur, yoksa yayınlanmamak için mi? Bir süre bunun üzerinde de laf ürettik. Bu arada kimilerine günlük yazmanın, günlük tutmanın daha kolay geldiğini, öyküden, şiirden kesilenlerin günlüğe el attığını noktaladık.

Doğrusu, Turan Batuhan'ın 100 defterlik bir günlüğü olması beni allak bullak etti. Bir yayıncı olsaydım, onların topunu, virgülünü çıkarmadan basardım. İşte yaramasalar da basardım. Çünkü bütün yaşamını bir günlüğe adamak kadar ulu bir iş yoktur.

Nedir, Türkiye'de başka gizli günlükçüler de vardır.

Bunlardan biri de Hulki Aktunç'tur.

Ben *Türk Dili* dergisinin *Günlük* özel sayısını çıkarırken de birtakım yazarlar kendilerini günlükçü olarak ortaya atmışlardı ama dergide, o günlerde çırpıştırıverdikleri birkaç sayfalık günlükleri yayınlandıktan sonra bir daha bu alanda boy göstermediler. Hele içlerinden bir tanesi yazdığı yazıda günlükle anıyı birbirine karıştırmıştı. 20 yıl önceki bir olaydan açarken —yazının tarihi de 20 yıl öncesini gösteriyordu— 20 yıl sonrasının olayına değinmekten de geri kalmamıştı.

Gelgelelim ki gelgelelim, bugünkü günde bile günlüğü anıdan ayıramıyan profesörlerin, aydınların sayısı bir hayli kabarıktır.

5 Ocak, Cumartesi

TV.'de Delmer Daves'in bir filmi.

1963'te yapılmış. Eli ayağı düzgün bir kurdela. Ne ki, duygusallığın üstüne çokça basılmış.

Eskiden bu gibi filmleri sümüklemeden seyrederdim. Coşkuya pabuç bırakmazdım. Şimdiler de ayni şeyi yapıyorum. Ama gerilimin doruk noktalarında birden dağılıp hınk hınk hınklıyorum.

Bu filmde de öyle oldu. Bir çok yerlerde hönkürdedim. Hele Küçük Clay yüksek okula kabul edildiği vakit, iyisinden yürek daralmalarına uğradım.

Gerçekte Küçük Clay de, babası Henry Fonda, annesi Maureen O'Hara da çok yalın bir oyun çıkardılar. Sonuna değin kıllarını kıpırdatmadan rol gösterdiler. Büyükbaba Donald Crisp de yine *Vadim O Kadar Yeşildi ki* filminde olduğu gibi — orda da babacan bir babaydı — mika suratlı dürümünü bir an aksatmadı.

Yani o da sigortamı arttıracak bir şey yapmadı.

7 Ocak

Ömrü uzatmak ve vıdıvıdıcıları ensesinden topa tumak için Salâh Birsel'in *evamir-i sitte*'si yani altı buyruğu:

1 — Odada senden başkaları olduğu vakit kimsenin anlattıklarına kulak verme.

2 — Kendinin odada yalnız olduğunu düşün ve kollarını, göğüslerini, kafalarını ve burunlarını sallayarak fiskos çalçeneye yatanları panoramik bir film seyreder gibi seyret.

3 — Vıdıvıdıcıların ayranı kabarık olursa, kendini perdenin kornişine oturtarak, ordan, yani tavandan, fısıltıcılara ve kendine, balıklama ve aygırfatma bakışlar fırlat.

4 — Telefon çalarsa kesinkes açma. Çünkü telefondaki maskeli süvari, yazısını yazmak için senden medet uman bir monbeyden, ya da bir monkızdan başkası olamaz.

5 — Eve gelen mektupları, özellikle de dost mektuplarını açmadan yırt. Postacıya bahşiş verme, ayağı alışmasın.

6 — Sevmediğin yazarların yazılarını da zinhar okuma. Kitaplarını bile kitaplığında tutma. Başkalarına da verme. Ağzını, burnunu kırarak çöp tenekesine at.

8 Ocak

4 yılda sekiz kilo vererek 92'den 84'e indim.

Yazın Ören'de bir ara 82'yi de yakalamıştım ama biraz halsiz düşünce yine atıştırmaya başladım.

Ne ki, midem iyisinden yatağına çekildi.

Hiç unutmam 1976 Eylülünde kendi görüntümden iğrenmiştim.

O yıl *Şiir ve Cinayet* adlı kitabımla Türk Dil Kurumu deneme ödülünü kazanmıştım. Ödül törenini izleyen günün gecesinde bir an haberi veren TV.'de boy göstermiştim.

Ne var, bu bir an şişmanırak bedenimi ekrana yapıştırmaya yetmişti.

Bir kez de beni boydan boya yakalayan bir fotografi önünde ne yapacağımı şaşırmıştım. Fotografiyi yırttım ama bununla bir şey değişmiş olmadı.

9 Ocak

Dünyamızı karartan yalnız kıyımlar, soykırımlar, cinayetler, üzüntü zehirleri değil, törenler, şölenlerdir.

Görgüsüzler de öyle.

Onlar da kandillerde yağ bırakmaz.

13 Ocak, Pazar

Sinirleri oynayanlara ve de kuruntu kaparozcularına ve de sabahtan akşama yas-matem eyleyenlere kendi başımdan geçen deneylerden çıkardığım reçetedir:

1 — Paçanızı bunluğa kaptırdığınızda ya da kafanızda adım atacak yer kalmadığında ilk yapacağınız iş, ayna karşısına geçip yüzünüzü gözlem altına almaktır.

2 — İnceleme beş dakika sürdürülmeli ve yüzde pertavsız değmedik hiçbir nokta, hiçbir renk bırakılmamalıdır.

3 — Daha sonra gözbebekleri de dikize alınmalı, on dakika kıpırmadan durulmalıdır.

Böylece sinirlerinizin açıldığını görürsünüz.

Bugüne değin bu kadar uzun paspasa karşı koyabilmiş tek bir bunluk sayılmamıştır.

24 Ocak

Kadınca dergisinin «Güzel Kadın Akıllı Kadın» soruşturmasına karşılık:

— Güzel kadın 21 yaşındaki kadındır. Akıllı kadın ise 21 yaş tamburası olmayan kadındır. Bunlara «Çavuş Kadınlar» da denir. Sayıları sınırlıdır. Raslasanız da onlar olduğunu çıkaramazsınız. Çünkü sizin de kızılcık çiçeğinden anlamanız gerekir. Kısacası, akıllı kadınlar en akıllı erkeklerden daha akıllıdır. Yalnız akıllı erkek diye bir şey yoktur.

27 Ocak

Enis Batur'un *Siyaset 84*'te *(Cumhuriyet)* yayınlanan bir yazısında karizma sözcüğüne raslıyorum.

Alex Halley'in yazdığı *Malcolm X* adlı kitabın Türkçesinde de —Yaşar Kaplan çevirisi— var bu sözcük (36. sayfa).

— Malcolm X. bir karizma, bir kudret sahibiydi.

28 Ocak

Paris'teki bir kızın İstanbul'daki sevdalısına yazdığı mektuptur

— Sevgilim, sevgilim, Champs-Elysées'de bir parkta oturuyorum. Karşımda Paris'in en pahalı sineması. İçimde, yanımda sen. Işıklar delik deşik etti beni. Gürültü de öyle. Kentsoyluları incelemekten bıktım mı bilmiyorum. Paris'te olmak güzel yine de. Ferlinghetti, Ginsberg ve Kerouac'ın birer kitabını aldım. Sana yazacak pek çok şeyim var. İlişikteki kartı sevdim. Senin de seveceğini biliyorum. *Antonioni Reporter*'i gördük. İnsanlar rasgele yürüyor sokaklarda. Rasgele sevişiyorlar. Her şey daha başka olmalı. İnanıyorum. Senin yanında olmak için büyük bir özlemim yok. Her yerde seninleyim. Bilinçli, bilinçsiz. Fatma benim yaptıklarıma uyuz oluyor. Demir kendi kendisinin merakına düştü.

Bu ses gençliğin sesidir.

Bu sözleri bir yazar, masa başından kalkmadan romanındaki kişilerden birinin ağzına oturtamaz.

Bencesi, romanlar yaşamın ta kendisi olmalı.

Onları da o yaşamı yaşamış olanlar yazmalı.

Hildegard Knef'in *Bağışlanmış Küheylan*'ı böyle bir kitap. Ne var, kitabın II. Dünya Savaşındaki Berlin'i anlatan bölümü, yani ilk 200 sayfa insana yaşanmış izlenimini veriyor da, gerisi —Hollywood'da geçen günler— bir başkasından duyulup yazılmış görüntüsünde.

Diyeceğim, dışardan gelen yazarlar, yani ilgisi edebiyat olmayan kişiler (İngilizler bunlara *outsider* adını takmıştır) ortaya büyük yapıtlar koymasalar da çok renkli, çok yanardöner ürünler yaratabilirler.

4 Şubat

Milliyet Sanat Dergisi'nin «Dilin Sadeleşmesinde Ölçü Ne olmalıdır?» soruşturmasına karşılık

— Dilin sadeleşmesinin ölçüsü herkesin boyuna sözcük türetmesidir. Diller böyle oluşur. Ne ki, türetilen sözcüklerin dile kabul edilmesine tekler değil, çoklar yani halk karar verir. O, istediğini bağrına basar, istemediğine de tekmeyi vurur. «Hah şu sözcük tuttu» dediğinizde bir de bakarsınız yuvarlanıp gitmiştir. Bir zamanlar Ankara'da *Uray Otobüsleri* vardı. Diyeceğim, Belediyenin adı Uraydı. Şimdiler yerinde yeller esiyor. Uçak sözcüğü de ilk ortaya atıldığında «hava meydanı» yerine kullanılmıştır. Bu işin elbet bir mantığı vardır. Ama kör bir mantıktır bu. XVI. yüzyılda Fransa'da *La Pleiade* okulu şairleri Fransız diline bir sürü sözcük tıkmışlardır. Bunlardan bir bölüğü tutmuş, bir bölüğü de afaroza uğramıştır. Gelin görün ki, Fransızca bereket kazanmıştır. Yol budur. Sadeleştirme, zenginleştirme demektir. O da zorlamayla olmaz. Zorlaklıkla hiçbir şeye varılmaz. Ben «kelime» yerine önerilen «sözcük»ü uzun bir süre kullanmamakta direnmişimdir. Hoşuma gitmediği için. Ne var, gün gelmiş, onu sevmeye başladığımı anlayarak sözcük dağarcığıma onu da katmışımdır. Bir nokta daha: Halkın gizli bir dil hazinesi de vardır. Bunlar yerel sözcüklerle insanların kendi tenhalarında fıstıkladıkları eviçi sözcüklerdir. Türk Dil Kurumu' nun *Derleme Sözlüğü* gibi kimi özel sözlükler bir yana, genel sözlüklerde, ya da ansiklopedilerde onlara pek raslayamazsınız. Nedir, insanoğlunun yaşamında büyük bir yer tutarlar. Osmanlı İmparatorluğuna denk bir alanları vardır. Bu kıvıl kıvıl orman karşısında: «Şu sözcüğü kullanacaksın, şunu da kullanmayacaksın» demenin bir anlamı yoktur. Çünkü kimsenin dilini ve aklını büzemezsiniz.

Saat 13,20.

Yılın ilk karı.

14.

Kar durdu.

7 Şubat

Cumhuriyet, Federal Alman havayolu Lufthansa'nın, Lagos kentinden (Nijerya) Frankfurt'a giden 561 numaralı seferinde, Cezayir'in üstünde, dünyaya bir bebek geldiğini yazıyor.

Doğum yüzünden uçak, Palma de Majorka'ya 90 dakikalık bir gecikme ile inmiş.

Anne Nijerya'lı imiş. Adı da : Adenike Afolabi.

Yaşının kaç olduğu belirlenememiş.

Bir şey daha belirlenememiştir elbet: doğumun kesinkes nerde yapıldığı.

Afolabi yıllarca sonra çocuğuyla birlikte Cezayir'e gelse ona, dünyaya ayak bastığı yeri gösteremiyecek yalnız yükseklerde belli belirsiz bir yeri işaret edecektir. Ama bilecektir ki bir zamanlar orda belli bir yerde doğum yapmış, çocuğu da ilk soluğunu —uçağın yolunu sürdürdüğünü düşünürsek— ordan birkaç kilometre ötede almıştır.

Çocuğun yaşama sarıldığı yer —Afolabi kesin olarak bilmese de— belli bir yerdir. Ve de Afolabi'nin doğum yaptığı yerden başkası değildir.

Bu haber bana yeniden dokuz yılımı verdiğim ve 15 Mart 1982 günü günlüğümde ahlar, eyler çekerek andığım Cihangir'deki evi anımsattı.

17 Şubat, Pazar

Poetika dergisinde Haydar Ergülen'in şiiri: *Şahmelek Uyuyacak.*

Son dilimi şöyle :

kara harf, yanlış harf, sen söyle beni!
cambazdı şahbazdı kara pusatlı
hem kaçıp hem süren avcı izinde
yoruldu, şahmelek oldu!
vakt'iken sorulsun ona ki vakit nedir?
küllerin süslediği yüzünü dökmek istiyor
vakit mi vardır ona?
bir şehir mi vardır gam yükünü dökecek
yıldızını görmeden uyuyan yolculara.

Yiğit, *dilâver* bir şiir.

Ama ne yalan söyleyeyim, şiiri okuyup bitirdikten sonra kendi, kendime: «Son dizeye ne gerek var?» dedim.

Sanırım, son dizede şiirin soluğu birden kesiliyor, ortada sadece sözcükler kalıyor.

Şiiri son dize olmadan bir daha okudumsa da yine açmadı.

Son dizeyi sevmeseniz de ondan vazgeçemiyorsunuz.

Yazın, Beşir Fuat'la Fazlı Necip'in birbirlerine yazdıkları mektupları okumuştum. Onlardan bir deneme de çıkardım: *Beşir Fuat Öldü mü, Öldürüldü mü?*

Haydar Ergülen'in adı, bana o yazımı anımsattı. Denemede Cahit Sıtkı, Ahmet Muhip, Haydar Ergülen'in adları geçiyordu. Yanlarına *Beyefendi Hazretleri* yaftasını kondurmuştum.

Bunu Fazlı Necip'le Beşir Fuat'ın mektuplarından akıl ettim. Her iki yazar da Hamid'in, Recaizade'nin ya da herhangi bir yazarın adını Beyfendi'siz, Hazret'siz almıyordu ağzına. Bu elbet o çağın, —100 yıl öncesinin— bir göreneği. Sanat ve düşün adamına duyulan sevgi ve saygının bir gereği. Şimdilerde kimseler böyle desturlara başvurmuyor. Başvurması da gerekmez. O zamandan bu zamana çok şey değişti. Bugünkü günde böyle bir şeye kalkışan gülünç olur.

Ama değişmemesi gereken bir şey var sevgi.

Onu da Şemdanizade'nin deyişiyle söyleyelim, şeranpolardan dışarı çıkarmıyorlar. Avuçlarında sımsıkı tutup yazarlara göstermiyorlar.

Bilmem lafını ettiğim denemeyle benim insanlara, sanatçıları sevmek için çağrı çıkardığım anlaşılacak mı? Yoksa, her zamanki gibi, andığım ozanları saraka ettiğim mi sanılacak?

En uzun gün.

Özgür Yayın-Dağıtım *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*'nin dördüncü baskısını yayınladı.

Bana vereceği 50 kitabı almak için yola koyuldum.

Haber Cuma günü gelmişti. Karı ve soğuğu göze alamadığım için yerimden kıpırdamadım. Cumartesi de öyle. Yine çıkmadım. Bu sabah da evden dışarı adım atmamaya kesin karar vermişken kahvaltıdan sonra düşünce değiştirdim.

Kadıköy'e dolmuşla kolayca inebildimse de iskelede yarım saat vapur bekledim. Denizde sis vardı. Vapur geldikten sonra da bizi Sirkeci'ye, her zamanki gibi yirmi dakikada değil yarım saatte attı.

Yolculuk çok hoşuma gitti. Vapur, kotra yarışı varmış gibi boyuna düdük çalıyordu. Kimi zaman da, kalın bir sis tabakasının içine girdiği vakit yavaşlıyor, ya da duruyordu. Çünkü sis, denizin üstüne öbek öbek inmişti. Kimi yerde açılıyor, kaptan da hız yapıyordu.

Yayınevi'nde işimi kotardıktan sonra Yazko'ya uğradım. Ahmet Cemal'in yönettiği *Çeviri*'nin son iki sayısı bende yoktu, onları aldım. Yazı parası olarak da Yazko'dan 290.063.— lira alacağım olduğunu öğrendim. Bu benim hesabımı tutmuyordu ama ses çıkarmadım. *Amerikalı Tolstoy*'dan hiçbir şey, *Halley* ile *Şiir ve Cinayet*'ten ise yarı-buçuk bir şey almıştım. Oysa kitapların üçü de tükenmiş.

Daha sonra *Cumhuriyet*'e uzandım.

Dostlara *Felsefe*'yi imzaladım. Oktay, Sami Karaören, Muammer Tuncer kapağı çok beğendi. Oktay, bir deneme kitabının dört baskı yapması olayı üzerinde de durdu. Mücap Ofluoğlu da ordaydı. O da Çağdaş Yayınları'nda çıkan *Bir Avuç Alkış* adlı kitabını almaya gelmişti.

Saat üçe geliyordu. Topluca Gazeteciler Cemiyeti'ne konduk. Ahmet Oktay'la Demirtaş Ceyhun da ordaydılar. Onlara da birer kitap imzaladım. Demirtaş gittikten sonra, Ahmet bizim masaya geçti. Aralıkta Recep Bilginer'e haber saldığımızdan o da gelip masadaki yerini aldı.

Oktay, Mücab'ın kitabında en az bin kişinin harmanlandığını söyledi. Mücap bunu doğruladıktan sonra şöyle dedi:

— Ben en küçük bir şeyi, bir kibrit çöpünü bile saklarım. Karım her vakit «Bunları saklayıp da ne yapacaksın?» der İşte onlarla, sonunda bu kitabı yazdım. Anımsadığım her şeyi de kitaba soktum.

Mücap'a yerli bir filmde Orhan Veli'nin bir şiirini okuduğunu anımsatarak anılarında ondan açıp açmadığını sordum. Mücap:

— Bu adamda korkunç bir bellek var. İşte onu unuttum. Ama önsözde unuttuğum olaylar olabileceğini belirttim. Onlar zaman zaman su yüzüne çıkıyor. Belki küçük bir kitap daha yaparım.

Ahmet Oktay «Beyoğlu» üzerine bir yazı dizisi düzenlemiş *Milliyet*'e. Onu anlattı. Laf dönüp dolaşıp *Lambo*'ya dayandı.

— *Lambo* üzerine, dedim, Naim'in de (Tirali) güzel bir yazısı vardır. Hangi kitabında olduğunu anımsamıyorum ama *Lambo*'yu hurda ayrıntılarına değin anlatır.

Ahmet

— *Yirmi Beş Kuruşa Amerika*'da olmalı.

— Öyle herhalde.

Ben *Lambo*'ya pek gitmezdim. Bizim arkadaşlar daha çok *Orman*'da, *Nektar*'da içerdi. Ya da Balıkpazarındaki *Cumhuriyet*'te.

Bir kez Orhan Veli ile düşmüştüm oraya. Orhan'a, kabakuşluk'ta Galatasaray'ın önünde rasladığım vakit yanımda Cahit Sıtkı da vardı. Orhan bizi birer şarap dikmeye çağırdı. Biz hemen çağrıya uyarak *Lambo*'ya gittik.

Lambo mendil kadar bir yerdir. Topu topu 15 metre kare ya vardır, ya yoktur. Üçte birini de vitrinle tezgah kaplar. Müşteriler de çokluk ayakta demlenir. *Lambo* gerçekte Balıkpazarı dükkanlarından başka bir şey değildir. Kapıyı açtınız mı kendinizi meyhanenin göbeğinde, müşterilerin de kucağında bulurdunuz.

Cemiyet'ten altıya doğru çıktık. Oktay'la Muammer Tuncer, Ataköy yolunu tutu. Sami Karaören, Recep Bilginer, Ah-

met Oktay, Mücap Ofluoğlu ve ben Sirkeci'ye dümen kırdık. Ne dolmuş, ne araba, hiçbir araç yoktu. Sadece özeller çalışıyordu. Arada da bir taksi dolu olarak geçiyordu.

Tipi, iyisinden bastırmıştı. Recep'e baktım, bıyıkları buz kesmişti. Kara bata-çıka gidiyorduk. Kar kadar çamur da vardı. Sami 6.10 Bostancı vapurunu yakalamak için önden yürüdü. Ahmet benim koluma girdi. Bunun bana mı, Ahmet'e mi yararı olacağını çıkaramadım.

İstasyonun önünde Recep'le Mücap da ayrıldı. Otobüs kollayacaklardı.

Ahmet'le Sirkeci iskelesine geldiğimizde vapur ordaydı. Sami'den hiçbir iz, belirti yoktu. Saat 6.10 olmuştu. Vapura girer girmez kalktı. Biz ilkin Bostancı vapuruna bindiğimizi sandıksa da bir yolcu, onun seferden kaldırıldığını söyledi. Sabahki sis ortadan silinmişti. Kadıköy'e uçarak geldik.

Ahmet otobüse koştu. Ben Bostancı dolmuş durağında sıraya girdim. Tek araba gelmiyordu.

15, 20, 30 dakika.

Bereket Cağaloğlu'ndaki tipi burda yoktu. Ama soğuk yine de zehir zemberek. Sonunda Değnekçi dolmuşların işlemiyeceğini bildirdi. Bütün arabalar yolda kalmış.

Gerisin geriye, iskeleye doğru, daltaban yürüdüm.

Otomobillerin içine, eğilip eğilip bakıyordum. Hiçbir tanıdık yüze raslayamadım. Birkaç kişi ortaklaşa bir taksi tutalım dedik. O da olmadı. Soğuksa bastırıyor mu, bastırıyordu. Derken, nasıl oldu bilmiyorum, kar lastikleri takmış bir dolmuş, iki kat ücret karşılığında sekiz kişiyi —itişip kakışmaya da zaman vererek— götürmeye evetlik gösterdi. Saygıyı bir yana ittiğim için aralarında ben de vardım. Ne ki şoför, yolun bitiminde kimseden tarife dışı para almadı. Duraklarda bekleşen, vayvillimler atan insanları gördükçe de yazıklandı. Sık sık yolda kalmış arabalara raslıyorduk. Kimileri onları arkasından itip çalıştırmaya çabalıyordu. Her dakka bizim arabanın da bozulup bizi sokağa dökeceğini geçiriyordum aklımdan. Selami'de derin bir oh çektim. «Gerekirse bundan sonrasını yürürüm» diye düşündüm. Artık kaldırımlar geniş, yol da dümdüzdü. Kayma tehlikesi azdı.

Göztepe'de daha da rahatladım.

Şaşkın'da arabanın bozulmasına dua ettim.

Suadiye'de ise inip Çatalçeşmeye değin ayak ayak yürümek istedim. Ama yapmadım.

Eve girdiğimde saat sekize geliyordu.

20 Şubat, Çarşamba

Dün, bütün gün kar, gece de buz yağdı.

Bugün balkonlar sarkıtlarla kaplı. Hele yanımızdaki apartımanın en üst katından sanki buzdan bir çarşaf sarkıtmışlar. Bir masa örtüsü.

Şaşkın'a bir bela yürüdüm. Bülent Akkurt'a *Çağdaş* dergisi için söz verdiğim yazıyı yolladım. Beş gün önce yazmıştım. Sokağa çıkamadığım için bugüne kaldı. Pazartesi günü de Cağaloğlu'na indiğimde postalayabilirdim. Ama o gün zarfı evde unutmuşum.

İstanbul'un ağır ruhlu kışları sayılıdır. Ben 1942'de bir zorlusunu görmüştüm. Kar günlerce yağmış, tramvaylar işlememişti.

O zamanlar Şişli'de otururdum.

Dolmuş, molmuş hak getire. İstanbullular o yıllarda Eminönü'nden karşıya gidip gelen kayıklardan başka dolmuş bilmezdi.

Gece yarıları Beyoğlu'ndan Şişli'ye yaya giderdim. Ama gençliğim vardı. Bana mısın demezdim. Üstelik bundan büyük hazlar devşirirdim.

Rüştü'nün (Onur) ölümü de o kış kıyamettedir. 2 Aralıkta.

Balıkçı olan kaynatası bana Beşiktaş'tan Şişli'ye haber salmıştı. Cenazeye öğleye doğru güç halle yetiştim. Bilmiyorum, belki de ikindi idi. Ölüyü kaldırmaya vefalı Sabahattin Batur'la iki üç yıl sonra yaşam görevini bitirecek olan Kemal Uluser de gelmişti. Yani Rüştü'nün İstanbul'daki tüm arkadaşları.

Rüştü'nün eşi de birkaç ay önce aynı evde ömür defterini kapamıştı. Ona karısının ölümünden bir süre sonra Beyoğlu'nda Alkazar Sinemasında rasladım. Yanında baldızı vardı.

Rüştü, bir ara yalnız kaldığımızda kaynatasının kendisini baldızıyla evlendirmek istediğini söyledi. Daha doğrusu sızlandı.

Gömme töreninde kaynata beni görünce hemen tanıdı. Pundunu getirip kulağıma Rüştü'nün çok iyi bir çocuk olduğunu ama karısı öldükten sonra öbür kızıyla evlenmek istediğini fısladı.

Bunlar geçmişte kalan öyküler. Belki açıklanması da gereksiz.

Nedir, olaylar oldukları yerde kalmıyorlar. Onlar da insanlar gibi kıpırdanmak, büyümek, yaşlanmak istiyorlar.

Kendi varlıklarını gün ışığına çıkartmak için de Kaf'tan Kaf'a koşturuyorlar.

21 Şubat, Perşembe

Gece hiç kar yağmadı.

Sabahleyin saat 9.30'da ise lapa lapa indirmeye başladı. Yarım saat sonra da dindi. Sonra yine başladı. Yine dindi.

Kutup soğuklarının etkisi altındaymış Türkiye. İstanbul'da bir kişi donarak ölmüş. Elazığ'da da dört yaşında bir yavru karlarla çöken bir evin altında kalmış. Doğu'da ise hemen hemen tüm yollar kapanmış.

İnsanlara haşatını yandıran kışlardan biridir bu..

Böyle bir karakışı Velit Çelebi İzbudak da yaşamıştır. Kar bir metreyi geçmiş, Haliç ve Boğaziçi'nin kimi yerleri donmuştur. Soğuklar insanların soluğunu kesecek kerteye fırlamıştır.

Ahmet İhsan Toksöz de 1913 kışının çetin kışlardan olduğunu anlatır. Taksim Kışlasında hayvanlara bir hastalık gelmiş, yüzlercesi ölmüştür. *Servetifünun* dergisinin alikıranı o vakitler Beyoğlu Belediye Başkanıdır. Hayvan leşlerini Darülacze yanındaki tepelere, Kağıthane sırtlarına attırır. Nedir, yaz ağzında bunlar çok pis kokmaya başlar. Ahmet İhsan bu kez onları gömdürtürse de çingeneler gelir çıkarır. Hay-

vanların kemiklerini alacaklardır. Sonunda *Servetifünun* sahibi onları Kazlıçeşme'deki bir fabrikaya satar. Fabrika da kapalı arabalarla leşleri kaldırır. Gelgelelim ki gelgelelim, bir süre sonra, Başkanın başına dallı budaklı bir iş açılır. Bir Mülkiye Müfettişi gelir, açık artırmasız mal sattığı için kendisine çağla badem yedirtir: sorguya, sorgulamaya alır.

23 Şubat

Kar, dün dindi.

Ağaçlardaki karların çoğu da eriyip gitti. Ne var, havanın daha dört-beş gün şırlayacağı söyleniyor. Yoksulların, âdembabaların, ipipullahların, kervana eşekle katılanların işi bitik. Çareleri tıkandı.

1929 kışı da İstanbulluların belini büken kışlardandır.

Şu var ki ibadullah, 6 Şubat günü derin bir soluk almıştır: Rasathane o günden başlayarak artık kar yağmayacağını ilan etmiştir. Öte yandan, yolları tıkayan karların kaldırılması için de Belediye seferber olmuştur. Taksim'de 100 temizlik işçisiyle 80 araba, Şişhane'de bir sulama makinesiyle 100 işçi, Köprü'de bir motorlu tulumba ile çok sayıda işçi karları kaldırmak için alarsabah çalışmaya başlamıştır. Tramvay Şirketi de Şişli-Tünel yoluna bir kar temizleme vagonu çıkarmıştır.

Ne var, İstanbullular sevinci kursağında kalmış, 6 gün sonra insanın burnunu ve kulağını uçuran kış tarifesi yeniden gündeme gelmiştir. Kar yüzünden Boğaz ve Kadıköy vapurlarının gidiş-geliş dolabı bozulmuştur.

Şubat ortalarında ise sıcaklık (yani soğuk) sıfırın altında beş dereceye düşer. Su boruları patlar. Ev eskileri çöker. Belediye cenaze arabaları yerine kızak işletmeyi düşünürse de yapılan deneyler kızakların çok yüksek, ayaklarının çok ince olması nedeniyle olumlu bir sonuç vermez. Buna karşılık Darülbedayi oyuncularının oynadığı *Ankara Ekspresi* filminin çekimi bitirilmiş ve sinemaseverlere yakında gösterileceği muştusu verilmiştir.

17 Şubata gelince, kar iyisinden diner. Sokaklarda ise yine kar vardır. Aralıkta Belediye kar fırtınası sırasında yararlık gösteren işçilerine bir şölen çekmeyi düşünür. Etli pilav ve tatlı sunulacaktır ki etli pilav iki porsiyon sayılmıştır.

Adam bırak, 22 Şubatta kar yeniden başlar. Odun ve kömür fiatları transa geçmiştir. Belediye yeniden cenaze kızakları üzerinde incelemeler yapar.

Bu soğuklar ve soğukluklar arasında Hilahmer'in adı Kızılay, Rüsumat'ın adı Gümrük İdaresi, İnhisar'ın adı da Tekel olur. «Asgarî ve azamî» de yerini «en az ve en çok»a, «fevkalade», «olağanüstü»ne, «asrın icabı», «yüzyılın gereği»ne, «tahlisiye vesaiti», «kurtarma aracı»na, «nezafeti fenniye» de, «temizlik işçileri»ne bırakır.

Avrupa'nın birçok şehirlerinin karlara gömüldüğü telleri de akın etmeye başlar. Midye (Kadıköy) kıyılarının ta Kırklareli'ne değin donduğu da öğrenilir. Rasathane şimalden (daha kuzey olmamıştır) bir soğuk dalgasının el ettiğini haber verir. Varna ile Burgaz Adası arasında iki kilometre uzunluğunda bir buz tabakası oluşur ki tüm hızıyla Karadeniz Boğazı'na doğru ilerler.

Bu yürekler acısı olaylar karşısında iyiliksever bir yurttaşımız Eminönü'nde, Karakaş Han 15 ve 16 numarada, bayramın yaklaşmasını da öne sürerek, kostüm, manto, pardesü, muşamba, her türlü üstlükleri haftalık taksitlerle satışa çıkarır.

Martın ilk günü beklenen konuk gelmiştir. Geceleyin Karadeniz Boğazı'ndan başlayan buz akını sabahın köründe limanı ve Boğaz'ın içini sarar. Buzların kalınlığı üç metre kestirilmiştir. Eminönü'nde vapur iskelelerinin önü, Bebek, Büyükdere koyları onlarla fermanfermadır. O gün ve ertesi gün buzlar Marmara'ya açılırsa da yeni gelenler eskilerin yerlerini boş bırakmaz.

2 Martta Avrupa Ekspresi de Çatalca'da kara saplanmıştır. Bandırma'ya gidecek Gülnihal vapuru ise limanda hapis yatmıştır. Terkos gölü dolaylarındaki Mongol ovasında da su borusu patlamış, şehir susuz kalmıştır. Zorluklar karşı-

sında Belediye, bir önlem olmak üzere, tramvayları aralıklı olarak işletir. Biletçi sayısını da ikiye çıkarır.

Türkçenin özleştirilmesi yine dur durak dinlemez. Tahtelbahir, birdenbire denizaltı olur. Rasathane'ye de, Frenkçe göz önünde tutularak Meteoroloji İstasyonu denir. Ankara' dan gelen bir haber de Söz Kitabının (Sözlük) B. harfine geldiğini muştular.

Boğaz'a buz sürüleri bir de 1954 yılında saldırır.

Olay Şubatın yirmi beşinde meydana gelir ki, buz adacıkları bir gece önce saat 21 sularında Tarabya, 22 sularında da İstinye koyunu doldurmuştur. O günün akşamında ise Üsküdar önlerinde fink atmış, gece yarısı da Tophane ve Kadıköy önlerine gelerek demir bırakmıştır.

Tey benim babam, 27 Şubat günü hava birdenbire açmış, *Cumhuriyet* Gazetesi takımı da Anadolukavağı'ndaki Yeros tepesinden bir durum saptaması yapmıştır. Rumelikavağı, Telli Tabya Kılavuz İstasyonu ile Anadolukavağı arasını birleştiren mayın engelleme dubalarının bulunduğu yerden Karadeniz'e doğru, aşağı yukarı 20 millik bir alan büyük bir buz ülkesi görünümü içindedir. Garipçeburnu açıklarındaki yabancı bandıralı *Tissa, Karpati* ve *Kara* vapurları dışında, Filburnu ile Garipçeburnunun 4-5 mil kuzey-batısında dört gemi ile iki motor buzlar arasında sıkışıp kalmıştır. Mayın engelleme dubalarının büyük buz parçalarını Aşağı Boğaz'a bırakmadıkları alkışlarla gözlemlenmiştir. Ancak, dubalar arasından geçen buz parçaları Beykoz koyunu baştanbaşa kaplamış, Anadolu kıyılarındaki körfezleri fıştıklamıştır. Vaniköy'le Üsküdar arası Marmara'ya doğru süzülen buz parçalarının kuşatması altındadır. Aynı gün, Yeniköy Feneri şamandırası buzların tos vurmasıyla koparak Kireçburnu'na sürüklenir. Bir gece önce de Beykoz'lu balıkçılar Kömür İskelesi dolaylarında, 120 kilo basan bir yavru ayıbalığı ele geçirirler. Hayvancağız yarım saat kadar seyre alındıktan sonra, yine denize bırakılır.

Buraya geçirmekte yarar vardır, o kış, genç, ihtiyar, kadın, erkek bir sürü insan, Boğaz'da, buzlar üstünde anı re-

simleri çektirmişlerdir. Mehmet Seyda da o yıllar Kanlıca'da oturduğu için kendini bu festivalden yoksun bırakmamıştır. Sevimli dostumuz o buzlarda yeni bir aşk da başlatacak ve onu evlenmeyle noktalayacaktır.

Nahit Sırrı Örik de o yıl Kanlıca'ya onur veriyordur. Yeni evlilere de vapurda sık sık raslıyordur. Bir gün onların karşısına elinde bir Fransız dergisiyle çıkar. Dergide bir kedi-köpek resmi vardır ki, aman Allah. Raslantıya bakın, Seyda'nın eşi de kedi-köpek düşkünüdür. Kedi-köpek bir yana, dünya bir yanadır. Kadıncağız resmi görür görmez çığlığı basar. Bir daha, bir daha. Çığlıkların arkası kesilmiyordur. Sonunda Nahit Sırrı kedi-köpek resminin bulunduğu sayfayı koparark —bu, birçok bocalamalardan sonra olmuştur— onu kadına verir. Resim uzun yıllar Seyda'nın mutfağının duvarını süslemiştir. Evden eve taşınırken de ilkin onu alıp götürmüşlerdir.

1954 Şubatında *İstanbul Ansiklopedisi* yazarı Reşat Ekrem Koçu da Boğaz'ın baştanbaşa donduğunu söyleyen tarihçilerin yüzüne kir düşürecek bir laf eder ki bu kadar olur:

— Tarih kaynaklarımıza geçmiş olan Boğaziçi'nin donması olayı böyle bir buz istilasından başka bir şey değildir. Şiddetli kışların etkisi altında yanılgıya düşen tarihçinin kalemiyle bir buz akını Boğaz'ın donması biçimine çevrilmiştir.

Doğrusu, tarihçi Herodotes bu sözlerden çok utanmış olmalıdır. Çünkü Hazretin, Karadeniz'in zaman zaman buzlarla kaplandığını, insanların üstünde *promenad* ettiklerini belirten sözleri vardır.

Utanma işinde kuşkusuz Latin şairi Ovidius da ondan aşağı kalmamıştır. O da Karadeniz'in bir bölüğünün (Tuna nehrinin denize döküldüğü yerler) 7-16 yıllarında üç kez donduğunu yazmış bir mendeburdur.

Beş saatlik deliksiz bir uykudan sonra altıda uyandım. Bir saat da yatakta sağa dön, sola dön.

Dışarda kar, kar, kar.

İlkin lapa lapa yağıyordu, sonra kuşbaşı doğramaya başladı.

İkindide bulutların arkasından güneş göründü. «Kar topluyor» diye aklımdan geçirdimse de öyle olmadı. Hava bütün bütüne açtı. Bulutlar dağıldı.

Hafiften bir rüzgar. Kar dindi.

Dün, bugün karakış İstanbullulara *Sefiller*'i oynattı. Gazeteler Örnektepe'ye (Şişli) kurtların selam sarkıttığını yazıyor. Dereiçi'nde de (Talatpaşa Mahallesi) polisler dün bir kurdu vurmuşlar.

Kar dinince, evlerin balkonlarında, yiyecek bir şeyler arayan kumrular endamlarını gezdirdi.

Bizim bahçenin yanındaki Hollanda kavağının cascavlak dallarında da iki karga peydahlandı. Biri, öbürünün sol kanadı üzerine tüneyip kaçmasını engelledikten sonra aparkütlerini indirmeye geçti.

Böyle bir karga derneği ile ilk kez karşılaşıyordum. Biraz sonra bir üçüncü karga sökün etti. O da kötekçiyi pataklamaya başladı. Yani üçü birden süngü süngüye geldi. Nedir, birinci kuş kanadını kurtarıp kaçınca her şey yine süt limanlık oldu.

Gelin görün, kaçan karga uzaklara gitmedi. Hiçbir şey olmamışcasına on adım ötedeki Japon elmasına kondu. Yalnız Hollanda kavağına sırtını döndü.

Fotoğraf makinesini alarak Jale ile aşağı indik. Bahçede ve yan sokakta karlı resimler çektik.

Şu son yıllarda ne çok resmim oldu! Yine de poz vermekten geri kalmıyorum.

Gençliğimde, tam tersi bir tutum içindeydim. Bir yazarın yazıları ile okurları arasına kendi meymenetsiz suratını sokuşturmasını doğru bulmazdım. Benden geride, yüzümle ilgili bir belge kalmasın diye resim çektirmeye pek yanaş-

mazdım. *Kahveler Kitabı* ile *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'nu yayınlarken de bu yüzden çok darlık çektim. Doğru dürüst bir şeyler yoktu elimde. Yayıncılar da resim istediği için kitaba başka suratları katmak zorunda kaldım.

Bu konuda Fazıl (Hüsnü) benden ileri papazdı. O da, o zamanlar, resminin yayınlanmasına evetlik göstermezdi. Kırklı yıllarda çıkmış dergilerde, seçkilerde onun yüzüne pek raslayamazsınız. Sanırım ilk fotoğrafisi İsmail Ali Sarar'ın *Yazı* dergisindedir. İkinci sayı, birinci sayfa.

Yazı'nın ilk sayısında da Muhip vardı. Üçüncüsüne de yine birinci sayfaya benim resmim kondurulacaktı. *Elit* kahvesinde İsmail Ali Sarar'la oturuyorduk ki Behçet geldi. Sarar ona durumu açıklayınca Behçet'in yüzü buruştu:

— Hep Salâh, hep Salâh!

Yerimi hiç burkulmadan Behçet'e bıraktım.

Üçüncü sayıdan sonra da dergi bir daha çıkmadı.

2 Mart

Cağaloğlu'nda, İstanbul Reklam Sitesinde, Cumhuriyet Kitap Kulübü şenliği.

Rıfat Ilgaz, Arslan Başer Kafaoğlu, Cengiz Çandar ve Salâh Birsel kitaplarını imzalıyor.

Bir ara Kafaoğlu dedi ki

— Biz seninle çok eskiden tanışıyoruz.

— Nasıl?

— Sen bir akşam Edip'le (Cansever) bizim eve gelmiştin. Poker çevirmiştik. Sen, ben, Edip. Dördüncüsünü anımsamıyorum. Ben o zamanlar Siyasal Bilgiler'i yeni bitirmiştim. Göztepe'de Edip'lerin evinde kiracı olarak oturuyordum.

Göztepe'deki ev bütün belleğimi ayaklandırıyor. Karenin dördüncüsünü de ben açıklıyorum: Edip'in eniştesi Ziya.

— Ben o gecenin dönüşünü *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'da anlatmıştım. Edip'le nerdeyse denize gömülecektik.

Kafaoğlu 1960 yılında, uzun bir süre, New York'ta bulunmuş. Benim Karalar üzerine bir deneme yazdığımı duyunca

bana Manhattan, özellikle de Broadvay Caddesi ile Times Meydanı üzerine yararlı bilgiler verdi. Sonra da sözlerini şöyle bağladı:

— Amerika değişik bir memleket. Kolay kolay anlaşılmıyor. Orda kamuoyu diye bir şey var. Halk bir şeye karşı çıktı mı, başkanlar hemen ayak uyduruyor. Düşüncelerini ve tutumlarını değiştiriyorlar. Amerikalılar bir de vergiye çok önem veriyorlar. Onlar «Ben bu memleketin yurttaşıyım» demez, «Ben vergimi ödüyorum» der. Vergisini ödediği için de her yanlış kantarlamadan hesap sormaya kalkar.

Cengiz Çandar'a *Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*'nin yeni çıkan dördüncü baskısı ile Max Jacob'un *Genç Bir Şaire Öğütler*'ini imzaladım. O da bana *Ortadoğu Çıkmazı* ile *Tarihle Randevu*'yu verdi.

Ayrılırken Çandar'ın babasına bir selam sarkıttım. Babasıyla 1936-1937 yılı ders yılında İzmir Erkek Lisesinin son sınıfını birlikte okumuşuz. Adı İhsan'mış. Yüzünü pek çıkaramadım ama yine de gözlerimin önünde bir şeyler belirdi.

Rıfat'la da üç kez sarmaş dolaş olduk. İkimizin de gözlerinde yaşlar. Uzun yıllar birbirimizi görmemiştik. Onu 1940'tan beri tanırım. 1943'te, Nişantaşı Ortaokulundaki Fransızca öğretmenliğini bana o bulmuştu. Rıfat o zamanlar orda Türkçe öğretmeniydi. Okulda Fransızca dersler boş geçiyormuş. Müdür Mahir Beye (Fahir İz'in ağası) söylemiş. O da beni hemen işe başlattı. Oysa ben üç aydır, Fransızca öğretmenliği için dilekçe üzerine dilekçe yağdırıyordum Bakanlığa.

Rıfat'a anımsatınca

— Bunu yaz, unutma. Dedi.

— Bilirsin ben unutmam. *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'da da seni unutmadığımı göstermiştim.

— Ama ben de Sander'deki imza gününde sana teşekkür etmiştim.

Rifat bir ara şunu da sordu

— Biz Hasan Pulur'u okuttuk mu?

— Seni bilmem ama ben okutum. Cimcime bir şeydi. Zeki mi zeki. Bir de Semih Balcıoğlu vardı. Aynı sınıfta. O daha o yaşlarda karikatür çizerdi.

— Ben de, ben de okuttum. Ayhan Işık'ı da okuttum.

Rifat Ilgaz'ın bir şiiri «Kalaycı Dükkânına Giriş».

Şu Üsküdar çarşısında
Bir oyun başlar sabahtan
Içerde Yusuf dışarda eşek
Oyunu çeviren ikisi
Bir de usta var arada
Usta işin seyircisi
Eşeğin sırtında küfeler
Tepeleme kap kaçak
Yusuf körüğün başında
Eli yüzü kir içinde
Alt tarafı çırak
Bir sıkımlık canı var
O da burnunun ucunda
Ha çıktı ha çıkacak

Rıfat Ilgaz anlaşılmamış bir ozandır.

Bunun nedeni de şiirlerini okurların alışmadığı bir kurulukla, bir kuru gerçeklikle (buna acı gerçekçilik de diyebiliriz) yazmış olmasıdır.

Gerçi bu kuru gerçekçilik onun şiirini, kimi zaman düzyazı katına indirir ama kimi zaman da cana ateş bırakan bir şiirin önünü açar.

Bu anlaşılmamak işi üzerinde durmalı.

Yalnız Rıfat değil, tüm 1940 Kuşağı şairleri ne yapmış, ne yapmamış, kimden etkilenmiş, kimi etkilemiş, iyi bir hesaptan geçirilmiş değildir.

Bir Orhan Veli bellemişler, Orhan Veli aşağı, Orhan Veli yukarı. Doğrusu onu da incelemiş sayılmazlar. Kaldı ki, o da Garipçi diye tepizleniyor boyuna.

Şimdilerde daha başka bir şey de yapıyorlar: 1940 Kuşağını, içinden birkaç külüstür şairi ayırıp —Bunlar kendi beğenilerine uygun düşenlerdir— hepten ortadan kaldırıyorlar. Bununla da kimi şairlerin, özellikle de İkinci Yenicilerin şanını artıracaklarını sanıyorlar.

8 Mart

Gerçeği ararsanız edebiyat kuşaklarının ortaya birtakım almaz almaz bakan kişiler salmaktan başka bir yararı yoktur.

Böyle olmasaydı Hececiler, Yedimeşaleciler, 1940 Kuşağı, İkinci Yeni içinde yer almış tüm şairler büyük şair sayılmazdı.

Oysa şairler ancak yazdıklarıyla şairdir, yazmadıklarıyla değil.

13 Mart

Günlüklerim aralık ayından beri *Düşün* dergisinde yayınlanıyor. Adı: *Yaşlılık Günlüğü*.

Hulki Aktunç adına tutulmuş. Daha doğrusu, kendime yaşlılığı kondurmama üzülmüş.

Telefonda Süreyya Berfe de aynı şeyi söyledi:

— Dur bakalım baba, senin kafan daha dipdiri.

Ben de dedim ki :

— Bu tam bir yaşlılık günlüğüdür. Yazılması gereken zaman da şimdidir. Yaş gelmiş altmış altıya. Onu elbet öldükten sonra yazacak değilim. Yazsam yazsam şimdiler yazarım.

Berfe sözlerime pek inanmış görünmedi

— Baba, bir akşam içelim.

Geçen gün Kadıköy'de rasladığım Sabahattin Kudret de takıldı adına. Ne var, bana öyle geldi ki o biraz da kendisi için burkulmuştu. Ben yaşlanmış olursam, o da benden bir yaş küçük olduğu için yaşlanmiş olacaktı. Hiç değilse gelecek yıl o da ayni duruma düşecekti.

Sabahattin, laf arasında Karaköy'de yangın tehlikesi geçiren Kadıköy vapurundan da açtı. Benim bu olaydan habersiz olduğumu görünce şaşırdı

— Gazete de yazdı. Sen hiç gazete okumuyor musun?

24 Mart

1940 Kuşağı Nuhun Gemisidir.

Fazıl Hüsnü'den, Cahit Sıtkı'dan, Melih Cevdet'ten, Behçet Necatigil'den, Cahit Külebi'den, Oktay Rifat'tan, Nahit Ulvi Akgün'den, Rıfat Ilgaz'dan, Orhan Veli'den, Salâh Birsel'den, Asaf Halet Çelebi'den, İskender Fikret Akdora'dan, Ceyhun Atuf Kansu'dan, Orhan M. Arıburnu'dan, Bedri Rahmi'den, Necati Cumalı'dan, Rüştü Onur'dan, Muzaffer Tayyip'ten, S. Aldanır'dan, Sabahattin Kudret'ten, Cahit Saffet Irgat'tan, H. İ. Dinamo'dan, Niyazi Akmcıoğlu'ndan tutun da Metin Eloğlu'na, Arif Damar'a, A. Kadir'e, Attila İlhan'a, Şükran Kurdakul'a değin (daha da vardır ya) bir sürü Berta topuyla ferman fermadır.

Orhan Veli'nin bu kuşağa bir şeyler verdiği hiç mi hiç düşünülemez. O, sadece parsayı toplamıştır. Hem de iyi toplamıştır.

1940 Kuşağı, adını aldığı yılın «Tasfiye Hareketi» ile pala sürtmeye başlar. Zaman içinde de öyle bir yükseklik alır ki tüm ortaklığı ve özgünlüğü ortaya çıkar.

Orhan Veli'nin yol açan kitap gözüyle bakılan *Garip*'ine gelince, o, *Tasfiye*'den bir yıl sonra, 1941'de yayınlanmıştır.

Önsözünün ise 1940 Kuşağı şiiriyle hiçbir girintisi, çıkıntısı yoktur. Varsa, gerçeküstücü ya da dadacı şiirle vardır.

26 Mart

Sabahattin Kudret, Kadıköy vapuru yangınından habersiz kalışımı Sami Karaören'e anlatmış. Benim hesabıma bir sürü de eyvah çekmiş.

Hulki Aktunç, *Ten ve Gölge*'nin, o punk saçlı öykülerin adını «Kısa başlıklar okurların yüzünü güldürür» ilkesine bağlı kalarak koymuş. Ama onda söz kesmeden önce birçok dağlar aşmış, birçok yollardan geçmiş. «Adını Yok Eden Hikâye» de bu yolculuklardan, bu cenklerden kimi sahneler sergileniyor.

Öyküde Hulki'nin şöyle bir sözü de var :

— Yazdıklarının adlarıyla deliler gibi uğraşanları çok severdim.

Doğrusu, her yazar bu konuda biraz delirek, biraz zingirdektir.

Benim kitap adlarıyla savaşım «Ham Gam Hem» adlı denememde saklıdır.

Bir türlü bitmek bilmeyen «Charlie ile Karalar» denememe ancak dokuz ayda içimi ısıtan bir ad bulabildim *Zenci Yüzleri.*

Bu noktaya gelinceye değin hemen her gün, özellikle son aylarda, birkaç ad türetiyordum. Kimine buruk kesiyor, kimine ise dört elle sarılıp «İşte en sonunda istediğimi buldum» diyordum. Der demez de ondan da soğuyor başka ay harmanları aramaya koyuluyordum. Arada bir de, saptadıklarımı elden geçiriyor, en sallılarından bir ikisini alakoyup —bunu kafamın dinginliği için yapıyordum— gerisini dehliyordum.

Diyeceğim, kitap adları fırdır. Güvenmeye gelmez. Tam ele geçireceğinizi sandığınız anda atlayıp kaçarlar. Çokları da kitaplarla pek ilgili değildir. Stendhal'in *Parma Manastırı* bunun ilginç bir örneğidir. Manastırın adı romanın son satırlarında geçerse geçer. Hiçbir açıklama da verilmez. Sadece romanın başkişisi Fabrice'in Sacca'dan iki fersah ötede, Pô dolaylarındaki ormanda konak tutmuş Parma Manastırı'na çekildiği bildirilir.

Stendhal'in *Kızıl ile Kara*'sının da tam olarak neyi anlattığı kestirilememiştir. Bir Fransız yazarı, Jules Janin, şöyle der:

— Bence Restorasyon Çağı cezvitlerinin topluma verdikleri biçimi anlatmak niyetinde olan ve yapıtma örneğin «Cezvit ile Kentsoylu» ya da «Liberaller ile Rahipler» adını vermeyi göze alamayan Stendhal bu sınıfları renklerle simgelemeyi düşünmüştür.

James Joyce'un *Ulysse*'si de öyledir.

Valéry Larbaud onun kişilerinden hiçbirinin Ulysse adını taşımadığını, Ulysse sözcüğünün de kitapta, yalnızca dört kez geçtiğini söyler.

Yazarların kitaplarına ad bulma işi kimi zaman da başkalarına düşer. Bu, daha çok, kitabının adını kesmeden ölen sanatçılarda olur. Marcel Proust'un *Chroniques*'inin adını kardeşi Robert'le yayıncı Mösyö Gallimard koymuştur.

Yahya Kemal'in şiirlerine ad bulma işi de başkalarına kalmıştır. Ve de hiç iyi olmamıştır.

24 Nisan, Çarşamba

Faruk Şüyün bir konuşma yapmaya geldi.

Düşün'de yayınlanacakmış.

Yanında Özgür Yayın'ın sahibi Refik Ulu da vardı.

Yapıştırma Bıyık çıkmış. Onu da getirdiler.

Kitapta hep küçük denemelerimi topladım.

Bence küçük denemeler, denemenin ayrı bir türü.

Bunlarda söyleşi havası daha iyi sürdürülebiliyor.

«Az sözle çok şey anlatmak» ilkesine de daha çok bağlı kalınıyor.

Belki bunlara «söyleşi» ya da «aynalı pembe» demek, «deneme» terimini de uzunlarına ayırmak daha doğru olur.

İstenilirse kısalara «gülbeşeker», «ağucuk» ya da «şamtinik» (ufak tefek şey) de denebilir.

Yapıştırma Bıyık'ta, 1969' da kendi paramla bastırdığım ilk denemelerim de var: *Kendimle Konuşmalar*.

Onlar da pek şamtinik.

Yalnız kalmca: «Acaba ilk denemelerim, son yazdıklarının yanında nasıl duruyor?» diye düşündüm.

Bir onlardan, bir yenilerden okudum.

Aralarında hemen hemen hiçbir ayrılık göremedim.

Belki son yılların sözcük dağarcığı, eskisinden daha girlak, daha çarleston.

Giderek, denemeleri ikiye bölmemi yersiz ve gereksiz buldum.

Daha denemenin ne olduğunu bilenlerin sayısı o kadar az ki...

Çokları her türlü gazete ve dergi yazısına deneme adını kondurup işin içinden çıkıyor.

27 Nisan

Saat onda Doktor Füsun'un annesi telefon etti.

Doktor *Yapıştırma Bıyık* çıkar çıkmaz almış bir tane.

Aladışappak da «Salâh Bey Kitaplarını İmzalıyor» yazısını okumuş. Yazıda ondan da açtığım için annesine demiş ki:

— Adımız geçmedi ama kendimiz Salâh Birsel'in yazılarına girdik.

Sabahleyin hastaneye giderken de annesine bana telefon etmesini tembihlemiş

— Yazarlar böyledir. Bu gibi şeylerden hoşlanırlar.

Dün «Zenci Adları» adında bir şiir yazmıştım. Deneme için. Bugün şurasını burasını büzerek hale yola koydum. Denemenin dünkü adı «Zenci Yüzleri» idi. Ne ki «Bir Parça Çılgınlık» ile «Harlem Zincir Bestesi» de devredeydi.

Sabaha karşı gökgürlediği vakit ben yine şiirin bir iki dizesiyle oynuyordum. Uyumuyordum ama yataktaydım.

Gök üç kez çatırdadı.

Saata bakmadığım için kaçta olduğunu bilmiyorum.

Ne var, yaşamımda böyle bir gökgürlemesi duymadım ben. Bitişikteki apartman yıkıldı sandım.

Sonra derin bir sessizlik.

Beş dakika sonra yine gökgürültüsü.

Arkadan da bir yağmur.

TV.'de «Yatmadan Önce» programını kapamıştım ki aşağı katlardan ilk uyarı geldi :

— Yangın var!

Birden apartman vurgun yemiş gibi sallandı.

İnsanlar, çığlıklar, çocuk ağlamaları koridorları, merdivenleri doldurdu. Herkes tehlikenin gradosunu anlamak için birbirine soruyordu

— Ne olmuş, ne olmuş?

Karşılık alamayanlar zifir bir yüzle karşısındakinin üstüne yürüyor ve «Söylesene be adam, ne var?» diye çıkışıyordu.

Yangın 13 numaralı daireden çıkmıştı.

Ev sahibi banyo yapmak için otomatı yakınca tüpgaz birden alev almıştı. Adamcağız bornuzunu alevler üzerine atmış, hiçbir sonuç alamayınca da kendini yarı çıplak dışarı atmıştı.

Biri apartmandakileri uyardı :

—Asansörü kullanmayın. Elektrik kesilirse içerde kalırsınız.

Beşinci katta iki pinpiriği ellerinden tutmuş olan genç bir adam

— Ben bu iki dubayı nasıl indiririm?

Belki 50 kişi birden şimdi: «Herkes aşağıya» diye bağırıp duruyordu.

Merdivenlerden inerken iki ihtiyarcığı ben de gördüm. Kurna başı soygunu gibi gıklarını çıkarmadan başkalarının kendileri üzerine karar vermesini bekliyorlardı. Genç adam her türlü tehlikeyi göze alarak onları asansöre tıktı.

13 numaranın kapısı kapalıydı. Ne ki, yukardan inenler, o kata gelince birden yüz metreye kalkıyorlar, koridoru uçarak geçiyorlardı.

Tüp patladı patlayacaktı.

Kobaylıklarda çokça kalmış biri aydınlatıcı bilgi verdi. Tüpgazlar yanmaya başlayınca bir şey olmazmış. Ancak gövdesi kızışınca patlarmış.

Nedir bu, kimsenin korkusunu aşağı çekmedi.

Herkes yangının zehir saçan kılıcını başının üstünde sayıyordu.

Apartman ters-pers edilen bir kova su gibi, şurolop, boşalmıştı.

Bahçeye antremi yapınca bütün apartmanı orda buldum. Daltakke ve guguk bir görünümdeydiler. Çığlıklar, vayvillimler, buyruklar, uyarılar kesilmişti. Herkes fiskos yakasını açmıştı. Kimilerinin elinde çanta ya da valiz vardı.

— Apartmanın parababaları bunlar. Mücevherlerini yanlarına almışlar.

Bir ara, kontak yapmaması için elektriğin anahattan kesilmesi düşüncesi ortaya atıldıysa da, sonradan yangını söndürmeye geleceklerin karanlıkta iş yapamıyacakları hesaba katıldı. Kaldı ki elektriği kesmek için apartmana yaklaşacak babayiğit de yoktu.

Birkaç kişi yandaki bahçeye geçti.

13 numaranın banyo penceresine bakacaklardı. Ben de arkalarından seyirttim. Pencere bizim bahçeden pek seçilmiyordu. Gerçi yandaki bahçede de durum aynıydı ama dallar arasından, yine de bir şeyler görülebiliyordu.

Vay beni, alevlerin gölgeleri cam üzerinde zıp zıp zıplıyordu.

Gaz bombası iyi dayanıyordu ama, gövdenin her an patlayacağı düşünülüyordu.

Etfaiyeye telefon edilmişti. Daha gelmediği için herkes örgütün yetersizliği üzerine ileri geri konuşuyordu.

Oh, biraz sonra etfaiye arabası otoparktan içeri daldı. Herkesin de ağzı büzüldü. Tersine, bu kez etfaiyeye pohpoh yağdırıldı. Hele sokağın başına bırakılmış bir arabanın —bir kadının işiymiş bu— etfaiyeyi hiç değilse beş dakika yolundan alakoyduğu öğrenilince erlere bin bela Atlas Okyanusunu aşmış yiğitler gözüyle bakılmaya başlandı. Böylece etfaiye arabasından önce, iki erin ayak ayak gelmesinin nedeni de anlaşılmış oldu.

Tüpgazın her an patlayabileceği olasılığı daha sürüyordu.

Ama etfaiyecilerin yanında tüpgazın patlamak gibi bir görgüsüzlük yapmıyacağı da akıldan geçiriliyordu.

Fısıltılar şimdi bütünlük kesilmiş, herkes büyük bir dikkat ve suskunluk içinde işin sonunu görmek için bekleşiyordu.

Dördüncü kata su basılmaya başlandığı vakit ilk oh çekildi. Ne ki, yine de tehlikenin bütünlük atlatıldığına inanılmadı.

Daha bir süre beklenildi.

Bir ara ikinci bir etfaiye arabasının geldiği ilan edildiyse de apartman yöneticisi —artık o da meydana çıkmıştı— haberi düzeltti. İkinci araba gelmemiş, yalnız etfaiyeye ikinci kez telefon sarkıtılmıştı. Bu da etfaiye gelmeden yapılmıştı.

Erler tüpgazı söndürüp, tehlikeyi yüzdeyüz yok ettikten sonra bile uzun süre apartımana girilmedi. Tehlikeli durumla, tehlikesiz durum arasına bir zaman sokmak isteniyordu.

Etfaiye çavuşunun: «Kibrit yakmayın, cigara içmeyin» sözü de bizimkileri pek etkilemişti.

Dönüş asansörle oldu.

Aralıkta, yedinci kattaki bir başka pinpiriğin, kolunda köpeği ile, inleye dinleye asansöre yaklaştığı görülünce herkes onun tek başına —Oğullar, torunlar o gün evde yokmuş— nasıl aşağı indiğine ve deminden beri de bahçede nasıl ayakta durabildiğine şaştı.

3 Mayıs, Cuma

Atilla Dorsay'la Akademi Kitabevi'nde imza günü.

Atilla bana yeni çıkan *Sinemayı Sanat Yapanlar* kitabını imzaladı. Ben de *İstanbul-Paris*'le *Yapıştırma Bıyık*'ı. Görenler beni daha eli açık sandılarsa da gerçekte dünyası büyük olan Atilla'ydı. İkimiz de imzalattığımız kitapları kendi paramızla almıştık.

İmzamı konduruyordum ki Atilla'ya sordum

— Atilla'yı tek *t* ile mi yazıyorsun, iki *t* ile mi? Biliyorsun Attila İlhan iki *t*, *Milli*yet Sanat Dergisi yönetmeni Akal Atilla da iki *l* ile yazıyor.

— Evet Atilla'nın yazımı çok değişik Tiyatro Eleştirmeni Atila Sav da tek *t*, tek *l* kullanıyor. Benim Almanya'da bir arkadaşım var. Bir oğlu oldu. Adını Atilla koymuş, bana nasıl yazılacağını sordu. Sözcüğün serüvenini anlattım, neye karar verirsen öyle yap, dedim. Almanlar bu konuda çok titiz. Kütüğe geçen adı hiçbir biçimde değiştirmeye kalkmıyorlar. Ben iki *l* ile yazıyorum.

Geç kalmamak için evden 1.15'te çıkmıştım. Tüm dolmuşlar denk geldiği için iki buçuk bile olmadan Akademi'den içeri adımımı atmıştım. Girer girmez de Muzaffer Buyrukçu ile Atilla Özkırımlı'ya (O da iki *l* kullanıyor) rasladım.

Özkırımlı'ya *Günümüzde Kitaplar* dergisinin düzenli olarak gelmediğini söyledim. Atilla:

— Bu, Ocak, Şubat aylarında oldu. O aylar dergiyi naylon içine koyup gönderiyorduk. Gönderilen şeyin dergi olduğunu görenler de ona hemen borda ediyorlardı. Şimdiler dergiyi zarf içine koyuyoruz. Kimse ne var, ne yok anlamıyor.

Söz günlüklerden açılınca Buyrukçu iki yıl önce benim de bulunduğum bir kokteyli günlüğüne geçirdiğini söyledi:

— Tam 20 daktilo sayfası tuttu. Gelgelelim, dergiler de gazeteler gibi uzun yazılardan hoşlanmıyorlar. Üç sayfa yeter diyorlar.

İmza işi saat 15.30'da alevlendi.

Akademi'nin sahibi Hadi Olca kokteyli başlatmıştı.

Hadi Olca, doğma büyüme sanat ve sanatçı vurgunudur. Yemez yedirir, içmez içirir. Meyhanelerde çokluk tek bir rakıyı 15 bin liraya içer. Çünkü şair-i mahirler onu görür görmez tezgahtaki yerlerini ve kadehlerini —içlerinde rakı da olsa— bırakır, onun masasına çökerler.

Hadi Olca, geceleyin düşlerinde de hep sanatçı görür. Elinde bir keletir, onlara avuç avuç Cumhuriyet altını dağıtır. Bir gün karısına demiştir ki

— Sen dini bütün bir Müslümansın. Dua ile kalkıyor, dua ile yatıyorsun. Ne olur Tanrıya yalvarırken benim için de iki milyar iste.

— Ne yapacaksın onca parayı?

— Bodrum'da, Erdek'te, Ören'de üç tane site kuraca-

ğım. Her sanatçı yılda 15 gün gelecek, yiyip içecek, on para da ödemiyecek.

— Tanrı o işler için para vermez.

Kokteyl'in başlangıcında Demirtaş Ceyhun, Muzaffer Uyguner, Eskort Erol, ve ünlü bir ozanın eski karısı vardı. Daha sonra Feyyaz Kayacan (Londra'dan gelmişti), bir Salâh Birsel tiryakisi Buhar Öcal Düzgören, kocası Koray Düzgören, Zeyyat Selimoğlu, Vecdi Sayar'ın eşi Meltem Sayar ve Alaettin Birgi göründü. Ferruh Doğan daha önce gelmiş, işi olduğundan *Yapıştırma Bıyık*'ı imzaya bırakarak gitmişti.

İmza işi oldukça tıkırındaydı. Ne ki, bir olay ona gölge düşürdü. Ama bu olay kafamın içinde olduğundan kimseler birşey çakmadı.

Diyeceğim, Zeyyat Selimoğlu'na kitap imzalamak üzereydim ki, adının kafamın kıskaçlarından sıyrılıp gittiğini gördüm.

Hay Allah, ben şimdi ne yaparım.

Düşün bre ha, düşün bre ha.

Neyse ilkin Selim'i çıkardım. Ondan Selimoğlu'na vardım. Daha sonra da 33 yıllık dostumun adı tabak gibi beynimde şakıdı.

Kimse bir şey anlamamıştı ama ben olayı ordakilere açıklamadan duramadım. Böylece birçoklarının acımasını da üstüme çekmeyi başardım.

Zeyyat (durumu kurtarmak isteyerek) :

— Bu benim başıma da geliyor. Ama ben eski dostlarımın değil de yeni tanıdıklarımın adlarını unutuyorum.

İmzaya gelen okurlarımdan biri de şunu sordu:

— Günlüklerinizi nasıl yazıyorsunuz?

— O gün başımdan ne geçmişse eve geldiğimde ya da ertesi gün hemen defterime geçiriyorum. Daha sonraki günlerde unuttuğum ayrıntılar belleğimde canlanırsa onları da ekliyorum. Böylece birkaç saat içinde olup biten olayları birkaç gün içinde parça parça yazıyorum. Sonradan bunları temize çekerken de vız vız türünden bulduğum şeyleri çıkarıp atıyorum.

Nişantaşı'na giderken yolda —yol esintileridir bunlar—

Zenci Yüzleri'nin adını *Kara Şövalye*'ye çevirdimse de dönüşte yine *Zenci Yüzleri*'ne döndüm.

4 Mayıs, Cumartesi

Düşün'ü almak için Şaşkın'a giderken yolda Heykelci dost Kenan Yontuç'a rasladım. Ağzımda cigara görmeyince:

— Demek bıraktın ha?

— Beş buçuk yıl oldu.

— Arada bir tellendirdiğin de olmuyor mu?

— Olmuyor.

Kenan'a kendisini iyi gördüğümü söyledim.

«63 yaşındayım. Yine de iyiyim» dedi ve sözlerini şöyle sürdürdü

— Yaş diye bir şey yok. İnsanın tezgahları olmalı yalnız. Yani sevgileri. 35 yaşında bir sevgilim var. Akdeniz güneşi. Babası Rodos'lu, annesi Girit'li.

— Sen bunları nerden bulup çıkarıyorsun? Seni hiç sevgilisiz bilmem.

— Güç olan bulmakta değil, onu elde tutabilmektedir. Şimdiki sevgilimle altı yıldır birlikteyiz. Benim aşkım platonik. Ama Akdeniz Güneşi ile çok iyi anlaşıyoruz. Aynı yazarları, aynı ressamları, aynı heykelcileri seviyoruz. Musikide beğendiğimiz sanatçılar da aynı.

Şu var ki Kenan Yontuç'un adını dün Zeyyat Selimoğlu'nda olduğu gibi birden anımsayamadım. Daha doğrusu hiç anımsayamadım. Ama bozuntuya da vermedim. Kaldı ki adını söyleyecek bir durum da olmadı.

Daha sonra yolumu Şaşkın'a doğru sürdürürken ve de Şaşkın'dan dönerken de çıkaramadım. Ancak evde *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*'nun «Kahvengiz» bölümüne başvurarak düğümü çözdüm.

Şunu da söyleyeyim ki benim belleğim Kenan Yontuç adına her zaman takılmıştır. Böyle bir iki tanıdığım vardır benim. Adlarını bin bela anımsarım.

Şimdi şu anda Emel Sayın'ın adını da çıkaramadım. Çünkü onun adı da belleğimin karanlıklar bölgesine kayar hep.

5 Mayıs, Pazar

Salim Rıza Kırkpınar geldi.

Yapıştırma Bıyık'tan payını aldı, gitti.

Günümüzde Kitaplar dergisinde Atilla Özkırımlı kendisiyle bir konuşma yapmış. «Çok efendi yazar» dedi.

Söyleşide bütün öğrencilerinin, kalburüstünde kalanların adlarını sıralamış ama bir ikisini unutmuş. Bunun için 100.000 hayıf yağdırdı. Hele Arif Damar'ın adını unutmuş olmasına gerçek bir utanma duydu

— Arif bizim Liseye (İstanbul Erkek Lisesi) geldiğinde körpecik bir delikanlıydı. Sonradan ona tasdikname verdiler. Ama benden olmadığını biliyor.

Kırkpınar bir ara baston kullanıp kullanmadığımı sordu.

— Hep kullanmak istedim, ne ki, iyi bir baston düşüremedim.

— Ben bastonları çok severim. Üç tane var. Değiştire, değiştire kullanıyorum.

6 Mayıs

Kimileri «Nostaljik Edebiyat» diye bir şey tutturmuş, yalınayak ona saldırıyor.

Ne var, kendi yazıları hep nostaljik bağdaşında.

Gerçekte her şey nostaljiktir.

Şimdi şu anda söylenen aktüel (güncel) bir söz daha ağızdan çıkmadan nostaljik olur.

Onu yerinde tutmak, özlemle anacağınız bir geçmiş içine saplanmasını önlemek için ne yapsanız, ne etseniz başarı sağlayamazsınız.

Bugün bir ara «Zenci Yüzleri»ni «Aynada Zenci Yüzleri» ne çevirdimse de sonra yine eskisinde kaldım.

Günlüğümüze şeref ve parıltı verecek bir aforizma: Bir adam bir yerde tutarsızsa, başka bir yerde tutarlı olamaz.

Vâsıf

Terkiye ayna asılmaz sen deli misin herif
Her sözün sedrebeki bilmem ne hal olmuş sana

7 Mayıs

Bugünkü gazeteler, Mısır'da *1001 Gece Masalları*'nın gençlerin ahlakını sulandırdığı gerekçesiyle toplandığını yazıyor.

Toplanan kitapların sayısı üç binmiş.

İsviçre'de ise Tunç Okan'ın *Cumartesi Cumartesi* filmi tepki görmüş. Yverdon kentinde gösterilirken sinema önünde toplanan gençler filmin İsviçrelileri küçük düşürdüğünü öne sürerek gösteri yapmışlar.

Gazetelerin kıyılarında kalan bu haberler hamam tokmağı gibi insanın ense köküne iner.

Onlarda düşe dönük hiçbir şey yoktur.

Onları bir araya getirseniz, en gerçek insanlık tarihini yazmış olursunuz.

TV.'de Roman Polanski'nin dört dörtlük bir filmi: *Çin Mahallesi* (Chinatown).

Cinayetler, ayak oyunları, markacılık, muslukçuluk birbirini izliyor. En son cinayet de Chinatown için saklanmış.

Cinayet kotarılıp pişirildikten sonra, yani katiller kollarını sallayarak cinayet yerinden uzaklaşırken bir oyuncu şöyle diyor:

— Burası Çin Mahallesi.

Anladığım kadarıyla Polanski bu sözle Çin Mahallesinde, dolayısıyla tüm şehirde, dolayısıyla da tüm Amerika'da güvenlik işlerinin pek yufka olduğuna işaret çakmak istiyor.

Faye Dunaway'le birlikte boşrol kesen Jack Nicholson'un da filmin bir yerinde şöyle bir sözü var

— Bilmemek insana hiçbir acı vermez.

Ben bu söze bir iki yıl önce okuduğum Amerika'lı zenci yazar Chester Himes'ın *Bir İlkelin Sonu* (End of a Primitive) adlı romanında da —noktasına, virgülüne değin— raslamıştım. Chester Himes romanını 1955'te yazmış, Polanski'nin kurdelası ise 1974 yapımı.

«Zenci Yüzleri» gece saat birde yatarken «Boşlukta Zenci Yüzleri» oldu.

Telefonda Behzat Ay :

— Ağabey ben kendimi öldürüyorum.

— Sen ne zaman kafayı bulsan, bu öykülerin ayağına yatarsın.

Sulu zırtlak bir yemin :

— Bende yalan yok, öldürüyorum kendimi. Ama burdaki garson tabancamı aldı.

— Ben de ölüyorum. Belağrısından bitiyorum. Deksan, aspirin, Brufen, Uron, elime ne geçerse yutuyorum. Belime de iki tane Elekıban yapıştırdım.. Kimse de imdadıma gelmiyor.

— Seni çok severim. En çok Aziz Nesin'i seversem, sonra da seni severim.

Behzat, ilkin Naim Tirali'ye telefon etmiş. Naim demiş ki:

— Behzat o kadar uzak ki evim! Sen Salâh'a telefon et. Olmazsa ben gelir alırım.

Behzat'la Bostancı İskelesindeki kahvede buluşmak için sözleştik.

— Ne zaman geliyorsun?

— Hemen çıkarım.

— Aman ağabey, kendimi öldüreceğim.

Biraz sonra Bostancı'daydım.

Behzat yükünü almıştı ama yine de burnunun ucunu görüyordu. Yalnız söylediklerinde bağlantı yoktu. Tersine, boşluklar vardı. Onları da başka öykülerle dolduruyordu :

— Naim Tirali'yi nasıl sevdim, ilk aklıma düşen o oldu.

Sabahın köründe uyanmış, evde küçük bir votka varmış, onu dikmiş.

— Bizim evdekiler manyak, bir türlü uyanmıyorlar. Horul da horul. Horul da horul. Bereket bizim kedi yavrulamış. Onları sevdim. Daha gözlerini açmamışlar. Ben kedileri çok seviyorum. Anneleri dünya yakışığı. Şöyle bir bakıyor bana. Bayılıyorum. Onlar benim hayatım. Seni de çok seviyorum. Üç kişi seviyorsam biri de sensin.

— Demin telefonda iki kişi demiştin.

— Bir üçüncüsü de var. Onun adı açıklanmaz. O kalbe yakın durandır.

— Çok içiyorsun, sonunda alkolik olacaksın.

Bir yandan konuşuyor, bir yandan da Behzat'ın sözlerini not ediyorum. Behzat yazdıklarıma tuhaf tuhaf bakıyor, ama tedirgin olmuyor. Dahası arada bir, yetiştireyim diye konuşmasını yavaşlatıyor:

— Ben alkolik değilim. Sabah saat beşte başlıyorum.

— Neden beşte başlıyorsun?

— Ne yapayım o saat uyanıyorum. Hemen şişeye atlıyorum. Bir hafta gece gündüz içiyorum. Sonra uzun bir süre içmiyorum. Kimseye bir şey söylemiyorum. Korkuyorum. Karımdan da korkuyorum.

— Dün akşam nerdeydin?

— İhsan geldi. «O Ağacın Altında» da içeceğiz, dedi. Yalnız arabaya benzini sen dolduracaksın. Doldurdum gittik. Yanında çok güzel bir kadın vardı.

— Seni eve de İhsan mı getirdi?

— Yoo kadınla gitti o. Meyhaneci bana bir araba çağırdı. Bindim. Ama on param kalmamıştı. Şoföre, Kadıköy'e, Yapı Kredi'nin önüne çek, dedim. Bankadan alıp sana vereyim. Öyle oldu. Aldım, verdim.

— Demek sabaha kadar «O Ağacın Altında» da kaldın?

— Kalmadım.

— Bankalar dokuzdan önce açılmaz ki, o zamana kadar nerdeydin?

— Evdeydim.

Burada film kopmuştu. Behzat'ı daha çok zorlamadım. Ama o da benim durumumdan, anlattıklarına pek inanmadığını çakmıştı. Cebinden Yapı Kredi'nin hesap defterini çıkarıp gösterdi. 10 bin lira çekilmişti. Tarihse iki gün öncesinindi. Buna Behzat'ın dikkatini çektim.

— Tamam «O Ağacın Altında»ya dün akşam değil, evvelki akşam gittik. Dün akşam evdeydim. Bir sürü votka vardı. Onları içtim. Sabahleyin de Valdebağ Hastanesine gittim.

— Yoksa seni oraya «O Ağacın Altında»ki garson mu götürdü?

9 Mayıs

Dünkü gazeteler bir kapkaçcının Eminönü'nde, bir yurttaşın 1 milyon 337 bin lirasını çarptığını yazıyor. Güvenlik yetkilileri İstanbul'luların bu konuda dikkatli olmalarını istemiş.

Öğleye kadar Karalar denemesine çalıştım. «Boşlukta Zenci Yüzleri» adını değiştirmek istedimse de, içimi ısıtacak bir şey bulamadım.

İkindiüstü yediğim marul, 15 gündür çektiğim bel ağrılarını biraz, biraz ne, adamakıllı kesti. Yalnız sabahleyin bir adet Sefal almıştım. Belki de damarlarımı o genişletmiş, belime rahat soluk almayı o sağlamıştır.

Akşam bol sarmısaklı bir cacık.

Ağrılar yine geri geldi.

10 Mayıs

Bu sabah yine büyük bel ağrılarıyla uyandım.

Şimdiye değin bu kadar uzun-hasan, kel-hasan ağrılarla karşılaşmamıştım.

Dün akşam yediğim cacığın —iki kâse yuvarlanmıştır— böbreklerime dokunduğuna kesin karar vererek, onları arıtmak için beş dakika ara ile dört bardak su diktim.

Bir Sitosterin — Prostata kapsülü.

Yarım saat sonra bir aspirin.

İki saat sonra bir de Upsa aspirini.

11 Mayıs, Cumartesi

Refik Durbaş.

Tam üç saat söyleştik. Hem benim iflahım kesildi, hem onun.

Durbaş'ın evinde ufarak bir oda varmış. Eskilerin, kirlilerin atıldığı bir yer. Onu boşaltıp kendine çalışma odası yapmış. Adına *hücre* demiş. Çalışırken kapıyı kilitliyormuş. Dışına da bir levha asmış:

— İşi olmayan giremez. Siz istisna değilsiniz. Müdürlük.

Arkadaşları geldiğinde içerden «Hücremdeyim, çıkamam» diye bağırıyormuş.

Bir gün eşi mi, bir arkadaşı mı kapının camını bir yumrukta indirmiş.

Şangır şungur.

O gün, bugün camın yerinde bir şalvar eskisi sallanıyormuş.

Durbaş, eşinin katında 18 bin dünya yaratırmış. O da edebiyat oburuymuş. Kocasının boyuna çalışıp, şairlikte herkesi iki seksen yere uzatmasını istermiş.

Refik, bacanağı Ali Özgentürk'ün iki filminde de oynamış.

At'ta, meyhanenin birinde, bir rakı sarhoşunu canlandırıyormuş. Öteki filmdeki (Bekçi Murtaza) rolü ise daha uzunmuş. Onda da bahçıvan olmuş.

Durbaş, İstanbul'a ilk geldiğinde vartalı günler de geçirmiş. Sirkeci'de, Büyük Postanenin karşısında, Urfa'lı Salih'le işporta yapmış. Ayakkabı ve kol düğmesi satıyorlarmış. O sıralar Baron Bahar'ın (Halil İbrahim Bahar) *Soyut* dergisinde de şiirleri çıkıyormuş. Memet Fuat onları okuyunca Süreyya Berfe'ye demiş ki: «Şu oğlanı çağır da bir göreyim.»

Ertesi gün Süreyya ile Refik, paldır küldür Memet Fuat'a gitmişler. Bir ay sonra Memet Fuat, Türk-Alman Dostluk Derneği'nde yılın edebiyatını değerlendirirken sözü Refik Durbaş'ın üstünde tutmuş:

— Geçen yılın bir iyi şairi de Durbaş'tı. İlk gördüğümde kasap çırağı sandım. Bu yapıdan, o ince şiirler çıkıyor diye şapalaklaştım.

Durbaş'a dedim ki

— Senin *Cumhuriyet*'te yazdığın şiir eleştirilerini büyük tadlar alarak okuyorum. Gerçekte, güzel bir şiir üzerine söylenecek söz pek sınırlıdır. Sen nişan tahtasını 12'den vurmayı biliyorsun. Üstelik, «Sevdim bu kitabı, siz de alıp okuyun» biçimindeki lobyacı eleştirmenlerin koskoslarına yüz vermiyorsun.

Burgaz'da Sait Faik'i anma töreni.

30 kişi var, yok.

Muzaffer Uyguner, Sait'in kitaplarındaki Burgaz'ı ve Burgaz'lıları gravlayan bir konuşma yaptı.

Daha sonra Sait Faik öykü ödülünü kazananların (o güne değin) adlarını okudular. Listenin başında benim adım da okunacaktı. Bereket Asım Bezirci, kalemle adımın üstünü karalayarak yanlışlığa engel oldu.

Töreni düzenleyenler bu kez beni Sait Faik Seçici Kurul üyeliğine atadılar. Onu da ben kabul etmeyince kızdılar:

— Ya siz?

— Ben bir kuşum. Olaylara ve insanlara kuş bakışları fırlatırım.

Gelenlerin çoğu yazardı. Bekir Yıldız ve eşi, Tarık Dursun K. ve eşi, Pınar Kür, Füsun Akatlı ve kızı Zeynep, Muzaffer Buyrukçu, Naim Tirali ve kızı, Sennur Sezer, Adnan Özyalçıner, Müştak Erenus ve Halil İbrahim Bahar.

Törenden sonra Perihan Öğretmen topumuzu alıp evine götürdü. Yedirdi, içirdi. Buyrukçu bir ara dedi ki:

— Sanatçılar çok yerler, çok içerler. Çok da cigara tüttürürler.

Sennur Sezer

— Çok çabuk da ölürler.

Muzaffer kendi evinin dışındaki tıkınmalardan da yakındı

— Ev başkadır. Pijamalarını giyer, rahatça oturur demlenirsin.

Biri

— Sen de gittiğin yerlere pijamanı götür.

— Bak onu hiç düşünmemiştim.

Sennur Sezer, iki yıl önce benim Sait Faik gününde yaptığım konuşmadan da açtı. Ben, o gün, şimdiler müze olan evdeki çalışma odasının yukarda değil, birinci katta, kapıdan girince solda olduğunu ve yazı masasının da sağ köşede duvara yapıştırılmış olarak durduğunu söylemiştim. Aralıkta,

masa üzerinde *Goncourt* ödüllerini kazanmış yazarların kitapları bulunduğunu belirtmekten geri kalmamıştım. Sözlerime de bir gün oraya Oktay'la (Akbal) birlikte gittiğimizde, Sait'in annesinin kendi elceğiziyle yaptığı tükenmezden içtiğimizi açıklayarak son vermiştim.

Konuşmamda Sennur'u en çok etkileyen tükenmez olmuş ki lafı onun üstünde tuttu:

— Şimdiler evlerde tükenmez yok. Demokrat Parti imamları camilerde tükenmezin içki olduğu üzerine söylevler çektiler. Artık kimse tükenmeze yaklaşmayı göze alamıyor.

Sennur bir ara benim şiirlerimi de övdü. 1940 Kuşağının en güzel şiirlerini benim yazdığımı ilân etti. Sonra da sözlerini şöyle bağladı

— Salâh Birsel herhalde eleştirmenlerin ilgisizliği yüzünden şiiri bırakıp düzyazıya geçmiştir.

Sennur Sezer'in gözlerinde gizliden bir alay da sezdim. Ama işin o yanına yanaşmadım.

Dönüşte, İskeledeki kahvede vapuru beklerken, Pınar'a *Milliyet*'te yayınladığı yazı dizisinden açtım. Toplantıya katılan profesörün adını gizli tutmakla yazının gerilimini artırdığını söyleyerek bravolar çektim.

Pınar dedi ki

—Gazeteden biri benden profesörün adını yazmamı istedi. Deli misin, dedim, hiç ben öyle acemilik yapar mıyım?

22 *Mayıs*

Cağaloğlu Yokuşu'nun başında Mehmet Deligönül'e rastladım.

Gelin görün ki, onun adını da çıkaramadım.

Oysa onunla uzun yıllar Türk Dil Kurumu Yönetim Kurulu üyeliğinde bulunmuştuk. Ama hiç bozuntuya vermedim.

Nasıl verirdim? O sırada yanımda bir hidrojen bombası daha vardı. Ona da Kadıköy vapur iskelesinde rastlamıştım. Ne yazık ki, onu da iyisinden tanıdığım halde adını anımsayamamıştım.

Vapurda, Sirkeci'ye değin, bombayı öylece yanımda ta-

şımış, sonra ayak ayak Cağaloğlu Yokuşunun başına getirmiştim.

Deligönül ayrıldıktan sonra yüreklendim, durumu hidrojen bombasına açıkladım ve kendi adını da anımsayamadığımı söyledim. Ne ki, yerin dibine geçmekten de kendimi alakoyamadım.

İlker Akçay — hidrojen bombasının adı buydu — çok olgunluk gösterdi. Kadıköy'de Hatay'da birlikte içtiğimiz geceden açtı. Sonra da beni avutmak, battığım çukurdan çıkarmak için şöyle dedi

— Türkler adlara pek önem vermiyorlar. Kadıköy'de bir meyhane var. Cihat Burak oraya yıllardır gelir. Meyhanenin temel direği garson ise adını bilmez. Onu «İhtiyar» diye bellemiştir. Hesap pusulası geldiği vakit üstünde sadece «İhtiyar» yazısı okunur.

Deligönül'ün adını Ge-Da Dağıtım'daki imzada çözdüm.

Daha doğrusu ben değil, Oktay Akbal'la Naim Tirali çözdü. Çünkü imza belasında onlar da vardı.

Naim dedi ki :

—Sen geçen gün Zeyyat Selimoğlu'nun da adını çıkaramamışsın. Ama bunu açıklayan sen olmuşsun. İsteseymişsin açıklamayabilirmişsin. Kimse de bir şey çakmazmış.

Dönüşte vapurda bir okuruma da rasladım

— Sakallar gitmiş.

— Ne yapayım, geliyor, gidiyor. Ping-pong oynuyorum onunla.

26 Mayıs

Bugün aşırma teyelli bir iş oldu.

Hindistan'dan bir kadın telefon etti.

Bir İngiliz.

Posta görevlisi «Hindistan'dan arıyorlar» dediğinde bir yanlışlık olacağını belirttimse de kulak tutmayıp savında direndi. Yanılgısını ancak, telefonu bağladıktan sonra anladı.

Aralıkta Hindistan'daki kadın bir sürü İngilizce tümce döktürdü.

Ne tuhaf!

Siz İstanbul'da, Bostancı'da bir sürü Türkçe sözcükler içindesiniz.

Ve birden Hindistan.

Ve de İngilizce söz dizini.

7 Haziran

Charlie ile Kara Adam da, *Kara Şövalye* de, *Boşlukta Zenci Yüzleri* de bitti.

Tam 117 daktilo sayfası.

Bu, benim en büyük denememem. Bakalım kitapta ne tutar?

Adı son dakikada yine değişti: *Şişedeki Zenci.*

9 Haziran

Tomris Uyar, *Günlerin Tortusu*'nda, 8 Ocak 1984 günü, Ankara'da Mülkiyeliler Birliği'nde, bir delikanlıya rasladığını yazar: 22 yaşında, sarışın, eli ayağı düzgün ve de yalnız süvaridir.

Tomris ona adını sorduğu vakit gülerek şu karşılığı verir:

— İnanmıyacaksınız ama gerçekten Ayhan Işık.

Böyle ad ve soyadı benzerlikleri çok görülmüştür.

Samim Kocagöz'ün de bir subay adaşı vardı.

Samim kendisini hiç tanımazdı. Ne var, 40'lı yıllarda 30 Ağustos atamalarını bildiren gazetelerde zaman zaman adına raslardı.

Bizim Behzat Ay'ın da bir adaşı var. Ama bu adaşlıktan çok kan kardeşliği.

Behzat onun varlığına bir mektupla varmış. Günün birinde postacı bir mektup getirmiş ki Behzat açıp okuyunca bir şey anlayamamış. «Yarın sağlam kafayla okurum» demiş, ertesi sabah da bir şey çıkaramamış. Bir daha okumuş, yine bir anlam verememiş. O zaman zarfın üstüne yeniden bakmayı düşünmüş ve büyük şaşkınlıklar arasında görmüştür ki Behzat Ay adının altında kendi ev adresi değil başka

bir adres yazılıdır. Bostancı'da, Ayşeçavuş durağında Ayşeçavuş apartmanı. Yani Behzat'ın evinin iki sokak ötesi.

Behzat, lodosu atlatınca, palas pandıras giyinip Ayşeçavuş apartmanına koşar. Kapıyı bir adam açar ki adı Behzat Ay'dır. Bizim Behzat daha üzüm kelterine ulaşamamıştır. Kendini tanıtır ;

— Ben Behzat Ay.

— Atlattın mı kuzum?

— Ben Behzat Ay.

— Behzat Ay'ı mı arıyorsun?

— Değil, ben Behzat Ay.

Sonunda iş anlaşılır. Üzüm kelterleri ortaya dökülür.

İki adaş o günden sonra da senli, benli olur.

Adaşlar arasındaki benzerlikler adlarla da bitmiyordur.

İkisi de aynı yılın, aynı ayın, aynı günü (30 Aralık 1956) evlenmişlerdir. 1957 ve 1959 yıllarında ikisinin de birer çocuğu olmuştur. Ne ki, birininki kız ise öbürünün ki erkek, erkek ise öbürününki kızdır.

Dahası var, biri Güneyli ise öbürü de Güneylidir. Birinin karısı Kuzeyli ise, öbürünün karısı da Kuzeylidir.

Adaşların ayakkabı numaraları da birdir 41.

İkisinin gömlek numarası da 2'dir.

İkinci Behzat Ay'ın dünyası büyüktür. Kendisine bir ayakkabı alsa, bizimkine de alır, gömlek diktirse bizimkine de diktirir. Dragos'taki yazlığının bir anahtarını bile adaşına vermiştir. Bizim Behzat «Benim hayatta tek kârım o arkadaştır» der.

Dragos'ta, bir akşam yemeğinde bu adaşlık ilişkilerinin daha geniş sınırlara vardığı da görülecektir.

Yemekte Aziz Nesin, Aziz'in eşi, Azerbaycanlı yahşi dost Bülüher Assafi, Aziz Nesin kalkan Aziz Nesin yatan Melahat Abla ve de adaşlar vardır.

Sofrada adaşlık öyküsü açılınca Aziz'in eşi ev sahibine der ki

— Siz banka defterlerini açıkta filan bırakmayın. Yoksa bu adam bütün paralarınızı çeker.

Bizim Behzat kahkahayı bastırır :

— Geç kaldın, geç kaldın. Ben çoktan Behzat'ın hesabından para çektim.

Bunu açıkladıktan sonra da öyküyü anlatır.

Bir ay önce Ankara'ya gitmiştir. Bütün parasını içkiye yatırdığı için meteliksiz kalmıştır. Ne yapsın? Birden aklına adaşının banka hesabı gelir. Banka defteri Dragos'taki evde ortalarda sürüklendiğinden numarasını biliyordur. Bankaya gider, kimliğini gösterir ve hiçbir zorluğa uğramadan istediği paraya konar. İstanbul'a döndükten sonra da ilk işi, çektiği parayı gidip adaşının hesabına yatırmak olur.

Öyküyü anlattıktan sonra adaşına sorar

— Sana bankadan hiçbir yazı gelmedi mi?

— Yooo.

Ören, 21 Haziran

Buraya dört gün önce geldim.

14 yıldır, yazları hep burda —iki oda bir sofa— geçiririm. Uzaktan deniz görür şirin bir ev. Çokluk da Haziranda boy gösterir, Eylül sonuna değin kalırım. Geldiğimde hurdahaş, hoşforoş, yaşam körkütüğü isem mevsim sonunda sağlığına sağlam —bu söz kendimi aldatmak içindir— ve de çakırpençe kesilirim. Bütün kış da, yaz ağzında Ören'e koşmayı kurarım. Ama her defasında buralara erkenden konmamı engelleyecek birkaç partal iş çıkar.

Bu kez kapıdan içeri girince duraladım.

Şimdiye değin hiç görmediğim bir yere ayak basmış gibiydim. Geçen sonbahar evdeki kapkaçaktan, iskemle, masa ve koltuklardan ayrılırken, üstlerinde bıraktığım sıcaklıktan nokta kıpırtı yoktu.

Hepsi somurtuk ve ekşi suratlıydı. Ayrı ve yabancı bir dünyanın bağdaşına çengel atmışlardı.

Vay beni, dokuz ay benden uzakta, benden ayrı bir yaşamları olmuştu. Ben de dokuz ay onların bilmediği günler,

serüvenler yaşamıştım. Şimdi birbirimizin karşısına topuklara değin inen kalın ayrılık peçeleriyle çıkıyorduk. Benim kulluk nişanlarım değiştiği gibi onların nişanları da değişmişti. Çünkü hiçbir şey yapmadıkları, kollarını bacaklarını sallamadıkları, çarşıya pazara gitmedikleri halde ayların içinden geçmişlerdi. Zaman denilen vurgunu yemişlerdi.

Musluğu açıp suyu akıtmaya başlar başlamaz, ondan doğru bir merhaba yükseldi.

Koltuğa iliştiğim, TV.'yi açtığım, masanın üstünde ekmeğimi kestiğim vakit, onlar da yüreklerini açmakta gecikmediler.

Merhaba, merhaba, merhaba.

Topu da benim kendilerine yaklaşmamı, elimi giysilerinde gezdirmemi, ya da önlerinde piyasa etmemi bekliyordu. Yalnız yanlarına bir bir sokulmadan, hatırlarını bir bir sormadan, üstlerine, püstlerine bir bir dokunmadan da hiçbiri burukkesenlikten ayrılmadı. Ama hiçbiri de kendilerine hicazkâr peşrev çektiğimi gördükten sonra kendilerini ağırdan almaya kalkışmadı. Delilik ve sevinçle ve deniz gibi dalgalandılar.

Nedir, onlarla iyisinden barışmam üç gün aldı.

Bir kez, pijamamla aramı düzeltmem için bir gece onunla yatıp uyumam gerekti.

Yazı makinem de, ancak iki gün sonra, eve yerleşip de üzerinde parmaklarımı gezdirmeye başladığım vakit gülücüklerini gösterdi.

Edip Cansever

Bir otel diye seviyordum oteli

28 Haziran

Salâh Birsel'in kan tahlil raporudur:
Kan şekeri % 165 mgr.
Choslesterolemie : % 270 mgr.
Total lipide % 1150 mgr.

Total lipit'te 400 gramlık bir eksilme görüldüğünden, kolesterol de hemen hemen kendi sınırları içine doğru defedildiğinden büyük sevinçler yaşanılmıştır.

Nedir, kan şekeri 95'ten 165'e fırladığından ve tehlike çizgisini de çoktan aştığından tahlili yapan doktora surat asılmıştır.

Bodrum, 2 Temmuz

Bodrum'a dün akşam geldim. Cumhuriyet Kitap Kulübünün düzenlediği imza günlerinde boy satacağım.

Daha otobüste gelirken aklım, ister istemez Halikarnas Balıkçısına kaydı.

Doğa sevgisi, doğa özlemi ile kavrulan yazarlardan biri de odur. Nedir, ona göre Doğa menekşe ufukların, sapsarı ayların, denizin dibine kondurulmuş Babil Kulelerinin, göğü titreten yıldızların, yağlı ve yağsız gemilerin ayakları altında çıtırdayan mor karanlıkların denizidir sadece.

Deniz büyükten büyük bir Zekeriya Sofrası ise, Balıkçı onun sofracıbaşısıdır. Yeryüzünün kabuğunu bir kış armudu gibi soyar. Okurlarının önüne de suları aka aka getirir. Yazılarında yüreğinin pıtpıtlarına karışan deniz şıpırtıları ile klink-klunklarını duymak zor değildir.

Beni sorarsanız ben, denizi çokluk 100 bin kılıçla saldıran hortumlar, yelkenleri köpek kırar gibi kıran rüzgarlar ve de vıcırtılarla inip binen dalgalarla severim. Denizlerdeki fırtınaları, bravleleri, tahterevallileri, macık mıcık havaları anlatan yazarlara da büyük değer gösteririm.

Ne var, aksakallı orfozların, elektrikli yılanbalıklarının, suratı Mussolini'ye benzeyen sinağritlerin, insanların kürkünü yıkan köpekbalıklarının, yani nice nice bin bin balığın höngürtü ve cızırtıları arasından kimi zaman bir ses işitilir ki bu, insanların tüm romatizmalarını dindirir.

Çünkü bülbül sesinden başkası değildir o.

Baudelaire

Gizlerini saklarsın içinde yorulmadan
Ey deniz, senin nerde iç hazinelerin

Sait Faik'in gün yüzüne çıkmamış çırpıştırmaları, belgeleri yani *evrak-ı metrukesi* arasında kitaplarının ilk baskılarına aldığı yazarlık hakkı şöyle gösterilmiştir:

Semaver: 100; *Sarnıç:* 100; *Şahmerdan:* 100; *Mahalle Kahvesi:* 100; *Havada Bulut:* 200; *Kumpanya:* 200; *Havuzbaşı:* 200; *Medarı Maişet:* 200:

Yalnız bu kitapların ilk baskılarında öyle akıllara dokunacak bir satış yaptıkları da düşünülmemelidir.

Baskıları da sanırım üç bini geçmemiştir.

Buna karşılık o yıllarda *Reader's Digest* dergisinin 24 milyon tirajı vardır. Tam 13 dilde yayın yapıyordur. Elbet Amerikalı, Avrupalı yazarların kitapları da ona göre satılıyordur.

Kara Müslümanların önderlerinden Malcolm X, konferanslarından bile —1961 yıllarıdır bu— büyükten büyük paralar kaldırıyordur. Yol giderlerini çıkardıktan sonra kendine de 150-300 dolar kalıyordur.

Günümüze değin gelmeğe ne gerek var. XVIII. yüzyılda bile Batılı yazarlar bugün bizim Türkiye'deki yazarlardan daha çok kazanıyordur.

Kitapçı Rey, Rousseau'nun *D'Alembert'e Mektup*'una 30 Lui altını (720 livre), *Yeni Héloise*'ine de 90 Lui altını ödemiştir. Bundan başka *Oeuvres* adı altında topladığı yapıtları için de 55 Lui saymıştır. Rousseau bundan başka yayıncı Robin'den de 3.000 *livre* almıştır. Böylece iki yılda eline geçen para 7.200 *livre*'e yükselmiştir.

Rousseau *İtiraflar*'ında şöyle yazar :

— *D'Alembert'e Mektup* ile *Yeni Héloise*'in gelirleri Hermitage'da hayli daralmış bulunan para olanaklarımı epeyce düzeltmişti. Keseme bin ekü kadar gireceğini umuyordum. *Héloise*'i bitirdikten sonra ciddi bir biçimde ele aldığım *Emile* adamakıllı ilerlemişti. Bunun geliriyse, beklediğim parayı iki katma çıkarıyordu.

Rousseau'nun eline *Musiki Sözlüğü*'nden de 100 altın geçmiştir. Kitap ayrıca ona yılda 100 ekülük bir gelir getirecek-

tir. Ama bunun diş kovuğunu bile dolduramıyacağı açıktır. Öte yandan yazarımız 60 altını bir çırpıda çarçur edince ufukta yine zor günler belirir.

Rousseau, *Toplum Sözleşmesi* için de yayıncısı Rey'den 1.000 frank alır. *Dillerin Kaynağı Üzerine Deneme* ile kimi yazılarını bir araya getirdiği vakit de Rey ona on bin frank ödeyecektir. Gerçekte Rey gani yürekli ve eliaçıktır. Zaman zaman Rousseau'yu kızdıracak şeyler söylese de onu memnun bırakan tek kitapçı yine odur. Aralarında sağlam bir sözleşme olmadığı halde ona her zaman hakkını ödemiştir.

Zenginliğini Rousseau'ya borçlu olduğunu söylemekten de çekinmez. Dahası, Rousseau'nun karısı Thérèse'e 300 franklık bir ödenek bile bağlamıştır.

Kitapçı Duchesne de *Emile* için, yarısı peşin olmak üzere 6 bin frank saymıştır. İşin gazeli, Rousseau, dostlarının konaklarında yiyip içtiklerini gözardı edecek olursak, iyi-kötü, yazı parası ile geçimini sağlayan bir yazardır.

XIX. yüzyıl da yazılarıyla geçinen yazarlarla pıtraktır. En mıcırıklar bile bundan yararlanır. Bu yüzyılda tarih kitapları romanlardan çok sattığı için de çokları —bunlar arasında Balzac da vardır— o alana yönelir.

Balzac *Chouans* için 1.500, *Köy Hekimi* için de 3.400 frank almıştır. Ne ki sonunda yayıncısı Mame'la mahkemelik olur. Adamcağız *Chouans*'ın düzeltilerini, kendisine satılan kitapların da müsveddelerini beklemekten helak-felak olmuştur.

Mame mahkemeden, kendinden yana birtakım kararlar devşirirse de bu, Balzac'ı başka yayıncılar aramaya iteler. *Chouans*'ın yeni baskısını Charles Vimont yapacaktır. *Goriot Baba* da Spachmann'a verilmiştir. Levasseur ise *Evlilik Fizyolojisi*'ni elinde tutuyordur. *Töre İncelemeleri*'ni Charles Béchet yayınlayacaksa, *Eğlenceli Öyküler*'i de Charles Gosselin basacaktır. Buloz ise *Vadideki Zambak* için hazırlanıyordur. Gelgelelim, onu basmak Verdet'ye nasip olur. Balzac kitabın birinci baskısını ona 1.500 franka satmıştır. 12 Haziran 1836'da kitap daha basılmamıştır ama Verdet'ye ikinci baskısını da satar.

Verdet'den *Köy Hekimi*'nin ikinci baskısı için de 3.500

frank kaldırmıştır. Birinci baskı tam bir fiyasko ile sonuçlandığı halde, ikinci baskı büyük bir başarı kazanır. Verdet'nin de yüzü iyisinden güler. Bundan böyle kitaplarının çoğunu Verdet basacaktır. Aralıkta Bay Béchet'nin dul karısını da kollar. *Bir Gelinin Anıları* ona aktarılır. Kadıncağız bunun karşılığında 12 bin frank sayacaktır ama işi geciktirdikçe geciktirir. Balzac'ın o yıl *La Revue de Paris*'den de 4 bin frank alacağı vardır. Onu da alamayınca iş borç istemeye düşer.

15 Temmuz

Riyasız Ayhan Hünalp Çelebi Şişe-Cam dergisinin Haziran-Mayıs sayısını gönderdi. İçinde benim de bir yazım var. Yazının yanı başında da Burhaniye'li ünlü fotografçı Necati Ender'in çektiği bir resmim.

Ayhan, kesin adresimi bilmediği için zarfın üstüne şöyle yazmış

Sayın Bay Yazar Salâh Birsel
(P.T.T. yardımıyla)
Ören / Burhaniye

Dergiyi alınca, adresimin bunca kolaylıkla bulunmuş olmasına, ne yalan söyleyeyim, çokça sevindim.

Doğrusu postacılar dünyanın her yerinde özverileriyle tanınmıştır. Seziş güçleri de ona göredir.

Bu olay bana XVIII. yüzyılda yaşamış Hollandalı doktor ve Kimyacı Herman Boerhaave'yi anımsattı. O da bir gün Çin'den, bir mandarinden, bir mektup almış. Zarfın üzerinde ise sadece şu yazılıymış:

Bay Boerhaave, Doktor, Avrupa

17 Temmuz

Bugün yüklemeli olarak şekerime baktırmak için reçelli, tereyağlı bir kahvaltının ayaklarına yattım.

Raporun sonucu
Tokluk kan şekeri % 225 saygılarla.
Doktorun verdiği ilaç Glutril.

Wililam Wyler'in 1937 yapımı bir kurdelası.

Çıkmaz Sokak (Dead End)

Başrollerde Joel McCrea, Sylvia Sidney. Daha doğrusu bütün bir mahalle. Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı* oyunu gibi atmosfer çizen bir yapıt. Kişiler arasında bir de *Yabancı* diye anılan bir gangster var ki bu, insana Tecer'in oyunundaki Yabancı'yı da anımsatıyor. Denilebilir ki, Ahmet Kutsi bu filmi görmemiş bile olsa, bir görenden kimi ipuçları elde etmiştir.

Yabancı'yı Humphrey Bogart canlandırıyor. Onun ilk önemli rolü imiş bu. Bundan sonra hızla yükselmeye başlamış.

TV. yıllarca önce onun *Casablanca*'sını da göstermişti.

Bogart o filmde Casablanca'daki bir gece kulübünün patronudur. İngrid Bergman'ın kocası Paul Henried'i şehirden kaçırmaya çalışıyordur.

Casablanca bence Bogart'ın zehir saçan rollerinden biridir. Jestler, mimikler, ses tonu her şey ölçülü ve çakırpençedir.

İngrid Bergman da o filmde dört dörtlük bir oyun çıkarmıştır. Hele filmin son sahnesinde —Paul Henried'in uçakla kaçırılacağı sahnede— kocasını seven, biraz da Humphrey Bogart'ın cakasına tutulmuş olan bir kadının çapraşık duygularını çok başarılı bir biçimde sergilemiştir.

Ne ki, seyircilerin onun o sahnedeki oyunuyla ilgilendiklerine ben hiç inanmamışımdır. Onlar olsa olsa, Paul Henried'in Polis Müfettişinin (Claude Dauphin) elinden kurtulup kurtulamıyacağına dikkat kesilmişlerdir.

3 Ağustos

Çokları Eşref'e şair gözüyle bakmıyor.

Bunlar taşlamaları aşağının bayağısı bir yazın türü sayanlardır.

Doğrusu çokları gözlerini sevdavi şiirlerle açıp, sevdavi şiirlerle kapamak isterler. Toplumcu-gerçekçi şiirlerin bile vızık vızık gözyaşına bulanması düşüncesindedirler.

Oysa toplumcu-gerçekçi şiirin tek tabancası taşlamadır.

Taşlamadan hoşlanmayanlar güleryüzlü yazılar karşısında da bağdaşlarını bozmaya yanaşmazlar. Çokluk, gülmecegüldürmece yazarlarını da yergiciler gibi yerden yere vururlar.

7 Ağustos

İsmail Uyaroğlu *Milliyet Sanat*'ta yayınlanan «Uyumsuz» adlı şiirinde şöyle diyor

Her zaman kısa şiiri savunmuşumdur
Erken ölümü savunmuşumdur her zaman
Uzadıkça çünkü şiir de hayat da
Usanıyor insan

Ben de Uyaroğlu gibi hep kısa şiirden yana olmuşumdur. *İlkeler*'de de kısa şiirlere yeşil ışık yakan bir ilkem vardır.

Uyaroğlu'nun «Uyumsuz»u da küçük. 16 dize. Ama iyi fırınlanmış. Soluğu diri. Cavala cuvala dizelere yer verilmemiş.

Şu bir düşüncedir ki, ozanlar kısa şiirlerde daha çok başarı sağlıyorlar. Uzunlarda ise keçelerini bir türlü sudan çıkaramıyorlar. Ortaya seyrek-sapan, gevşek dokulu ve de sallapati ürünler fırlatıyorlar. Bir başka deyişle, ilk dizelerdeki gizi son dizeye büyük hafakanlarla taşıyorlar ya da daha ilk adımlarda şiirin gülünü kurutuyorlar.

Hoş, bizim edebiyatımızda da uzun şiir düşkünü şairler az değil. Ben yine de onların kısa ve şamtinik şiirlerini yeğ

tutarım. Uzunhasanlar arasında belki Nazım'ın destanlarını ayrı tutmak gerekir. O, uzun şiirlerde bile soluğunu ustalıkla dengelemesini bilir.

Ahmet Muhip Dıranas'ın «Ağrı», «Olvido», «Darağacı» şiirleri de uzun olmalarına karşın sağlam ve çiftdikişlidir. Bunlara karşılık, 84 dizelik «Yağma» her yanından dökülüyordur. İçinde «Körelen belki de biziz... kalbimiz» ile «Her şey değişiyor kalbimiz bile» dizelerinden başka bir kıvılcım yoktur. Kendinizi pek pek sıksanız, «Akşam olan bir gün gibi son buldu» dizesini de onlara katabilirsiniz.

Muhip'in bir de 45 dizelik bir «Kadavra»sı vardır. Onun da «Yağma»dan gülbeşeker olduğu söylenemez. Tüm şiirde sadece «Ne makas var onu biçmeye, ne culka» dizesi hoşa giderse gider. Belki şiirin son iki dizesi de kötü değildir:

Koyup ortada bu akçıl kadavrayı
— Eyvah, eyvah! — yerlerden, göklerden ayrı

Ne var, beğenilecekse, ikilikten o eyvahlı ünlemler de çıkartılmalıdır. Düşünüldüğünde belki «eyvah, eyvah» da insana dokunaksız görünebilir ama şiirin gidişini ve okunuşunu aksattığı bir gerçektir. Yalnız «Kadavra» bana, her nedense, şairin çok sevdiğim bir başka şiirini «Ayaklar»ı anımsattığı için onun karşısında her zaman ağzımı bağlı tutarım.

Doğrusu «Ayaklar»ın asıl uzantısında duran 55 dizelik «Darağacı»dır. Şiirde ayni imgelere pek raslayamazsanız da her dize «Ayaklar»ın şu ikiliğinden bir şeyler taşıyor gibidir:

Ölmüş herkes gibi ölen insan
Yalnız ayaklar kalmış yaşayan

Nedir, «Darağacı»ndaki şu üç dize de «Ayaklar»a iyisinden göz kırpar durur

Ya sallanır gördüğüm kim sehpada?
Ben miyim bu? ben mi bu baş, bu eller,
Bu ayaklar? ya hani nerde yollar?

«Ağrı» ondan da uzunhasandır. 175 dize. O da aslanlığını ve şakırdaklığını hiç yere düşürmeden götürür. İyi taransa

içinde, «Dindirir miydi ki en tatlı rüzgarları »ya da «Bir çaresiz aydır sallanın aradan» gibi çetrefil ve bart bart öten dizeler de ayağa takılabilir ama bunlar bütünün güzellik ve regulasını bozacak şeyler değildir.

Bana kalırsa Muhip'in 30 dizeyi aşan şiirleri arasında en çok «Olvido» Bedehşan yakutu gibi parlar. «Fahriye Abla» tadında ve kıvamında bir biblodur. Şair burada kamçısını «Ağrı»da olduğundan daha iyi şaklatır.

«Olvido» 49 dizedir. Aferinler ona ki, Dıranas'ın bir çok kısa şiiri gibi (Atlı Karınca, Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar, Serçeler, Köpük) laf ebeliğine yüz vermemiştir. Tökezleyen hiçbir yanı yoktur. Yalnız şuna da dikkat etmek gerekir ki şiir gerçekte tek bir yedilikten oluşmaktadır. Şair ilk yedilikte yapıyı ve sesi yakaladıktan sonra onu yedi kez büyütmüş, yedi kez sazına vurup çalmıştır.

10 Ağustos

Üç gündür sağ göz kapağımın üstünde bir şişkinlik belirdiğinden ve de evdeki ilaçlarla geçmediğinden bugün kalkıp doktora gidildi.

Doktor şişkinliğin bir mikroptan ileri geldiğine vararak 10 gün, sabah akşam birer tablet Bactrim Fort almamı salık verdi.

Ayrıca dört saatte bir ikişer damla Deksamisin.

Yatmadan önce de bir merhem var: Kenacort-A.

Eczane kendisinde olmadığı için onun yerine Terra-Cortril verdi. Bunu ancak eve dönünce farkettiğim için değiştirmeye gitmedim. Doğrusu eczaneler bunu çok yapıyor. İstenilen ilacı değil, dükkanda bulunan ilacı sürüyorlar müşteriye. Karşı çıkacak olsanız, yanıtı hazır: bu da ayni terkip.

Ören, 12 Ağustos

Ruhi Su savaşa gidiyor
Canım yele lel canım yele
Fransız türküsündeki Malbrug gibi
Dönmeyecek artık geri

Geldi durdu balkonun ortasına
Güne güneşe baktı
Kavaklara söğütlere
Böcek kabuğu denize baktı

El etti kırlangıçlara serçelere
Masasıyla baş sallaştı
Sesini tınlatan yıllarca
Odalara pata çaktı

Yele lel lel li
Vardı öptü sazını
İndirip sonra da
73 yılı omzundan
Tüfek gibi duvara astı

Ruhi Su savaşa gidiyor
Dürdü büktü her şeyi
Ama dosttan vefalı
Anıları torbasına attı

Canım lilel canım lilel
Eş akraba konu komşu
Yüreklerine basıp topunun
Ruhi Su merdivenlerden indi

Ölüme durmak için bile
Ölünecek şehre değil
Yaşanacak şehre gidiyordu

18 Ağustos

Cevdet Kudret *Milliyet Sanat*'ta «Bilumum Çorbalar» adlı denemesinde dilimizi bozanlardan açarken bir ara lafı N. A.'ya (Niyazi Akıncıoğlu) getiriyor ve onun Nazım Hikmet, Cahit Sıtkı ve Oktay Rifat'tan yaptığı tırtıklar üzerinde duruyor.

Gerçekte bizim edebiyatımız, Cevdet Kudret'in yapıtlarını saymazsak, incelenmiş, mihenge vurulmuş bir edebiyat

değildir. Sizden araklanan söz ve dizeleri, onları sizden tırtıklayanlardan aşırdığınızı sananların sayısı pek kabarıktır. Arak bizim onurumuzdur.

Edebiyat tarihçilerinden Faik Reşat da, Nefî'de bir hayli Bakî mazmunlarına raslandığını söyler. Ahmet Paşa için de şu gözyaşartıcı açıklamayı yapar :

— Yaşamöyküsü kitapları Ahmet Paşa için: «Kasidelerinde Acem şairlerinden kimi aktarmalar vardır» gibi sözler ederek onu suçlamak isterler. Buna karşılık biz de deriz ki: Bu durum Paşanın yalnız kasidelerinde değil, kimi gazellerinde de göze çarpar.

Sultan Üçüncü Mehmet Han'ın nedimlerinden Derviş Eğlence'nin de Cenanî'nin *Bedâyi'ül Asâr* kitabından yürütmeler yaptığı söylenir. Ne ki, onunkisi tırtık değil, eşkiyalıktır. Cenanî'nin ciltcideki adı geçen kitabını elde ederek, içinde ne var ne yok, topunu ezberlemiş, onları III. Mehmet'e kendi malı gibi satmıştır. Neyse ki, iş sonradan anlaşılmış, Padişahın buyruğu ile düzenlenen kitabın, Cenanî'nin elinden çıktığı belli olmuştur.

Sehi Bey de *Tezkire*'sinde Sultan Bayezit ve Sultan Selim çağı şairlerinden Revani'nin kimi şairlerin renkli sözlerini, gösterişli imgelerini aşırdığını söyler.

Aşırmak Revanî'nin kanına öylesine işlemiştir ki Hazret, Mekke yoksullarına ve Medine hademesine Anadolu'dan gönderilen surreleri iletirken kimi surreleri ortadan kaldırmaktan bile kendini alamamıştır.

Ne var, Faik Reşat şairlerin kimi aktarmalar yapmasına izin verir. «Bundan dolayı şairi kınamada ileri gitmek haksızlık olur» der. Gelgelelim ki gelgelelim, yüzyılımızın başındaki kimi arakçıları haşlamaktan da geri kalmaz:

— Yeni tarzın yaratıcıları sayılan zamanımız edebiyatçılarında da buna benzer aktarmalar günden güne revaç buluyor. Uyarlamaya bir şey denilemez. Ancak bunu saklayıp da yazdıklarını kendi kaleminden çıkmış gibi göstermeye elbette tırtık derler.

24 Ağustos

Bir şair ne zaman ölür
Bütün şiirleri yazdıktan
Güldükten sonra mı bütün gülücükleri
Yoksa yere düşüp yarılınca mı aklı
Yolda yol şaşınca mı
Dingili kırılıp tenhasında
Uzanınca mı şarampola

Yoksa belipester ve yorgun
Dağılınca mı gözleri
Ya da düşleri yitince mi
Ya da acıyıp tüm gerçekler
Savrulunca mı

Kipirdeyince mi ya da
Çiçeklerin gülü
Yapyalnız ve ipimilah
Kaldıktan sonra mı
Bir şair ne zaman ölür
Yoksa kimse görmeden masaya
Bırakınca mı kadehini Turgut Uyar

26 Ağustos

İnsan yaşayıp yaşayıp neden ölür, neden vık diye canı çıkar?

Bu sabah yine bunu düşündüm.

İnsanlar niçin çat burda, çat varaduradadır? Ölüm ortadan silindi diyelim, o zaman da ademoğulları farıyıp güçten kalınca ne yapar? Sokaklarda deve gibi langa lunga mı? Var mıdır onun tadı?

Tutalım ki yaşlılığın defteri dürülüp rafa kaldırıldı. Bencesi o da işi çözmeye yetmez. Tanrının günü, durmadan ip atlayacak, av avlayacak, saçlarını kıvıracak, bugi-bugi oynayacak, İzmir'de Kordon'da piyasa edecek ve de cacıkla rakı içeceksin. Dayanılır şey midir bu?

Bir de şu var Neron'lar, Korkunç İvan'lar, Kazıklı Voyvoda'lar, Hitler'ler, Arsen Lüpen'ler kalıbı dinlendirmeselerdi durumumuz ne olurdu? Ya da onlar ne yaparlardı? Emeklilik aylıklarını alıp bir köşeye mi sinerlerdi, yoksa yeniden ulusları dımağ nezlesine uğratmak için kuzu postlarına mı sarılırlardı?

Zor durum Ölüm diye bir zırtıllık bulunmayacağına göre ulusun başına çökmek için birbirlerini de boğazlayamazlardı. İşin en kötüsü de krallık, padişahlık, afarozmanlık raconunu da kullanamazlar yani kimsenin kellesini aşağı indirtemezlerdi.

Şairlerin durumunu da düşündüm. Onlar da birbirlerine girerdi. Fuzuli, Baki, Yahya Kemal bugünkü şiiri anlamaz, Ali Cengizkan'ı, Enis Batur'u, Haydar Ergülen'i, Ahmet Telli'yi, Tuğrul Tanyol'u, Kaan Özbayrak'ı, Adnan Özer'i, Seyyit Nezir'i İsmail Uyaroğlu'nu bağırtkan bir karga sanırlardı. Günümüz ozanları da onların *amour propre*'larını yani özsaygılarını zedelemek için onlara tüfek serperlerdi.

Tarih kitaplarında kahramanlara gösterilen saygıyı da gerçek yaşamda onlara gösteremezdik. Kaldı ki, onlar da bize tebelleş olmaz, ya turist rehberi yazılırlar, ya da Galata Köprüsünde balık avlarlardı.

Vara varası, bir yerde kahramanlar, yiğitler, bahadırlar, cilasunlar da eskir, daltakke kalır. Daha doğrusu, onları yaşamak eskitir.

Yaşasın ölüm.

Yaşasın yaşamın denge sopası.

Turgut Uyar, yavrum, sen de kalıbı dinlendirdiğine hiç kasavet çekme.

6 Eylül

Kaan Özbayrak geldi.

Üç şiirini getirdi: «Gül», «Akşam Sefası» ve «Yarasa Sesleri»

«Yarasa Sesleri» hayvan sesleri üzerine yazdığı bir dizi şiirin sonuncusuymuş.

Ben onlardan en çok «Maymun Sesleri»ni sevmiştim sanırım

Kendi eliyle kamburumu çözecek.
Sırtından indiğimde
Ben de güleceğim.

Kaan geçen yıl Yurdakul Kavas'la gelmişti.

Yurdakul, Hacettepe Felsefe Bölümünü bitirmiş Ortadoğu'ya asistan olacakmış. Kaan onun beğenisine çok önem veriyor. Beni de kendisine Yurdakul sevdirmiş. Diyor ki:

— Lisenin birinci sınıfındaydım. Rüzgarlı kitapları yeni yeni okumaya başlamıştım. Yurdakul sizden söz etti. Yüzde-yüz oku, dedi. Bir gün kitapçıda *Kuşları Örtünmek*'i gördüm. Cebimde tam kırk lira vardı. Kitap da kırk liraydı. Bir süre parama yazık olur mu, olmaz mı diye düşündüm. Sonra kıydım, kitabı aldım. O gece saat üçe kadar da oturarak bir solukta okudum.

Ören, 15 Eylül

Set Çay Bahçesi.

19,05. Ufukta işsiz güçsüz, dizim dizim, lumpen ve de kurşuni cephane develeri. Boyunlarıyla Eylül Güneşini havada tutmaya çalışıyorlar.

Neon beyazı ve kızıl bir zıpzıp sıçrıyor, perende atıyor, güneşin pencerelerinden, kapılarından dışarı fırlamak istiyor.

19,10. Güneş, İğdeburnu'nun oralarda, bulutlara yumuşak iniş yaptı. Gerilerde, yanboşluklarda portakal, frenkelması, şeftali ve ayva bahçeleri.

19,15. Gün battı.

Kutu kutu odalardan, kat kat şahnişinlerden, çubuk odalarından bir kırık hava yükseldi.

19,18. Bulutlar arasından bir perde aralandı. Az önce batmış olan güneş başını uzatarak ekmek suratını yeniden gösterdi.

Çok yukarılarda, bulutların üstünde beyaz bir çizgi.

19,22. Eyvah güneş yeniden battı.

17 Eylül

Lütfü Özkök bu yaz İsveç Cehenneminden (vergilerin yüksekliği yüzünden yapılmıştır bu yakıştırma) kaçıp dinlenmesini Ören'de, Silivri'de, İstanbul'da geçirdi.

Topumuzu da evde, sokakta, plajda Canon marka makinesinin içine çekti. Kumda yatarken Salâh Birsel, şemsiye açarken Salâh Birsel, gülerken, konuşurken, burukkeserken Salâh Birsel. Bütün pejmürdeliğimi görüntüledi durdu. Ne ki, çeşitli pozlar içinde bana en yakın olanı buldu. Doğal —balkondan düşmeme ramak kalan— pozlarıma da çok önem verdi.

Lütfü'nün fotografçı olarak uluslararası bir ünü var. Avrupa'nın hemen hemen bütün sanatçılarının suratlarını makinesiyle kıpırdamaz duruma getirmiş. Çoğu yayıncılar ölmüş bir yazarın fotografisine gerek duydukları vakit ilk ona başvuruyorlar.

Ben onun resimlerini gördükçe Ahmet Hamdi Tanpınar'ın «Fotoğraf ve Resme Dair» yazısını anımsarım. Tanpınar derki:

— Fotografı Mısır Tanrısı Ra'nın alnındaki üçüncü göze benzetirim. Bu üçüncü göz, yalnız çok uzaklarda, dahası, görünmezde kımıldananı görmekle kalmaz, ayrıca da, gerektiği zaman, yerinden fırlayarak Ra'nın düşmanlarına saldırır ve onları yenermiş.

Bugünkü *Cumhuriyet* Çekoslovakya doğumlu fotografi sanatçısı Josef Koudelka'nın da İstanbul'a geldiğini haber veriyor. Koudelka 1970'de —ben ödüllere pek kulak asmam ya— *Reboret Capa*, 1978'de de *Nadar* ödüllerini kazanmış. Londra, New York, Amsterdam müzelerinde ise fotografileri varmış. Çalıştığı günler çılgınlar gibi resim çekermiş. Yemek yerine de boyuna film şeriti atıştırırmış. Kimi zaman günde yirmi tane yuttuğu bile olurmuş.

Gültekin Çizgen, Ra'nın bu üçüncü gözü, bu savaşkan göz için şöyle diyor

— Koudelka fotografta an mucizesine inanan biri. Belgeselci. Dinamik, cıvıltılı, adeta kendine özgü kompozisyonları olan fotograflar çekiyor. Müthiş perspektifler, teatral mizansenler, duru portre çalışmaları.

Sunar Sitesi.

18,45. Güneşle tepelerin arası iki mızrak boyu.

Dünden beri huysuzlanan hava kaldı. Denizin yapraklanması durdu.

Yanda Midilli açık ve seçik olarak görülüyor.

18,50. Kazdağını menevişli, mavili bir duman sarmaya başladı. Gündüzün Altınoluk'taki, Akçay'daki evler kolayca seçilirken şimdiler topu da Körfez'in derinliklerine çekildi.

18,55. Güneşin çevresindeki saçakbulutlar, ketenhelvaları krom sarısına, beyaz sarıya, siklamene, yavruağzına ve levarike pembesine dalıp çıkıyor.

Ziegfield Rövüsü.

Broadway sahnelerini dümdüz eden Ziegfield Kızları güneşin içinden öne doğru sıra sıra ilerliyor ve de sıra sıra bacak sallıyor.

19,05. Güneş büyükten büyük bir japongülü.

Kazdağı iyisinden morardı.

19,15. Eyvah, yine eyvah, yine eyvah.

Kazdağı ile Kavakdağı bütün ışıldaklarını uzattı. Sitenin berisindeki Karınca Deresi bile güvencingöğsü kesildi. Yeşilmavi-pembe.

Ahmet Muhip Dıranas

Başlıyor serüvenlerin en korkuncu
Gökyüzüne doğru yürüyen yeryüzü

21 Eylül

Deniz Çay Bahçesi.

18,50. Çamlar, palamutlar arasında üç ayrı güneş. Eylül güneşleri.

Kara gözlüklerimi taktım. Daha doğrusu düzelttim.

Cigarayı bıraktığımdan beri, beş yıldır onlar benim cigaram.

19,00. Külrengi ve beyaz bulut kuşları.

19,07. Güneşler yani güneş, Kazdağı ile Kavakdağı arasındaki kıraklara tos vurdu.

Neon beyazı fenerler, on bin, yüz bin Bir yanıp bir sönüyor.

Solda Kumburnu'nun üstünde ayyenisi.

Midilli mor ve ufarak.

19,10. Güneş başını iki örse kaptırdı.

19,12. Ve zum, birden yokoldu.

23 Eylül

Sunar Sitesi.

19,00. Yaprak kıpırdamıyor.

Tamtakır ve kendi tenhasında bir gökyüzü.

Tepelerde alıç ve hünnap rengi ve de yayvan bir domuzbalığı.

Deniz bütün rastıklarını, sürmelerini takmış takıştırmış.

Melih Cevdet Anday

Kim sayabilmiştir ki denizin tanelerini

29 Eylül

Camperdede Ernst Lubitsch'in filmi: *Olmak ya da Olmamak* (To Be or Not To Be)

42 yıl önce onu İstanbul'da Melek (Şimdiler Emek) Sinemasında izlemiştim.

Eskiden görülmüş bir filmi yeniden seyretmek eski bir arkadaşla karşılaşmış duygusu veriyor insana. Yıldızlar bile eskiden yaşadığımız şehirlerden, mahallelerden uçup gelmiş tanıdıklar sanki.

Olmak ya da Olmamak bir yergi filmi. Hitler ve havadarları kan ve işkence dökücü yüzleriyle şapatlanıyor.

Kurdela çoğu yergilerde olduğu gibi güldürü üzerine kondurulmuş. Ama her şey kıvamında. Kahkaha kuhkuhulara yatmadımsa da, sonuna dek gülücüklerimi dudaklarımda tuttum.

Bir yerde karmanyolacı Nazilerden Prof. Alexander Siletsky (Stanley Ridges) Polonyalı yurtseverlerden tiyatro oyuncusu Maria Tura'ya (Carole Lombard) şöyle der:

— Naziler, insanlar için mutlu bir dünya yaratmak istiyorlar.

Carole Lombard'ın karşılığı ise şudur

— Ya insanlar mutlu olmak istemiyorlarsa?

Mutluluk idrar yolları antiseptiği Helmitol ya da kesin sonuçlu Aspirin değildir. Birine mutluluk veren şey bir başkasına vermeyebilir. Öte yandan, kalabalıklar mutluluk duydukları şeylere, bir süre sonra arka çevirebilirler.

Bencesi, en yararlı mutluluk insanlara birtakım reçeteler uygulamak değil, onları baskısız, işkencesiz bir yaşama bırakmak, başlarına hiçbir biçimde tebelleş olmamaktır.

Amerika'daki Karaların yaşama haklarını savunan Richard Wright'a bir kadın: «Pekiy, sizin bu düşünceleriniz insanları mutlu kılacak mı?» diye sorduğunda ünlü yazar ona şu karşılığı yapıştırmıştır:

— Yavrum ben mutlulukla ilgilenmiyorum. Anlamı olan şeylerle ilgileniyorum.

30 Eylül

Dün akşam TV. 1.15 haberlerinde, Londra'da zenci göçmenlerin polislerle çatışmasını verdi.

Karaların çoğunlukta olduğu Brixton'da polislerin önceki gün «yanlışlıkla» bir zenci kadını vurmasıyla başlamış olaylar. 10'u polis olmak üzere 40 kişi yaralanmış, 45 kişi de —polislerden değil zencilerden— tutuklanmış.

Gazetede bugün Tony Marlow adındaki bir milletvekilinin sözleri de yer alıyor:

— İngiliz yurttaşlarının verdikleri vergilerle İngiltere'de yaşayan kara göçmenler, eğer bu ülkede yaşamaktan memnun değillerse (yine mutluluk sorunu) başka bir yerde yaşayabilirler.

Bu, güçlülerin, güçsüzlere yüreklerinin tüm perdelerini kapamalarının fotoğrafisidir. Dünyanın her dipbucağında torba gibi silkelenmeye elverişli ipimilahlar duymuştur bu sözleri.

Gerçekte insanların çoğu afarozman oğlu afarozmandır.

Firavunluğa, arasat cadılığına yaşamın urbacıkları, çifte naraları gözüyle bakarlar.

Teşekkür onlara ki yeryüzünde Melek Ahmet Paşalar da vardır.

Onlar da pahada ağır samur kürklerini bile kendi sırtlarından çıkarıp adembabalara giydirmekte bir an duraksamazlar. En atletleri bile hiçdeğilse, gönüllerinden kopardıkları bir sevi gülünü onlara uzatmak ister.

Yollarda adlı kitabında Jack Kerouac şöyle demiştir:

— Zenci olmamanın acısını çekiyorum.

15 Ekim

Ge-Da Dağıtım'a uğrayarak Nurer Uğurlu'ya bir merhaba sarkıttım. Nurer dedi ki

— Çok iyi çalışıyorsun. Senin böyle kendini sıkıya alabileceğin aklımın köşesinden bile geçmezdi.

— Eskiden ben yaşamımı kurtaracak işlerde harala gürele didinirdim. Ama kar altındaki tohum gibi her dakika toprağın üstüne çıkacağım zamanı gözlerdim. Şimdiler bütün vaktimi, yani bütün gücümü yazı yazmaya verebiliyorum. Vakit her şeydir. Bir saatlik yazı yazmak için bile her şeyden önce bir saatlik boş zamanın olması gerekir. Bunu sen de anlarsın. Gününü buralarda tüketeceğine yazı yazabilecek yerlerde kalabilseydin, kuşkusuz daha verimli olurdun.

Nurer söylediklerimi doğru bulduysa da kendi durumu üzerine şu açıklamayı yaptı :

— Ben sabahları beşte kalkar, iki saat kendim için çalışırım. Kahvemi yudumlar, cigaramı tellendiririm. Bunu Orhan Kemal'den kaptım. O da sabahın köründe kalkar, yediye değin, öykülerini, romanlarını yazardı. Sonra da çıkar onları satacak yer arardı. Gelgelelim, öğle uykularını da hiç savsaklamazdı.

Nurer'in demesine göre İsmet Paşa da öğle uykusuna yatmadan edemezmiş. Vehbi Koç da bunu Paşadan öğrenip uygulamaya koymuş.

Nurer, şezlong üstünde geçiştirilen kestirmelere de «Şezlong Uykusu» adını veriyor. Bir gün Ada vapurunda Ataç'ı şezlong uykusu tıngırdatırken yakaladığını da söyledi. Ne ki, şekerlemesi pek uzun sürmemiş. Terbiyesi kıt bir köpeğin, bir kadının az biraz ayrık duran bacaklarına doğru fırlattığı havhavlar hazreti uyandırmış.

Nurer, bir öğleüstü Dağlarca'nın Beyazıt'taki kitapçı dükkanına gittiği vakit onun sağ eliyle sağ gözünü kapattığım da görmüş.

Bir dakika, üç dakika, beş dakika.

İyisinden merakı kalkarak sormuş

— Üstad gözünüzü neden kapatıyorsunuz, bir şey mi oldu?

— Kapatmıyorum, dinlendiriyorum. Bu dinlensin, sonra da sol gözümü dinlendireceğim. Dükkandan ayrılıp öğle uykusuna gidemiyorum. İşi böyle geçiştiriyorum.

16 Ekim

Balzac da yazılarını çokluk (André Billy: *Balzac'ın Hayatı*) tan yeri ağartısını karşılarken yazarmış. Ama akşam sekizde yatağa girer, gece yarısına değin deliksiz bir uyku çekermiş. Kimi zaman akşamın altısında hafif bir yemek yer ve hemen yıkılırmış. Uyumadan önce de gece yarısı kaldırılması için birilerine tembih geçermiş.

Belirlediği saatte uyandırıldığında da hiç vakit yitirmez, cübbesi sırtında, karga kanadı kalemi elinde, boyuna yazar, yazarmış. Arada bir duraklarsa bu, şekersiz bir fincan kahve devirmek içinmiş.

Sabahleyin yediye doğru da çalışmasına son çekermiş. Yıkandıktan sonra beyaz hırkasını giyer, divanın üstünde yine romanlarıyla ilgili düşler kurarmış. Théophile Gautier onun bu durumda iken kışın atların bedeninden çıkan buğular gibi dumanlar yükseldiğini görmüşmüş.

Sekizde arkadaşı Werdet gelir, ona yeni provalar getirirmiş. Balzac daha sonra yine yazmaya çökermiş. Öğleyin birkaç tane rafadan yumurta ile kahveden oluşan yemeğini mi-

deye indirdikten sonra da yine çalışmaya koyulurmuş. Altıyı bulmadan da masasından kıpırdamazmış.

O zaman da Werdet, Jules Sandeau ya da Emile Regnault onu yoklamaya gelirmiş. Ama lafı uzatmadan çekip giderlermiş.

Bu program, ancak üstad bir yerlere gideceği, ya da gece yarısı, yazdıklarını Jules Sandeau'ya okumak istediği vakit bozulurmuş.

18 Ekim

İnsanların afarozmanlıklarını gördükçe, şemşempürü havaların ayaklarına yattıklarına tanık oldukça insanoğlunun mutluluğu artıyor..

Ama bu, onların kanlarına ekmek doğrandığından değil, onlar üzerine Mısır hazinesi değerinde bilgi edinildiğindendir.

Dünya işleri bilimlerin en avurlusudur.

İnsanoğlu vartalara düşmeden, avara kasnak dönmeden Hanyayı, Konyayı anlayamaz. Yani dünya bilgini olamaz.

Rousseau, *Bir Yalnızgezerin Düşleri*'nde şöyle der:

—Felaketlerim başlar başlamaz, alınyazıma isyan etmemeyi ve bugün verdiğim kararı —yazılarımı yalnız kendim için yazmak kararımı— vermeyi bilseydim, insanların tüm çabalarıyla korkunç düzenleri, üzerimde hiçbir etki bırakmazdı.

Nazım da ölüm denen büyük suskunluğun ufukta kanat çırpmaya başladığını sezdiği vakit şu dizelere el atacaktır:

Dünyayı telaşsız, rahat
seyredebiliyorum artık.
Artık şaşırtmıyor beni dostun kahpeliği
elimi sıkarken sapladığı bıçak.
Nafile artık kışkırtamıyor beni düşman.

19 Ekim

Muzaffer (Uyguner) eski bir dergide (*Bağ* dergisi, sayı: 7-8, Temmuz-Ağustos 1942) bulduğu bir şiirimi, kitaplarımda yeralmadığı için yazmış, getirdi.

Adı *Ben bir liman hatırlıyorum.*

Okuyunca içim cız etti. Şiir yazdığım o mutlu ve helelim yıllar gözümün önünde canlandı :

Ben bir ev hatırlıyorum
Her akşam takılır bulutlara
Ve her akşam düşündürür
Birini

Ben bir çocuk hatırlıyorum
Mektupları beklemek zorunda
Ben bir liman hatırlıyorum
Ve belki de sizi

Bunlar benim açtığım ilk şiir yakası.

Şairliğin monopolye hakkını elde etmeden önce vıngıldattığım dizeler. Bunun gibi kitaplarıma almadığım başka şiirlerim de vardır. Çoğu yitti gitti. İçlerinde en çok sevdiğim «Şehir»den bile sadece üç dize kaldı. Onu da Rüştü Onur'un o şiirden söz eden mektubundan çıkardım:

Benim bir şehri terkettiğim söylenilmelidir
Ve insanları hatırlatan
Mektuplarım olduğu

Yaşlılık, flok diye mantarı çıkmış bir şişedir.

Rousseau der ki :

— Canlılığını yitiren düşgücüm artık eskisi gibi kendisini kişkirleyen konular önünde ateş almıyor. Düşgücümün şimdiki ürünlerinde yaratmadan çok anımsama var. Yetilerimin tümü ılık bir uyuşukluğa daldı.

Rousseau bu satırları altmışında söylemiştir.

Benimse yaşım geldi dayandı altmış altıya.

Ben de yavaş yavaş kafamın eski koşarlığını yitirdiğini herkeslere ilan etmeye hazırlanmalıyım.

21 Ekim

Kent Oyuncuları'nda Sovyet yazarı Sergey Kokovkin'in bir oyunu: *Beş Yol.*

Yazar, Tiyatronun dergisinde şöyle diyor:

— Oyunculara ve yaptıkları işe hayranım. Çalışmayı onlar kadar kimse sevemez.

Gerçekte öbür sanatların tersine aktörlüğün çoğu çalışmadır. Çalışmanın ardı, arkası kesilmez. Oyuncu ezber ve diksiyon işinin başını bağladıktan sonra bile çalışmayı elden bırakmaz. Canlandırdığı kişinin davranışlarını, sesini, el-kol kıpırtılarını boyuna gözden geçirir, onlara boyuna bir şeyler ekler.

Fransız oyuncusu Charles Dullin, işin bu evresinde, perukası, giysisi, giysisinin ıvırzıvırıyla ilgilenmeyi de savsaklamaz. Ona göre oyuncu, deneyüstü düşüncelerle değil, yüz bin küçük özenle başarıya ulaşırsa ulaşır.

Nedir, bunlar da oyundaki tipe yaklaşıldığı anlamına gelmez. Çalışmanın sindirilmesi için zamanın geçmesi de gerekir. Aralıkta, oyuncu birtakım bunluklara uğrasa, rolünün içeriğini kavrayamadığı sanısına düşse de, günün birinde, canlandırdığı kişi, göz kaş arasında, (bunlar Dullin'in sözleridir) gelir, derisinin altına yerleşiverir.

Kokovkin şimdiye değin 12 oyun yazmış. Beşi oyuncular üzerineymiş. *Beş Yol* da Lalya adındaki bir balerinanın yaşamını çiziyor. Yıllar her şeyin plağını bozuyordur ama Lalya'nın çalışma sevgisine dokunamıyordur.

Lalya'yı Yıldız Kenter canlandırdı.

Kenter büyük bir oyuncu.

Rolünün en minik parçalarını bile ince bir dikkat, ince bir sevgiyle işlemiş. Yönetmenin zaman zaman titrettiği ışıldaklara karşın o, bütün oyun boyunca parladı, durdu.

Lalya'nın mangaptusu Rostik rolünde Ayhan Kavas da birinci perdeye fırtına gibi girdi. Ne ki, oyun ilerledikçe yoruldu, gevşedi. Daha doğrusu bu, karşısında Yıldız Kenter bulunmadığı zamanlar oldu.

Öteki oyuncular da iyiydi.

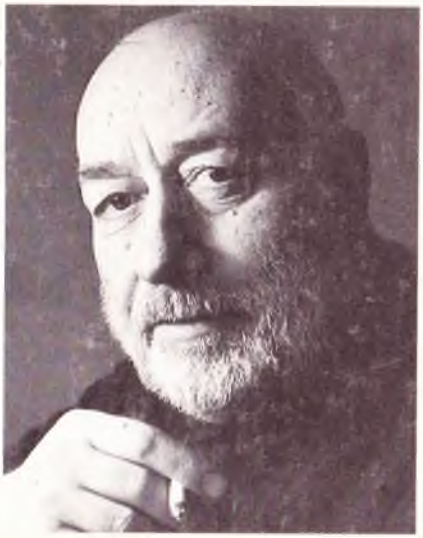
Lalya'ya tutkun Deniz Subayında Şükran Güngör sessiz ve derinden, Rostik vurgunu Galka'da da Gül Onat hoplamaklı ve kalgımaklı bir oyun çıkardı.

Bu kitap
1986 yılının Mayıs ayında
Dizerkonsa Matbaası'nda
dizilip basılmıştır.

Günlük, *Çağdaş Türk Edebiyatında, Salâh Birsel'le, 1940'ların sonunda doğmuş bir sözcüktür.*
Günlük türünün en seçkin, en kendince örneğini, daha önce yayımladığımız Hacivat Günlüğü'nde veren Birsel' in yaşadığımız günlerle (1980-85) ilgili, bu günlüğünde, sultanlar, padişahlar; krallar, kraliçeler; paşalar; yazarlar, çizerler; şairler ve şekerciler; yerliler, yabancılar; ölü ve diri binlerce kişi yer alıyor.

Politika ve edebiyat/Tarih ve şiir/Dün ve bugün/ Amerika, Almanya ve Fransa/Irlanda, İtalya ve Osmanlı ve "Genç Türkler" bu günlükte, günü geldiğinde yerlerini alıyorlar.

*Bu "**Yaşlılık Günlüğü**'nde yok, yoktur.*

1200 TL+KDV